

ISSN 2408-2457

วารสาร

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Journal of Graduate Studies Review

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564 vol.7 No.1 January-June 2021

JGRP

MCU

<http://ojs.mcu.ac.th/index.php/JGMP>

<https://www.facebook.com/MCUJGRP>

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่

Journal of Graduate Studies Review MCU Phrae Campus

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564)

Vol. 7 No. 1 (January – June 2021)

ISSN : 2405-2457

วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็น ทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้ระบุถึงการอ้างอิง

ที่ปรึกษา

พระเทพวัชรบัณฑิต,ศ.ดร.

พระสุวรรณเมธาภรณ์,ผศ.

พระราชเขมากร,รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,รศ.ดร.

พระราชปริยัติมุนี,รศ.ดร.

พระราชสุตาภรณ์,รศ.ดร.

พระศรีสิทธิมุนี,ผศ.

พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร.

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดี วิทยาเขตแพร่

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

คณบดีคณะครุศาสตร์

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บรรณาธิการบริหาร

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิขยาภรณ์,ดร.

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์,ดร.

พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.

ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์

ผศ.สุพจน์ แก้วไพฑูรย์

พระมหามฆวินทร์ ปริสุตโตโม,ผศ.ดร.

ศ.ดร.วัชระ งามจิตระเจริญ

ผศ.ดร.อ้อมจิต เป้นศรี

ดร.สุชาติ เมืองแก้ว

ผศ.ดร.ทีฆา โยธาทักดี

ดร.วิกานดา ไหมเพย

ดร.สมบัติ กันบุตร

ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(3)

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ศยามล เจริญรัตน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.รัชตะ พันธุ์แสง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ดร.พุทธินันท์ บุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ชา ศรีเมฆินทร์	มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

ฝ่ายจัดการ

พระอธิการศักดิ์ดา ฉันทโก,ดร.	พระมหาฐิติพงษ์ วรทสสี	พัฒน์นรี อัฐวงศ์
ธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส	นพรัตน์ รัตนวงศ์	พัชรวรรณ สวัสดิ์

ฝ่ายประสานงาน

พระศักดิ์ธัช ส่วโร,ดร.	พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์,ดร.	พระสมพงษ์ มหาบุญโญ
ดร.ดำเนิน หมายดี	กริช อินเต็ม	มงคล มานพทวี

ฝ่ายกฎหมาย

สุขุม กันกา

ออกแบบปก

กริช อินเต็ม

กำหนดเผยแพร่

ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)
ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000
โทรศัพท์ - โทรสาร 054-646585

(4)

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัดเมืองแพร่การพิมพ์

36/1 ถนนบ้านใหม่ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000

โทรศัพท์ 054 - 534234

จำนวนพิมพ์

500 เล่ม

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้จัดพิมพ์อย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมทักษะทางวิชาการ และเผยแพร่ผลงาน อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาองค์ความรู้หรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งวารสารปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ระหว่างเดือน มกราคม - มิถุนายน 2564 ฉบับนี้ มีนักวิชาการ ทั้งภายในและภายนอก ได้ส่งบทความมาเป็นจำนวนมาก บรรณาธิการได้มีการคัดเลือก บทความและได้ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการกลั่นกรอง ตรวจสอบเพื่อความถูกต้องทุกบทความ ซึ่งในวารสารฉบับนี้มีบทความที่ผ่านการคัดสรรค์และให้ตีพิมพ์ในวารสาร จำนวน 18 บทความ เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่สังคมต่อไป

ในนามของกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นเวทีทางวิชาการ ที่จะกระตุ้นความคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “ด้านการเรียนรู้ยุคใหม่” ของนักวิจัย นักวิชาการและผู้อ่านทุกท่าน ทั้งนี้ เพื่อการมีส่วนร่วมในการจุดประกายความคิดหรือต่อยอด ความคิด อันจะก่อให้เกิดกระบวนทัศน์ทางความคิด (Paradigm Shift) ที่จะส่งผลต่อการ ปรับเปลี่ยนกระบวนกรเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตนวัตกรรมและการพัฒนาเยาวชน 4.0 ให้เป็นผู้ที่สามารถก้าวทันโลกและทันเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ดังนั้น จึงขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานของวารสารฯ ฉบับนี้ และยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพ ยิ่งขึ้นต่อไป แล้วพบกันในฉบับต่อไป ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต,ผศ.ดร.

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)

บทความวิจัย : Research Articles

นวนิยายเรื่องกลืนกาสะลอง : กรณีศึกษาผ่านหลักธรรมชาติ 6 : KLIN KASALONG : A CASE STUDY THROUGH SIX DISA (6 DIRECTIONS) DHAMMA PRINCIPLE	1
จุฑามาศ ศรีระชา : <i>Chuthamat Srirasa</i>	
การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อทอมของเยาวชน และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา : PROMOTION OF LEARNING CREATIVE ARTS OF MOHOM PRODUCT OF YOUTH AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP	14
สายัณห์ อินันใจ, รวีโรจน์ ศรีคำภา, ธนันท์ คุ่มถิ่นแก้ว, พรสวรรค์ สุขไมตรี, คำเกี้ยว เมืองเอก, พูนศรี สวิง : <i>Sayan Innunjai, Raweeroth Sreekumpa, Thananan Kumthinkeaw, Pronsawan Sukmaity, Kumkeaw Muang-ek, poonsri Sawing</i>	
การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชน และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา PROMOTION OF LEARNING CREATIVE ARTS OF WOVEN PRODUCT OF YOUTH AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP	28
สมจิต ขอนวงศ์, ปัญญา สุนันตา, ปุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร, คำเนิน หมายดี, นพรัตน์ รัตนวงศ์ : <i>Somjit Konwong, Panya Sunanta, Punyavee Mongkolpipatporn Dumnoen Maidee, Nopparat Rattanawong</i>	

การบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ :
กรณีศึกษา ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ :

INTEGRATION OF TEACHING SOCIAL SERVICE OF SEMINAR AND ACADEMIC
SERVICES TO SOCIAL STUDIES IN FACULTY OF BACHELOR OF EDUCATION
IN SOCIAL STUDIES

45

ฉวีวรรณ สุวรรณภา, เรวัธ จิตจง : *Chaweewan Suwannapha, Rawat Jitjong*

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่ม
และการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูง
ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน :

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP MODEL FOR GROUP MANAGEMENT
AND STRONG BUILDING IN COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT
ON THE HILL TRIBE OF ETHNIC GROUPS IN NAN PROVINCIAL AREA

59

พุทธินันท์ บุญเรือง : *Buddhinan Boonruang*

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา :

THE DEVELOPMENT OF ARTISTIC TOURIST TOUTES OF LANNA
PROVINCIAL GROUP

75

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวัตฒโน, พระครูสุตชยาภรณ์,
พระมหาบวรวิทย์ อายุมัน, สุทธิพร สายทอง :

*Silawat Chaiwong, Phrakrusangkarak Suphanut Phuriwattano,
Phrakrusutachayaporn, Phramaha Bavornvit RattanaChoto,
Suttiporn Saithong*

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์
ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ :

DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM ON KAREN WEAVING FOR
DEVELOPING THE GREEN WEAVING PRODUCT OF MEATUENWITTAYAKOM
SCHOOL CHIANG MAI PROVINCE

90

เนามาศ นามเมือง, จารุณี มณีกุล, ชรินทร์ มั่งคั่ง :

Naowamat Nammuang, Jarunee Maneekul, Charin Mangkhang

เรื่อง	หน้า
<p>การประเมินโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม :</p> <p>THE PROJECT EVALUATION OF NATIONAL YOUTH AND JUVENILE ART COMPETITION BY BUNDITPATANASILPA INSTITUTE, MINISTRY OF CULTURE</p> <p>สุรียา เล่าประเสริฐ, ธนนันท์ ธนารัชตะภูมิจิ, สรียา โชติธรรม :</p> <p><i>Suriya Laoprasert, Thananun Thanarachataphoom, Sareeya Chotitham</i></p>	101
<p>แนวทางการส่งเสริมการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมไทย - ลาว :</p> <p>GUIDELINES FOR PROMOTING THE WOODEN BUDDHA IMAGES MAKING IN THAI – LAOS SOCIETY</p> <p>ธนวัฒน์ ศรีลา : <i>Tanawat Srila</i></p>	116
<p>การสร้างแบบฝึกหัดทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธธำรงศิววิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย :</p> <p>CONSTRUCTION OF READING PRINTED MATTER FOR MAIN IDEA DRILL EXERCISES FOR MATHAYOMSUKSA 2 STUDENTS, PUTTIWONG WITTAYA SCHOOL, WAT PHRA KAEW, CHIANG RAI PROVINCE</p> <p>พระเทพณรงค์ ฆารอำไพ : <i>PhraThapnarong Karnamphai</i></p>	129
<p>องค์ความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายในภาคเหนือ :</p> <p>KNOWLEDGE OF PREVENTING AND PROMOTING HEALTH OF BUDDHIST MONKS INVOLVING NON-COMMUNICABLE DISEASES OF NETWORK PARTIES IN NORTHERN</p> <p>สุวรรณี สร้อยสงค์, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, พระศักดิ์ธัช แสงธง, คุณญา แก้วทันคำ, ยุทธพงศ์ อุณหทวิทรัพย์, น้ำทิพย์ จองศิริ :</p> <p><i>Suwannee Sroisong, Phrakru Soonthornthamnithus, Phra Sakdithat Sangthong, Kunnaya Kaewtankham, Yuttapong Aunhathaweesup, Namthip Jongsiri</i></p>	141

เรื่อง	หน้า
<p>การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ :</p>	
<p>PREVENTION AND PROMOTION THE HEALTH OF MONKS ABOUT CHRONIC NON-COMMUNICABLE DISEASE WITH PARTICIPATORY NETWORK PARTNERS IN THE UPPER NORTH, THAILAND</p>	158
<p>ธาดา เจริญกุล, พระราชเชมากร, สุพจน์ แก้วไพฑูรย์, สุพิชญา กั่นกา, กาญจนา คำจตุติ : <i>Thada Chalernkusol, Phrarachkhemakorn, Supot Kaewphaitoon, Supitchaya Kunka, Kanjana Damjutti</i></p>	
<p>กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ ขบวนการเสรีไทย กรณีศึกษาอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ :</p>	
<p>THE PROCESS OF COMMUNITY PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF THE FREE THAI MOVEMENT HISTORICAL AREA : A CASE STUDY OF THERDKIAT FREETHAI PARK (PHAE PIANG CAMP) THUNG KHAEO SUBDISTRICT, NONG MUANG KHAI DISTRICT, PHRAE PROVINCE</p>	170
<p>ดำเนิน หมายดี, ไพลีน ภูจินาพันธ์ : <i>Dumnern Maidee, Pailin Phuweenaphan</i></p>	
<p>การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีน ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน :</p>	
<p>THE DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL TO ENHANCE LANGUAGE TEACHING CAPACITY BASED ON COGNITIVE APPRENTICESHIP FOR TEACHER PROFESSIONAL STUDENTS IN CHINESE LANGUAGE TEACHING MAJOR</p>	183
<p>จันทร์จิรา ชัยภมรฤทธิ์, เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ : <i>Janjira Chaipamornrit, Ketsaraphan Punsrigate Khongjaroen</i></p>	

เรื่อง	หน้า
<p>การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ หลักสี่ปฐุทธธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา :</p> <p>THE DEVELOPMENT OF TRAINING CURRICULUM ACCORDING TO THE THREE-THREEFOLD PRINCIPLES TO ENHANCE THE CHARACTREISTICS THE SAPPURISADHAMMA 7 FOR PRIMARY EDUCATION STUDENT</p> <p>พระธรรมรงค์ อนันตาวาร : <i>Phra Thammarong Anunthaworn</i></p>	199
<p>รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมก่อกวนก่อกำลัง ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตต์ เขต 2 :</p> <p>A MODEL OF ACTIVITIES MANAGEMENT FOR STUDENT DEVELOPMENT TO PREVENT BULLYING BEHAVIOR PROBLEMS OF STUDENT UNDER THE OFFICE OF UTTARADIT PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2</p> <p>ณัฐธิดา นานนท์ ขำสาม, วจี ปัญญาใส, บุญมัน ธนาศุภวัฒน์ :</p> <p><i>Nudtachanon Khamsam, Vajee Panyasai, Boonmun Thanasupawat</i></p>	215
<p>ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก :</p> <p>CAUSAL FACTORS INFLUENCING ADVERSITY QUOTIENT OF MATHAYOMSUEKSA 3 IN PHITSANULOK PROVINCE</p> <p>ณัฐสยานันท์ เวททำ, ทักษ อุดมรัตน์ : <i>Natthayanan Wetham, Thak Udomrat</i></p>	231
บทความวิชาการ : Articles	
<p>แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบกวันตภาพ สำหรับนักศึกษาแบบบูรณาการ การเรียนรู้กับการทำงาน :</p> <p>UBIQUITOUS LEARNING GUIDELINES FOR WORK-INTEGRATED LEARNING STUDENTS</p> <p>ศศิวัฒน์ ตันติบุญยานนท์ : <i>Sasiwat Tantiboonyanont</i></p>	246
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	260
รูปแบบการเขียนบทความ	270

นวนิยายเรื่องกลืนกาสะลอง : กรณีศึกษาผ่านหลักธรรมทิต 6*

KLIN KASALONG : A CASE STUDY THROUGH SIX DISA (6 DIRECTIONS) DHAMMA PRINCIPLE

จุฑามาศ ศรีระชา, Chuthamat Srirasa
สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Thai language, Faculty of Humanities
and Social Science, Burapha University
E-mail : Chuthamat@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักธรรมทิต 6 ที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง กลืนกาสะลอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารและเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า หลักธรรมทิต 6 ปรากฏเด่นชัดและมีความสอดคล้องกับนวนิยาย เรื่อง กลืนกาสะลอง คือ 1. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ มารดาบิดา พบการกระทำของตัวละครในด้านบุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดาและมารดาบิดาย่อมอนุเคราะห์บุตรธิดา 2. ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ พบการกระทำของตัวละครในด้านศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์และครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ 3. ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ บุตรภรรยา พบการกระทำของตัวละครในด้านสามีบำรุงภรรยาและภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามี 4. ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย พบการกระทำของตัวละครในด้านบุคคลพึงบำรุงมิตรสหายและมิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ 5. ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน พบการกระทำของตัวละครในด้านนายพึงบำรุงคนงานและคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย และ 6. ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ พบการกระทำของตัวละครในด้านคฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์และพระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ความสัมพันธ์ของตัวละครที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยการกระทำร่วมกันในอดีตชาติส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ในภพชาติต่อไป แสดงให้เห็นถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในนวนิยาย เรื่อง กลืนกาสะลอง และสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องกรรมและเรื่องภพชาติยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทยสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : นวนิยาย, กลืนกาสะลอง, ทิต 6

* Received 4 January 2021; Revised 4 June 2021; Accepted 7 June 2021

Abstract

The objective of this research article is to examine the relationships of the 6 Directions Dhamma principle appeared in a novel named Klin Kasalong. This research was a documentary research and presenting by analytical description. The results show clearly that this principle was interwoven through the actions of the characters. For the first direction (Purāṭṭhim Disa : the front direction), referring to children-parents relationship, children take care of their parents and, the parents are responsible for nurturing and supporting their children. For the second direction (Dakkhina Disa: the right direction), referring to student-teacher relationship, students are supportive of their teachers; in return, the teachers provide benevolence to the students. For the third direction (Pacchim Disa: the back direction), referring to husband-wife relationship, the husbands nourish and the wives gratify their husbands. For the fourth direction (Uttara Disa: the left direction), referring to friendship, good friends provide support to each other. The fifth direction (Hetatima Disa : the lower direction), referring to employer-employee relationship, the employers provide their employees assistance; at the same time, the employees dedicate themselves to their employers. For the sixth direction (Uparima Disa : the upper direction), referring to layman-monk relationship, laymen patronize the monks and the monks console the laymen in return. The relationships among the characters in the Klin Kasalong novel were the consequences of their actions in the past lives, and this kind of relationship was a Buddhist belief. This can be concluded that the Buddhist belief in the consequence of action and the belief in past life and it was embedded. This reflects the Buddhist beliefs in Karma and past life which were passed from generation to generations in Thai society.

Keywords : Novel, Klin Kasalong, Six Disa (Six Directions)

บทนำ

ตามความเชื่อทางพุทธศาสนามักพบว่ามีความเชื่อเรื่องสังสารวัฏซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ทั้งหลายที่ไม่รู้จักจบสิ้น มนุษย์ที่เกิดมาในแต่ละภพชาติย่อมเคยทำกรรมร่วมกันมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นครมดีหรือกรรมร้าย ตามคติทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเกิดในภพชาติใด หากทำบุญทำกรรมร่วมกันมา ย่อมมีปัจจัยที่ทำให้ต้องกลับมาเกิดร่วมภพชาติกันหรือมีความสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และหากได้เกิดมาเป็นมนุษย์ถือว่าโชคดีกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ เพราะมนุษย์มีโอกาสดำเนินสร้างกรรมดีเพื่อกรรมดีนั้น จะได้ส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีและในภายภาคหน้าจะทำให้ผู้นั้นหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

เรื่องราวของกรรมนั้นปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนถูกนำมาถ่ายทอดผ่านงานจิตรกรรม งานศิลปกรรม รวมไปถึงงานวรรณกรรม เป็นต้น หากกล่าวถึงงานวรรณกรรมที่มีเนื้อหาสอดแทรกเกี่ยวกับการทำกรรมร่วมกันและเวียนว่ายตายเกิดหลายภพชาติ คือนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง นวนิยายเรื่องนี้เป็นบทประพันธ์ของ พิสิทธิ์ ศรีประเสริฐ มีนามปากกาว่า เนียรปาดิ พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2551 นวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง เป็น นวนิยายย้อนยุคที่มีฉากตั้งแต่ พ.ศ. 2467 จนถึง พ.ศ. 2580 เนื้อเรื่องกล่าวถึงความรักที่ไม่สมหวังของหมอทรัพย์และกาสะลองในภพอดีต ทั้งสองตัวละครต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนกระทั่งได้ครองคู่รักกันในภพชาติที่ 3 นอกจากเรื่องราวความรักของหมอทรัพย์และกาสะลองแล้ว นวนิยายเรื่องนี้ยังได้แสดงให้เห็นการทำกรรมร่วมกันของตัวละคร ไม่ว่าภพชาติใด ทุกตัวละครจะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวโยงกันเสมอ ดั่งเนื้อความในนวนิยายเรื่อง กลิ่นกาสะลอง ความว่า “กรรมมันผูกพันมาแต่ชาติปางก่อน จะลบทิ้งเหมือนรอยดินสออันไม่ได้หกรอก เขียนสิ่งใดไว้ก็ต้องชดใช้ ชาติที่แล้วผูกสิ่งใดไว้ ยังไม่ได้แก้ ก็ต้องแบกมาแก้กันในชาตินี้” อย่างที่ต่อมากล่าวมาพบ มารู้จักกัน นี่ก็เพราะกรรม เจ้าจะเรียกว่าอะไร” (เนียรปาดิ, 2561, น. 118) จากข้อความแสดงให้เห็นกรรมที่ทำให้ตัวละครมีความสัมพันธ์และผูกพันกัน แม้เกิดในภพชาติใหม่ ทุกตัวละครยังคงมีความสัมพันธ์และมีส่วนเกี่ยวข้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังเช่น นายแคว้นกับนางทองใบ ในอดีตชาติเป็นสามีภรรยากันในภพปัจจุบันก็ยังคงกลับมาเกิดเป็นสามีภรรยากันนั่นคือหมอสุนทรกับพุดแก้ว ส่วนช่องปีบในภพอดีตเป็นเจ้านายของเหมย แต่ด้วยจิตอธิษฐานของเหมยก่อนเสียชีวิตว่า หากมีวาสนาต่อกันขอให้ชาติหน้าได้เกิดมาเป็นเพื่อนกับช่องปีบ อยาได้เป็นคนรับใช้เหมือนชาตินี้ ทำให้ภพชาติปัจจุบันช่องปีบคือพิมพ์มาดาเป็นเพื่อนกับหมอกซึ่งในอดีตชาติคือเหมย เป็นต้น ดังนั้นในนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง จึงทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในแบบต่าง ๆ เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ บุตร ภรรยา มิตรสหาย คนรับใช้ คนงาน และพระสงฆ์ ความสัมพันธ์

ดังกล่าวปรากฏตรงกับหลักธรรมทศ 6 ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ของบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม

หลักธรรมทศ 6 คือการจำแนกความสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งมีต่อมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นสัมพันธ์ภาพ อันดีงามที่มนุษย์ทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติต่อผู้คนรอบกาย และเป็นหน้าที่ที่มนุษย์ในสังคมควรกระทำเพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีสุข สัมพันธภาพของคนทุกฐานะล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน จนไม่สามารถละทิ้งซึ่งหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งที่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ในทางพระพุทธศาสนาจึงนำหลักทศมาเปรียบเทียบกับชีวิตในทิศทางที่แตกต่าง เพื่อให้มนุษย์เราดำรงอยู่ซึ่งหน้าที่ในความเป็นมนุษย์ได้อย่างสงบและเป็นสุข (พชร ช่วยเชื้อ, 2551, น. 9) จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงพบว่าหลักธรรมทศ 6 ปรากฏเด่นชัดและมีความสอดคล้องกับนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ซึ่งความสัมพันธ์ของตัวละครที่เกี่ยวข้องกันด้วยการกระทำร่วมกันในอดีตชาติส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์กันในภพชาติต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง นวนิยายเรื่องกลิ่นกาสะลอง : กรณีศึกษาผ่านหลักธรรมทศ 6 อันแสดงให้เห็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในนวนิยายและสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องกรรมและเรื่องภพชาติยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทยสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักธรรมทศ 6 ที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง

1.2 รวบรวมนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ผู้แต่งคือ เนียรปาดิ พิมพ์รวมเล่มครั้งที่ 4 พ.ศ. 2561 สำนักพิมพ์แสงดาว

1.3 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทศ 6

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์นวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ผ่านหลักธรรมทศ 6 ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้แก่

2.1.1 ทิศเบื้องหน้า คือ ปุริตถิมทิศ (ทิศตะวันออก) ได้แก่ มารดาบิดา

2.1.2 ทิศเบื้องขวา คือ ทักขินทิศ (ทิศใต้) ได้แก่ ครูอาจารย์

2.1.3 ทิศเบื้องหลัง คือ ปัจฉิมทิศ (ทิศตะวันตก) ได้แก่ บุตรภรรยา

2.1.4 ทิศเบื้องซ้าย คือ อุตตรทิศ (ทิศเหนือ) ได้แก่ มิตรสหาย

2.1.5 ทิศเบื้องล่าง คือ เหนือทิศ ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน

2.1.6 ทิศเบื้องบน คือ อุปริมทิศ ได้แก่ พระสงฆ์

3. ชั้นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

นวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง เป็นนวนิยายที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวละครในแต่ละภพชาติและผลที่เกิดจากการกระทำของตัวละคร ความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏเด่นชัดและมีความสอดคล้องกับหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ทิศ 6 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทิศเบื้องหน้า คือ ปุรัตถิมทิศ (ทิศตะวันออก) ได้แก่ มารดาบิดา ผู้ให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงดูบุตรด้วยความรักและความปรารถนาดี ดังคำกล่าวที่ว่า พรหมชาติ มาตาบิดโร มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร ผู้ที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นมารดาบิดา เมื่อได้เป็นแล้วย่อมเป็นตลอดทั้งชีวิต มารดาบิดา สามารถสละความสุขทุกอย่างได้เพื่อบุตร บุตรธิดาจึงควรบำรุงมารดาบิดาทุกโอกาสเพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของท่าน ในนวนิยายแสดงให้เห็นการกระทำของตัวละครที่ปฏิบัติตนในฐานะของผู้เป็นบุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ในตอนที่นางทองใบป่วยหนัก กาสะลองจึงอยู่เฝ้าแม่ของตนอยู่ไม่ห่าง ความว่า “แต่แม่บ่สบาย ข้าเจ้าบ่มาดูแลบ่ได้ ข้าเจ้ามีแม่คนเดียว ข้าเจ้าบ่อยากเป็นลูกอกตัญญู” (เนียรปาดิ, 2561, น. 399) ข้อความดังกล่าวเป็นช่วงที่กาสะลองมีความทุกข์อย่างหนักเพราะกาสะลองถูกพ่อวางแผนให้แยกจากหมอทรัพย์ผู้เป็นสามี กาสะลองมีความคิดว่าจะต้องกลับไปหาหมอทรัพย์ให้ได้ แต่เมื่อกาสะลองกลับมาถึงบ้านและพบว่าแม่ทองใบป่วยหนัก กาสะลองจึงไม่คิดจะหนีกลับไปหาหมอทรัพย์ เธอพยายามเก็บความทุกข์ที่มีไว้ในใจและเลือกจะอยู่บ้านกับแม่ เพื่อดูแลแม่ในยามที่แม่ป่วยหนักจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ในขณะที่เดียวกันมารดาบิดาย่อมเป็นผู้อนุเคราะห์บุตรธิดา ดังในตอนนี้นางทองใบผู้เป็นแม่กำลังสอนกาสะลองว่าให้เข้าใจความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก เพราะกาสะลองคิดว่าพ่อแม่ไม่รักตนเอง พ่อรักแต่น้องนั่นก็คือซ่องปิบ ความว่า “ป้อแม่ฮักลูกทุกคน แต่จะมากจะน้อยนั่นก็แล้วแต่คน ป้อเจ้าอาจจะทำเหมือนว่าฮักน้องหลาย แต่ลึก ๆ ในใจป้อเจ้าก็ฮักเจ้าจำไว้เน้อ ถ้าเจ้าได้เป็นแม่คนเมื่อใด เจ้าจะฮู้ว่าคนเป็นแม่ฮักลูกทุกคนปานแก้วตาดวงใจ บ่ว่าลูกจะเป็นแม่หญิงหรือป้อจาย เป็นคนดีหรือเป็นคนฮ้าย แม่ทุกคนก็ยอมตายไต่ เพื่อลูก” (เนียรปาดิ, 2561, น. 285) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กาสะลองคิดว่าพ่อแม่ไม่รักตนเอง นางทองใบจึงเตือนสติกาสะลองไม่ให้คิดไปในทางที่ผิด พ่อกับแม่รักลูกทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะลูกจะเป็น

อย่างไรพ่อแม่ทุกคนก็ยังรักลูกเสมอ เพียงแค่ลูกแต่ละคนมีความแตกต่างกัน พ่อกับแม่จึงมีวิธีที่แสดงออกต่อลูกแต่ละคนแตกต่างกันเช่นกัน

2. ทิศเบื้องขวา คือ ทักขินทิศ (ทิศใต้) ได้แก่ ครูอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้นำทางลูกศิษย์ให้ไปทางที่ถูกที่ควร เพื่อให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จและพบเจอแต่สิ่งที่ดีงาม ดังนั้น ผู้เป็นศิษย์จึงควรพึงบำรุงครูอาจารย์ ซึ่งในนวนิยายแสดงให้เห็นการกระทำของหมอทรัพย์ในฐานะของศิษย์ที่แสดงต่อพ่อครูผู้สอนพิเศษให้กับหมอทรัพย์ ความว่า “กระผมสู้ขอรับ” ทรัพย์ขยับตัวเข้ามาตรงหน้าพ่อครู “ฮับผมไว้เป็นศิษย์ด้วยคนเถอะ ผมจะหัดเล่นพิณเป็ยะนี้ไว้เล่นให้เมียฟัง” หมอทรัพย์จึงใจพูดตั้งให้คนในห้องได้ยิน “อันใดในโลกยิ่งยากเท่าใดก็ยิ่งมีค่านัก เหมือนกว่าที่ผมจะได้แม่หญิงคนที่ผมฮักมาเป็นเมีย ผมก็ต้องฝ่าฟันกับอุปสรรคต่าง ๆ มานักหลาย ผึกพิณนี้ยากเท่าใด ผมก็จะพยายาม พ่อครูพยักหน้าอย่างพึงพอใจ หันหน้าไปให้เหล่าหีบพานมีข้าวตอกดอกไม้ส่งให้ชายหนุ่ม “เฮ้อ ผากตัวเป็นศิษย์เฮาเทีย” (เนียรปาดิ, 2561, น. 534) จากข้อความแสดงให้เห็นความพยายามของหมอทรัพย์ในการที่จะเล่นเครื่องดนตรีที่ตนไม่เคยฝึกฝนมาก่อนและถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความยากในการฝึกหัด หมอทรัพย์เป็นคนเชื่อสายเงินแต่มีความพยายามที่จะหัดเล่นพิณเป็ยะ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองของชาวล้านนาทุกวันหลังจากกินข้าวในตอนเย็นเสร็จแล้ว หมอทรัพย์จะมาฝึกพิณเป็ยะกับพ่อครูด้วยความตั้งใจ ตามหลักทิศเบื้องขวานั้นยังกล่าวถึงหลักของครูอาจารย์ว่า ผู้เป็นครูอาจารย์ย่อมเป็นผู้อนุเคราะห์ศิษย์ มีความปรารถนาดีและชี้ทางสว่างให้แก่ลูกศิษย์ ในนวนิยายปรากฏเหตุการณ์ตอนที่พ่อครูอินถาอนุเคราะห์ลูกศิษย์ทั้งหลาย ความว่า เพราะการป้อกเป็ยะนั้นยากหากไม่มีความตั้งใจแน่วแน่ทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้เรียนก็อาจจะล้มเลิกกันไปง่าย ๆ พ่อครูฝึกการวางท่า ดัดสายให้เกิดเสียงมาหลายวันแล้วจนผู้ฝึกทั้งหมดคุ้นเคยกับการประคองพิณอย่างไม่ขัดเขิน (เนียรปาดิ, 2561, น. 548) จากข้อความแสดงให้เห็นว่าพ่อครูอินถา ซึ่งเป็นครูผู้สอนการเล่นเครื่องดนตรีให้แก่ลูกศิษย์เป็นผู้วางแผนการฝึกซ้อมให้ลูกศิษย์ สอนลูกศิษย์ด้วยความเข้าใจ และฝึกจนลูกศิษย์คุ้นเคยกับเครื่องดนตรีที่ต้องเรียน การสอนเล่นเครื่องดนตรีต้องใช้ความอดทนเพื่อเคี่ยวเข็ญให้ลูกศิษย์ฝึกฝนจนชำนาญ โดยเฉพาะเครื่องดนตรีพิณเป็ยะที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เล่นยากมาก หากผู้ใดที่ขาดความตั้งใจก็จะยอมแพ้ในการฝึกได้โดยง่าย แต่เมื่อพ่อครูอินถารับทุกคนเป็นลูกศิษย์แล้วยอมสอนให้ลูกศิษย์รู้ศิลปวิทยาในการเล่นเครื่องดนตรีอย่างแจ่มแจ้ง

3. ทิศเบื้องหลัง คือ ปัจฉิมทิศ (ทิศตะวันตก) ได้แก่ บุตรภรรยา ผู้เป็นสามีคือผู้ที่ป็นหัวหน้าครอบครัว การที่หัวหน้าครอบครัวจะประสบความสำเร็จและนำพาครอบครัวให้มีความสุขและความสงบได้ย่อมเกิดจากภรรยาและบุตรเป็นแรงสนับสนุน ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงหลักของสามีภรรยาตามทิศเบื้องหลังนั้น สามีพึงบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ซึ่งในนวนิยาย

พบการกระทำของตัวละครหมอทรัพย์ในการยกย่องกาสะลองซึ่งเป็นภรรยาต่อหน้าคำหอม หญิงสาวที่มาแอบชอบหมอทรัพย์ ความว่า “อ้ายปู้ว่าคำหอมก็ดกกับอ้ายอย่างใด แต่อ้ายหวังให้คำหอมก็คิดเพียงเป็นอ้ายเท่านั้น อย่าเลยไปอย่างอื่น เพราะเจ้าจะผิดหวังเอง ชั่วชีวิตนี้อ้ายมีกาสะลองเป็นเมียอ้ายคนเดียว” (เนียรปาดิ, 2561, น. 565) จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความรักของหมอทรัพย์ที่มีต่อกาสะลองอย่างจริงใจ เมื่อหมอทรัพย์รู้ว่าคำหอมแอบชอบตน เป็นเหตุให้กาสะลองเกิดความทุกข์ใจ หมอทรัพย์จึงอธิบายให้คำหอมเข้าใจความรักของตนที่มีต่อกาสะลอง อันแสดงให้เห็นว่าหมอทรัพย์รักกาสะลองมากเพียงใด หมอทรัพย์ไม่เคยนอกใจยกย่องและดูแคลากาสะลองเป็นอย่างดี เพราะกว่าที่ทั้งคู่จะได้รักกันนั้น ต้องร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคมาอย่างยากลำบาก จึงไม่มีสิ่งใดมาทำลายความมั่นคงในความรักของหมอทรัพย์และกาสะลองได้ ทั้งนี้ หากกล่าวถึงภรรยาผู้อยู่เบื้องหลังซึ่งเปรียบเสมือนกับช้างเท้าหลังคอยเป็นแรงสนับสนุนสามีให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้เป็นภรรยายอมอนุเคราะห์สามี ดังในตอนที่กำลังกาสะลองซึ่งเป็นภรรยาของหมอทรัพย์ ถูกขัดขวางความรักจากนายแคว้นและซ้องปีบ ผู้เป็นพ่อและน้องสาวของกาสะลอง หมอทรัพย์จึงวางแผนพากาสะลองหนี ด้วยความช่วยเหลือจากนางทองใบผู้เป็นแม่ของกาสะลองและมัน้ำฟ้าผู้เป็นเพื่อนของหมอทรัพย์จึงทำให้หมอทรัพย์และกาสะลองหนีได้สำเร็จ เมื่อกาสะลองหนีมากับหมอทรัพย์และมาพักอาศัยที่แม่แจ่ม กาสะลองได้เข้าพิธีแต่งงานตามประเพณีกับหมอทรัพย์ หลังจากนั้นกาสะลองก็ปฏิบัติตนในฐานะภรรยาของหมอทรัพย์มิได้ขาดตกบกพร่อง ความว่า ในชีวิตที่ผ่านมา แต่ก่อนแต่ไร ลืมตาขึ้นมาก็เจอแม่ บัดนี้อ้ายทรัพย์เป็นเจ้าของนางแล้วทั้งตัวและหัวใจ นางบิไซสาวจีสาวน้อย อีกต่อไปแล้ว แต่เข้าวันนี้เป็นวันใหม่ ชีวิตใหม่ที่นางจะได้เริ่มอยู่กันเป็นครอบครัวเป็นคู่ผัวตัวเมียที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (เนียรปาดิ, 2561, น. 545) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในชีวิตของกาสะลองเคยดูแลเพียงพ่อกับแม่ในฐานะของลูกเท่านั้น แต่ในวันที่เธอได้เข้าพิธีแต่งงานกับหมอทรัพย์แล้ว กาสะลองได้ทำหน้าที่ภรรยาด้วยการดูแลหมอทรัพย์เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเตรียมอาหารให้หมอทรัพย์ทุกวัน กาสะลองใช้ฝีมือในการทอผ้าเพื่อช่วยหมอทรัพย์หารายได้ หรือแม้กระทั่งมีส่วนช่วยให้หมอทรัพย์รักษาหลวงพ่อดีสำเร็จ โดยการยอมเป็นตัวประกัน เพื่อให้หมอทรัพย์ได้รักษาหลวงพ่อดีด้วยวิธีการแพทย์สมัยใหม่ หากกล่าวถึงหน้าที่ของภรรยา กาสะลองได้ทำหน้าที่ของภรรยาได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเธอทำด้วยความรักและความเข้าใจที่มีต่อสามี

4. ทิศเบื้องซ้าย คือ อุตตรทิศ (ทิศเหนือ) ได้แก่ มิตรสหาย การเลือกคบมิตรสหายเป็นส่วนสำคัญที่จะนำพาชีวิตไปสู่ทางที่ดีหรือทางตกต่ำ เพราะหากเลือกคบมิตรสหายที่ดีบุคคลผู้นั้นจะเป็นแรงสนับสนุนและนำพาไปสู่ความเจริญ แต่หากมิตรสหายผู้นั้นเป็นคนที่ไม่หวังดีเท่ากับว่ามีศัตรูที่ไว้วางใจอยู่ใกล้ตัว จึงนับว่าเป็นเรื่องอันตรายที่จะมีมิตรเช่นนี้อยู่ในชีวิต มีคำกล่าวพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “ภเชต มิตเตต กลยาเณ ควรคบมิตรที่ดี” เมื่อกล่าวถึงหลักของ

มิตรสหายตามทิศเบื้องซ้ายนั้น บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ดังในตอนที่ หมอทรัพย์พยายามอธิบายให้มันฟ้ารู้ว่าหมอทรัพย์ไม่ได้คิดจะแย่งชิงปีบหญิงสาวคนที่มันฟ้าหมายปอง ความว่า “อ้ายมันฟ้า ถ้าเราแต่งงานกับชิงปีบ อ้ายก็จะไม่มีความสุข อ้ายกับเราก็จะมองหน้ากันไม่ติด เราไม่อยากเสียมิตรดี ๆ อย่างอ้าย” (เนียรปาดิ, 2561, น. 364-365) จากข้อความแสดงให้เห็นความบริสุทธิ์ใจของหมอทรัพย์ที่แสดงความจริงใจด้วยการอธิบายความในใจให้มันฟ้าเข้าใจว่า หมอทรัพย์ไม่ได้คิดจะแย่งชิงปีบซึ่งเป็นหญิงที่มันฟ้าหมายปอง หมอทรัพย์รักกาสะลองและ ไม่อยากเสียมิตรที่ดีอย่างมันฟ้าไป ในทางเดียวกันตามหลักทิศเบื้องซ้าย ผู้เป็นมิตรสหาย ย่อมแสดงความอนุเคราะห์ต่อผู้ที่เป็มิตร ในนวนิยายได้แสดงให้เห็นถึงการกระทำของมันฟ้า ในตอนที่มันฟ้าช่วยหมอทรัพย์พากาสะลองหนีไปให้พ้นจากการบีบบังคับของนายแคว้น ความว่า สิ่งเดียวที่มันมอบให้แก่มิตรคือเกวียนที่มันใช้รับส่งชิงปีบทุกเมื่อเชือวัน กำชับแต่เพียงไปให้ไกล อย่าให้นายแคว้นจับได้อีก (เนียรปาดิ, 2561, น. 385) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงตอนที่มันฟ้าช่วยเหลือหมอทรัพย์และกาสะลองให้หนีจากนายแคว้น และด้วยมันฟ้ามีฐานะยากจน การยอมมอบเกวียนซึ่งเป็นยานพาหนะของตนให้แก่หมอทรัพย์จึงแสดงให้เห็นว่าเป็น การเสียสละสิ่งที่มีค่ามากที่สุดเพื่อมิตรสหาย อีกทั้งมันฟ้ายังยอมเอาตัวเองเข้าไปขวางเพื่อช่วย หมอทรัพย์และกาสะลองให้หนีไปได้จนตัวเองถูกลูกน้องของนายแคว้นซ้อมปางตาย ความเป็นมิตรระหว่างมันฟ้าและหมอทรัพย์จึงเป็นการช่วยเหลือกันในคราวยามมีภัย เป็นที่พึ่ง ให้กันยามทุกข์ยาก แม้ตัวเองจะต้องเสียสละเพียงใดก็ตาม

5. ทิศเบื้องล่าง คือ เหมภูมิทิศ ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน ในการดำรงชีวิตหรือในชีวิต ของการทำงาน ย่อมต้องมีผู้ที่เป็นเจ้านายและคนงานรับคำสั่งหรือปฏิบัติตามเพื่อให้งานนั้น สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การที่เจ้านายหรือหัวหน้าจะปกครองคนได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มี ทั้งความสามารถ ความเข้าใจในงานนั้น และความโอบอ้อมอารีต่อผู้ที่เป็นคนงาน ในนวนิยาย ได้แสดงให้เห็นว่าผู้เป็นนายได้บำรุงคนงาน ดังการกระทำของหมอทรัพย์และกาสะลองที่มีความ เมตตา ความปรารถนาดีต่อบัวเกียงผู้เป็นเด็กรับใช้ในบ้านของหมอทรัพย์ ความว่า บัวเกียง ก้มหน้าร้องไห้อย่างที่มันไม่เคยทำมาก่อนในชีวิต นายหมอเตรียมการไว้ทุกอย่าง ‘เผื่อพลาด’ อื่นายกาสะลองก็ให้ของมาเสียหมดสิ้น เจ้าตัวน้อยไม่นึกเลยว่าในอนาคตต่อมาเงินทองที่ กาสะลองยกให้นั้น จะช่วยให้มันรอดจากวิกฤตชีวิตได้หลายครั้ง (เนียรปาดิ, 2561, น. 377) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นความเมตตาและความโอบอ้อมอารีของหมอทรัพย์และกาสะลอง ที่มีต่อบัวเกียง เด็กหญิงกำพร้าที่มาอาศัยอยู่บ้านของหมอทรัพย์ หากวันใดบัวเกียงไม่ได้ ไปโรงเรียน บัวเกียงจะไปช่วยงานที่บ้านของกาสะลอง หมอทรัพย์และกาสะลองมีความเมตตา ต่อบัวเกียงมาก ตอนที่หมอทรัพย์จะพากาสะลองหนีไปที่บางกอก จึงคิดจะพาบัวเกียงไปด้วย และจะส่งให้บัวเกียงได้เรียนแพทย์ตามที่บัวเกียงต้องการ เมื่อถึงวันที่ต้องเดินทางไปบางกอก

หมอทรัพย์และกาสะลองถูกจับได้ว่าจะหนีตามกัน จึงทำให้บัวเกียงต้องเดินทางไปบางกอกคนเดียวพร้อมไปกับของมีค่าที่กาสะลองยกให้ หมอทรัพย์ได้เตรียมแผนสำรองไว้อย่างดี ทำให้บัวเกียงได้เรียนแพทย์แม้ว่าหมอทรัพย์กับกาสะลองจะไม่ได้เดินทางไปบางกอกด้วยก็ตาม จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้บัวเกียงสำนึกในพระคุณของหมอทรัพย์และกาสะลอง บัวเกียงจึงคอยตอบแทนพระคุณ ซึ่งหากเปรียบเทียบตัวละครบัวเกียงกับหลักของคนรับใช้และคนงานตามทิศเบื้องล่างนั้น คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ในนวนิยายแสดงให้เห็นการกระทำของตัวละครบัวเกียงในการทดแทนคุณหรืออนุเคราะห์นาย ความว่า “เพราะให้โอกาส จึงต้องคอยแทนคุณ” ทินกฤตไม่เข้าใจที่หญิงชราพูด หากเป็นอีกครั้งที่นิ้วมือฝ่ายผมชี้ตรงมา ยังเขา (เนียรปาดิ, 2561, น. 72) จากตัวอย่างกล่าวถึงบัวเกียงในวัยชรากำลังพูดกับทินกฤต เมื่อบัวเกียงได้พบทินกฤต บัวเกียงก็รู้ทันทีว่าคือ หมอทรัพย์กลับมาเกิดในภพชาติใหม่ บัวเกียงเก็บแหวนทับทิมไว้เพื่อคืนให้หมอทรัพย์ เพราะแหวนวงนั้นเป็นแหวนแต่งงานของหมอทรัพย์กับกาสะลอง บัวเกียงเฝ้ารอวันที่จะตอบแทนพระคุณทั้งสองเพื่อให้ทั้งสองได้กลับมาอยู่ด้วยกันอีกครั้ง

6. ทิศเบื้องบน คือ อุปริมทิศ ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม เป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นแบบอย่างในการประพฤติทางธรรม และชี้ทางสว่างให้แก่คฤหัสถ์ คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ดังในตอนที่หมอทรัพย์พยายามรักษาหลวงพ่อกับป่วยเป็นไข้มาลาเรีย แม้ว่าคนในหมู่บ้านจะจับกาสะลองไว้เป็นตัวประกันเพราะไม่เชื่อหมอทรัพย์ เรื่องการรักษาโดยการฉีดยา หมอทรัพย์พยายามรักษาและดูแลหลวงพ่อบนเตียงเป็นปกติ ความว่า หมอทรัพย์จิ้มเข็มเล่มเล็กยาวลงไปในผิวเหนียวของหลวงพ่อกันดูอยู่ก็มองอย่างไม่เชื่อถือว่าหายได้อย่างไร ทรัพย์ยังข่มใจรักษาอย่างใจเย็น เขารู้ว่าหลวงพ่อกำลังจะหายเป็นปกติดี (เนียรปาดิ, 2561, น. 526-527) ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นความตั้งใจของหมอทรัพย์ที่รักษาหลวงพ่อย่างสุดความสามารถ แม้ว่าหมอทรัพย์จะเป็นคนต่างถิ่นที่เพิ่งเดินทางมาถึงแม่แจ่มก็ตาม แต่หมอทรัพย์ก็มีความตั้งใจในการรักษาหลวงพ่อกันดูและดูแลหลวงพ่อบนเตียงดี การที่หมอทรัพย์ประพฤติตนเช่นนี้จึงเป็นการทำตามหน้าที่ของหมออย่างดีที่สุดและเป็นการบำรุงพระสงฆ์ในด้านของการรักษาให้พ้นจากโรคร้ายทั้งปวง อนึ่ง เมื่อกล่าวถึงหลักของพระสงฆ์ตามทิศเบื้องบนนั้น พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังในตอนที่หลวงพ่อกับหมอทรัพย์ด้วยความปรารถนาดี เพื่อให้หมอทรัพย์มีสติเตรียมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความว่า ‘บางเรื่องบางอย่าง อาตมาก็อุบได้ อาตมาบอกนายหมอได้แต่เพียงว่ายามที่นายหมอมีความสุขก็จงเก็บเกี่ยวช่วงเวลาแห่งความสุขนั้นให้อิ่มเต็มที่เถอะ ยามใดที่นายหมอเป็นทุกข์ จะได้เอาความสุขนั้นมาหล่อเลี้ยงหัวใจ หล่อเลี้ยงชีวิตให้ออกอยู่ต่อไปได้’ (เนียรปาดิ, 2561, น. 538) จากข้อความดังกล่าวหลวงพ่อกับหมอทรัพย์ให้เตรียมใจพร้อมรับกับสิ่งที่ต้องเจอในอนาคตด้วยความมีสติ สิ่งใดที่คิดว่ามีความสุข ให้เก็บเกี่ยวสิ่งนั้นเพื่อจะได้หล่อเลี้ยงชีวิตให้ออกอยู่ต่อไปได้

ในยามที่เกิดความทุกข์ หลวงพ่อได้อนุเคราะห์หมอทรัพย์ด้วยความปรารถนาดี แต่เนื่องด้วย ผลกรรมทำให้เกิดอุปสรรคต่าง ๆ ส่งผลให้หมอทรัพย์ต้องพลัดพรากจากกาสะลอง และต้องใช้ เวลาถึง 3 ภพชาติ ทั้งคู่จึงจะได้ครองรักกันอย่างมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. **หลักธรรมทศ 6 เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ใช้เป็นหลักปฏิบัติ** ในการดำรงชีวิตประจำวัน การอ่านนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง โดยวิเคราะห์ผ่านมุมมอง ของหลักธรรมทางพุทธศาสนาทศ 6 นั้น จึงทำให้ผู้อ่านหันกลับมาพิจารณาถึงหน้าที่ของตน ตามหลักทศ 6 เพื่อให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น หากผู้ใดปฏิบัติตามหลักของทศ 6 คือ รู้หน้าที่ว่าตนเองอยู่ในหน้าที่ใดและควรปฏิบัติตนอย่างไร ผู้นั้นย่อมพบแต่ความสุขสงบ ในชีวิต แต่หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของตน ผู้นั้นจะพบกับความทุกข์และหาความสุขสงบ ไม่ได้ หลักธรรมทศ 6 นอกจากจะเป็นหลักธรรมที่ให้แต่ละบุคคลตระหนักรู้หน้าที่ของตนเอง แล้ว หลักธรรมดังกล่าวยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของคนในสังคม อันเป็นการปฏิบัติตน ต่อผู้อื่นอีกด้วย สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ปรัตถิมทศในพุทธปรัชญาเถรวาท ของ ธนกร วงศกรฉัตร (2561, น. 103) ที่กล่าวว่า “ทศ 6 ในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็น หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ในชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์กันในหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐ และเอกชน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตั้งแต่สถาบันเล็กสุดของสังคมคือสถาบัน ครอบครัว จนถึงใหญ่สุดของสังคมคือสถาบันชาติ บุคคลจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น ต้องเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ประจำใจมีหลักธรรมยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต” มนุษย์ทุกคนย่อมมีความสัมพันธ์ กับบุคคลรอบข้างและต้องรู้จักรับผิดชอบความสัมพันธ์นั้น ไม่ว่าจะเป็นการรู้จักทดแทนพระคุณ บุพการี การไม่นอกใจและไว้วางใจต่อบุคคลที่เรารัก การปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีด้วยการบำรุงพระพุทธรูปตามกำลัง รวมไปถึงการแสดงน้ำใจต่อมิตรทั้งหลาย เป็นต้น ถึงแม้ว่านวนิยายจะมีหน้าที่หลักในการให้ความเพลิดเพลินและผ่อนคลายความตึงเครียด แต่เมื่อ ศึกษานวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ผ่านมุมมองของหลักธรรมทศ 6 เนื้อหาที่ผู้เขียนถ่ายทอด ออกมาสามารถจำลองสถานการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นผลของการกระทำของตัวละคร แสดงให้เห็นข้อคิดแก่ผู้อ่านทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับ “กรรม” ที่เป็นการกระทำที่ทุกตัวละครได้ทำไว้ และต้องได้รับผลของการกระทำนั้น การอ่านนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง จึงเป็นการสะท้อนย้อนดูตัวเองได้ว่า ทุกตัวละครต้องดำเนินไปตามกรรมที่เป็น

ผลมาจากการกระทำ ดังนั้นเราทุกคนจึงควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท รู้หน้าที่ของตน และปฏิบัติตนตามหน้าที่ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างดีงาม

2. การศึกษานวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง โดยวิเคราะห์ผ่านหลักธรรมทศ 6 เป็นการแสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องสังสารวัฏที่ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชาวล้านนา หากพิจารณาจากเนื้อเรื่องในนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ผู้แต่งได้สอดแทรกคติความเชื่อในเรื่องกรรม การกลับชาติมาเกิด แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงอยู่ในชีวิตของชาวล้านนา ทำให้เห็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตของชาวล้านนาหรือคนภาคเหนือที่มีความเป็นอัตลักษณ์ผ่านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและสงบสุข ดังที่ สำนักพิมพ์แสงดาว (เนียรปาดิ, 2561, น. คำนำสำนักพิมพ์) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ไว้ว่า “กลิ่นกาสะลอง บอกเล่าเรื่องราวความรักที่แม้ความตายก็ไม่อาจพราก เมื่อสองดวงจิตยังผูกพัน รอคอยให้สายธารแห่งวันเวลาพัดพาอีกครั้งที่ขาดหาย ครั้งที่เคยถูกยื้อแย่งไปตระกองกอด ให้हनคืนสู่อ้อมอกเจ้าของที่แท้จริง ด้วยฝีมือบรรยายของ เนียรปาดิ ถ้อยจำนรรจาภาษาเหนือนั้นจึงราวจะพาผู้อ่านให้ย้อนวันเวลาไปสัมผัสขนบอันเรียบง่ายแต่งดงาม พร้อม ๆ กับรับชมละครชีวิตฉากใหญ่ จวบจนหน้ากระดาษสุดท้ายปิดฉากเรื่องราวของคนรักและคนรอ ทิ้งไว้เพียงกลิ่นกาสะลองรื่นนาสิกที่จะหอมตรึงใจไปอีกแสนนาน”

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การศึกษานวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง โดยวิเคราะห์ผ่านหลักธรรมทศ 6 ผู้สนใจสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวไปเป็นแบบปฏิบัติในการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท การรู้จักหน้าที่ของตนและการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น

2. การศึกษานวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง แสดงให้เห็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนและแฝงเร้นภายในเรื่องเพื่อให้อ่านได้เกิดการตีความต่อไป เหตุการณ์ในนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ผลที่เกิดจากการกระทำของตัวละครในแบบต่าง ๆ เมื่อวิเคราะห์นวนิยายเรื่องดังกล่าวผ่านหลักธรรมทศ 6 จึงเป็นกรณีศึกษาที่ดีสำหรับการบูรณาการศาสตร์ระหว่างวรรณกรรมไทยกับพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. หลักธรรมทศ 6 เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับพุทธศาสนิกชน สำหรับผู้ที่สนใจสามารถนำหลักธรรมทศ 6 ไปศึกษาผ่านวรรณคดี วรรณกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น วรรณคดี พระพุทธศาสนา วรรณกรรมสำหรับเด็ก หนังสือเสริมกำลังใจ เป็นต้น
2. จากการศึกษานวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง : กรณีศึกษาผ่านหลักธรรมทศ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาการกระทำของตัวละครที่ปฏิบัติตามหลักธรรมทศ 6 สำหรับผู้ที่สนใจสามารถศึกษาการกระทำของตัวละครที่ไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมทศ 6 อันจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวละครและผลของการกระทำที่แตกต่างกัน
3. นวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง ยังมีประเด็นที่เกี่ยวกับความเชื่อที่น่าสนใจอีกหลายประเด็น เช่น เรื่อง การกลับชาติมาเกิด การเสียผีหรือผีตอผี หรือความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีของชาวเหนือ เป็นต้น สำหรับผู้ที่สนใจสามารถวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง กลิ่นกาสะลอง

เอกสารอ้างอิง

- คม ชัด ลึก ลีกว่าข่าว. (2562). จอแก้ว เรื่องย่อละคร 'กลิ่นกาสะลอง' (เต็มเรื่อง). เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.komchadluek.net/news/ent/374785>
- ธนกร วงศกรฉัตร. (2561). ศึกษาวิเคราะห์ปรัตถิมทิสในพุทธปรัชญาเถรวาท (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เนียรปาดิ. (2561). กลิ่นกาสะลอง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ : แสงดาว.
- ประโยชน์ฐิติ นุตร์อำพันธ์. (2549). เพราะชีวิตถูกลิขิตโดยกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- เพชร ช่วยเชื้อ. (2551). ทศ 6. กรุงเทพมหานคร : Dดี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2563 จาก https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=265
- สุชาติ บุขย์ชญาณนท์. (2561). ตามกระแสบุพเพสันนิวาส : มุมมองพุทธปรัชญา. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2563 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/pmprapas/2018/05/20/entry-6/comment>

พุทธทาสภิกขุ. (2554). อุดมคติแก้ปัญหได้ทุกชนิด. กรุงเทพฯ : ดวงตะวัน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

วศิน อินทสระ. (2555). หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพฯ : ธรรมดา.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช. (2560). หนังสือสอนพระพุทธานุสสาแก่เด็ก “ทศ 6” และ “สังคหวัตถุ 4”. นครปฐม : โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย.

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชน
และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา*

PROMOTION OF LEARNING CREATIVE ARTS OF MOHOM
PRODUCT OF YOUTH AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP

สายัณห์ อินนันใจ, Sayan Innunjai
รวีโรจน์ ศรีคำภา, Raweeroth Sreekumpa
ชนันท์ คุ่มถิ่นแก้ว, Thananan Kumthinkeaw
พรสวรรค์ สุขไมตรี, Pronsawan Sukmaitry
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus
คำเกี้ยว เมืองเอก, Kumkeaw Muang-ek
สภาวัฒนธรรมตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
Cultural Council of Thung Kwao Subdistrict Mueang Phrae District,
Phrae Province
พูนศรี สวีง, poonsri Sawing
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่
Phrae Provincial Community Development Office
E-mail : Sayan2516 @yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าหม้อห้อม เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด ล้านนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี โดยมีทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

---

* Received 1 January 2021; Revised 4 June 2021; Accepted 7 June 2021

ผลการวิจัย พบว่า

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าหม้อห้อม พบว่า เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำกันในครัวเรือนมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เคล็ดลับในการผลิตถูกเปิดเผยจากพ่อแม่สู่บุตรหลาน ถือเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า พบว่า มีการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าฝ้ายธรรมชาติ สามารถย้อมทั้งสีธรรมชาติด้วยสีของห้อม ทั้งสีแบบวิทยาศาสตร์ และย้อมสีพิมพ์เทียน พร้อมนำผ้าชนิดอื่นและวัสดุอื่นมาประดับให้เกิดลวดลายที่สวยงามน่าสนใจ มีการเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า มีการพัฒนาชุดเคหภัณฑ์หม้อห้อมสุขใจ ประกอบไปด้วยหมอนอิงใบใหญ่ 1 ใบ หมอนอิงใบเล็ก 4 ใบ เบาะนั่ง 4 ผืน กล่องกระดาษชำระ 2 อัน ผ้าปูโต๊ะ 1 ผืน

ผลการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า มีกิจกรรมการถ่ายทอดผลงานด้วยปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ การใช้เทคนิคการเขียนเทียนหรือพิมพ์เทียน และมีการพิมพ์เทียนขึ้นฝั่งลงบนพื้นผ้า ตามลวดลายโดยใช้แม่พิมพ์ ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับของผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนาของเยาวชนและผู้สูงอายุ ในการถ่ายทอดผลงานรวมด้าน พบว่า ในภาพรวมก่อนเข้ารับการถ่ายทอดอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการรับถ่ายทอดอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การส่งเสริมการเรียนรู้, ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม

Abstract

The objectives of this article were to 1) study the process of creating Mo Hom cloth works, 2) to create Morhom cloth art works leading to income enhancement to the community economy and 3) to transfer creative art works of Mo Hom cloth to youth and the elderly in the group of Lanna Province. This research was a mixed methods research by used both documentary research, qualitative research and action research.

The research results related to the creative process of Morhom fabrics found that It was a product that was made in a household and was passed down from generation to generation. Production secrets were revealed from parents to children. It was a cultural heritage that had been passed down for a long time.

The results of design of Morhom fabric products for value adding of product found that there were productive design by using natural cotton. It could be dyed both natural color with the color of the hoop and science and dye the candle along with using other fabrics and other materials to decorate for interesting creating, it had told the storied by passing the products and there was a development of a happiness home kit. that consists of 1 large cushion, 4 small cushions, 4 seat cushions, 2 toilet paper boxes, 1 tablecloth.

The result of the transfer of creative art works of Morhom cloth to youth and elders in Lanna Province fould that there was an activity to convey the work by local scholars who were experts in delivering knowledge, using techniques for writing candles or printing candles, and it had a wax candle printed on the fabric according to the pattern using the mold. The result of the study the opinions on the elderly in the Lanna group of youth and the elderly In conveying the overall work, it was found that in the overall picture before receiving the broadcast were at medium level and after broadcasting was at a high level

Keywords : Promotion of Learning, Creative Arts of Mohom Product

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนามากขึ้นในหลายจังหวัดของไทย โดยแต่ละจังหวัดมีการพัฒนาแผนงาน ยุทธศาสตร์และ กิจกรรมของตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและสอดคล้องกับ วิถีวัฒนธรรมของตนเอง ในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางล้านนาไม่ว่า จะเป็นศิลปะ วัฒนธรรมซึ่งที่ผ่านมาได้มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ภาครัฐได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มจังหวัดล้านนา ทูตทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้ (กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2555, น. 66-67)

ศิลปะของล้านนานั้นมีหลายลักษณะที่เป็นจุดเด่นและจุดสนใจของคนไทยและชาวต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมร่วมสมัย จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น วัดร่องขุน พิพิธภัณฑสถานบ้านดิน วัดร่องเสือเต้น ไร่เชิญตะวัน เป็นต้น ทำให้เกิดพลังทางสังคมในการที่จะมีจิตสำนึกในคุณค่าของศิลปะเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมและบูรณาการ เชื่อมโยงไปสู่ชุมชน สังคม ผู้พื้นที่สาธารณะและการสร้างสรรค์สู่การพัฒนาเมืองศิลปะและการสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนาให้มากยิ่งขึ้น

การกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างความรู้สึกหรือเจตคติที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่ผลลัพธ์และเป้าหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตานา แคมมณี (ทิตานา แคมมณี, 2557, น. 1) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) มีความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ 2) สร้างความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ 3) เกิดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (ends) และเกิดการแลกเปลี่ยนหรือการถ่ายทอดความรู้ (Transfer Knowledge) เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้น การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) คือ กระบวนการที่ทำให้ความรู้ที่พัฒนา มีการแพร่กระจายไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย โดยเน้นประสิทธิภาพและเน้นประสิทธิผล (ยุทธนา แซ่เตียว, 2547, น. 122)

เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะอีกทั้งยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนและเป็นการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านจิตรกรรมของลวดลายผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าหม้อห้อม ซึ่งผลิตกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผ้าเป็นสิ่งที่ใช้ในวิถีชีวิตในชุมชน เช่น เป็นเครื่องนุ่งห่ม เป็นของใช้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้ง การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึงและที่สำคัญงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ้าหม้อห้อม ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ และเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัย การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดการพัฒนาส่งเสริมและบูรณาการงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในด้านผ้าหม้อห้อม ไปสู่พื้นที่ทางสังคมและสาธารณะ เพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าหม้อห้อมในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี โดยมีทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการศึกษาที่สำคัญ เช่น กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมในกลุ่มจังหวัดล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าหม้อห้อมในกลุ่มจังหวัดล้านนา และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีประชากร และกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้ 1. ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ จำนวน 5 คน 2. ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน รวม 10 คน 3. ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ รวม 3 คน 4. ผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชนจำนวน 30 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน รวม 60 คน ส่วนพื้นที่การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ คือ ตำบลทุ่งโฮ้งในจังหวัดแพร่ ในเขตอำเภอเมืองแพร่ และมีระยะเวลาวิจัยจำนวน 7 เดือน เริ่มตั้งแต่ 1 มีนาคม 2563 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) มีตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจผ้าหม้อห้อม ชุดปฏิบัติการ

สร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าหม้อห้อม และมีการประเมินก่อนและหลังชุด (Pre-test Post-test) ด้วยแบบประเมินก่อนและหลังชุดสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าหม้อห้อม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากประชากร และกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขั้นตอนดังนี้ 1. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 2. จัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าหม้อห้อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรม อุตสาหกรรมจังหวัด ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ รวม 10 คน 3. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น 2 คน นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ 1 คน รวม 3 คน 4. ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน จำนวน 30 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน รวม 60 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการเป็นการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการวิเคราะห์สถิติ ค่า T-test โดยเน้นความรู้ กระบวนการ การสร้างสรรค์ศิลปะ และการถ่ายทอดของการดำเนินการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าหม้อห้อมในกลุ่มจังหวัดล้านนามี 6 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้กล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมจากผลิตภัณฑ์ที่ทำกันในครัวเรือนมีการถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูก เคล็ดลับในการผลิตถูกเปิดเผยจากพ่อแม่สู่บุตรหลาน ถือเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มีการปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัดในปัจจุบันการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมได้มีกระบวนการถ่ายทอด เป็นทางการมีหลักสูตรในสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดให้นักเรียนนักศึกษา

นอกจากนี้ยังได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เทคนิควิธีการให้แก่ผู้ที่สนใจรวมทั้งนักท่องเที่ยวให้ได้เรียนรู้การย้อมผ้าหม้อห้อม การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมในอดีตมุ่งสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมเพื่อการใช้ในครัวเรือนโดยเน้นการย้อมสีธรรมชาติแต่ปัจจุบันนี้การผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมบางส่วนก็ยังใช้วิธีแบบเดิมอยู่แต่บางส่วนก็เปลี่ยนแปลงเป็นในรูปแบบเน้นการใช้สีเคมีเพื่อการคงทนต่อการใช้หรือบริโภคจะได้เปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์จากเสื่อทางเคงกระโปรง ผ้าถุงเป็นของใช้ในครัวเรือนเคหะภัณฑ์ เช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ กระจเปา หมวก พวงกุญแจ กล่องใส่กระดาษทิชชู ผ้าเช็ดหน้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ เบาะนั่ง

ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์มุ่งเน้นการเพิ่มลวดลายรายการมัดย้อมหรือพิมพ์เทียนทำให้เกิดลวดลายในเนื้อผ้าซึ่งต่างจากเดิมที่มีแต่สีคราม ได้ยังนำเอาผ้าชนิดอื่นเข้ามาร่วมการผลิตสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ การเกิดความสวยงามแต่ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าหม้อห้อมอยู่การตลาดมุ่งขายโดยตรงให้กับผู้บริโภคผ่านหน้าร้านที่อยู่ในย่านชุมชนหรือพ่อค้าคนกลางรับไปจำหน่ายแต่ปัจจุบันรูปแบบการตลาดเปลี่ยนแปลงไปสามารถขายผ่านสื่อออนไลน์ส่งตรงถึงผู้บริโภคมีการดัดแปลงรูปแบบการผลิตตามความต้องการของผู้บริโภค การเรียนรู้การผลิตผ้าหม้อห้อม จากบุคคลในครอบครัวจักรพ่อแม่ส่งรูปในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ที่ได้เปิดต้อนรับผู้ที่สนใจ รวมทั้งนักท่องเที่ยวเข้ามาสู่ศูนย์วิสาหกิจชุมชน การสร้างเครือข่ายการผลิตได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนผ่านเครือข่าย SME ใน 18 จังหวัด ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสานร่วมมือกันในการผลิตออกตลาดต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้ผ้าหม้อห้อมของจังหวัดแพร่ได้ขยายเครือข่ายของภาครัฐไปสู่จังหวัดต่าง ๆ กระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมเดิมเน้นการผลิตในครัวเรือนเป็นเคล็ดลับที่ไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณะชนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีประเพณียึดเหนี่ยวอย่างเคร่งครัด แต่ในปัจจุบันพัฒนาองค์ความรู้เป็นหลักสูตรในสถานศึกษาให้บุตรหลานได้เรียนรู้สืบทอดกันอย่างเป็นระบบรวมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้เทคนิคใหม่ ๆ ให้แก่ผู้สนใจและนักท่องเที่ยว

สรุปการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าหม้อห้อมนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน และเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าโดยการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าฝ้ายธรรมชาติย้อมสีธรรมชาติ (สีห้อม) ย้อมสีแบบวิทยาศาสตร์ และย้อมสีพิมพ์เทียน พร้อมนำผ้าชนิดอื่นและวัสดุอื่นมาประดับให้เกิดลวดลายที่สวยงามน่าสนใจ เพราะผ้าหม้อห้อมเดิมมีสีพื้น คือ สีห้อม หรือ สีคราม พร้อมนำไปจำหน่ายที่หน้าร้านในย่านชุมชนและใช้วิธีการขายออนไลน์ มีการเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า “Story Product” เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของสินค้าให้คนทั่วไปได้จดจำสินค้านั้น ๆ ได้ดี ดังตัวอย่าง เชื้อหม้อห้อมสุใจ ประกอบไปด้วยหมอนอิงใบใหญ่ 1 ใบ หมอนอิงใบเล็ก 4 ใบ เบาะนั่ง 4 ผืน กล่องกระดาษ

ชำระ 2 อัน ผ้าปูโต๊ะ 1 ผืน วิธีทำ โดยนำผ้าฝ้ายที่ทอเป็นผืนผ้าแล้ว ไปพิมพ์เทียนเพื่อสร้างลวดลาย จากนั้นนำไปย้อมสีหอมนำไปตากให้แห้งแล้วนำมาย้อมทำซ้ำกัน 4 ถึง 5 รอบ เมื่อได้สีตามที่ต้องการแล้ว นำไปต้มเทียนออก จากนั้นนำไปซักแล้วตากให้แห้งจึงได้ผ้าหม้อห้อมพิมพ์ลายสวยงาม จากนั้นนำมาออกแบบโดยใช้ตัวเงินปกลายสัญลักษณ์โครงการวิจัยแล้วนำตัวเงินเย็บวางกรอบจากนั้นนำเอาผ้าฝ้ายขาวมาเย็บเพื่อประดับแล้วตัดด้วยค้อนออกมาเพื่อให้เกิดลวดลาย และยังใช้เป็นอุปกรณ์นวดหลังให้เกิดความนุ่มนวล

ภาพที่ 1 ภาพชุดหม้อห้อมสุขใจ

กิจกรรมการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุมีรายละเอียด คือ ประชาชนชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ โดยมีการพัฒนาทั้งรูปแบบและเทคนิคหลายอย่าง การใช้เทคนิคการเขียนเทียนหรือพิมพ์เทียน ด้านการเขียนลายเทียนขี้ผึ้ง คือมีการเขียนเทียนขี้ผึ้งลงบนพื้นผ้า ตามลวดลายโดยใช้แม่พิมพ์ หม้อห้อมเขียนเทียนหรือหม้อห้อมบาติก การเขียนเทียนเริ่มตั้งแต่การเตรียมวัสดุโดยนำขี้ผึ้งไปละลายและรอให้เดือด จากนั้นนำแม่พิมพ์ส่วนตรงที่เป็นลายจุ่มลงไปในหม้อขี้ผึ้งเดือด สังเกตดูว่ามีเทียนติดอยู่ที่ตรงแม่พิมพ์หรือไม่ ถ้าไม่ติดอยู่ก็เอาลงไปชุบต่อ รอจนมีเทียนติดและเป็นเหมือนน้ำ จากนั้นสลัด 2 ครั้ง แล้วนำมาบ่มลงบนผ้าที่เตรียมไว้ สำหรับให้ลายเป็นสีขาว ส่วนถ้าอยากให้เป็นสีฟ้าให้เอาไปย้อมก่อน 1 รอบ ทิ้งไว้ให้แห้ง จากนั้นก็บ่มลายต่อ การตากทุกครั้งหลังจากการบ่มเทียนให้ตากในที่ร่มเพื่อป้องกันเทียนละลายทำให้ลายผ้าเลอะ จากนั้นก็ต้มในน้ำเดือด จากนั้นเอาไปตากแดดต่อจนแห้งเป็นอันเสร็จการย้อมโดยการเขียนเทียน

สรุปความคิดเห็นของเยาวชนและผู้สูงอายุพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด ล้านนา พบว่า เพศหญิง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และเพศชาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33, อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา รวมด้าน พบว่า ในภาพรวมก่อนเข้ารับการถ่ายทอดระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.61) ส่วนหลังการรับถ่ายทอดระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.61)

อภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าหม้อห้อมในกลุ่มจังหวัด ล้านนา มี 6 ด้าน มีรายละเอียดกล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม จากผลิตภัณฑ์ที่ทำกันในครัวเรือนมีการถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูก เคล็ดลับในการผลิตถูกเปิดเผย จากพ่อแม่สู่บุตรหลาน ถือเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มีการปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัดในปัจจุบันการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ผ้าหม้อห้อมได้มีการกระบวนการถ่ายทอด เป็นทางการมีหลักสูตรในสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดให้นักเรียนนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสมจิต ขอนวงศ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่องของวิสาหกิจ การบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนล่าช้า การออกแบบการผลิตสินค้าไม่ตรงตามความต้องการ ขาดความรู้ คุณภาพสินค้าไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนแรงงานในการผลิตเนื่องจากเป็นวัยที่ผลิต อายุเกิน 50 ปี เป็นส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจ ไม่มีการจัดทำบัญชี ที่ถูกต้องทำให้ไม่สามารถรับรู้รายได้รายจ่ายที่แท้จริง เงินทุนไม่เพียงพอขาดเงินทุนหมุนเวียน เงินทุนในการสร้างหรือปรับปรุงโรงเรือน อาคารสถานที่ประกอบการไม่สมบูรณ์วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการผลิตไม่ทันสมัยและได้มาตรฐานและความสัมพันธ์และผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนมี ดังนี้

- 1) ด้านการจัดการ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มหรือเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับกลุ่มในการลงทุนเพื่อเริ่มกิจกรรม
- 2) ด้านการตลาด ดำเนินการผลิต ออกสู่ตลาดโดยส่วนมากจะมีการหาตลาดไว้รองรับรวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มด้านการใช้

ผลิตภัณฑ์ 3) ด้านความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน องค์กรภาครัฐให้ได้ดำเนินการเพื่อหาแหล่งเงินทุนภาคเอกชนสนับสนุนดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและมีการส่งเสริมความรู้ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกที่ความหลากหลายทางด้านครอบครัว ลักษณะทางกายภาพที่มีความแตกต่างกันออกไปของแต่ละบุคคล 5) ด้านการจัดการบริบท การได้รับความอนุเคราะห์จากประธานวิสาหกิจผ้าทอ เป็นสถานที่ในการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่ม 6) ด้านการบริหารธุรกิจ หน่วยงานของภาครัฐให้ความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย

นอกจากนี้ยังได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เทคนิควิธีการให้แก่ผู้ที่สนใจรวมทั้งนักท่องเที่ยวให้ได้เรียนรู้การย้อมผ้าหม้อห้อม การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมในอดีตมุ่งสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมเพื่อการใช้ในครัวเรือนโดยเน้นการย้อมสีธรรมชาติ แต่ปัจจุบันนี้การผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมบางส่วน ก็ยังใช้วิธีแบบเดิมอยู่แต่บางส่วนก็เปลี่ยนแปลงเป็นในรูปแบบที่เน้นการใช้สีเคมีเพื่อการคงทนต่อการใช้หรือบริโภคจะได้เปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์จากสีอากง กระโปรง ผ้าถุง เป็นของใช้ในครัวเรือนเคหะภัณฑ์ เช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋า หมวก พวงกุญแจ กล่องใส่กระดาษทิชชู ผ้าเช็ดหน้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอเบาะนั่ง ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์มุ่งเน้นการเพิ่มลวดลายรายการมัดย้อมหรือพิมพ์เทียนทำให้เกิดลวดลายในเนื้อผ้า ซึ่งต่างจากเดิมที่มีแต่สีคราม ได้นำเอา ผ้าชนิดอื่นเข้ามาร่วมการผลิตสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ การเกิดความสวยงามแต่ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าหม้อห้อมอยู่ การตลาดมุ่งขายโดยตรงให้กับผู้บริโภคผ่านหน้าร้านที่อยู่ในย่านชุมชนหรือพ่อค้าคนกลาง รับผิดชอบต่อ แต่ปัจจุบันรูปแบบการตลาดเปลี่ยนแปลงไปสามารถขายผ่านสื่อออนไลน์ ส่งตรงถึงผู้บริโภคมีการตัดแปลงรูปแบบการผลิตตามต้องการของผู้บริโภค การเรียนรู้การผลิตผ้าหม้อห้อม จากบุคคลในครอบครัวจากพ่อแม่สู่ลูก ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ที่ได้เปิดต้อนรับผู้ที่สนใจ รวมทั้งนักท่องเที่ยวเข้ามาสู่ศูนย์วิสาหกิจชุมชน การสร้างเครือข่ายการผลิตได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนผ่านเครือข่าย SME ใน 18 จังหวัด ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสานร่วมมือกันในการผลิตออกตลาดต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้ผ้าหม้อห้อมของจังหวัดแพร่ได้ขยายเครือข่ายของภาครัฐไปสู่จังหวัดต่าง ๆ กระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมเดิมเน้นการผลิตในครัวเรือนเป็นเคล็ดลับที่ไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณะชนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีประเพณียึดเหนี่ยวอย่างเคร่งครัด แต่ในปัจจุบันพัฒนาองค์ความรู้เป็นหลักสูตรในสถานศึกษาให้บุตรหลานได้เรียนรู้สืบทอดกันอย่างเป็นระบบรวมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้เทคนิคใหม่ ๆ ให้แก่ผู้สนใจและนักท่องเที่ยว

สรุปการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าโดยการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าฝ้ายธรรมชาติย้อมสีธรรมชาติ (สีห้อม) ย้อมสีแบบวิทยาศาสตร์ และย้อมสีพิมพ์เทียน พร้อมนำผ้าชนิดอื่นและวัสดุอื่นมาประดับให้เกิดลวดลายที่สวยงามน่าสนใจ เพราะผ้าหม้อห้อมเดิมมีสีพื้น คือ สีห้อม หรือ สีคราม พร้อมนำไปจำหน่ายที่หน้าร้านในย่านชุมชน

และใช้วิธีการขายออนไลน์ มีการเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “Story Product” เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของสินค้าให้คนทั่วไปได้จดจำสินค้านั้น ๆ ได้ดี ดังตัวอย่าง เช้ตหม้อ ห้อมสุโขทัย ประกอบไปด้วย หมอนอิงใบใหญ่ 1 ใบ หมอนอิงใบเล็ก 4 ใบ เบาะนั่ง 4 ผืน กล่องทิชชู 2 อัน ผ้าปูโต๊ะ 1 ผืน วิธีทำ โดยนำผ้าฝ้ายที่ทอเป็นผืนผ้าแล้ว ไปพิมพ์เทียนเพื่อสร้าง ลวดลาย จากนั้นนำไปย้อมสีห้อมนำไปตากให้แห้งแล้วนำมาย้อมทำซ้ำกัน 4 ถึง 5 รอบ เมื่อได้สี ตามที่ต้องการแล้ว นำไปต้มเทียนออก จากนั้นนำไปซักแล้วตากให้แห้งจึงได้ผ้าหม้อห้อม พิมพ์ลายสวยงาม จากนั้นนำมาออกแบบโดยใช้ด้ายเงินปักลายสัญลักษณ์โครงการวิจัย แล้วนำ ด้ายเงินเย็บวางกรอบ และจากนั้นนำเอาผ้าฝ้ายขาวมาเย็บเพื่อประดับแล้วตัดด้ายคลื่อออกมา เพื่อให้เกิดลวดลาย และยังใช้เป็นอุปกรณ์นวดหลังให้เกิดความนุ่มนวล

ซึ่งสอดคล้องกับงานของ จูรีวรรณ จันทลา และคณะ (2559, น. 82-83) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างเอกลักษณ์และการสื่อ ความหมายของลวดลายผ้าไทยทรงดำในอำเภอบางเลนและอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และศึกษาสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำตามแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้น ผลการวิจัย พบว่า ผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและ ในการประกอบพิธีกรรม จนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำ โดยชาวไทยทรงดำ นิยมใช้ผ้าพื้นสีดำทอขึ้นอย่างง่าย ๆ มีสีสันและลวดลายบ้าง ซึ่งจากการศึกษาลวดลายผ้าไทย ทรงดำ พบว่า 1) ลวดลายต่าง ๆ สามารถแบ่งได้ เป็น 3 ประเภท คือ ลายพืช ลายสัตว์ และ ลายผสมอื่น ๆ ในส่วนของการสื่อความหมายในการใช้สีในการทอผ้าและประดับตกแต่งของ ชาวไทยทรงดำ แต่ละสีมีความหมายแตกต่างกันโดยเฉพาะสีครามเข้มหรือสีดำ ซึ่งเป็นสีหลัก ของผืนผ้าและการใช้งานของชาวไทยทรงดำ โดยสื่อความหมายว่าเกิดจากการเก็บกอดที่ต้อง พลาดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย 2) การศึกษาและ สังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่า ในการออกแบบ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบ โดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้อง คำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันต่าง ๆ ตามความเชื่อ ของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายต่าง ๆ ไม่มากนักและมีการใช้สีสันที่จำกัด การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำ จึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษโดยเฉพาะ ในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของ

แต่ละพื้นที่ ๆ มีความแตกต่างกัน 3) การพัฒนารูปแบบผ้าทอไทยทรงดำ 4 ชนิด ได้แก่ หมอนอิง กล่องกระดาศาหิซซู กระเป๋าสตรีและเสื่อผ้า ระดับราคาของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายต้องการมากที่สุด คือ 201-300 บาท ต่อชิ้น 4) ผลการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้นโดยศึกษาการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1) หมอนอิง ได้แก่ แบบที่ 1และแบบที่ 2 2) กล่องกระดาศาหิซซู ได้แก่ แบบที่ 1 และแบบที่ 3 และแบบที่ 4 3) กระเป๋าสตรี ได้แก่ แบบที่ 2 และแบบที่ 3

การสร้างสรรคงานศิลปะ เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินที่มีความคิดสร้างสรรค์ ผลงาน โดยมีผลต่อการยกระดับสินค้าเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ พัฒนาฝีมือ ความคิดวิธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานพิน สาเสาว์ (2551, น. 86) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ 142 วัน 1,800 กม. นิเวศศิลป์ริมโขงของศิลปินนอกคอก โดยสรุปในการสร้างสรรคงานศิลปะของสินค้าและงานด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ ถือเป็นการริเริ่มสร้างสรรคการกระทำให้ก้าวหน้าแปลก จากเดิม การสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าและงานศิลปะให้ดียิ่งขึ้นมีความงดงาม หรือมีคุณค่า ยิ่งขึ้น การที่มนุษย์รู้จักการสร้างสรรค ทำให้โลกได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบัน การสร้างสรรคอย่างต่อเนื่องถือจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ เกิดจากความคิด สร้างสรรค ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์จึงมีการศึกษา และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของคนให้เจริญงอกงาม เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง รวมถึงงานของธีรยุทธ บุญที่ (2546, น. 172-176) ที่ศึกษาเกี่ยวกับถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากความคิด สร้างสรรค สามารถที่จะฝึกฝน ทดลอง ปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์ และนำไปสู่การค้นพบแนวทางใหม่ ๆ เพื่อการสร้างงานต่อไป การพัฒนาของเดิมให้ดีขึ้นทำให้เกิดผลงานที่มีลักษณะเฉพาะตน เป็นตัวของตัวเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) มีข้อจำกัดที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนวิสาหกิจผ้าหม้อห้อมที่แก้ไขยาก เช่น สถานที่ในการจัดรถของลูกค้าและนักท่องเที่ยว ควรดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน
- 2) วิสาหกิจผ้าหม้อห้อม บุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดแพร่ควรร่วมมือกันสนับสนุนให้มีการปลูกต้นหม้อหรือต้นครามเป็นอาชีพ เพื่อส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในการผลิตสีย้อมธรรมชาติ

ข้อเสนอในการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยวิสาหกิจผ้าหม้อห้อมสามารถนำไปต่อยอดเสนอโครงการพัฒนาจังหวัดหรือภูมิภาคที่จะนำนวัตกรรมมาใช้กับการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม
- 2) ควรมีการจัดเวทีนำเสนอกลุ่มวิสาหกิจทุกสาขาเพื่อขับเคลื่อนสู่การบริหารจัดการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) ควรมีการเชื่อมโยงกับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ หรือประสบการณ์เกี่ยวข้องทุกกระบวนการเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาด โดยต้องเพิ่มระยะเวลาเพื่อดำเนินการวิจัยมากกว่า 1 ปีงบประมาณหรือเป็นโครงการต่อเนื่องจะได้เห็นผลระยะต้นระยะกลางและระยะปลายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อมของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2555). “ 9 สิ่งควรรู้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม”. วัฒนธรรม. 51(3), 66-67.
- จุรีวรรณ จันทลา และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 9(2), 82-83.
- พิน สาเสาว์. (2551). 142 วัน 1,800 กม. นิเวศศิลป์ริมโขงของศิลปินนอกคอก. กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์.
- ธีรยุทธ บุญที. (2546). ถอดรื้อปรัชญาและศิลปะแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : สายธาร.

ทิตินา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธนา แซ่เตียว. (2547). การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ. (2560). วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชน
และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา*

PROMOTION OF LEARNING CREATIVE ARTS OF WOVEN PRODUCT
OF YOUTH AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP

สมจิต ขอนวงศ์, Somjit Konwong

ปัญญา สุนันตา, Panya Sunanta

บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร, Punyavee Mongkolpipatporn

ดำเนิน หมายดี, Dumnoen Maidee

นพรัตน์ รัตนวงศ์, Nopparat Rattanawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

E-mail : jit_kw@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอ เพื่อการยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน และถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา การวิจัยเป็นผสมผสานวิธี โดยมีทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจาก หอการค้า ผู้ประกอบการ ประธานกลุ่ม ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น รวมถึงส่วนงานที่เกี่ยวข้อง การถ่ายทอดองค์ความรู้จากประชาชนท้องถิ่นโดยกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ และมีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลจากผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ แล้วนำมาวิเคราะห์และประเมินผล

ผลการศึกษา พบว่า

1. กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ผลงานผ้าทอบ้านค้ำใจเป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการสืบทอดรุ่นสู่รุ่น การทอผ้าด้วยกี่เอวและนำผืนผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เกิดเป็น

---

* Received 4 January 2021; Revised 4 June 2021; Accepted 7 June 2021

เครื่องนุ่งห่ม นำลูกเต๋อยที่เป็นพืชในพื้นที่มาตากแห้งบนผืนผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้โดยครอบครัวหรือเครือญาติ และวิทยากรจากปราชญ์ชาวบ้าน

2. การสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอเพื่อยกระดับรายได้ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอบ้านค้ำใจ มีการเน้นให้เห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาลวดลายประยุกต์ในผืนผ้าให้เกิดแนวคิดใหม่ที่สร้างสรรค์และเกิดความสวยงาม ตามยุคสมัย และสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น

3. การถ่ายทอดผลงานศิลปะผ้าทอเชิงสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องของ ผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาและออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าคลุมโต๊ะ และการคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม และประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือ ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา

คำสำคัญ : การส่งเสริมการเรียนรู้, ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ, เยาวชน , ผู้สูงอายุ, กลุ่มจังหวัดล้านนา

Abstract

The objectives of this article were to study the process of creating woven fabrics to enhance income to the community economy and transfer creative arts and to transfer woven fabrics to youth and the elderly in Lanna province. It was a mixed methods research by sassing documentary researches, qualitative research and action research by using interviews and group discussions from the Chamber of Commerce, entrepreneurs, community leaders, local philosophers, Including related departments, knowledge transfer from local scholars through the workshop in addition and the data collected from creative product questionnaires for bringing this data from trainer the workshop and then the data were analyzed and evaluated.

The result of study were as follows :

1. The process of product design creatively of Ban Khang Jai fabric was the original design that had passed down through generations to new

generation. The weaving with the lumbar and the resulting fabric to create a garment. Using local millet to decorate garment products. Learning and knowledge transfer by family or relative and expert from local philosophers.

2. The work creating of Karen woven fabrics to enhance the income of the Ban Kung Jai fabric manufacturers emphasized the importance of applying folk wisdom and local resources to develop patterns on the fabric to create new ideas and beautiful follows the fashion and create higher product value.

3. The transmission of creative weaving art works learned about hand-woven fabrics, art and product styles. Guidelines for developing and designing art on fabric had brought knowledge of art community way of life applied for design product patterns such as shoulder cloth, ready-to-wear products, table covers, and a selection of creative works that were beautiful and evaluated to promote creative arts learning, hand-woven fabrics of youth and elderly in Lanna Province group.

Keywords : Learning Promotion, Creative Arts, Woven Fabric, Youth, Elderly, Lanna Group

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนามากขึ้นในหลายจังหวัดของไทย โดยแต่ละจังหวัดมีการพัฒนาแผนงานยุทธศาสตร์และกิจกรรมของตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของตนเอง ในกลุ่มจังหวัดล้านนา การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางล้านนา ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ นวัตกรรมซึ่งที่ผ่านมาได้มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ภาครัฐได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มจังหวัดล้านนา คณะสงฆ์ได้รวมกันอนุรักษ์ศิลปะล้านนาของวัดและชุมชน กลุ่มศิลปินได้เปิดบ้านศิลปินล้านนาและนิทรรศการศิลปะในพื้นที่สาธารณะ จนนำไปสู่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ทูนาทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี 7 สาขา คือ 1) ภาษา 2) วรรณกรรมพื้นบ้าน 3) ศิลปะการแสดง 1) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

7) กีฬา (กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2555, น. 66-67) นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษาวรรณกรรม เอกสารโบราณ จดหมายเหตุ ศิลปะการแสดง และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมด้วยเหตุที่ทุนทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคมและเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจและทุนอันเป็นทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนการเสริมสร้างการกินดี อยู่ดี มีความสุข นอกจากนี้สอดคล้องกับกรมศิลปากรในกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนด้วยการสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์เป็น 3 ลักษณะกล่าวคือ 1) ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนโดยส่งเสริมชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์อันเป็นมรดกภูมิปัญญาให้ท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดฝีมือช่างพื้นถิ่นให้คงอยู่ 2) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรมโดยนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า 3) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บูรณาการแหล่งวัฒนธรรมมรดกศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรมและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามเส้นทางวัฒนธรรม

ในด้านศิลปะของล้านนานั้นมีหลายลักษณะที่เป็นจุดเด่นและจุดสนใจของคนไทยและชาวต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมร่วมสมัยจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น วัดร่องขุน พิพิธภัณฑสถานบ้านดิน วัดร่องเสือเต้น ไร่เชิญตะวัน เป็นต้น ทำให้เกิดพลังทางสังคมในการที่จะมีจิตสำนึกในคุณค่าของศิลปะเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมและบูรณาการ เชื่อมโยงไปสู่ชุมชน สังคม สู่งานที่สาธารณะและการสร้างสรรค์สู่การพัฒนาเมืองศิลปะและการสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนาให้มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการดำเนินการที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนของกลุ่มที่สนใจเฉพาะและยังไม่มีรูปแบบและกระบวนการที่จะพัฒนาไปยังคนส่วนมากอย่างทั่วถึง ส่งผลให้งานศิลปะเชิงสร้างสรรค์อันโดดเด่นเหล่านี้ยังไม่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

การที่จะทำให้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขยายวงกว้างจากแหล่งผลิตในชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะและการสร้างสรรค์ให้มากขึ้น โดยอาศัยการกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างความรู้สึกหรือเจตคติที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่ผลลัพธ์และเป้าหมายปลายทางที่กำหนดไว้ กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ (ทีศนา แคมมณี, 2555, น. 1) ดังนี้ 1) มีความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ 2) สร้างความรู้สึกหรือ

เจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ 3) เกิดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง โดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge dissemination) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Transfer Knowledge) เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้น การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย แตกต่างกันไปใน 2 ลักษณะคือ เน้นประสิทธิภาพและเน้นประสิทธิผล (ยุทธนา แซ่เตี่ยว, 2557, น. 122)

กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะอีกทั้งยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนและเป็นการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านจิตรกรรมของลวดลายผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าทอ ซึ่งผลิตกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผ้าเป็นสิ่งที่ใช้ในวิถีชีวิตในชุมชน เช่น เป็นเครื่องนุ่งห่ม เป็นของใช้ เป็นต้น เป็นผลงานที่ช่วยส่งเสริมและยกระดับรายได้ทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบันได้มีการออกแบบและผลิตด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นทางการกระจายเป็นรูปธรรมอีกทั้งการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึงและที่สำคัญงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ และเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดการพัฒนาส่งเสริมและบูรณาการงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในด้านผ้าทอ ไปสู่พื้นที่ทางสังคมและสาธารณะเพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา

3. เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 5 คน สนทนากลุ่ม (Focus Group) หอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าทอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรม อุทยานวัฒนธรรมจังหวัด ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ รวม 10 คน และ ชุดปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ แบบประเมินก่อนและหลัง ผู้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์ รวม 5 คน เยาวชน จำนวน 30 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน รวม 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ โดยแบบออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง สถานที่ และและวัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอ มีรายละเอียดดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านคางใจ, การส่งเสริมความรู้ของการทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอ ประกอบด้วย 1) ด้านออกแบบลวดลาย 2) ด้านการใช้เนื้อผ้า 3) ด้านการย้อมสี 4) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ 5) ด้านการตลาด

ชุดปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ และกำหนดรูปแบบสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา มีรายละเอียดชุดปฏิบัติการวิจัยในลักษณะของการวิจัยในภาคสนาม (Field Study) ดังนี้

1) ชุดปฏิบัติการที่ 1 การสร้างสรรค์ศิลปะผ้าทอในบ้านคางใจ ตำบลแม่เกิง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย 1) ด้านออกแบบลวดลาย 2) ด้านการใช้เนื้อผ้า 3) ด้านการย้อมสี 4) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ 5) ด้านการตลาด การสร้างสรรค์ศิลปะมีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุ

2) ชุดปฏิบัติการที่ 2 การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมีรายละเอียดดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บ้านค้ำใจ, การส่งเสริมความรู้ของการทำผ้าทอ, การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอ ประกอบด้วย 1) ด้านออกแบบลวดลาย 2) ด้านการใช้เนื้อผ้า 3) ด้านการย้อมสี 4) ด้านรูปแบบการตัดเย็บ 5) ด้านการตลาด ตลอดถึงแนวทางการพัฒนาผ้าทอในอนาคต การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนผ้าทอ โดยกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนานา การปฏิบัติการ คือ การดำเนินการตามแผนโครงการที่วางไว้ เตรียมคนเตรียมวัสดุ เตรียมเงิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนจะต้องมีการวางแผนว่าใครจะทำอะไร ตอนไหนมีการฝึกทักษะที่จำเป็นและนัดหมายการลงมือไว้ให้เรียบร้อยแล้วลงมือปฏิบัติตามแผน

3) ชุดปฏิบัติการที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ของผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มีการผสมผสานระหว่างของเดิมกับของใหม่ และมีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองของเยาวชนและผู้สูงอายุในบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ เยาวชน และผู้สูงอายุ ตลอดถึงการจัดประสบการณ์ให้ผู้ร่วมพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมผลิตผลิตภัณฑ์ และเสนอผลงานสมบูรณ์ต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบประเมินก่อนและหลัง ชุดสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ มีการประเมินก่อนและหลังชุด (Pre-test Post-test)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวทีวิชาการ พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอเพื่อนำมาวิเคราะห์หาข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อย ปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ ผู้วิจัยได้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview)
2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) เกี่ยวกับการออกรูปแบบ การออกแบบลวดลาย การย้อมสี การใช้เนื้อผ้า การตลาด การอธิบายเป็นความเรียง
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าทอ เป็นการวิเคราะห์ผล การเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการวิเคราะห์สถิติ ค่า T-test โดยเน้นความรู้ กระบวนการ การสร้างสรรค์ศิลปะ และการถ่ายทอด

ผลการวิจัย

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ ดังนี้

1. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา จุดแข็ง ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ คือ รูปแบบและลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนกะเหรี่ยง เรื่องราวสตอรี่ ความหมายของลวดลายเสื้อ เสื้อมะเดื่อย คือ เสื้อของชาวกระเหรี่ยงผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เสื้อมะเดื่อยลายชั้นเงิน หมายถึง เป็นขวัญถุงขวัญเงินค้าขายทำมาหากินรุ่งเรือง สำหรับผู้ที่สวมใส่ ลายคู่ หมายถึง บุคคลที่สวมใส่มักจะมีคู่ครองอยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า จุดอ่อน ขาดเทคนิคการออกแบบผลิตภัณฑ์ ขาดการออกแบบลวดลายในผืนผ้า และขาดกลไกการตลาด ปัญหาอุปสรรค ขาดพื้นที่จัดแสดงสินค้าของชุมชนชาวกระเหรี่ยงเป็นของชุมชน ขาดงบประมาณในการสนับสนุน ขาดการส่งเสริมการเรียนรู้การสร้างลวดลาย การออกแบบผลิตภัณฑ์บนพื้นผ้า

การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Design) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เป็นแบบเรียบง่ายไม่มีความซับซ้อนและน่าสนใจ การประดับลวดลายบนผืนผ้าเป็นไปตามแบบเดิมของพื้นที่บ้านค้ำใจโดยเน้นที่การสร้างสรรค์ ไม่ลอกเลียนแบบหรือตัดแปลงความคิดเดิมที่มีมาก่อน เพื่อจะได้ผลงานที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้ใช้ เกิดประโยชน์ในการใช้สอยหรือความต้องการไม่ได้มีการมุ่งเน้นเพื่อความสวยงาม รูปทรงของผลิตภัณฑ์ โดยลักษณะของการออกแบบมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ การออกแบบเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์คือทางจิตใจ การเรียนรู้ และการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ทางผู้วิจัยได้วิเคราะห์การออกแบบ

ผ้าทอของบ้านค้ำใจ พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของบ้านค้ำใจในปัจจุบันเป็นการ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Development) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยงให้คงอยู่กับพื้นที่เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ เช่น ด้านการปักผ้า การสร้างสรรค์ลวดลายบนเนื้อผ้าให้กับคนในพื้นที่ได้ต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านค้ำใจ มีทั้งรูปแบบผ้าทอ และการปักลวดลายจากลูกเต๋อย แต่ละลวดลายมีลักษณะเป็นต้น

การตลาด (Marketing) การตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงจากเดิมเป็นการทอ เพื่อใช้เองและจัดจำหน่ายในพื้นที่ใกล้เคียง จนมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อเป็นศูนย์จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจจนเป็นที่รู้จัก ต่อมาหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Learning) การเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงเริ่มต้น จากถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัวและคนที่สนใจระหว่างสมาชิก ผู้ประกอบการด้วยกันเป็น การสอนกันเองภายในกลุ่มแบบพี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน และหรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ในกลุ่ม ต่อมา มีการสร้างหลักสูตรโดยความร่วมมือ จากสถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจให้เป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อให้ เยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

เครือข่ายความร่วมมือผ้าทอกะเหรี่ยง (Network cooperation) การสร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงสร้างความร่วมมือชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงและชุมชนที่ผลิตและ จำหน่ายผ้าทอ มีการจัดตั้งศูนย์จำหน่าย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ โดยผ่านกลุ่มผู้ผลิตในแต่ละพื้นที่

การถ่ายทอดผ้าทอกะเหรี่ยง (Knowledge transferring) การถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ ผ้าทอกะเหรี่ยง ผ้าทอของบ้านค้ำใจ เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยเฉพาะครอบครัว และ ต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจในด้านผ้าทอ เนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยสร้างความสนใจให้กับ คนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดจึงมีในวงแคบและมีจำนวนน้อย ผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้าก็มัก เป็นผู้สูงวัยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นก่อน ในส่วนของผู้ที่สืบทอดในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อย ที่มีความสนใจในการทอผ้า

สรุปกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดล้านนา พื้นที่บ้านค้ำใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่ ชุมชนกะเหรี่ยงมีการสืบทอดอัตลักษณ์ของชนเผ่า ด้านผ้าทอและการปักลวดลายบนผ้าทอ รวมถึงการนำเสนอด้านความหมายของผลิตภัณฑ์ ที่เกิดขึ้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบ้านค้ำใจเป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่น

พ่อแม่มีการนำเอาลวดลายเดิมมาใช้ คือ การทอผ้าด้วยกี่เอวและนำผืนผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เกิดเป็นเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงมีการนำลูกเต๋อที่เป็นพืชในพื้นที่มาตากแห้งบนผืนผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้ความรู้ในการสร้างผลงาน แต่กลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจก็ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้านการทอผ้าซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้หูก (อุปกรณ์ทอผ้า) แทนที่กี่เอวแต่ก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์การทอผ้าด้วยกี่เอว และลวดลายผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ในด้านการตลาด ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ได้รับโอกาสนำเสนอผลิตภัณฑ์จากทางภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดเวทีแสดงสินค้า ซึ่งส่งผลทำให้ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในสังคม ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ในด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการทอผ้าด้วยหูกและกี่เอว ซึ่งในอดีตมีการถ่ายทอดผ้าครอบครัวหรือเครือญาติ แม้ในปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้เรียนรู้แต่ก็มีผู้สนใจไม่มากนัก เนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และการสร้างผลงาน จึงทำให้คนรุ่นใหม่มองว่าไม่มีความน่าสนใจเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ไม่มากและใช้เวลายาวนาน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพด้วยวิธีการออกไปหางานทำต่างถิ่น เป็นเหตุที่ทำให้ไม่มีผู้ที่สืบทอดในปัจจุบัน นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ได้ฟื้นฟูสืบสานการทอผ้าทอกะเหรี่ยงขึ้น โดยการติดต่อประสานกับส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยเหลือไม่ว่าเป็นงบประมาณวิทยากรจากปราชญ์ชาวบ้านในด้านผ้าทอ การออกแบบลวดลายจนเป็นที่รู้จักมาและได้รับการตอบรับจากผู้สนใจในผลงานผ้าทอกะเหรี่ยงของบ้านค้ำใจ จนมีงานที่ได้รับการสั่งจองอย่างไม่ขาดสาย แต่บางครั้งผู้สนใจยังต้องการรูปแบบที่สร้างสรรค์แบบใหม่ชาวบ้านไม่สามารถทำได้ จึงทำให้ขาดผู้ที่มาช่วยสร้างสรรค์งานผ้าทอเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้เป็นเหตุผลของทางกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจ รับผิดชอบผลิตภัณฑ์ได้ไม่มาก และต่อมาได้หาช่องทางในด้านเครือข่ายความร่วมมือที่หลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะฝีมือและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เช่น แม่ครูประนอม ทาแพง ที่ได้ให้คำปรึกษาทางด้านผ้าทอกับกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจ การถ่ายทอดกระบวนการและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของคนร่วมสมัยและการหาพื้นที่ให้กับผ้าทอกะเหรี่ยงได้นำเสนอผลิตภัณฑ์

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง (Product Design and Development) การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงที่ต้องเน้นในเรื่องของการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นพื้นที่ความเป็นกะเหรี่ยงซึ่งเป็นจุดขายที่ดีที่สุด เช่น ลวดลาย ความหมาย ต้องมีการเล่าเรื่องราวของผืนผ้าทอ และ

ในเรื่องการสร้างสร้างสรรค์รูปแบบผลิตภัณฑ์จะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมร่วมสมัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในสังคมได้อย่างเหมาะสม การนำเอาคนที่มีความทักษะประสบการณ์ และมีความคิดสร้างสรรค์มาร่วมสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์จะทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของสังคมได้ ทั้งทางด้านรูปแบบ ลวดลายที่สอดคล้องกับความต้องการตามสากลนิยม และสามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

การถ่ายทอดและการเรียนรู้ผ้าทอกะเหรี่ยง (Knowledge transferring and Learning) การถ่ายทอดและการเรียนรู้ที่ต้องมีการเน้นสำหรับเยาวชนที่จะต้องมาสืบทอดวัฒนธรรมผ้าทอให้คงอยู่ต่อไป โดยสร้างความรู้และตระหนักด้านพื้นที่ของตนเอง เน้นความสำคัญ รู้จักพื้นที่ตนเอง จากนั้นมีการถ่ายทอดกระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยงให้เยาวชน เพราะจะมีการตื่นตัวและเกิดความตระหนักเชิงพื้นที่ รวมทั้งพร้อมที่จะรับความเป็นสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน

เครือข่ายความร่วมมือผ้าทอกะเหรี่ยง (Network cooperation) เครือข่ายความร่วมมือเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์ผ้าทอและการส่งเสริมด้านการนำผ้าทอเข้าสู่ตลาดย่อมต้องอาศัยความร่วมมือเป็นเครือข่ายให้การส่งเสริมและสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง การเข้ามามีส่วนร่วมด้านเครือข่ายผ้าทอทั้งภาครัฐและเอกชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดในการสร้างสรรค์ผ้าทอ รวมถึงการเปิดพื้นที่ชุมชนให้เป็นที่รู้จักในสังคม

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้ประกอบการผ้าทอมือ และปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาลวดลายประยุกต์ในผืนผ้าให้เกิดแนวคิดใหม่ที่สร้างสรรค์และเกิดความสวยงามตามยุคสมัย สร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้สู่ผู้สูงอายุและเยาวชนมุ่งพัฒนาให้ผู้สูงอายุ

และกลุ่มเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงกำหนดจุดหมาย ดังนี้

1. เรียนรู้กระบวนการผลิตด้านศิลปะสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอมือในกลุ่มจังหวัด ล้านนา

2. สร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมืออันนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชนจะมีความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะการทำผ้าทอมือ พร้อมทั้งวิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ฝักย้อมผ้าคลุมโต๊ะ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

3. ยกระดับรายได้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

4. ให้ผู้สูงอายุ และกลุ่มเยาวชน มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน และสังคม ส่งผลให้ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

การฝึกปฏิบัติในการเสริมสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา ซึ่งดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือ โดยกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ ปรารักษ์ทองถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ จากนั้นดำเนินการปฏิบัติตามชุดปฏิบัติการการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา เป็นระยะเวลา 20 ชั่วโมง ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การให้ความรู้ในเรื่องของผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะในผืนผ้าให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน 1 ชั่วโมง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ และความเข้าใจถึงลักษณะของผ้าทอมือ วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ

กิจกรรมที่ 2 การลงมือฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิธีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบบนผืนผ้าผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิธีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ จำนวน 1 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 3 การปฏิบัติจริงโดยกำหนดประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ที่ให้กลุ่มเป้าหมายออกแบบและปฏิบัติ เช่น ผ้าคลุมไหล่ เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด

กิจกรรมที่ 4 การคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

กิจกรรมที่ 5 การติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา โดยการสังเกตการณ์เรียนรู้การเข้าร่วม

กิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็น การสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นประเมินความรู้ก่อนเรียนและ หลังเรียน

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนานาก่อนการอบรมและ หลังการอบรม ในภาพรวม และรายด้าน

ที่	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				t - test
		ก่อนเข้ารับการ อบรม		หลังเข้ารับการ อบรม		
		μ	σ	μ	σ	
1	ด้านการผลิต	3.52	0.68	1.30	0.70	8.783
2	ด้านการออกแบบลวดลาย	3.18	0.65	1.27	0.72	8.873
3	ด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์	3.13	0.59	1.28	0.56	11.367
4	ด้านการนำความรู้ไปใช้และการ ถ่ายทอด	3.10	0.51	1.33	0.17	11.256
รวมเฉลี่ย		3.16	0.61	1.29	0.61	10.820

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดลำนานาก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความรู้หลัง การอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอในกลุ่มจังหวัดลำนานา พื้นที่บ้านค่างใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำดวน จังหวัดแพร่ ที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา ทำให้เกิดความเข้าใจในบริบท พื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการสืบทอดอัตลักษณ์ของชนเผ่าด้านผ้าทอและการปักลวดลายบน ผ้าทอ รวมถึงการนำเสนอด้านความหมายของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ของ บ้านค่างใจเป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ มีการนำเอาลวดลายเดิมมาใช้ คือ การทอผ้าด้วยกี่เอวและนำฝืนผ้าที่ได้มาตัดเย็บให้เกิดเป็นเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงมีการนำ ลูกเดือยที่เป็นพืชในพื้นที่มาตกแต่งบนฝืนผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่ม ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้ความรู้ในการสร้างผลงาน แต่กลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจก็ยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้านการทอผ้าซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้หูก (อุปกรณ์ทอผ้า) แทนที่กี่เอวแต่ก็ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์การทอผ้าด้วย กี่เอวและลวดลายผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี ในด้านการตลาด ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ ได้รับโอกาสนำเสนอผลิตภัณฑ์จากทางภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดเวทีแสดงสินค้า ซึ่งส่งผลทำให้ ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านค้ำใจ เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในสังคม ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา มีผู้สนใจ เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ในด้านการเรียนรู้และการถ่ายทอด ความรู้ทั้งด้านการทอผ้าด้วยหูกและกี่เอวซึ่งในอดีตมีการถ่ายทอดผ้าครอบครัวหรือเครือญาติ แม้ในปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้เรียนรู้แต่ก็มีผู้สนใจไม่มากนักเนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ต้องใช้ เวลาในการเรียนรู้และการสร้างผลงาน จึงทำให้คนรุ่นใหม่มองว่าไม่มีความน่าสนใจเป็นสิ่งที่ สร้างรายได้ไม่มากและใช้เวลายาวนาน จึงเกิดการเปลี่ยนลักษณะการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ ด้วยวิธีการออกไปทำงานทำต่างถิ่น เป็นเหตุที่ทำให้ไม่มีผู้ที่สืบทอด ในปัจจุบัน นางจันทร์เพ็ญ คำเหลือง ได้ฟื้นฟูสืบสานการทอผ้าทอกะเหรี่ยง ขึ้นโดยการติดต่อประสานกับส่วนงานราชการ ที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยเหลือไม่ว่าเป็นงบประมาณ วิทยากรจากปราชญ์ชาวบ้านในด้านผ้าทอ การออกแบบลวดลายจนเป็นที่รู้จักมาและได้รับการตอบรับจากผู้สนใจในผลงานผ้าทอกะเหรี่ยง ของบ้านค้ำใจ จนมีงานที่ได้รับการสั่งจองอย่างไม่ขาดสายแต่บางครั้งผู้สนใจยังต้องการรูปแบบ ที่สร้างสรรค์แบบใหม่ชาวบ้านไม่สามารถทำได้จึงทำให้ขาดผู้ที่มาช่วยสร้างสรรค์งานผ้าทอ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นเหตุผลของทางกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจรับจองผลิตภัณฑ์ได้ไม่มาก และต่อมาได้หาช่องทางในด้านเครือข่ายความร่วมมือที่หลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาทักษะฝีมือและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เช่น แม่ครูประนอม ทาแปง ที่ได้ให้คำปรึกษา ทางด้านผ้าทอกับกลุ่มผ้าทอบ้านค้ำใจ การถ่ายทอดกระบวนการและแนวคิดในการสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบรับกับความต้องการของคนร่วมสมัยและการหาพื้นที่ให้กับผ้าทอกะเหรี่ยง ได้นำเสนอผลิตภัณฑ์

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ในกลุ่มจังหวัดล้านนาจากการสัมมนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำให้ทราบถึงการจะ ยกระดับรายได้ของชุมชนจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีอยู่เดิมควรสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอ โดยผสมผสานระหว่างลวดลายที่ทันสมัยกับลวดลายดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2555, น. 55) มีการสร้างกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอเพื่อ นำไปสู่ การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรมุ่งให้ความสำคัญของการนำ ภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาลวดลายประยุกต์ในพื้นผ้าให้เกิด แนวคิดใหม่ที่สร้างสรรค์และเกิดความสวยงามตามยุคสมัย สร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

สร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา มีการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือ โดยกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ ปรากฏ์ทองถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ผู้เข้ารับการถ่ายทอดได้ฝึกปฏิบัติตามชุดปฏิบัติการการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนาที่กำหนดไว้ มีการให้ความรู้ในเรื่องของผ้าทอมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะในผืนผ้าให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน 1 ชั่วโมง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ และความเข้าใจถึงลักษณะของผ้าทอมือ วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยวิทยากรปรากฏ์ทองถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ ได้บรรยายให้ความรู้ สำหรับการลงมือฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า เป็นการนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติในการออกแบบบนผืนผ้าผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ การแบ่งเนื้อหาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จนเกิดการพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ โดยมีประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้เลือกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ และลวดลายของผลิตภัณฑ์จากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ยาม และผ้าคลุมโต๊ะ โดยมีการฝึกปฏิบัติ โดยหลังจากกระบวนการฝึกปฏิบัติและสร้างผลิตภัณฑ์ จะเกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ขึ้น (สมจิต ขอนวงศ์, 2561, น. 75) ซึ่งสามารถนำผลิตภัณฑ์มาคัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งปรากฏ์ทองถิ่น และผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะผ้าทอ ได้ดำเนินการในการคัดเลือกผลงานของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา คือ รูปแบบผลงาน การนำไปใช้ประโยชน์ ความทันสมัย ความละเอียด ความประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ ในการติดตามประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา โดยการสังเกตการณ์เรียนรู้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เกี่ยวข้อง

จากนั้นประเมินความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าทอมือ นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อให้ทราบถึงทักษะและความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า จากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายได้มีความสนใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้การถ่ายทอดการทำผ้าทอมือเป็นอย่างดี โดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, น. 5) ในภาพรวม ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าทอมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนาก่อนการอบรมและหลังการอบรม ทำให้ทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการมีความรู้หลังการอบรมมีระดับความคิดเห็นมากกว่าก่อนการอบรม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงโดยภาครัฐและเอกชนด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ให้มีความหลากหลาย
- 2) ควรฝึกอบรมพัฒนาฝีมือกลุ่มผ้าทอกะเหรี่ยงในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) ควรศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนกะเหรี่ยง
- 2) ควรศึกษาศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง
- 3) ควรศึกษารูปแบบเส้นทางการส่งเสริมและพัฒนาทางการตลาดผ้าทอกะเหรี่ยง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนโครงการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว จำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). ภูมิปัญญาชาวบ้านและท้องถิ่นเรียนรู้ - ท้องถิ่นโรงเรียนโพธิ์ราษฎร์บำรุง. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2563 จาก <http://school.obec.go.th/prbr/wisdom/mean.htm>.
- กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2555). 9 สิ่งควรรู้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. วัฒนธรรม, 51(3), 66-67.
- ทิศนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธนา แซ่เตียว. (2557). การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สมจิต ขอนวงศ์. (2561). วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2555). ศิลปะหลังสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : อีแอนด์ไอคิว.
- สีปประภา. (2563). ความสัมพันธ์ของศิลปะ สถาปัตยกรรม ชุมชนและเมืองน่าอยู่. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2563) จาก http://www.sipprapa.net/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&No=1389272.

การบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการ
บริการวิชาการ : กรณีศึกษา ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่*
INTEGRATION OF TEACHING SOCIAL SERVICE OF SEMINAR AND
ACADEMIC SERVICES TO SOCIAL STUDIES IN FACULTY OF BACHELOR
OF EDUCATION IN SOCIAL STUDIES

ฉวีวรรณ สุวรรณภา,
Chaweewan Suwannapha
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus
เรวัช จิตจง,
Rawat Jitjong
วิทยาลัยอาชีวศึกษาแพร่
Phrae Vocational College
E-mail : www_mcu@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 กรณีศึกษาวัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย จังหวัดแพร่ และ 2) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการบริการวิชาการ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้รูปแบบการวิจัย เชิงปฏิบัติการและการวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนชมรมรักษาสภาพ / อสม. ประชาชนหมู่ 1 จำนวน 15 คน และตัวแทนนิสิตคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 10 รูป รวมจำนวน 25 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุ จากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเด่นชัย จำนวน 30 คน และ

---

* Received 19 January 2021; Revised 4 June 2021; Accepted 7 June 2021

ประชาชน หมู่ 1 บ้านเด่นชัย อำเภอดเด่นชัย จังหวัดแพร่ จำนวน 30 คน รวมผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากสังเกตพฤติกรรมการตอบคำถาม การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และการวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. การบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยจัดทำโครงการสัมมนาเรื่อง สร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข วัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย อำเภอดเด่นชัย จังหวัดแพร่ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ในการก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุหรือ การดำรงชีวิตอย่างไรให้มีความสุข โดยการปฏิบัติตามหลัก 5 สุข คือ สุขสบาย สุขสนุก สุขสง่า สุขสว่าง และสุขสงบ

2. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนาสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข รวมทุกด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรก คือ ด้านผู้จัดทำโครงการ รองลงมา คือ ด้านฐานกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านความรู้และการประยุกต์ใช้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน วิทยากร ตามลำดับ

คำสำคัญ : การเรียนการสอนแบบบูรณาการ, วิธีการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, การบริการวิชาการ

Abstract

The objectives of this article were 1) to study the learning integration with research based on problems and service of student who was the fourth class, the branch of Social Studies faculty of Bachelor of Education a case study of Wat Denchai, Denchai Sub-District, Phrae Province and 2) to study the level of the satisfactory of activities joiner the academic service. It was the mixed methods research. It used quality research documentary studies, action research and quantities research.

The Simple of this research was 1) the qualities group was using 15 people from aging people, healthy club and village healthy volunteers, the 4 years of education faculty in Social Studies in 10 persons, in total 25 persons, by using purposive selection. 2) the quantities group was aging from Den Chai aging school 30 persons and people from Baan Den Chai 30 persons, in total 60 persons. The research tools were the satisfaction questionnaire and in-dept interview. The gualities andlysis were observed the answer behavior from indept interview, joining activities. The guantitative research analyzed statistis mean and standard viation.

The results are followed :

1. The integration of learning and research by problem base learning and communities base learning. The seminar was physical and mental promote of aging by 5 principle of happiness at Wat Den Chai Tambol Den Chai Amphoe Den Chai, Phrae Province. This program was prepared to physical and mental of aging to aging communities and happiness living by 5 principle of happiness, comfortable, enjoyment, elegance, distinctness and pacification.

2. The satisfactions of participants who attend the seminar, in total in high. The rank of choices was the project director, learning activities, knowledge and applying, facilities and step of processes.

Keywords : Integration of teaching, Academic services to Social

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยในปัจจุบัน มีการปฏิรูปเพื่อให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย โดยนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือแห่งการสร้างความรู้มากขึ้น เพื่อช่วยส่งเสริมและเสริมสร้างทักษะความรู้ความสามารถให้กับผู้เรียน ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องสอนให้ผู้เรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการศึกษาและนำไปช่วยสร้างความดึงดูดใจความน่าสนใจ ให้กับสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้ได้อีกด้วย ในการเสริมสร้างความรู้ทักษะต่าง ๆ ในการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และกระบวนการคิด ให้กับผู้เรียน บุคคลสำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอน จะต้องสามารถใช้ ประยุกต์ใช้

และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดึงดูดใจผู้เรียนให้ได้มากที่สุด (ยีน ภูววรรณ, 2548, น. 47-48) หากแต่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือสถาบันทางการศึกษามีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาใช้งานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานนั้น ๆ เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ยกตัวอย่างเช่น ด้านการเรียนการสอนในปัจจุบัน ที่ยังใช้รูปแบบการสอนด้วยการบรรยาย ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีด้วย ยกตัวอย่างเช่น การนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการทำงานในหน่วยงาน การเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการเรียนรู้ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป้าหมายและแหล่งความรู้อิเล็กทรอนิกส์ แม้กระทั่งการขาดทรัพยากรบุคคลด้านการสอน เป็นต้น (สายชล จินโจ, 2550, น. 1-6) ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมาอย่างเป็นลูกโซ่ เพราะในช่วงรอยต่อของเทคโนโลยีสมัยเก่าและใหม่นี้ ทำให้เกิดการคิดแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนหลายอย่างด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น การเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

การเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาและการร่วมกันทำงานกลุ่ม ส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหา โดยผ่านการสืบเสาะหาความรู้ และเรียนด้วยการทดลองปฏิบัติ เพื่อให้สามารถค้นพบหรือทำให้ได้ประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ และสามารถบูรณาการความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ โดยสามารถแบ่งได้ 3 องค์ประกอบ คือ การเรียนจากปัญหา การเรียนรู้โดยนิตนเอง และการเรียนเป็นกลุ่มย่อย (สนิท ดีเมืองชัย, 2552, น. 17-27) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและจากกลุ่ม อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนได้จดจำในสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังจากเรียนแล้วได้เป็นอย่างดี เป็นเทคนิคการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน

จากการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาและเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาของผู้เรียนและความจำเป็นของการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน อีกทั้งยังได้เล็งเห็นความสำคัญในการบริการวิชาการ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการและด้านสังคมศาสตร์ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี มีความเหมาะสมกับผู้เรียน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยวิชาวัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการบริการวิชาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากแบบสอบถาม ผู้สูงอายุ จากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเด่นชัย จำนวน 30 คน และประชาชน หมู่ 1 บ้านเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จำนวน 30 คน รวมผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 60 คน และการสัมภาษณ์ ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนชมรมรักสุขภาพ /อสม. ประชาชนหมู่ 1 จำนวน 15 คน และตัวแทน นิสิตคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 10 รูป รวมจำนวน 25 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนชมรมรักสุขภาพ/อสม. ประชาชนหมู่ 1 และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับตัวแทนนิสิต ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนรายวิชาสัมมนาสังคมศึกษา เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field work) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากกิจกรรมฐานการเรียนรู้ รวมทั้งการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์จากปัญหาชุมชน และองค์กรหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างในชุมชน/องค์กร

2. แบบสอบถามความพึงพอใจการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยวิชาวัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในกิจกรรม “การเสริมสร้างกายใจ ก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข” โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา เป็นลักษณะของแบบสอบถามปลายเปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการต่อกิจกรรม “การเสริมสร้างกายใจ ก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข” ใน 6 ด้าน คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านวิทยากร ด้านผู้จัดทำโครงการ ด้านความรู้และการประยุกต์ใช้ และด้านกิจกรรมฐานการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บข้อมูลจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยลงพื้นที่ภาคสนาม ตัวแทนชมรมรักสุขภาพ/อสม. ประชาชนหมู่ 1 และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับตัวแทนนิสิตชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนรายวิชาสัมมนาสังคมศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์หาข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 กรณีศึกษาวัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในกิจกรรม “การเสริมสร้างกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข” โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา เป็นลักษณะของแบบสอบถามปลายเปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ (Check list) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการต่อกิจกรรม “การเสริมสร้างกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข” ใน 6 ด้าน คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านวิทยากร ด้านผู้จัดทำโครงการ ด้านความรู้และการประยุกต์ใช้ และด้านกิจกรรมฐานการเรียนรู้ โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนชมรมรักสุขภาพ/อสม. ประชาชนหมู่ 1 และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับตัวแทนนิสิตชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนรายวิชาสัมมนาสังคมศึกษา เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field work) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากกิจกรรมฐานการเรียนรู้ รวมทั้งการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์จากปัญหาชุมชน และองค์กรหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างในชุมชน/องค์กร โดยการพรรณนาวิเคราะห์

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร สอบถามและการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ : กรณีศึกษา ตำบลเด่นชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ผลการวิจัย

1. การบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ : กรณีศึกษา ตำบลเด่นชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

การบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยการประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรกำหนดนโยบายการบูรณาการจัดการเรียนการสอน เพื่อวางแผนร่วมกันระหว่างอาจารย์ประจำหลักสูตร บูรณาการกับพันธกิจในด้านการผลิตบัณฑิตกับการวิจัย เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ร่วมกันอภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการตามพื้นฐานความรู้ ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยการบริการวิชาการ ด้วยกระบวนการทางวิจัย โดยระบุประเด็นปัญหาสังคมและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนออกสำรวจชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาชุมชน และการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ผู้เรียนกำหนดชุมชนที่จะออกไปจัดทำกิจกรรม คือ ชุมชนวัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จัดทำโครงการสัมมนา เรื่อง สร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข : วัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

1.1 การบริการวิชาการ ในการให้ความรู้เรื่อง การสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข การบริการวิชาการการให้ความรู้ โดย พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่ เรื่อง การสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ในการก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุหรือ การดำรงชีวิตอย่างไรให้มีความสุข โดยการปฏิบัติตามหลัก 5 สุข หรือ ความสุข 5 มิติ ประกอบด้วย สุขสบายซึ่งเน้นเรื่องสุขภาพร่างกาย การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ สุขสนุก เป็นความสามารถของผู้สูงอายุในการเลือกวิถีชีวิตที่รื่นรมย์ ด้วยการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข จิตใจสดชื่นแจ่มใส สุขสง่า เน้นความเข้าใจในความเป็นไปในชีวิต ความมีคุณค่าในตนเอง มีมุมมองและความรู้สึกต่อตนเองและผู้อื่น อย่างเห็นอกเห็นใจ ไม่ซึมเศร้า ไม่ท้อแท้ สุขสว่าง เป็นความสามารถด้านความจำ ความเข้าใจ ความคิดแบบนามธรรม การสื่อสาร การใช้เหตุผล และการวางแผนแก้ไขปัญหา สุขสงบ

เป็นการรับรู้ เข้าใจความรู้สึกของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์และสามารถจัดการกับภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความสามารถในการควบคุมความต้องการจากแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถผ่อนคลายให้เกิดความสุขสงบกับตัวเองได้ ซึ่งเป็น การเตรียมพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับสังคมสูงอายุอย่างเป็นรูปแบบในการ เปลี่ยนผู้สูงอายุจาก “ภาระ” ให้เป็น “พลัง” ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

1.2 กิจกรรมการบริการวิชาการเกี่ยวกับการตัดกระดาด (การตัดตุ้งไส้หมู) และกิจกรรมการทำบายศรี (บายศรีปากชาม) สรุปได้ว่า ทั้งสองกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เน้น ความสามารถในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุทางร่างกาย ให้มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง เน้นการเคลื่อนไหวปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ในการปฏิบัติกิจกรรม คือ ความสามารถทางกายที่จะปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างอิสระและปลอดภัย และเป็นกิจกรรม ผู้สูงอายุได้มาพบปะกัน ด้วยการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุข สนุกสนาน จิตใจสดชื่น แจ่มใส การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งกิจกรรมที่เหล่านี้สามารถลดความซึมเศร้า ความเครียดและ ความวิตกกังวลได้ และเมื่อทำเสร็จแล้วได้เห็นผลงานหรือชิ้นงานที่ทำ เกิดความภาคภูมิใจ และ ตระหนักถึงความมีคุณค่าในตนเองการมีพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมและเกิดมุมมอง ต่อการใช้ชีวิตในเชิงบวก และกล่าวว่าในอนาคตถ้าชุมชนมีกิจกรรมก็จะช่วยเหลือกิจกรรม ทางวัฒนธรรมของชุมชน ช่วยในการชะลอความเสื่อมทางสมอง มีความจำ มีความสามารถ ทางสังคม มีความสนใจผู้อื่นและสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ บางคน การนำความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมในอดีต มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและต่อชุมชน

2. ระดับความพึงพอใจโครงการสัมมนาสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามเพศ เป็นเพศชายจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และเป็นเพศหญิง จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 70

จำแนกตามช่วงอายุ ช่วงอายุ 21-40 ปีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3 ช่วงอายุ 41-60 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 และมีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 39 คน คิดเป็น ร้อยละ 65

จำแนกตามระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 52 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 33 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และ ระดับปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 5

3. ระดับความพึงพอใจผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนาสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข

ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนาสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข รวมทุกด้าน โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอันดับแรก คือ ด้านผู้จัดทำโครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.55$) รองลงมา คือ ด้านฐานกิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.50$) ด้านความรู้และการประยุกต์ใช้ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.49$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.45$) คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.36$) วิทยากรคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.17$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ ขั้นตอนในการดำเนินงานมีความเหมาะสม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.5$) รองลงมา คือ ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.41$) ระยะเวลาในการดำเนินการโครงการมีความเหมาะสม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.39$) มีการชี้แจงหรือให้ข้อมูลหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติโครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.34$) และ คือ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.17$) ตามลำดับ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ อาหารและเครื่องดื่ม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.58$) รองลงมา คือ อุปกรณ์เพียงพอต่อความต้องการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.48$) ความเหมาะสมและความพร้อมของสถานที่ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.44$) เอกสารมีเพียงพอต่อความต้องการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.39$) โสตทัศนอุปกรณ์มีความพร้อม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.37$) ตามลำดับ

ด้านวิทยากร ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ มีทักษะความรู้ตรงกับเนื้อหา คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.55$) รองลงมา คือ มีการใช้ภาษาที่กะทัดรัดเข้าใจง่าย คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.51$) ใช้เวลาในการบรรยายที่เหมาะสม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.48$) มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.46$) มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.39$) ตามลำดับ

ด้านผู้จัดทำโครงการ ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.62$) รองลงมา คือ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม คิดเป็น

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.56$) มีทักษะความรู้ในการจัดทำโครงการและมีความสามัคคีในหมู่คณะ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.55$) มีการวางแผนในการจัดทำโครงการ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.51$) ตามลำดับ

ด้านความรู้และการประยุกต์ใช้ ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ ได้รับความรู้ที่หลากหลายเกี่ยวกับวิธีการทำบายศรีและการตัดตุงในรูปแบบต่าง ๆ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.55$) รองลงมา คือ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.44$)

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากไปหาน้อยพบว่าอันดับแรก คือ หัวข้อกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสม และมีการจัดกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนอย่างมีความเหมาะสม คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.55$) รองลงมา คือ กิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.51$) เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น คิดเป็นค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.48$) กิจกรรมมีความหลากหลาย คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.44$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการวิชาการ : กรณีศึกษา ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เป็นการบูรณาการกับพันธกิจของสถาบันการศึกษาในด้านการผลิตบัณฑิตกับการวิจัย โดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ปัญหาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ (ยุวดี ฤชา, 2537) การเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก เป็นวิธีการเรียนการสอน ที่ใช้ “ปัญหา” เป็นเครื่องกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความต้องการที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อแก้ปัญหา ผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ร่วมกันอภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคม ตามพื้นฐานความรู้ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (วัลลี สัตยาศัย, 2547, น. 38) ที่ว่าหลักการในการสร้างโจทย์ปัญหาให้มีประสิทธิภาพ ต้องเชื่อมโยงกับพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน ความรู้เดิมที่เชื่อมกับความรู้ใหม่ จะมีผลทำให้จดจำความรู้ใหม่ได้ดีและได้นาน การสร้างโจทย์ปัญหาจึงต้องอยู่บนพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถดึงดูความรู้เดิมที่มีอยู่มาใช้ได้ การใช้โจทย์ปัญหาที่ยากเกินไปโดยนักศึกษาไม่สามารถนำความรู้เดิมที่มีอยู่มาใช้ได้ จะทำให้กระบวนการกลุ่มด้อยประสิทธิภาพ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยการบริการวิชาการ โดยระบุประเด็นปัญหาสังคมและทักษะที่จำเป็น

ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนออกสำรวจชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาชุมชน ปัญหาสุขภาพและการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน กำหนดชุมชนที่จะออกไปจัดทำกิจกรรม คือ ชุมชนวัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งสอดคล้องกับ (เสาวลักษณ์ รัตนิพนธ์, 2562) การให้บริการวิชาการ หมายถึง การที่สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นที่พึ่งของชุมชนหรือสังคม เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการหรือทำหน้าที่ใดที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านวิชาการหรือการพัฒนาความรู้ตลอดจนความเข้มแข็งประเทศชาติและนานาชาติ การบริการวิชาการเป็นการบริการที่มีค่าตอบแทนและบริการวิชาการให้เปล่า โดยมีการนำความรู้และประสบการณ์มาใช้พัฒนาหรือบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนและการวิจัย โครงการที่มีผลต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จัดทำโครงการสัมมนาเรื่อง สร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข : วัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เช่นเดียวกับ (ศิริวัฒน์ นิเจนตร, 2561, น. 1-2) การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม : ทางเลือกหนึ่งในการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัย หลักการและการประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการปฏิบัติพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ใช้ความรู้และทักษะทางวิชาการในการวิเคราะห์หาความต้องการของชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีหลายวิธี ตั้งแต่กิจกรรมอาสาสมัครการฝึกประสบการณ์วิชาชีพการออกปฏิบัติงานภาคสนาม สหกิจศึกษา การจัดทำโครงการพัฒนาชุมชนและการบริการสังคมในรูปแบบอื่นที่มีลักษณะเดียวกัน เช่นเดียวกับ (คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล, 2556, น. 1) การบูรณาการ การวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคมในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ว่าเกิดการพัฒนาคอร์สเรียนรายวิชา EDUC 105 การพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ โดยได้บรรจุกิจกรรมการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ ได้แก่ กลยุทธ์การวิจัยเป็นฐานการเรียนรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาสาระความเป็นครูวิชาชีพ ความพึงพอใจของนักศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมในรายวิชา พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2. ระดับความพึงพอใจการบูรณาการเรียนการสอนกับการวิจัยโดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการบริการของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 กรณีศึกษา วัดเด่นชัย ตำบลเด่นชัย จังหวัดแพร่ ของผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนาสร้างเสริมกายใจก้าวสู่วัยสูงอายุ ด้วยหลัก 5 สุข ด้านกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอันดับแรก คือ ขั้นตอนในการดำเนินงานมีความเหมาะสม รองลงมา คือ ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ระยะเวลา

ในการดำเนินการโครงการมีความเหมาะสม มีการชี้แจงหรือให้ข้อมูลหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติโครงการ และคือการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอันดับแรก คือ อาหารและเครื่องดื่ม รองลงมา คือ อุปกรณ์เพียงพอต่อความต้องการ ความเหมาะสมและความพร้อมของสถานที่ เอกสารมีเพียงพอต่อความต้องการ โสตทัศนอุปกรณ์มีความพร้อม ตามลำดับ

ด้านวิทยากร ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอันดับแรก คือ มีทักษะความรู้ตรงกับเนื้อหา รองลงมา คือ มีการใช้ภาษาที่กะทัดรัด เข้าใจง่าย ใช้เวลาในการบรรยายที่เหมาะสม มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ตามลำดับ

ด้านผู้จัดทำโครงการ ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอันดับแรก คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รองลงมา คือ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีทักษะความรู้ในการจัดทำโครงการและมีความสามัคคีในหมู่คณะ มีการวางแผนในการจัดทำโครงการ ตามลำดับ

ด้านความรู้และการประยุกต์ใช้ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอันดับแรก คือ ได้รับความรู้ที่หลากหลายเกี่ยวกับวิธีการทำบายศรีและการตัดตุงในรูปแบบต่าง ๆ รองลงมา คือ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, น. 129) ที่ว่าการบูรณาการการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหัวข้อหรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้แบบองค์รวมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ได้ฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มทักษะการคิด การแก้ปัญหาส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน และแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอันดับแรก คือ หัวข้อกิจกรรมที่จัดมีความเหมาะสม และมีการจัดกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนอย่างมีความเหมาะสม รองลงมา คือ กิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น กิจกรรมมีความหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, น. 129) ที่ว่าการบูรณาการการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหัวข้อหรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจากหลากหลายสาขาวิชา ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มทักษะการคิด การแก้ปัญหา การอภิปราย การสรุป เป็นต้น ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า พหุปัญญา (Multiple Intelligence) และให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

สถาบันควรนำเอาแนวความคิดในการบริหารจัดการความเสี่ยงมาปรับใช้ในการทำงาน โดยเพิ่มความรู้หรือจัดอบรมให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยให้มีความรู้มากขึ้น สามารถนำเอาความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคลากรสามารถคาดการณ์โอกาสเกิดปัจจัยเสี่ยงในด้านต่าง ๆ รวมถึงผลกระทบในการบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

มหาวิทยาลัยควรพัฒนา ช่องทางการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ ข้อมูล การบริหารจัดการความเสี่ยงไปยัง Group Line เกี่ยวกับความเสี่ยงหรือการบริหารจัดการความเสี่ยง สามารถอ่านและเข้าใจได้โดยง่าย เนื่องจากปัจจุบันบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยจะใช้การสื่อสารและให้ความสำคัญกับการทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายขอบเขตของพื้นที่ในการบริการวิชาการสู่สังคม ในระดับอำเภอหรือจังหวัด เพื่อให้ครอบคลุมในพื้นที่เชิงปริมาณและคุณภาพ
2. ควรมีการบูรณาการวิจัยกับโครงการของมหาวิทยาลัยกับการเรียนการสอนและการบริการวิชาการแก่สังคมให้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปีงบประมาณ 2562

เอกสารอ้างอิง

- คมสันท์ ขจรปัญญาไพศาล. (2556). การบูรณาการการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคมในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 10(51), 1.
- ชีรวัดน์ นิจนตร. (2561). การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม : ทางเลือกหนึ่งในการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัย. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 5(1), 1-2.
- เย็น ภู่วรรณ. (2548). เทคโนโลยีกับการพัฒนาการศึกษาไทยและแนวคิดจาก e-University สู่อ-School. นิตยสาร สสวท. (กันยายน-ตุลาคม, 2548), 47-48.
- รัตน์ะ บัวสนธิ์,ดร. (2540). การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์ พรินท์ จำกัด.
- สายชล จินโจ. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน รายวิชาการเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ 1 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สนธิ เต็มเมืองชัย. (2552). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีการช่วยเสริมศักยภาพทางการเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุวิมล ตีรกานนท์. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ รัตน์พนธ์. (2562). ความรู้เกี่ยวกับงานบริการวิชาการแก่สังคม. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2562. จาก <http://www.chumphon2.mju.ac.th/km/?p=52>.
- ยุวดี ฤาชา. (2537). การประเมินผลการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักในหลักสูตรต่าง ๆ (25- 29 กรกฎาคม 2537). ณ ห้องประชุมโรงแรมป่าตอง รีสอร์ท จังหวัดภูเก็ต.
- วัลลี สัตยาศัย. (2547). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก รูปแบบการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : บุ๊คเน็ต.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์.

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่ม
และการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูง
ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP MODEL FOR GROUP
MANAGEMENT AND STRONG BUILDING
IN COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT ON THE HILL TRIBE
OF ETHNIC GROUPS IN NAN PROVINCIAL AREA

พุทธินันท์ บุญเรือง, Buddhinan Boonruang
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Faculty of Humanities and Social Sciences
Uttaradit Rajabhat University

E-mail : Nanfa16@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้นำกลุ่มในชุมชน จำนวน 40 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ “M-PED Model” ประกอบด้วย การบริหารจัดการกลุ่มที่หลากหลาย (Multi-Management) การสร้างความเข้มแข็งของผู้นำกลุ่ม (Potential) การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Empowerment) และการส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (Development) รูปแบบ

---

* Received 23 April 2021; Revised 13 June 2021; Accepted 14 June 2021

ที่พัฒนาขึ้น ถือเป็นสิ่งสำคัญมากที่ควรดำเนินการ ผู้นำกลุ่มสามารถที่จะบริหารจัดการกลุ่ม ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่หลากหลาย สร้างความเข้มแข็งของผู้นำกลุ่ม และความเข้มแข็ง ให้กับชุมชน และการส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สู่ความยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, การบริหารจัดการ, การสร้างความเข้มแข็ง, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

This article aimed to develop and evaluate the transformational leadership model for group management and strong building in the community economic development on the hill tribe of ethnic groups in Nan provincial area. The sample groups used in the study were 40 group leaders in the community and the data collected by using questionnaires, interviews and small group discussion. The study found that.

The transformational leadership model for group management and the strong building of community in economic development on the hill tribe ethnic groups in Nan Provincial area was the "M-PED Model" consisting of Multi-Management, Potential, Empowerment, Development. The model had developed that was a very importance to implementation. The group leaders could be group managed in community economic development in various fields, made strong building of group leader and community, the promotion the community economic development to be sustainable and relying on oneself.

Keywords : Transformational Leadership, Management, Strengthening, Community Economic Development, Ethnic Groups

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางการพัฒนา ด้านหนึ่งการเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ ได้แก่ การพัฒนาภาคการเกษตร โดยเสริมสร้างฐานการผลิตภาคการเกษตรให้เข้มแข็งและ ยั่งยืน สร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ยกกระตือรือร้นการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ ระบบมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ เสริมสร้างขีดความสามารถการผลิตในห่วงโซ่อุตสาหกรรมเกษตร ส่งเสริมและเร่งขยายผล แนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาปัจจัยสนับสนุนในการ บริหารจัดการภาคเกษตรและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม โดยพัฒนาต่อยอดความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพปัจจุบันเพื่อยกระดับไปสู่ อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง วางรากฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับอนาคต การพัฒนาภาคบริการและการท่องเที่ยว โดยเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ของภาคบริการ พัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ พัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาอย่าง ครบวงจร การพัฒนาภาคการค้าและการลงทุน โดยส่งเสริมการทำตลาดเชิงรุก พัฒนาการ อำนวยความสะดวกทางการค้าให้ได้มาตรฐานสากล สนับสนุนผู้ประกอบการลงทุนในระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พัฒนาปัจจัย สนับสนุนเพื่อส่งเสริมการลงทุนในประเทศและการลงทุนของคนไทยในต่างประเทศ ปรับปรุง แก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบ พัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญา (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563)

แนวทางการพัฒนาชุมชนด้านหนึ่ง คือ การพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจาก หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน ล้วนเป็นรูปแบบหนึ่งที่ดีดำเนิน กิจกรรมในชุมชน สิ่งสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งหรือพัฒนา สู่รูปแบบต่าง ๆ ล้วนอาศัยผู้นำในชุมชนเป็นสำคัญ จากการศึกษาทำให้เข้าใจการนำชุมชนของ ผู้นำว่าต้องมีการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตามด้วย ทั้งนี้ อภิวัณณ พิมลแสงสุริยา (2561, น. 69) กล่าวว่า Inspirational Leadership คือ ผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตาม หมายถึง ความสามารถที่จะชี้แนะ และจูงใจผู้อื่นด้วยวิสัยทัศน์ที่มีพลังโน้มน้าวจิตใจ เป็นทักษะที่ทำให้ ผู้นำมองการณ์ไกลและเป็นความสามารถที่ช่วยสร้างความน่าตื่นตื่นในการทำงานให้กับ ผู้เกี่ยวข้องทุกคน ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย 1. การค้นหาคุณค่า

ในการทำงาน คนเราจะสามารถทำงานอย่างเต็มที่ที่ได้หากเชื่อและศรัทธาในสิ่งที่กำลังทำ คนเรากลุ่มใจในงานที่ตนเองทำและเข้าใจว่างานที่ทำนั้นมีความหมายต่อพวกเขาอย่างไร ความมุ่งมั่นที่มีอยู่ภายในจะผลักดันให้ตัวของเขาเองพยายามสร้างความสำเร็จเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น ผู้นำที่ถูกต้องเชื่อมโยงและชี้ให้เห็นและเข้าใจได้ว่างานที่พวกเขาทำอยู่นั้นมีคุณค่าต่อพวกเขาและเป็นจุดเชื่อมต่อที่จะนำพวกเขาไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการได้อย่างไร

2. การนำด้วยวัฒนธรรม วัฒนธรรมองค์กรไม่ใช่แค่คอนเซ็ปต์แต่วัฒนธรรมองค์กรเป็นแกนสำคัญสำหรับความยั่งยืน วัฒนธรรมในองค์กรสามารถเกิดขึ้นได้จากค่านิยมและวิสัยทัศน์ขององค์กรในการที่จะก้าวไปสู่จุด ๆ หนึ่ง แต่การทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมตรงนี้ได้มันต้องอาศัยการทำงานอย่างหนักของผู้นำในการสื่อสารและถ่ายทอด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและค่านิยมออกมาเป็นรูปธรรม เป็นพฤติกรรมที่วัดได้ และส่งต่อความเข้าใจเหล่านี้ ไปสู่พนักงานอย่างชัดเจน

3. ความเชื่อมั่นในตัวพนักงาน ความเชื่อมั่น เป็นสิ่งที่ไม่ได้สร้างกันง่าย ๆ ต้องใช้เวลา ผู้นำที่ยืนเฉย ๆ และชี้นิ้วสั่งงาน ให้พนักงานทำตามอย่างเดียว คงไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นได้ ผู้นำที่ต้องการสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา ต้องเริ่มต้นจากการเชื่อมั่นในตัวพนักงานก่อนแล้วความเชื่อมั่นนั้นจะนำไปสู่ความมุ่งมั่น ความผูกพัน และความภักดีของพนักงานต่อไป

4. การสร้างความโปร่งใส ความโปร่งใสในการทำงาน ความผิดพลาดเพียงชนิดเดียวอาจนำไปสู่หายนะได้ เพราะด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ฉับไว ทั้ง Facebook และ Twitter ทำให้ความผิดพลาดสามารถถ่ายทอด ถึงสาธารณชนได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ Bums (1978, p. 98) กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำและผู้ตามมีปฏิสัมพันธ์กันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทั้งสองฝ่าย คือเปลี่ยนผู้ตามไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้นำแบบจริยธรรม กล่าวคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะตระหนักถึงความต้องการของผู้ตามและจะกระตุ้นตามให้เกิดความสำนึกและยกระดับความต้องการของผู้ตามให้สูงขึ้นตามลำดับขั้น ความต้องการของมาสโลว์และทำให้ผู้ตามเกิดจิตสำนึกของอุดมการณ์ยึดถือค่านิยมเชิงจริยธรรม เช่น อีสรภาพ ความยุติธรรม ความเสมอภาค สันติภาพ และสิทธิมนุษยชน สอดคล้องกับ (Kouzes & Posner 2007, p. 112) ที่เชื่อว่าการเป็นผู้นำเป็นกระบวนการที่สามารถสอนได้ โดยผู้นำได้รับอำนาจอิทธิพลจากผู้อื่นและเพื่อนร่วมงานในขณะที่ความเป็นผู้นำมาจากความเชื่อที่มั่นคงต่อวัตถุประสงค์และเต็มใจที่จะแสดงออกซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องแสดงภาวะผู้นำของตนใน 5 ด้าน ได้แก่ กล้าท้าทายต่อกระบวนการ (Challenging the Process) สร้างแรงคลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a Shared Vision) เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ผู้อื่น (Enabling Others to Act)

เป็นต้นแบบนำทาง (Modeling the Way) และการกระตุ้นหัวใจ (Encouraging the Heart) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับ สำเนา หมิ่นแจ่ม (2557, น. 53) กล่าวว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม การสร้างแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ การมีอุดมการณ์ ซึ่งเป็นแนวทางหลักของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน จุดเน้นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ การกระตุ้นใช้ปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ภาวะผู้นำ จึงเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ความสำคัญของการพัฒนาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นสิ่งที่เป็นหัวใจในการดำเนินการคือ ผู้นำในพื้นที่ซึ่งมีบทบาทเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในชุมชนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น หรือการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำเป็นต้องใช้ภาวะความเป็นผู้นำในการบริหารจัดการ ที่ผ่านมการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แต่ละชุมชนมีทิศทางและการบริหารที่แตกต่างกันไป ยังไม่มีรูปแบบหรือแนวทางที่ชัดเจนเพราะขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่เป็นสำคัญทำให้เกิดปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาวิจัยการพัฒนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้เกิดภาวะผู้นำในชุมชนท้องถิ่นให้เห็นถึงความสำคัญและการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอันนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม อันสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน ศึกษากับผู้นำกลุ่มในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน คัดเลือกผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพในการนำชุมชน จำนวน 10 คน ที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม จำนวน 10 คน ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 10 คน และที่มีศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน จำนวน 10 คน โดยมีการคัดเลือกดังนี้ อำเภอเมือง 4 ตำบล อำเภอแม่จริม 2 ตำบล อำเภอบ้านหลวง 2 ตำบล อำเภอนาน้อย 3 ตำบล อำเภอปัว จำนวน 4 ตำบล อำเภอท่าวังผา จำนวน 5 ตำบล อำเภอเวียงสา จำนวน 5 ตำบล อำเภอทุ่งช้าง 2 ตำบล อำเภอเชียงกลาง 3 ตำบล อำเภอนาหมื่น 2 ตำบล อำเภอสันติสุข 1 ตำบล อำเภอป่อเกลือ 1 ตำบล อำเภอสองแคว 2 ตำบล อำเภอภูเพียง 3 ตำบล และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ 1 ตำบล

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยขั้นตอนนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำกลุ่มในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ในพื้นที่จังหวัดน่าน ประกอบด้วย การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็ง ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการ การบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน

ขอบเขตของเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยจะครอบคลุมเนื้อหาถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ชุมชนพื้นที่สูงกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน จำนวน 15 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอแม่จริม อำเภอบ้านหลวง อำเภอนาน้อย อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเวียงสา อำเภอเชียงกลาง อำเภอนาหมื่น อำเภอสันติสุข อำเภอบ่อเกลือ อำเภอสองแคว อำเภอภูเพียง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์ที่เก็บจากผู้นำกลุ่มในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง 30 คน มาตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาลงข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis and Content Synthesis) นำเสนอรูปแบบพรรณนาความเรียง

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา พบว่า

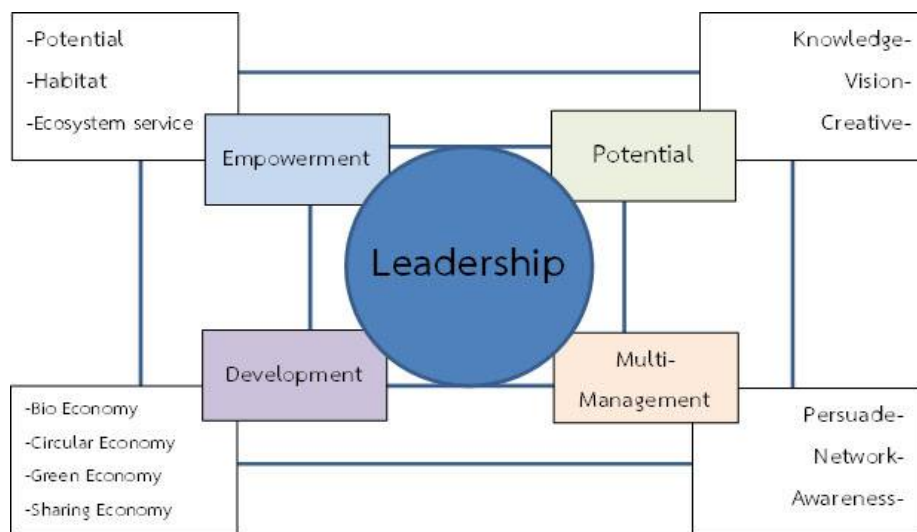
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ความสามารถเผชิญกับความสลับซับซ้อน (proselyste of complexity) อยู่ในระดับมาก รองลงมาเห็นว่าการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individual) อยู่ในระดับมาก รองลงมาเห็นว่าการมีอุดมการณ์ (Ideology) และการสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ตัวแปร รองลงมาเห็นว่าการเป็นแบบอย่าง (Role Modeling) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Working Culture) อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ตัวแปร รองลงมาเห็นว่าการกระตุ้นใช้ปัญญา (Stimulation of intelligence) อยู่ในระดับมาก รองลงมาเห็นว่าการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) อยู่ในระดับมาก รองลงมาเห็นว่าการสร้างทีมงาน (Teams) อยู่ในระดับมาก และยังมีความเห็นว่าการกำหนดเป้าหมายและการวางแผนงาน (Goal and planning) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน จากการศึกษาค้นคว้า แปรอิสระศึกษาทั้งหมด 8 ชุด และมีตัวแปรที่ผ่าน

เข้ามาในสมการด้วยกันมีเพียง 7 ชุด ที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ คือ ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ด้านการสร้างเครือข่าย (Network) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) ด้านคณะกรรมการ (Board) ด้านการสนับสนุนจากภายนอก (Support) ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ (Resources) และด้านกฎระเบียบของกลุ่ม (Regulations) ทั้งนี้ปัจจัยด้านการบริหารจัดการกลุ่ม (Management) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน สรุปได้ว่าผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการให้ความสำคัญต่อสมาชิก อยู่ในระดับมาก รองลงมามีความคิดเห็นว่าการสร้างกฎระเบียบของกลุ่ม และการกระตุ้นและสร้างกระบวนการ ทำงานแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ตัวแปร รองลงมามีความคิดเห็นว่า ภาวะผู้นำของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก รองลงมามีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมแนวคิดและสัมพันธ์ภาพในการทำงาน อยู่ในระดับมาก รองลงมามีความคิดเห็นว่าการพัฒนากลุ่มให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมามีความคิดเห็นว่าการสร้างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพของกลุ่ม อยู่ในระดับมาก และยังมีความคิดเห็นว่าการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน หรือ “M-PED Model”

จากภาพที่ 1 แสดงรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน หรือ “M-PED Model” โดยผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม เป็นไปได้และสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ มีองค์ประกอบเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้

การบริหารจัดการกลุ่มที่หลากหลาย (Multi-Management) : ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชนในจังหวัดน่าน มีความสามารถการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนที่หลากหลาย ประกอบด้วย การโน้มน้าว (Persuade) ให้กับคนในชุมชนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่าย (Network) ชุมชนในการร่วมมือกันการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความตระหนัก (Awareness) ให้กับคนในชุมชนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การสร้างความเข้มแข็งของผู้นำกลุ่ม (Potential) : ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชนในจังหวัดน่าน มีความสามารถเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำกลุ่มให้มีความรู้ (Knowledge) มีวิสัยทัศน์กว้าง (Vision) และมีความสร้างสรรค์ (Creative) ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Empowerment) : ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชนในจังหวัดน่าน มีความสามารถเสริมสร้างพลังในการพัฒนาความเข้มแข็งให้กับคนและชุมชน ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชน (Potential) ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัย (Habitat) ของชุมชนให้เหมาะสมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และการพัฒนาระบบนิเวศบริการ (Ecosystem service) ในชุมชนสามารถส่งเสริมให้ชุมชนเข้าถึงบริการของระบบนิเวศเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจ

การส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (Development) : ได้แก่ ผู้นำกลุ่มชุมชนในจังหวัดน่าน มีความสามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจหลายรูปแบบ ประกอบด้วย การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-Economy) ในการพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ในการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือทิ้งในชุมชนมาพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความสมดุลทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมใช้ประโยชน์ (Sharing Economy) ในการบริการแบบทางเลือกที่สามารถเลือกใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน หรือ “M-PED Model” เป็นรูปแบบที่สามารถดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำในชุมชนพื้นที่จังหวัดน่าน ที่มีจุดมุ่งหมายในการเป็นผู้นำแห่งการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูง รูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นมาทำให้มองเห็นได้ว่า ผู้นำในชุมชนมีความมุ่งมั่นในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สอดคล้องกันกับการศึกษาของ วิสาชา ภูจินดา และคณะ (2560, น. 3) ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย พบว่า การจัดสรรทรัพยากรในการ

ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมากที่สุด คือ การดำเนินงานอาสาสมัครหรือจิตอาสา ปัญหามลพิษหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ในชุมชนที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินทรุด ดินถล่ม และพายุ การดำเนินการดูแลหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า การดำเนินการอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และการบังคับใช้กฎหมายหรือกำหนดมาตรการ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ พบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาว่า โดยสภาพพื้นที่ของจังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นทุกคนเห็นความสำคัญ ตระหนักรู้เข้าใจ โดยเฉพาะในเรื่องของผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน ทำให้คนในชุมชนโดยผู้นำชุมชนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะนำชุมชน พัฒนาชุมชน การบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น สิ่งที่น่าสนใจของรูปแบบภาวะผู้นำที่ได้พัฒนาขึ้นนั้น ไม่ใช่เป็นรูปแบบใหม่แต่เป็นทิศทางมุ่งเป้าประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกันกับการศึกษาของ บงกชมาศ เอกเอี่ยม (2562, น. 102) ว่าผู้นำมีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมแบบทำงานเป็นทีม เน้นงานควบคู่กับความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญต่อความสำเร็จของชุมชน ผู้นำจึงเสนอกกลยุทธ์การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน เน้นการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การรณรงค์ด้านอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งภายใต้ทรัพยากร วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ พุทธินันท์ บุญเรือง (2561, น. 2) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งผลการศึกษาเห็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียว จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นใช้ปัญญา การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ และการมีอุดมการณ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย ด้านการสื่อสารมวลชน ด้านจิตสำนึก ด้านเศรษฐกิจ ด้านประชากร ด้านนิเวศวิทยา ด้านการรับรู้ข่าวสาร ด้านนโยบาย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสังคม ด้านความตระหนัก ด้านทัศนคติ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดการ และรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย

การบริหารจัดการทรัพยากรที่หลากหลาย (Multi Management) การสร้างความตระหนัก (Awareness) ระบบนิเวศบริการ (Ecosystem Service) การโน้มน้าว (Persuade) การพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัย (Habitat) การใช้ประโยชน์สูงสุด (Utility) การเชื่อมโยงเครือข่าย (Network Connect) ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องตรงกันผู้ศึกษาวิจัยว่า ผู้นำในชุมชนจะพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อรองรับและตอบสนองต่อสภาพบริบทและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่โดยเฉพาะชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัดน่าน

จากการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน หรือ “M-PED Model” ทำให้มองเห็นว่าภาวะผู้นำที่ได้พัฒนาขึ้นสามารถรองรับการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อให้เกิดชุมชนเศรษฐกิจสีเขียว สามารถเสริมสร้างรายได้ในการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับการศึกษาของ ฤทธิบาน สุชีวะกุล และคณะ. (2557, น. 41) ที่ได้ทำการศึกษา รูปแบบพัฒนาการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ปัจจุบัน ศักยภาพการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานแปลผลระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการพัฒนาการจัดการป่าชุมชน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน ด้านผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ผลการสร้างรูปแบบพัฒนาการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย 5 มิติ 10 โครงการ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านการพัฒนาองค์กรจัดการป่าชุมชนให้เข้มแข็ง มิติที่ 2 เป็นแหล่งอาหารและปัจจัย 4 มิติที่ 3 เป็นป่าชุมชนที่มีรูปพื้นที่ลุ่มน้ำต่อเนื่องกันไป มิติที่ 4 ด้านเศรษฐกิจและมิติที่ 5 เป็นแหล่งเรียนรู้และนันทนาการ เมื่อแปลงเป็นโครงการเพื่อนำไปสู่การดำเนินการ ประกอบด้วย 10 โครงการ

การศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน สิ่งสำคัญคือความมุ่งมั่นของผู้นำในการที่จะการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะความสามารถเผชิญกับความสลับซับซ้อน (proselyte of complexity) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individual) การมีอุดมการณ์ (Ideology) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) การเป็นแบบอย่าง (Role Modeling) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Working Culture) การกระตุ้นใช้ปัญญา (Stimulation of intelligence) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การสร้างทีมงาน (Teams) การกำหนดเป้าหมายและการวางแผนงาน

(Goal and planning) เป็นหัวใจหลักสำคัญของการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยเฉพาะ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ การสร้างเครือข่าย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านคณะกรรมการ ด้านการสนับสนุนจากภายนอก ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ และด้านกฎระเบียบของกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การดำเนินการในส่วนต่าง ๆ สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้ผู้นำจะดำเนินการได้ต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน รูปแบบที่พัฒนาขึ้นไม่ใช่เป็นรูปแบบตายตัว แต่เป็นจุดเริ่มต้นในการมุ่งทิศทางของการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผลของรูปแบบจะสำเร็จได้หรือไม่ ต้องอาศัยผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อมุ่งประโยชน์ของชุมชนและส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน ดังนี้

1. ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำในชุมชนที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งผู้นำจะบริหารจัดการโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ แต่ควรจะให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม หรือการสร้างควมตระหนัก ในการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน ทั้งนี้ อาจร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ประสานร่วมมือจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชน

2. การบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผู้นำในพื้นที่จะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ หน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกลุ่มที่หลากหลาย เน้นการสร้างควมเข้มแข็งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในการร่วมมือในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ

ทั้งการจัดการอบรม การจัดกิจกรรม การส่งเสริม และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสร้างรูปแบบใหม่ คำนึงถึงคุณภาพ ส่งเสริมรายได้ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

3. รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้“M-PED Model” เป็นเพียงรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเท่านั้น ควรนำรูปแบบ“M-PED Model”มาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษา รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรมีการนำวิธีการบริหารงานเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกับเพื่อค้นหาวิธีการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน วิธีใดที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลในบริบทของชุมชนพื้นที่และสะดวกต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน มากที่สุด

2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมาศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

3. ควรศึกษาปัญหาอุปสรรคในการการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานต่อไป

4. ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางและนโยบายการพัฒนาประเทศ

5. ควรศึกษาผลกระทบของการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เสริมสร้างรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

6. สภาพและปัญหาของการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่าน แต่ละแห่งมีสภาพ

และปัญหาต่างกัน บริบทต่างกัน ควรจะศึกษาเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการพัฒนาในแต่ละพื้นที่

7. ควรมีการศึกษาผลการนำรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับองค์กรหรือชุมชนเพื่อสร้างองค์กรหรือชุมชนต้นแบบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชุมชนท้องถิ่นควรนำแนวการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูงของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดน่านไปใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการนำไปใช้

2. ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ ควรนำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและการบริหารจัดการกลุ่ม และการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในชุมชนเพื่อวางแผนปฏิบัติงานประจำปีของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ

3. ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนในการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ควรนำรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้หรือปรับใช้กับองค์กรหรือชุมชนเพื่อสร้างองค์กรหรือชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวที่เป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2562). ภาวะผู้นำชุมชนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความยั่งยืนของชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร. 36(3), 102-113.

พุทธินันท์ บุญเรือง. (2561). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ฤทธิบาน สุชีวะกุล และคณะ.(2557). รูปแบบพัฒนาการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 3(2), 41-58.

- วิชาชา ภูจินดา และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผู้สูงอายุ ในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. สรุปรยุทธ์ศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการแข่งขันได้อย่างยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/11426-strategy-๓>
- สำเนา หมิ่นแจ่ม.(2557). องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง. Rajabhat Chiang Mai Research Journal, 13(2), 53-69.
- อภิวุฒิ พิมลแสงสุริยา.(2561). ผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทออกคิด สลิงชอท จำกัด.
- Bums, J.M. leadership. (1978). New York : Harper & Row.
- Kouzes & Posner. (2007). Leadership Challenge. 4th ed. San Francisco : HB Printing.

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา*
THE DEVELOPMENT OF ARTISTIC TOURIST TOUTES
OF LANNA PROVICIAL GROUP

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, Silawat Chaiwong
พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวัตตโม, Phrakrusangkarak Suphanut Phuriwattano
พระครูสุตชยาภรณ์, Phrakrusutachayaporn
พระมหาบวรวิทย์ आयुมัน, Phramaha Bavornvit RattanaChoto
สุทธิพร สายทอง, Suttiporn Saithong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Lampang Buddhist Callege
Email : silawatchaiwong30@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ คือ 1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่นำทรัพยากรในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา 2. เพื่อศึกษาสภาพการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา และ 3. เพื่อพัฒนารูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งเป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) 2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) 3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และ 4) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) และพื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือก 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดพะเยา

---

* Received 19 January 2021; Revised 8 June 2021; Accepted 12 June 2021

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้านและพุทธศิลปกรรมในล้านนาสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาได้อย่างชัดเจน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) พบว่า มีบริการร้านค้า เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า สภาพเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย การแสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการกำหนด และการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยว

รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา สามารถสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จำนวน 16 รายการนำเที่ยว ใน 8 พื้นที่

คำสำคัญ : การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ

Abstract

The objectives of this article were 1) to explore and collect the information on tourist attractions by bringing the local resources to build the tourist sources with a creative art of Lanna Provincial Group, 2) to study the condition and potential the tourism with a creative art of Lanna Provincial Group and 3) to develop the model of tourist routes with a creative art of Lanna Provincial Group which was a mixed methods research. It included 1) documentary research, 2) quantitative research, 3) qualitative research and 4) action research. The location of research was selected the North of Thailand. There were 8 provinces namely; Lampang Province, Lamphun Province, Chiang Mai Province, Chiang Rai Province, Mae Hong Son Province, Phrae Province, Nan and Phayao Province.

The research results showed that the potential of the tourism with a creative art of Lanna Provincial Group on tourist attractive side, it found that the history of art, folk arts and Buddhist art in Lanna that reflected the identity of Lanna clearly. In terms of tourist amenities side found that there were enough shops service to meet the needs of tourism. The access to tourist sources side found that the condition of the route to reach the tourist sources safety, the data display of travel information in online systems was clear. In tourist activities side found that it reflected the specific identities on culture and in tourist administration side found that the participation of network partners conducted and opportunity made for community to earn income from tourist activities.

The model of tourist routes with a creative art of Lanna Provincial Group can create the model the tourist routes of its about 16 programs, taking tours.

Keywords : The development of art tourism routes

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย ซึ่งสามารถยืนยันได้จากตัวเลขของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาถึง 24.64 ล้านคน สร้างรายได้กว่า 1.15 ล้านล้านบาท และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีจำนวนถึง 138 ล้านคน ที่สร้างรายได้ 705,500 ล้านบาท ในปี 2562 ที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญยิ่งต่อประเทศการเติบโตของอุตสาหกรรมนี้ เป็นผลให้เกิดการลงทุนสร้างเม็ดเงินในประเทศมากขึ้น นอกจากผลประโยชน์จะตกอยู่ภายในประเทศแล้วยังสามารถสร้างงานสร้างอาชีพอีกหลายแขนงก่อให้เกิดการกระจายงานกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ นับเป็นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพัฒนาสังคมของประเทศไทยได้ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล, 2562, น. 23) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของประเทศไทยยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่สุดด้านการท่องเที่ยว แนวโน้มการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งหลายประเทศหันมาเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายได้ (สำนักงาน

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560, น. ง-จ) การท่องเที่ยว (Tourism) นอกจากจะมีความเกี่ยวเนื่องกับการเดินทาง (Travel) ทั้งที่เป็นการแสวงหาความรู้ความบันเทิง หรืออื่น ๆ ยังมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตามที่ปรากฏอยู่ในตัวภูมิภาคของโลกในปัจจุบัน ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ในทวีปยุโรป อเมริกา หรือออสเตรเลีย และประเทศที่กำลังพัฒนาในทวีปแอฟริกาและเอเชีย ที่รวมทั้งประเทศไทย ต่างก็สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญมากอันหนึ่งที่ได้นำมาช่วยพัฒนาประเทศและแก้ไขปัญหาความยากจนที่สำคัญ เช่น จากการเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่นำมาช่วยลดการขาดดุลการค้าการชำระหนี้ของประเทศ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ที่ก่อให้เกิดการจ้างงานทั้งโดยตรงและต่อเนื่องตามมาอีกมากมาย ทำให้สามารถกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนในทุกระดับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตที่เร็วที่สุดและเป็นอุตสาหกรรมการบริการที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของโลก โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก ได้คาดการณ์ว่า ปี 2563 จะมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นมากกว่า 1,600 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 100 ล้านล้านบาท (นิจิรา คลังสมบัติ, 2557, น. 15)

จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดภาคเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดพะเยา (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ปี 2562 พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้ามาท่องเที่ยวจำนวน 20,560,795 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่มาก เมื่อวิเคราะห์ถึงงบประมาณที่นักท่องเที่ยวใช้ในการจับจ่ายใช้สอยระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวสร้างเม็ดเงินจำนวนมหาศาลหมุนเวียนภายในภาคเหนือของประเทศไทย ดังข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า 1,071,342.10 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

นอกจากนั้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่หลายหน่วยงานของไทยกำลังให้ความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจากชุมชน และส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปจึงส่งผลต่อนักท่องเที่ยว และชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงเศรษฐกิจในท้องถิ่น ตลอดจนการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมถิ่นนั้น ๆ รวมถึงการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน นำมาสู่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้

นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าให้กับท้องถิ่นและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนเกิดการผลิตสินค้าท้องถิ่น ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ให้ชุมชน จากที่ได้กล่าวมานั้นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างความยั่งยืนให้แก่การท่องเที่ยวได้ เพราะสามารถสร้างความสมดุลทั้ง 3 ส่วน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพราะนอกจากจะสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว เมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วยังช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของตน รวมทั้งยังคงสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ไว้ได้อีกด้วย (ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และปิยพรรณ กลั่นกลิน, 2554, น. 2)

กลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่เป็นพื้นที่มีทุนทางสังคมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และให้ความสนใจในการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อันประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีเป้าประสงค์ร่วมกัน คือ 1. เพิ่มมูลค่าการค้าการลงทุน 2. เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว 3. เพิ่มยอดจำหน่ายสินค้า OTOP 4. เพิ่มมูลค่าการส่งออกของสินค้าการเกษตรที่สำคัญ 5. พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ 6. พัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งในส่วนของเป้าประสงค์ที่ 2 การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นเป้าประสงค์สำคัญหนึ่งในการส่งเสริมการใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัดล้านนา มาเป็นปัจจัยเสริมในการสร้างความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถนำไปสู่การเสริมสร้างการพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดล้านนาได้อย่างเหมาะสม ผ่านกระบวนการดำเนินการในรูปแบบของเครือข่ายการพัฒนาของกลุ่มจังหวัดล้านนาในการที่จะร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์

จากที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงโอกาสของการเพิ่มทางเลือกด้านการท่องเที่ยว จึงสนใจที่จะสำรวจและรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มล้านนา วิเคราะห์ถึงสถานการณ์และศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะแต่ละแห่งในด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการท่องเที่ยว นำมาซึ่งการวิเคราะห์ส่วนแบ่งทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดล้านนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่นำทรัพยากรในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. เพื่อศึกษาสภาพการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. เพื่อพัฒนารูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน 4 แบบ คือ 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) 2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบประเมินเส้นทางการท่องเที่ยว แจกนักท่องเที่ยวจำนวน 400 ในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ 3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และ 4) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการชวนตัวแทนที่เกี่ยวข้องมาการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำเส้นทางร่วมกันและออกแบบเส้นทาง โดยเป็นลักษณะของเครือข่าย จากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. พื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือก 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดพะเยา แต่ละจังหวัดจะมีงานศิลปะที่ผสมผสานเข้ากับบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป ประกอบกับศิลปินในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1) นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจังหวัดในกลุ่มของจังหวัดล้านนา เปิดตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 75) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง แต่ละจังหวัดไม่น้อยกว่า 400 คน

2) ตัวแทนวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 15 รูป/คน

3) ศิลปินในพื้นที่กลุ่มของจังหวัดล้านนา จังหวัดละ จำนวน 10 คน

4) ตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จังหวัดละ จำนวน 20 คน

5) ผู้ประกอบการต่างๆ ที่เชื่อมโยงต่อการท่องเที่ยว จำนวน 15 คน

4. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา ทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) แบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจังหวัดในกลุ่มของจังหวัดล้านนา 2) แบบประเมินเพื่อประเมินเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา 3) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ 5) ชุดปฏิบัติการเส้นทางการท่องเที่ยว

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 6 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมที่วิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ การจัดสัมมนากลุ่มย่อย การประเมินเพื่อประเมินเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ และการจำลองออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา

ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่พัฒนาเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ระยะที่ 3 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาสภาพการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา

ระยะที่ 4 เป็นการระดมความเห็นของตัวแทนวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศิลปินในพื้นที่กลุ่มของจังหวัดล้านนา ตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงต่อการท่องเที่ยว

ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้ของการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน

ระยะที่ 6 การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางศิลปะ (Art Workshop) แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของเครือข่ายแต่ละจังหวัดทั้ง 8 จังหวัด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง และการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

ผลการวิจัย

สภาพการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 โดยพบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สังคม และวัฒนธรรม มีความชัดเจนต่อเนื่อง ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้านและพุทธศิลปกรรมในล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของกลุ่มศิลปินในล้านนา มีเอกลักษณ์ มีความโดดเด่น รูปแบบผลงานทางศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัย มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก พื้นที่จอดรถเพียงพอสำหรับรองรับจำนวนรถที่เข้ามาโดยเฉพาะ

ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีการจัดสถานที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวมีเพียงพอ การให้บริการห้องสุขาที่มีจำนวนเพียงพอ แยกสัดส่วนสำหรับเพศ หญิง และมีสัญลักษณ์ที่ชัดเจน มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว อาทิ แผ่นพับ แผนที่ ที่น่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย อุกรณ์ปฐมพยาบาลขั้นพื้นฐาน ข้อมูลสำคัญในการติดต่อโรงพยาบาล สถานีตำรวจ และการคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น ห้องน้ำสำหรับผู้พิการ การบริการเส้นทางสำหรับผู้พิการในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย สภาพเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย ความสะดวกของการจราจร เส้นทางที่ไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีระดับความหนาแน่นและความแออัดของการจราจรต่ำ การมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีความชัดเจน การแสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน เช่น ระบบการเดินทางด้วย GPS และการให้บริการรถสาธารณะไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย มีตารางการเดินทางชัดเจน และสม่ำเสมอ

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยพบว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และมีจำนวนการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม อาทิ วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรม ประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องมือใช้สอย ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น กิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีจำนวนหลากหลาย นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพึงพอใจได้ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมเกิดความเสื่อมโทรม กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม สร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็นได้ และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความผูกพัน ระหว่างคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสนับสนุนสินค้า

ท้องถิ่นในการดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ผลกระทบของฝากราคาสินค้าหัตถกรรม การสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยว การจัดตั้งกลุ่มโดยชุมชนเพื่อกำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว มีความเข้มแข็ง และการวิเคราะห์ ประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่นำทรัพยากรในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้พบศักยภาพของพื้นที่ที่สามารถนำมาสู่การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ซึ่งมีความโดดเด่นทางด้านส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา พื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ทั้งนี้ จากการสำรวจพื้นที่และการนำหลักแนวทางการวางแผนการจัดรายการนำเที่ยว ทำให้สามารถสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จำนวน 16 รายการนำเที่ยว ใน 8 พื้นที่

การจัดนำเที่ยวโดยทั่วไปสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ จัดนำเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและการจัดตามรายการนำเที่ยวที่ได้เตรียมไว้ โดยการจัดนำเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยว จะเป็นการดำเนินงานวางแผนให้สนองตอบตรงความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว จัดให้มีกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มนักท่องเที่ยว และการจัดนำเที่ยวตามรายการนำเที่ยวที่เตรียมไว้ คือ การจัดนำเที่ยวที่บริษัทนำเที่ยวเป็นผู้กำหนดรายการนำเที่ยวทั้งหมดเป็นแบบเหมาจ่าย (Package Tour) โดยมีกำหนดวันเวลาเดินทาง มีการจัดเตรียมยานพาหนะ โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนเส้นทางการเดินทาง และราคาขาย เพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าที่สนใจเลือกซื้อ

เมื่อได้พิจารณาถึงลักษณะการจัดรายการนำเที่ยว พบการจัดนำเที่ยวตามลักษณะช่วงเวลาโดยคำนึงถึงสถานที่จุดหมายปลายทางที่จะไปและเวลาที่มีสำหรับการท่องเที่ยว ดังนี้

- 1) การจัดนำเที่ยวครึ่งวัน (Half Day Tour) เป็นการจัดนำเที่ยวที่มีช่วงเวลาในการท่องเที่ยวสั้นเพียง 5-7 ชั่วโมง เป็นการจัดนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ใกล้ ๆ ที่สำคัญซึ่งอาจอยู่ใกล้ที่พักของนักท่องเที่ยว
- 2) การจัดนำเที่ยวเต็มวัน (One Day Tour) เป็นการจัดนำเที่ยวที่มีช่วงเวลาในการจัดท่องเที่ยวตั้งแต่เช้า ถึงเย็น คือ ประมาณ 10-12 ชั่วโมง เป็นการจัดนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ใกล้ ๆ หรือไม่ไกลจากที่พักของนักท่องเที่ยวมากนัก
- 3) การจัดนำเที่ยวมากกว่า 1 วัน (Tour Around) เป็นการจัดนำเที่ยวที่มีช่วงเวลาในการท่องเที่ยวมากกว่า 1 วัน คือ ต้องมีการค้างคืนระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว อย่างน้อย 1 คืน

เป็นการจัดนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ค่อนข้างมีระยะทางไกลต้องใช้เวลาในการเดินทางนานจึงต้องมีการค้างคืน

สำหรับด้านองค์ประกอบของการจัดรายการนำเที่ยว คือ การพิจารณาส่วนประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการนำเที่ยว อาทิเช่น พาหนะที่ใช้ในการนำเที่ยว (Transportation) เช่น รถโค้ช รถบัส รถตู้ รถไฟ เรือ หรือเครื่องบิน ด้านที่พักแรม โรงแรม หรือที่พัก (Hotel or Lodging) ร้านอาหาร(Restaurant) เช่น ภัตตาคารอาหารประจำชาติ ร้านอาหารที่ให้บริการกับคณะทัวร์ หรือร้านอาหารที่เน้นมีการแสดงประกอบเพิ่มอรรถรสในการรับประทานอาหาร ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว(Attractions) โดยได้พิจารณาจากความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งซื้อของ (Shopping Places) เช่น ร้านขายของที่ระลึก ย่านการค้า เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

สำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่นำทรัพยากรในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ผู้วิจัยได้เลือก 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดพะเยา สภาพการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญรุ่ง สุริยกานต์ (2553, น. 31-49) ทำการศึกษาการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีของชุมชนทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย พบว่า การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีของชุมชนทุ่งม่าน มีวิถีคิดและกระบวนการจัดการที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในแต่ละช่วงเวลา ผู้จัดการกลุ่มศิลปินสืบสานภูมิปัญญาโบราณในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง มีวิถีคิดและวิธีการจัดการ 2 รูปแบบ คือในช่วง พ.ศ. 2525 - ก่อน พ.ศ. 2530 มีกระแสความต้องการสะสมโบราณวัตถุเวียงกาหลงจากภายนอก พ้องกับความยากจนและความไม่รู้ทำให้ผู้จัดการคิดว่าตนเองไม่ใช่เจ้าของเตาและโบราณวัตถุเวียงกาหลง ซึ่งมีคุณค่าเชิงมูลค่าเพียงอย่างเดียว เกิดรูปแบบการจัดการแบบชุดหาโบราณวัตถุขาย (พ.ศ. 2525-2528) ทำให้ผู้จัดการได้รายได้ตอบแทน แต่ไม่ยั่งยืนเพราะทรัพยากรถูกทำลาย ในช่วง พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน วิถีคิดมีความเปลี่ยนแปลงเป็นมองว่าทรัพยากรเป็นสมบัติของตนเองและชุมชน รู้สึกผูกพันและเห็นคุณค่าที่หลากหลาย เกิดการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์ไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ความดั้งเดิม คือ การรื้อฟื้นภูมิปัญญาโบราณ เพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เหมือนโบราณวัตถุจำหน่าย ตอบสนองความต้องการ โบราณวัตถุเวียงกาหลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน และการจัดการอนุรักษ์เตาเวียงกาหลง ใน พ.ศ. 2550 ถึงปัจจุบัน เนื่องจากได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการภายนอก

ทำให้ผู้จัดการสามารถอนุรักษ์เตาโบราณ และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ผู้จัดการที่อยู่ในกลุ่มอนุรักษ์ฯ มีวิสัยคิดและดำเนินการจัดการทรัพยากร ทางโบราณคดี 2 รูปแบบ พ.ศ. 2428-2549 ผู้จัดการมีวิสัยคิดว่าทรัพยากรไม่มีเจ้าของ มีคุณค่าเชิงมูลค่า ทำให้เกิดการขุดหาโบราณวัตถุขาย เพราะไม่รู้คุณค่าของทรัพยากรและกระแสรวมความต้องการสะสมและศึกษาโบราณวัตถุ เวียงกาหลงของคนนอก ผลการจัดการทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่า และได้เรียนรู้ว่าการขุดโบราณวัตถุขาย เป็นการทำประโยชน์ที่ไม่ยั่งยืนเช่นเดียวกับผู้จัดการกลุ่มแรก ดังนั้น เมื่อกลุ่มได้รับแนวความคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวจากนักวิชาการจากภายนอก ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 ทำให้เกิดการจัดการอนุรักษ์เตาเวียงกาหลง เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สังคม และวัฒนธรรม มีความชัดเจนต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า เส้นทางเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และมีจำนวนการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับชนกพร ไผทสิทธิกุล (2554, น. 78) ได้ศึกษาการอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมกกแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย โดยการศึกษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแม่น้ำ สภาพกายภาพของชุมชน ผังหมู่บ้านและเรือนพื้นถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ตลอดจนผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์ของชุมชนจำนวน 3 ชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย คือ ชุมชนรวมมิตร ชุมชนบ้านจะคือ และชุมชนแม่สลัก จากการศึกษาพบว่าทั้ง 3 ชุมชน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำกก ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีวิต ตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรมทางด้านความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำกก และปัจจุบันชุมชนเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทางด้านกายภาพและจิตใจ อีกทั้ง ปรีดา พูลสิน (2554, น. บทคัดย่อ) ยังเห็นด้วยกันว่า ชุมชน มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความโดดเด่นและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมถึงยังคงสืบทอดศิลปะ ประเพณี และศาสนปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน

แหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ในชุมชน 4 แห่ง คือ 1. วัดโสมนัสราชวรวิหาร 2. ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3. โรงเรียน วัดโสมนัส และ 4. ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส

ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า ภาพรวมมีศักยภาพ การท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ พรณวลัย คีรีวงศ์วัฒนา และ สมหมาย แจ่มกระจ่าง (2555, น. 33- 34) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม : การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียง ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรทาง วัฒนธรรม : การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียง ได้แก่ การวางแผนชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่จะปล่อยให้เสื่อมโทรม ไปตามสภาพ เห็นจิตรกรรมฝาผนังเป็นสัญลักษณ์ของอดีต แต่มิได้นำมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน ให้คุณค่าในฐานะที่เป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์ การจัดการ : เจ้าอาวาสวัดกรมการวัด จะได้รับความไว้วางใจให้ตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการ สืบค้นและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่นำทรัพยากรในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้พบศักยภาพของพื้นที่ที่สามารถนำมาสู่ การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวได้ ประกอบด้วยจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา แม่ฮ่องสอน ซึ่งมีความโดดเด่นทางด้านส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และ การสร้างสรรค์ศิลปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นพื้นที่ที่พัฒนาและสร้างสรรค์ ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา พื้นที่พัฒนาสินค้าศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา ทั้งนี้ จากการ สืบค้นพื้นที่และการนำหลักแนวทางการวางแผนการจัดรายการนำเที่ยว ทำให้สามารถ สร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จำนวน 16 รายการนำเที่ยว ใน 8 พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ ฌ์ทธีร์ ศรีดี, ปัญญา คล้ายเดช และดวงดี โอษฐสุ (2561, น. บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยามเพื่อความงามของ จิตใจและปัญญา” ผลการศึกษา พบว่า 1. รูปแบบอัตลักษณ์และกระบวนการจัดการ ท่องเที่ยวในวัดในเขตภาคกลาง ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม/ พุทธศิลป์ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเพณี 4) รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมกราบไหว้พระเกจิและพระศักดิ์สิทธิ์ 5) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นกิจกรรมการปฏิบัติธรรมของประชาชน เป็นพื้นฐาน 6) รูปแบบการท่องเที่ยวอันเกิดจากสายสัมพันธ์ ทางสังคมและการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

- 1) ผู้นำชุมชนควรดำเนินการจัดประชุมเพื่อการวางแผน ร่างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปะในชุมชน โดยจัดให้มีหลายภาคส่วนในการระดมความคิดเห็น
- 2) ผู้นำชุมชนในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถผลการวิจัยไปเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในการวางแผนการดำเนินการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะต่อไป เพื่อเป็นทิศทางในการพัฒนาต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การศึกษาผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อการวางแผนทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา
- 2) แนวทางการพัฒนาการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในด้านอื่น ๆ ของกลุ่มจังหวัดล้านนา เช่น การท่องเที่ยวยามพลบค่ำ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สถิตินักท่องเที่ยวในประเทศ ปี 2561 (จำแนกตามภูมิภาคและจังหวัด) (Domestic Tourism Statistics Q1-Q4 (Classify by region and province)). เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2563 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=531
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชนกพร ไผทสิทธิกุล. (2554). การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมแม่น้ำก จังหวัดเชียงราย (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชัยวุฒิ ตั้งสมชัย และ ปิยพรรณ กลั่นกลิ่น. (2554). สถานการณ์และแนวโน้มของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฏธีร์ ศรีดี, ปัญญา คล้ายเดช และ ดวงดี โอฐสุ. (2561). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยาม เพื่อความงามของจิตใจและปัญญา (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- นิจิรา คลังสมบัติ. (2557). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดอุดรธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปรีดา พูลสิน. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- พรรณวลัย ศิริวงศ์วัฒนา และ สมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2555). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม : การอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา. 8(1), 33-34.
- เพ็ญรุ่ง สุริยกานต์. (2553). การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีของชุมชนทุ่งม่าน ตำบลเวียงกาหลง อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. ดำรงวิชาการ. 8(2), 31-49.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล บริษัท เอ็กเซลเลนท์ บิสเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด. (2562). รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2562 (ภาคเหนือ). กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์
ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่แต่นิววิทยาฯ จังหวัดเชียงใหม่*
DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM ON KAREN WEAVING
FOR DEVELOPING THE GREEN WEAVING PRODUCT
OF MEATUENWITTAYAKOM SCHOOL CHIANG MAI PROVINCE

เนาวมาศ นามเมือง, Naowamat Nammuang
จารุณี มณีกุล, Jarunee Maneekul
ชรินทร์ มั่งคั่ง, Charin Mangkhang
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Faculty of Education, Chiang Mai University
E-mail : Newlittlehobbit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่แต่นิววิทยาฯ จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่แต่นิววิทยาฯ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ 1) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูโรงเรียนแม่แต่นิววิทยาฯ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ปกครอง ครูภูมิปัญญา ผู้นำชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 20 คน 2) กลุ่มตัวอย่างในการประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่นโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูฝ่ายวิชาการ ครูผู้จัดการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาโท ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ และครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ศึกษา คือ 1. แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่แต่นิววิทยาฯ จังหวัดเชียงใหม่ 2. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนา

---

* Received 10 February 2021; Revised 20 June 2021; Accepted 23 June 2021

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ และ 3. แบบประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลสำรวจความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46)

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.62) และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

คำสำคัญ : ผ้าทอกะเหรี่ยง, ผลิตภัณฑ์วิถีเขียว, หลักสูตรท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this study were to 1) study the requirement of local curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product of Meatuenwittayakom School, Chiang Mai Province and 2) to develop local curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product of Meatuenwittayakom School, Chiang Mai Province. The first sample was specified selecting, which consisted of school principal, teachers of Meatuenwittayakom School, upper secondary students, local Karen weaving expert, community leader, local government enterprise about 20 people. The second sample was specified selecting in order to evaluate the quality of local curriculum, which consisted of school principal, academic teacher, teacher with master degree, social studies teacher and teacher with teaching experience at least 1 year about 20 people. The tools of this study were 1) The Observation form on requirement of local curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product of Meatuenwittayakom School 2) Local Curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product of Meatuenwittayakom School 3) Evaluation form for the quality of local curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product. The result of this study were;

1) The survey result of the requirement of local curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product found that the requirement for developing local curriculum in good level with the mean of 4.46.

2) The result of development local curriculum on Karen Weaving for developing the Green Weaving product of Meatuwittayakom School, Chiang Mai Province by considering from proper elements of curriculum was very appropriate with the mean of 4.62 and accorded with element by having index of item objective congruence 0.80-1.00 as criteria.

Keywords : Karen Weaving, Green Product, Local Curriculum

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรค 2 กำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในอนาคตชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา การเรียนการสอนแต่ละท้องถิ่น หลักสูตรเฉพาะจะมีความสำคัญมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาให้เหมาะสม โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสามารถในการแข่งขัน ได้วางกรอบทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ สถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย เพื่อสำรวจความต้องการของผู้รับบริการในชุมชนที่ท้องถิ่นตั้งอยู่ จะช่วยให้สามารถกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ในการสร้างหลักสูตรได้ตรงเป้าหมายที่สุด โดยสร้างขึ้นภายใต้สถานการณ์และความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตน เพื่อทำให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า สำนักรักผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ ถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต อาชีพ ครอบครัวและสังคมของตนเองได้ตามควรแก่ฐานะ และเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น และยินดีที่จะร่วมสืบสาน พัฒนา หรือแก้ไข้ปัญหาของท้องถิ่นนั้น (ออนไลน์, 2561) นอกจากนี้

สถานศึกษาจะต้องมีหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างชัดเจน ในระบบการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษาด้วย

โรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม ตำบลแม่ต๋น อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตพื้นที่ครอบคลุมตำบลแม่ต๋นและตำบลม่อนจอง สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา มีเทือกเขาสูงสง่าและเทือกเขาสลับซับซ้อน ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปศุสัตว์ และรับจ้างทั่วไป รวมทั้งมีอาชีพเสริมจากการทอผ้ากะเหรี่ยง เพื่อใช้สอยประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋น, 2557) โดยย้อมสีธรรมชาติ มีผลคล้ายอันเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น แต่ปัจจุบันวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทุนนิยม การทอผ้ากะเหรี่ยงเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันมีความสำคัญน้อยลง ความสะดวกสบายในการซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่สวยงามและทันสมัยมากขึ้น ความนิยมในการสวมใส่เสื้อผ้ากะเหรี่ยงลดน้อยลง กระบวนการผลิตสมัยใหม่ที่ไม่เป็นธรรมชาติ จากการซื้อด้ายดิบเน้นปริมาณการผลิตเพื่อขายมากกว่า ส่งผลให้พื้นที่ตำบลแม่ต๋นและตำบลม่อนจองปลูกฝ้ายเพื่อนำไปปั่นเป็นด้ายลดลง เนื่องจากผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีการซื้อหรือด้ายสำเร็จรูปย้อมสีเคมีมาทอผ้ากะเหรี่ยงมากขึ้น เนื่องจากสีสดใสใสมากกว่าและกระบวนการย้อมสีจากธรรมชาติค่อนข้างใช้ระยะเวลามากกว่า ส่งผลต่อเอกลักษณ์ของชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ และภูมิปัญญาในการทอผ้ากะเหรี่ยงเริ่มสูญหายไปตามกาลเวลา

จากปัญหาการสำรวจดังกล่าว ผู้ศึกษาเป็นครูผู้สอนของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ จึงมีความสนใจทำการค้นคว้าแบบอิสระในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีชีวิตของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ โดยสร้างหลักสูตรท้องถิ่นจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มวิชาเลือกเสรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะต่าง ๆ มีเจตคติที่ดีต่อผ้าทอกะเหรี่ยงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเพิ่มมูลค่าผ้าทอกะเหรี่ยงผ่านกระบวนการขั้นตอนที่เน้นการเกื้อกูลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือวิถีชีวิต รวมทั้งนำมาประยุกต์โดยออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นกรอนุรักษ์การทอผ้ากะเหรี่ยงในแบบวิถีชีวิต นำไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนให้คงอยู่ในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มที่ใช้ศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน คณะครูโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จำนวน 5 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2561 จำนวน 5 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 คน
2. กลุ่มที่ใช้ในการประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่นโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูฝ่ายวิชาการ จำนวน 5 คน ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ จำนวน 4 คน ครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 5 คน และครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 5 คน

ขั้นตอนการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

1. ศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
2. สสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูโรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้า ผู้นำชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น มี 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. สร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว
2. สร้างเอกสารประกอบหลักสูตร
3. ประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม

เครื่องมือ

1. แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
2. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเอกสารประกอบการเรียนรู้
3. แบบประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้นำชุมชน ครุภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการซักถามพูดคุย โดยใช้แบบสำรวจความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป
2. ผู้ศึกษาสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว จากนั้นนำหลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องเหมาะสมแล้วจากอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระไปเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยใช้แบบประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวของโรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่นโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครู โรงเรียนแม่ตื่นวิทยาคม ประเมินคุณภาพของหลักสูตร
4. นำผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรจากกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว พบว่า ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว โดยรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46) โดยรายการที่เป็นความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุดในทุกด้าน คือ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญภูมิปัญญาผ้าทอกะเหรี่ยง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าทอกะเหรี่ยง โดยเน้นกระบวนการทางธรรมชาติทุกขั้นตอน เพื่อความยั่งยืน สามารถเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนมีทักษะการจัดการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว และผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20-4.70 ตามลำดับ)

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า คุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียว โดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50-4.75) และมีความเหมาะสมมาก เพียงรายการเดียวเท่านั้น คือ จุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีเขียวจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูโรงเรียนแม่แต่วิทยาคน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ปกครองนักเรียน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้รับความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี พบว่า ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 4.46 อยู่ในระดับมาก ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ครูผู้สอนและครูภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องจัดการเรียนการสอนร่วมกันในโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเป็นการเรียนรู้จากสถานที่จริง ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์เรียนรู้โดยตรง ควรเน้นกิจกรรมกลุ่ม การสาธิตจากครูภูมิปัญญา การอภิปรายซักถาม การแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น และผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้เน้นการประเมินตามสภาพจริง เน้นการสังเกตกระบวนการทำงานและทักษะการจัดการ

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีชีวิตของโรงเรียนแม่ต๋ำวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยเอกสารหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ รวมทั้งหมด 20 ชั่วโมงต่อภาคเรียน ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของผ้าทอกะเหรี่ยง 2) ลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยง 3) กระบวนการทอผ้ากะเหรี่ยง 4) วิธีการทอผ้ากะเหรี่ยง และ 5) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีชีวิต ผู้ศึกษาได้นำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาเป็นข้อมูลในการสร้างหลักสูตร และประเมินคุณภาพหลักสูตรจากผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูโรงเรียนแม่ต๋ำวิทยาคม พิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร พบว่ามีค่าเฉลี่ย 4.62 และเมื่อพิจารณาความสอดคล้ององค์ประกอบของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลสรุปว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างดี ชุมชนให้ความสนใจและสนับสนุนในการช่วยเหลือเพื่อต้องการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนให้ดีขึ้น ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดทำเอกสารหลักสูตร แผนการเรียนรู้และเอกสารประกอบการเรียนรู้ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระให้คำแนะนำ และมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและประเมินผล ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอกะเหรี่ยง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอวิถีชีวิตให้มีความสมบูรณ์ โดยยึดกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของทาบาทที่เน้นการพัฒนาหลักสูตรจากล่างขึ้นบน ดังที่ชวลิต ชูกำแหง (2559, น. 25) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของหลักสูตรต้องมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการเรียนรู้ และการประเมินผล โดยหลักสูตรควรมาจากครูผู้สอน ตามการพัฒนาหลักสูตรของทาบามี 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา สำรวจความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 4 รวบรวมเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์เรียนรู้และวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้เลือกแล้ว เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ และขั้นที่ 7 ประเมินผล เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป แนวคิดของเฮย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ ที่เน้นการพัฒนาหลักสูตรโดยพิจารณาจุดประสงค์ความเหมาะสมกับผู้เรียน และลักษณะทางสังคม ดังที่ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557, น. 83) กล่าวว่า หลังจากที่ได้เป้าหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้ว จึงดำเนินการจัดทำหลักสูตร โดยเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับจุดประสงค์

เหมาะสมกับผู้เรียน รูปแบบการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ครูได้เลือกวิธีการสอน และสื่อการสอนที่มีความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังได้ยึดกรอบแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์ และซอร์ ในการศึกษาสังคมเป็นหลัก ได้แก่ ด้านทักษะ ค่านิยม รูปแบบของสังคม และความเข้าใจสภาพปัญหาความต้องการของสังคม ดังที่ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2560, น. 401) ได้เสนอรูปแบบวิธีการศึกษาสังคม โดยพิจารณาสังคมมาใช้เป็นฐานในการจัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริงมากกว่าการสอนเนื้อหาเพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ และเสนอแนวทางการมองสังคมในด้านทักษะ ค่านิยม รูปแบบของสังคม และความเข้าใจสภาพปัญหาความต้องการของสังคม โรงเรียนต้องคำนึงในการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาสังคมปัจจุบันมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มที่ตัวครูผู้สอนเป็นอันดับแรกในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งประกอบด้วยคณะบุคคลหลากหลายฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต ไชยวงศ์ (2543, น. 58) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เมียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านปางมะกาด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่า ความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนอาชีพในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสื่อการเรียนการสอนช่วยให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น และยังได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เพราะว่าครูและวิทยากรท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับปาริชาติ ศรีล้อม (2543, น. 64) ได้ศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าไหมแพรวา ชุมชนบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า สภาพปัญหาของการทอผ้าไหมแพรวาคือ ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และปัญหาที่พบคือ สภาพปัญหาโรงเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีรายได้โดยการประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนมากกว่าด้านอื่น บุคลากรที่เกี่ยวข้องการจัดการศึกษามีความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นการทอผ้าไหมแพรวาอยู่ในระดับมาก และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการประกอบอาชีพในท้องถิ่น เห็นคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการสอนที่เหมาะสมควรให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัย (2545, น. 67) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชา ช่างทอผ้ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ต๋อนวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย การร่างหลักสูตร ศึกษาสิ่งกำหนดหลักสูตร ได้แก่ สภาพการจัดการหลักสูตรวิชาชีพ และความต้องการอนุรักษ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ออกแบบหลักสูตรแบบผสมผสานระหว่างหลักสูตรแบบยึดสมรรถภาพเฉพาะด้านเป็นหลักและหลักสูตรที่ยึดบทบาทหน้าที่สังคมเป็นหลัก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้วิทยากรท้องถิ่นร่วมกับครูผู้สอน รวมทั้งความคิดเห็นผู้ปกครองของผู้เรียน ผู้นำชุมชน ผู้เรียน และครูผู้สอนกับความเหมาะสมของการพัฒนาหลักสูตร และการประสานงานกับ

วิทยากรท้องถิ่นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับ อาคม ชาญเดช (2558, น. 132) ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา เรื่อง เหมียงศึกษา สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดตันไคร้ จังหวัดแพร่ พบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรมาจาก ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความ ต้องการ แสดงความคิดเห็น ให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และการแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ มีการประสานงานภายในชุมชนร่วมกัน สามารถสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการ จัดการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกันทำให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ผู้จัดทำควรศึกษาขั้นตอนการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นให้เกิดความเข้าใจ และต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ที่แท้จริง จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้
2. ในการเก็บข้อมูลควรมีการติดต่อผู้เชี่ยวชาญในภาษาท้องถิ่น เพื่อสะดวกในการ ประสานงานและการสื่อสารไม่คลาดเคลื่อน
3. การนำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมควรสร้างความเข้าใจ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2557). การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วีพริ้นท์ 1991.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2560). อุดมคติวิทยา : หลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อปวงชน. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2559). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัย. (2545). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชา ช่างทอผ้ากะเหรี่ยง
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ต๋ำวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บัณฑิต ไชยวงศ์. (2543). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เมี่ยง สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านปางมะกาด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาริชาติ ศรล้อม. (2543). การศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่น “การทอผ้าไหมแพรวา”
ของชุมชนบ้านโนน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต). พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. (2561). กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. เรียกใช้เมื่อ
5 สิงหาคม 2560 จาก <http://www.sesa17.go.th/site/>.
- อาคม ชาญเดช. (2558). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา เรื่อง
เหมี้ยงศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดต้นไคร้ จังหวัดแพร่
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋ำ. (2557). สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2560 จาก
<http://www.maetuen.go.th/index.php>.

การประเมินโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม*
THE PROJECT EVALUATION OF NATIONAL YOUTH AND JUVENILE
ART COMPETITION BY BUNDITPATANASILPA INSTITUTE,
MINISTRY OF CULTURE

สุริยา เล้าประเสริฐ, Suriya Laoprasert
ธนันท์ ธนารัชตะภูมิ, Thananun Thanarachataphoom
สรียา โชติธรรม, Sareeya Chotitham
สาขาการวิจัยและประเมินทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Educational Research and Evaluation, Kasetsart University
Email : suriya.lao@ku.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในปี พ.ศ. 2559 - 2563 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และ เชิงคุณภาพ โดยข้อมูลเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 125 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบอาสาสมัคร และแบบบังทักข้อมูลเพื่อบันทึกข้อมูลจากระบบสารสนเทศของโครงการ ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินความสำเร็จด้านผลผลิต ได้แก่ ประเด็นพิจารณาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านกิจกรรมการประกวด ผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้ ขณะที่ประเด็นพิจารณาการจัดแสดงผลงานทางศิลปะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรม

---

* Received 23 April 2021; Revised 17 June 2021; Accepted 19 June 2021

ของชาติ ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยพบว่า สถาบันมีการจัดแสดงผลงานทางศิลปะ ในลักษณะชั่วคราวเท่านั้น ยังไม่มีการจัดแสดงผลงานทางศิลปะในลักษณะถาวรและลักษณะ สัจจร

2. การประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ ได้แก่ ประเด็นพิจารณาการเห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย มีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, $SD = 0.86$) และประเด็นพิจารณาการสร้างแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยกลุ่มเป้าหมาย มีความคิดเห็น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, $SD = 0.83$)

3. การประเมินผลสำเร็จด้านผลกระทบ ประเด็นพิจารณาการรับรู้เกี่ยวกับโครงการ ในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยกลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, $SD = 0.66$)

คำสำคัญ : ผลผลิต, ผลลัพธ์, ผลกระทบ, การประเมินโครงการ

Abstract

The purposes of this article were to evaluate success in outputs, outcomes and impacts of national youth and juvenile art competition project by Bunditpatanasilpa Institute, Ministry of Culture. The data were collected by both quantitative and qualitative methods. Quantitative data were collected through a questionnaire survey of 125 persons selected by volunteer sampling and record form from information system of this project. Qualitative data were collected through an interview of 5 persons selected by purposive sampling. All data were analyzed by mean, standard deviation, frequency, percentage and content analysis.

The results of this research revealed that

1. The evaluation of project outputs found that the creation of artworks through contest activities was passed in all 3 indicators, the continuous and systematic of art exhibition as a national learning center was failed in an indicator. The Bunditpatanasilpa Institute conducted only a temporary exhibition. It did not conduct any permanent or traveling exhibition.

2. The evaluation of project outcomes found that the appreciation of art creation was passed at a successful level ($\bar{X} = 3.97$, $SD = 0.86$), and the creating inspiration in arts activities was passed at a very successful level ($\bar{X} = 4.24$, $SD = 0.83$).

3. The evaluation of project impacts found that the perception of the project promoting the corporate image of Bunditpatanasilpa Institute was passed at a very successful level ($\bar{X} = 4.39$, $SD = 0.66$).

Keywords : Output, Outcome, Impact, Project Evaluation

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะมีความสำคัญและมีคุณค่าในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ที่ทุกคนควรอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานไว้ให้คงอยู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์ตลอดไป ดังความตอนหนึ่งใน พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2535 "การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่สำคัญ และควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคล ตลอดจนถึงความเจริญของประเทศและของโลกโดยส่วนรวมนั้น มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมีประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมพร้อมมูล จึงจะเกิดความเจริญที่แท้จริงได้ ประเทศทั้งหลายจึงพยายามส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมนี้พร้อมกันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์" (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2557) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ให้ความสำคัญกับศิลปะ ดังมาตรา 57 ที่บัญญัติไว้ว่า "รัฐต้อง อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ" (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) อีกทั้ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาด้านศิลปะ ดังมาตรา 31 ที่บัญญัติไว้ว่า "กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา" (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) เช่นเดียวกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ต่อสภา วันที่ 25 กรกฎาคม 2562 ที่ให้ความสำคัญกับศิลปะ ตามนโยบายหลักด้านที่ 3 การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยรัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดี รวมทั้งการทะนุบำรุงศาสนา

การอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ศิลปะในปัจจุบัน มีความสำคัญและมีคุณค่าในการพัฒนาจิตใจในชีวิตของมนุษย์ ที่ทุกคนควร จะศึกษา อนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานไว้ให้คงอยู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์ตลอดไป

การศึกษาศิลปะของเด็กและเยาวชนไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการประกวดแข่งขันการสร้างสรรคศิลปะตลอดมา ศิลปินผู้สร้าง งานศิลปะที่มีชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปัจจุบันล้วนเป็นผู้ที่ได้รับ ประสพการณ์รวมถึงได้รับรางวัลในการประกวดและแข่งขันในระดับเด็กและเยาวชนมาก่อนทั้งสิ้น การประกวดศิลปกรรมทำให้เกิดการพัฒนาทักษะและแนวคิดสร้างสรรค์ มีผลงานของเด็กและ เยาวชนที่ได้รับการยกย่อง และได้รับรางวัลทั้งระดับชาติและนานาชาติอย่างมากมาย (สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์, 2562) ดังนั้น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และมีวิสัยทัศน์ในการเป็นสถาบันชั้นนำหนึ่งของชาติด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ ช่างศิลป์ และทัศนศิลป์ สร้างบัณฑิตคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และนำสถาบันสู่นานาชาติ ตลอดจนมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาและส่งเสริมวิชาการตั้งแต่ระดับพื้นฐานวิชาชีพถึงวิชาชีพ ขั้นสูงด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ ช่างศิลป์ และทัศนศิลป์ ทั้งไทยและสากล รวมทั้ง ศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำการสอนการแสดง การวิจัยและให้บริการทางวิชาการ ตลอดจนอนุรักษ์สืบสาน สร้างสรรค์ ส่งเสริม ทำนุบำรุงและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม อันเป็น เอกลักษณ์ของชาติ และศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น และยึดหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการ (กองนโยบายและแผน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2563) จึงเห็นความสำคัญของ ศิลปะ และจัดให้มีโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติมาอย่างต่อเนื่อง

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดให้มีโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลา 15 ปี โดยโครงการดังกล่าวเป็นโครงการของ สถาบันที่จัดขึ้น เพื่อสนับสนุนการสร้างสรรคผลงานศิลปะ เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน ทุกระดับทั่วประเทศได้เข้าร่วมประกวดแข่งขันโดยแบ่งการประกวดออกเป็น 5 กลุ่มช่วงอายุ คือ 5-8 ปี 9-12 ปี 13-16 ปี 17-20 ปี และ 21-25 ปี ภายใต้งานทางศิลปกรรม 5 ประเภท ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ สื่อผสม และวาดเส้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกระตุ้น ให้เด็กและเยาวชนของชาติได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมอย่างมั่นคง ตลอดไป และให้ผลงานที่ได้รับรางวัลถูกจัดแสดงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องและเป็นแหล่งเรียนรู้ ทางศิลปกรรมของชาติ ผู้วิจัยในฐานะฝ่ายติดตามและประเมินผล กองนโยบายและแผน จึงได้รับ มอบหมายจากผู้บริหารโครงการให้ทำการประเมินโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชน แห่งชาติของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยจากการตรวจสอบ พบว่า สถาบันมีการประเมิน โครงการในรูปแบบของการประเมินความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมงานในวันที่จัดแสดงนิทรรศการ

โดยการประเมินโครงการในลักษณะดังกล่าวยังไม่สะท้อนว่าการจัดโครงการของสถาบันสามารถบรรลุความสำเร็จในด้านผลผลิตของโครงการหรือไม่ รวมถึงขาดข้อมูลที่จะตอบคำถามว่า นอกจากผลผลิตที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการยังมีผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากผลผลิตที่ได้จากโครงการนี้หรือไม่ ส่งผลทำให้ผู้รับผิดชอบโครงการไม่มีสารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการในด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบเพื่อใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมภายใต้โครงการให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโครงการ รวมถึงผู้บริหารไม่ได้สารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการในด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบเพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนด้านนโยบายและงบประมาณ

การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation research) ในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จด้านผลผลิตของโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และศึกษาผลอื่นที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากผลผลิตของโครงการ ซึ่งได้แก่ ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการ โดยเป็นการประเมินที่เน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Objective – oriented approach) และประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) ประเด็นการประเมิน ประกอบด้วย การประเมินความสำเร็จด้านผลผลิตของโครงการ (Output) การประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ของโครงการ (Outcome) และการประเมินความสำเร็จด้านผลกระทบของโครงการ (Impact) โดยการประเมินความสำเร็จด้านผลผลิตของโครงการเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของโครงการหรือผลที่เกิดขึ้นในทันทีตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้แก่ การสร้างผลงานศิลปะผ่านกิจกรรมการประกวด และการจัดแสดงผลงานด้านศิลปะอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของชาติ ในขณะที่การประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์เป็นการประเมินผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมของโครงการที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายและประชากร ได้แก่ การเห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ และการสร้างแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ และการประเมินความสำเร็จด้านผลกระทบ (Impact) เป็นการประเมินผล ในระยะกลาง และระยะยาวของโครงการทั้งที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจและ/หรือไม่ตั้งใจในประเด็นการรับรู้เกี่ยวกับโครงการในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบโครงการได้สารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการในด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบเพื่อใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมภายใต้โครงการให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโครงการต่อไป และผู้บริหารได้สารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการในด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบเพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนด้านนโยบายและงบประมาณต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความสำเร็จด้านผลผลิตของโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ
2. เพื่อประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ของโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ
3. เพื่อประเมินความสำเร็จด้านผลกระทบของโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยในการประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอใน 3 หัวข้อ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มเป้าหมายสำหรับเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการสอบถาม คือ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ปี พ.ศ. 2559 - 2563 ที่มีอายุระหว่าง 13-25 ปี จำนวน 125 คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling)

1.2 กลุ่มเป้าหมายสำหรับการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการสัมภาษณ์ คือ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ปี พ.ศ. 2559-2563 จำนวน 5 คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เด็กและเยาวชนที่เคยเข้าร่วมโครงการ ปี พ.ศ. 2559-2563 แบ่งออกเป็นเด็กและเยาวชนได้รับรางวัล จำนวน 3 คน และเด็กและเยาวชนที่ได้ร่วมแสดงผลงานศิลปะจำนวน 2 คน มีอายุระหว่าง 13-25 ปี อาศัยอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล มีความพร้อม ยินดี และเต็มใจที่จะให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถาม ใช้เพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในการประเมินความสำเร็จ ด้านผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการ เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่

เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบระดับความคิดเห็นที่ตรงกับตนเองมากที่สุดเพียงข้อเดียวในแต่ละรายการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยง (Reliability) สำหรับการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวทางการประเมินโครงการ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และการหาค่าความเที่ยงจากการทดลองใช้แบบสอบถามแล้วคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ผลการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และค่าความเที่ยงจากการทดลองใช้แบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.96 จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน google form ในช่วง 4 มิถุนายน ถึง 3 สิงหาคม 2563

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้เพื่อยืนยันผลที่ได้จากการสอบถามในการประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวทางการประเมินโครงการ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ยกเว้นข้อคำถามที่ 5 ไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงข้อคำถามแล้วนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ช่วงเดือนตุลาคม 2563 ต่อไป

2.3 แบบบันทึกข้อมูล ใช้บันทึกข้อมูลเชิงสถิติที่ได้จากระบบสารสนเทศการรับสมัครของโครงการ และรายงานผลการแสดงงานศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2559 – 2563 ในการประเมินผลสำเร็จด้านผลผลิตของโครงการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผ่านคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางโดยสรุปเป็นความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อความเชิงบรรยาย พร้อมทั้งแปลผลเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนด

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แล้วเรียบเรียงเนื้อหาในลักษณะของความเรียง

ผลการวิจัย

การประเมินโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การประเมินความสำเร็จด้านผลผลิต ตอนที่ 2 การประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ และตอนที่ 3 การประเมินความสำเร็จด้านผลกระทบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประเมินความสำเร็จด้านผลผลิต (Output) ของโครงการ

การประเมินความสำเร็จด้านผลผลิต (Output) ของโครงการ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทำการบันทึกข้อมูลเชิงสถิติที่ได้จากระบบสารสนเทศ และรายงานผลการแสดงงานศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2559-2563 โดยผลการวิจัยในประเด็นพิจารณาด้านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านกิจกรรมการประกวด พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) จำนวนชิ้นงานปี พ.ศ. 2563 สูงกว่าค่าเฉลี่ย 5 ปี พ.ศ. 2559-2563 ร้อยละ 25
- 2) จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ปี พ.ศ. 2563 สูงกว่าค่าเฉลี่ย 5 ปี พ.ศ. 2559-2563 ร้อยละ 31.32
- 3) จำนวนจังหวัดของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลงานเข้าประกวด ปี พ.ศ. 2563 ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยปี พ.ศ. 2559-2563 เท่ากับ 5 จังหวัด

สำหรับประเด็นพิจารณาด้านการจัดแสดงผลงานทางศิลปะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของชาติ ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยผู้วิจัยพบว่าสถาบันมีการจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะชั่วคราวเท่านั้น ยังไม่มีการจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะถาวรและสัจจร

2. การประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ (Outcome) ของโครงการ

การประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ (Outcome) ของโครงการผู้วิจัยนำเสนอผลการประเมินโดยแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม

2.1.1 ประเด็นพิจารณาด้านการเห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, $SD = 0.86$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมดเช่นกัน โดยเด็กและเยาวชน

ที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ในเรื่องของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ทำให้มีพัฒนาทางด้านสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.34$, $SD = 0.84$) และการยกระดับจิตใจเป็นคนที่มีความประณีตและละเอียดอ่อน ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.88$) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นด้วยในระดับมากในเรื่องของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านโครงการทำให้มีโอกาสเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย ($\bar{X} = 3.98$, $SD = 1.09$) ได้ผ่อนคลายความเครียด ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 1.07$) การมีชื่อเสียงและเกียรติประวัติที่ดี ($\bar{X} = 3.85$, $SD = 1.20$) และการสร้างรายได้ในปัจจุบันและอนาคต ($\bar{X} = 3.54$, $SD = 1.32$) ตามลำดับ

2.1.2 ประเด็นพิจารณาด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, $SD = 0.83$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมดเช่นกัน โดยเด็กและเยาวชนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ในเรื่องของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านโครงการทำให้เด็กและเยาวชนมีพลังผลักดัน/กระตุ้นในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะต่อไปในอนาคต ($\bar{X} = 4.37$, $SD = 0.88$) ความต้องการที่จะศึกษาต่อทางศิลปะในระดับที่สูงขึ้น ($\bar{X} = 4.26$, $SD = 1.02$) ความต้องการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประกวดแข่งขันในเวทีอื่น ๆ ภายในประเทศ ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.98$) ความต้องการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับศิลปะในอนาคต ($\bar{X} = 4.22$, $SD = 0.96$) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่องของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านโครงการทำให้ต้องการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประกวดแข่งขันในเวทีอื่น ๆ ในระดับนานาชาติ ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 1.09$) ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์

2.2.1 ประเด็นพิจารณาด้านการเห็นคุณค่าของการสร้างสรรคงานศิลปะจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า การที่เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมประกวดแข่งขันในโครงการทำให้เด็กและเยาวชนมีการพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะต่อไปในอนาคต ทำให้ตัวเด็กและเยาวชนมีชื่อเสียง/เกียรติประวัติที่ดี มีรายได้สามารถนำรายได้มาใช้ในการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน รวมถึงช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัวได้ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่กล่าวไว้ว่า

“เมื่อผมเข้าประกวดโครงการผมรู้สึกที่ตัวเองยังต้องพัฒนาอีกพอเราส่งผลงานเข้าประกวด เราก็จะได้เห็นผลงานของคนอื่น ผลงานที่ดีกว่าตัวเรานั้นเหมือนเป็นแรงผลักดันให้เราพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะของเราให้ดียิ่งขึ้นไปอีก” (นาย ง)

“ผมคิดว่าจะได้ profile ที่ดีเนื่องจากสถานที่ที่จัดแสดงผลงาน คือ หอศิลป์ เจ้าฟ้าเป็นสถานที่ที่ใหญ่มากสำหรับผม สามารถนำ profile ไปหา connection ในการทำงานศิลปะได้ง่ายกว่าเดิมเพราะว่าเคยแสดงผลงานในสถานที่ที่ใหญ่” (นาย ก)

“การที่ผมเข้าร่วมโครงการเมื่อผมได้รับรางวัลยอดเยี่ยมพิเศษส่วนตัวผม เป็นการสร้างรายได้ เพราะผมได้ทุนการศึกษามาเพื่อทำงานศิลปะ มาสนับสนุนการเรียนช่วยเหลือพ่อแม่ในค่าเทอม ค่าที่พัก ค่ากินค่าอยู่” (นาย ค)

2.2.2 ประเด็นพิจารณาด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า การที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรม และหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ มีส่วนที่ทำให้เด็กและเยาวชนเลือกที่จะประกอบอาชีพทางศิลปะ และมีผลต่อการศึกษาต่อทางศิลปะในระดับที่สูงขึ้นต่อไปในอนาคต ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“การที่ผมได้เข้าร่วมโครงการเป็นแรงบันดาลใจ/เป็นแรงผลักดันให้เราทำงานของเราให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ได้เห็นเทคนิค/วิธีการ/รูปแบบที่แปลกใหม่ของคนอื่นที่ใช้แล้ว ดึงเอาส่วนที่เราชอบมาพัฒนาผลงานของเราต่อไป” (นาย ง)

“หนูอยากเป็นจิตรกร/อาจารย์มหาวิทยาลัยค่ะ โครงการมีส่วนที่ทำให้หนูเลือกประกอบอาชีพทางด้านศิลปะต่อไปในอนาคต” (นางสาว จ)

3. การประเมินความสำเร็จด้านกระทบ (Impact) ของโครงการ

การประเมินความสำเร็จด้านกระทบ (Impact) ของโครงการผู้วิจัยนำเสนอผลการประเมินโดยแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม

การประเมินความสำเร็จด้านกระทบ (Impact) ของโครงการในประเด็นพิจารณาด้านการรับรู้เกี่ยวกับโครงการในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผลการวิจัย พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยพบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, $SD = 0.66$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อ พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้เช่นกัน โดยเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ในเรื่องสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เป็นสถาบันที่เปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.50$, $SD = 0.69$) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เป็นสถาบัน

ที่จัดการศึกษา ส่งเสริม และให้การสนับสนุนด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.47$, $SD = 0.74$) การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดโครงการเป็นการเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส ได้มีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.45$, $SD = 0.76$) การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จัดโครงการทำให้สถาบันเป็นที่รู้จักในการเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ส่งเสริม และให้การสนับสนุนด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.41$, $SD = 0.74$) การจัดโครงการทำให้เด็กและเยาวชนรับรู้ว่าคุณภาพสถาบันจัดโครงการที่มีประโยชน์ต่อสังคมช่วยพัฒนาให้สังคมดีขึ้น ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.88$) และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เป็นสถาบันที่จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยพัฒนาให้สังคมดีขึ้น ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.86$) ตามลำดับ

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์

ประเด็นพิจารณาด้านการรับรู้เกี่ยวกับโครงการในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การที่สถาบันจัดโครงการขึ้นทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนรับรู้ว่าคุณภาพสถาบันเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ รวมทั้งให้การส่งเสริมสนับสนุนทางด้านศิลปะ โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จัดโครงการนี้ ทำให้หนูมองสถาบันว่าเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมคนที่ทำงานศิลปะแบบไม่จำกัดอายุ/ส่งเสริมให้คนสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ” (นางสาว จ)

“การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จัดโครงการขึ้น ทำให้ผมรู้จักสถาบันเยอะขึ้นและมองว่าคุณภาพสถาบันให้การส่งเสริม/สนับสนุนทางศิลปะ” (นาย ก)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการการวิจัยในการประเมินความสำเร็จด้านผลผลิต พบว่า การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดโครงการอย่างต่อเนื่อง 15 ปี ถือได้ว่าประสบผลสำเร็จในด้านผลผลิต (Output) ในประเด็นพิจารณาด้าน การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านกิจกรรมการประกวด สังเกตได้จากตัวบ่งชี้ ทั้ง 3 ตัว ที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน นอกจากนี้ จะพบว่าตัวเลขของจำนวนชิ้นงาน จำนวนเด็กและเยาวชน และจำนวนจังหวัดที่เด็กและเยาวชน ส่งผลงานเข้าร่วมประกวด ในโครงการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง ปี พ.ศ. 2559 - 2563 ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเกิดจากสถาบันมีกระบวนการดำเนินการโครงการที่มีประสิทธิภาพ มีการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จในประเด็นพิจารณาด้านการจัดแสดงผลงานทางศิลปะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของชาติ โดยผู้วิจัย พบว่า สถาบันมีการจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะชั่วคราวเท่านั้น ยังไม่มีการ

จัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะถาวรและสัญจร ซึ่งการจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะถาวรและสัญจรนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีผลงานศิลปกรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของชาติ รวมถึงให้มีผลงานศิลปกรรมชิ้นเยี่ยมของเด็กและเยาวชนในประเภทต่าง ๆ ติดตั้งแสดง ณ หอศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติในอนาคต ทั้งนี้ การจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะถาวรและสัญจรดังกล่าวจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณในด้านสถานที่ งบประมาณในการก่อสร้าง รวมถึงการตกแต่ง เป็นต้น ดังนั้น สถาบันจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน รวมถึงงบประมาณสำหรับใช้ในการดำเนินการจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมในลักษณะถาวรและสัญจร ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่สถาบันยังไม่ได้มีการดำเนินการในส่วนนี้อาจจะเป็นเพราะสถาบันยังไม่เคยประเมินผลสำเร็จจากวัตถุประสงค์และนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนดำเนินการในครั้งต่อไป จึงทำให้สถาบันยังไม่ได้ดำเนินการดังกล่าวข้างต้น สังเกตได้จากเอกสารโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติที่ไม่มีการตั้งงบประมาณในส่วนนี้ไว้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2562)

2. การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จัดโครงการขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง 15 ปี ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในด้านผลลัพธ์ (Outcome) โดยมีรายละเอียดของการอภิปรายผลการวิจัยแยกตามประเด็นพิจารณาดังต่อไปนี้

2.1 ผลการการวิจัยในการประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ ประเด็นพิจารณาการเห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ได้ข้อสรุปว่า การที่เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมประกวดแข่งขันในโครงการ ทำให้เด็กและเยาวชนพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะต่อไปในอนาคต มีชื่อเสียง มีเกียรติประวัติที่ดี มีรายได้สามารถนำรายได้มาใช้ในการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน รวมถึงช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัวได้สอดคล้องกับ วิสูตร โพธิ์เงิน (2556) ที่กล่าวถึง ความสำคัญของศิลปะว่าศิลปะสำหรับเด็กจะช่วยพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย ทักษะทางสังคม และความคิดสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับ Yushiva (2557) ที่กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะโดยเฉพาะด้านการพัฒนาทางด้านสติปัญญาว่า กิจกรรมศิลปะมีเนื้อหาและกรรมวิธีการแสดงออกหลายรูปแบบ ศิลปะมีลักษณะพิเศษที่เด่นชัดประการหนึ่ง คือ มีลักษณะยืดหยุ่นสูง ไม่มีคำตอบชนิดแน่นอนตายตัว ดังนั้น ศิลปะจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการทำหน้าที่เสมือนเป็นกุญแจที่ไขไปสู่ประตูแห่งการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และก้าวไปยังโลกจินตนาการอย่างไม่มีขอบเขต ขณะที่ด้านการพัฒนาทางด้านอารมณ์ โดยทั่วไปธรรมชาติของกิจกรรมทางศิลปะมีลักษณะคล้ายกับเป็นการเล่นปนเรียน คือ เป็นการแสดงออกในลักษณะที่ผ่อนคลายไม่ยึดเยียดหรือเต็มไปด้วยเนื้อหาเรื่องยาวที่ยุกยาก

สลับซับซ้อน กิจกรรมศิลปะ จึงมีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของเด็ก ๆ ที่มักชอบเล่น ทำให้เด็กมีอารมณ์ ชื่นบาน สนุกสนาน ยิ่งเด็กได้ประสบความสำเร็จในการที่ลงมือทำก็ยิ่งทำให้เด็กนั้นเกิดความเชื่อมั่นความรู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถของตน ส่งผลให้เด็ก ๆ มีสุขภาพจิตที่ดี นอกจากนั้น สอดคล้องกับ มัย ตะติยะ (2547) ที่กล่าวว่า ศิลปะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันหลายด้าน โดยเฉพาะประโยชน์ทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะ ทำให้มนุษย์รู้จักสร้างกระบวนการคิด พุด ละเล่น และรู้จักใช้ได้ถูกวิธีในเรื่องของภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี การแต่งกาย เป็นต้น

2.2 ผลการการวิจัยในการประเมินความสำเร็จด้านผลลัพธ์ ประเด็นพิจารณาด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ได้ข้อสรุปว่า การที่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรม และหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ และมีส่วนที่ทำให้เด็กและเยาวชนเลือกที่จะประกอบอาชีพทางศิลปะ เช่น ครู อาจารย์ ศิลปิน เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีผลต่อการศึกษาต่อทางศิลปะในระดับที่สูงขึ้นไปในอนาคต โดยพจน์ ใจชาญสุขกิจ (มปป.) ได้อธิบายว่าแรงบันดาลใจจากต้นแบบเป็นแรงบันดาลใจที่เกิดจากบุคคลที่แต่ละบุคคลชื่นชอบและชื่นชมทั้งบุคคลที่เป็นที่รู้จักและไม่เป็นที่รู้จัก แรงบันดาลใจในลักษณะนี้จะเกิดจากการรับรู้ข่าวสาร การเข้าไปมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ตามจนเกิดเป็นความรัก ความศรัทธา ความเชื่อถือ ความประทับใจ และพัฒนาความรู้สึกที่ต้องการยึดถือไว้เป็นแบบอย่าง แรงบันดาลใจจากต้นแบบย่อมมีผลต่อการใช้ชีวิต การเลือกทางเดินให้กับชีวิตทัศนคติ มุมมอง ความคิด รวมถึงการตัดสินใจจากเรื่องต่าง ๆ ในทิศทางที่สอดคล้องกับต้นแบบ

3. การที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จัดโครงการขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง 15 ปี ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในด้านผลกระทบ (Impact) ในประเด็นพิจารณาด้านการรับรู้เกี่ยวกับโครงการในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยผลการวิจัยในการประเมินความสำเร็จด้านกระทบสอดคล้องกับ การสัมภาษณ์ที่ได้ข้อสรุปว่า การที่สถาบันจัดโครงการทำให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ได้ว่าสถาบันเป็นหน่วยงานที่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ รวมทั้งให้การส่งเสริมสนับสนุนทางด้านศิลปะ โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ยังไม่ผ่านการประเมินในประเด็นพิจารณา ด้านการจัดแสดง ผลงานทางศิลปะอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของชาติ นำมาสู่ข้อเสนอแนะการวิจัย โดยสถาบันควรนำสารสนเทศจากการประเมินมาใช้ ประกอบการกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน และงบประมาณ สำหรับจัดแสดงผลงานศิลปกรรมที่ได้จากการประกวดผ่านโครงการในลักษณะถาวรและสัญจร เพื่อให้มีผลงานศิลปกรรมของเด็กและเยาวชนจัดแสดงอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมของชาติ และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ สร้างแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านการประกวด ตลอดจนทำให้สถาบันเป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางด้านศิลปะ เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสทุกคนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยอาจจะกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน และงบประมาณสำหรับการจัดแสดงผลงานทางศิลปกรรมแบบออนไลน์ (Online) หรือออนไซต์ (Onsite) ตามภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักกับกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การประเมินครั้งต่อไป ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้บริหารโครงการ ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นข้อมูล สำหรับผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2557). พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2535 เรียกใช้เมื่อ 6 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.dmcr.go.th/detailAll/2453/pc/23>
- กองนโยบายและแผน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2563). แผนพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พ.ศ. 2560 - 2564 (ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564). กรุงเทพฯ : ร้าน ดี-เอสแอล สปีด เลเซอร์.
- พจน์ ใจชาญสุขกิจ. (มปป.). การสื่อสารเพื่อสร้างพลังแห่งแรงบันดาลใจของผู้นำ เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2560 จาก http://www.drphot.com/images/journal/2553/ceo_tips/Article_inspiration_communicate20%20Jan%202010.pdf
- มัธยม ตะตียะ. (2547). สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์ กราฟฟิค จำกัด.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 15 (6 เมษายน).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49-50 (1 พฤษภาคม).
- วิสูตร โพธิ์เงิน. (2556). ศิลปะสำหรับเด็ก = Art children. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2562). เอกสารโครงการประกวดศิลปกรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. เอกสารอัดสำเนา. มปป.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). คำแถลงของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- YUSHIVA. (2557). คุณค่าของศิลปะ. เรียกใช้เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/yushiva/2014/01/30/entry-2>

แนวทางการส่งเสริมการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมไทย - ลาว*
GUIDELINES FOR PROMOTING THE WOODEN BUDDHA
IMAGES MAKING IN THAI – LAOS SOCIETY

ธนวัฒน์ ศรีลา, Tanawat Srila
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus
E-mail : dinnaja19@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคุณค่าการสร้างพระพุทธรูปไม้ในวัฒนธรรมไทย - ลาว และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมไทย - ลาว วิธีการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นปราชญ์ด้านการจัดสร้างพระพุทธรูปไม้ และผู้มีความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมพุทธศิลป์ของน่าน และหลวงพระบาง ทั้งสิ้น จำนวน 31 รูป/คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง คำถามปลายเปิด

ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณค่าของการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมไทย - ลาว มี 3 ด้าน คือ 1.1 ด้านพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปไม้ 1.2 คุณค่าด้านสังคม ช่วยควบคุมสังคมผ่านความเชื่อในเรื่องของบุญและบาป 1.3 คุณค่าด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในเมืองน่านกับเมืองหลวงพระบาง (2) แนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู การสร้างพระพุทธรูปไม้ ของเมืองน่าน และหลวงพระบาง ดังนี้ 2.1 ใช้ประเพณีเป็นเครื่องมืออนุรักษ์ 2.2 ใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 2.3 ส่งเสริม พัฒนา ทักษะการสร้างพระพุทธรูปไม้แก่สามเณรที่บวชเรียน 2.4 ปลุกศรัทธา สร้างความสำนึกการเป็นเจ้าของ 2.5 สร้างมาตรฐานให้เกิดกับตัวผู้สอน 2.6 การสร้างและพัฒนาเครือข่าย 2.7 ส่งเสริมกลุ่มที่มีความสนใจ 2.8 อนุรักษ์พระพุทธรูปไม้ที่มีในวัดของตนเองเป็นอันดับแรก 2.9 การสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจ 2.10 เรียนรู้จากความสำเร็จ 2.11 ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ 2.12 สร้างสิ่งแวดล้อม

---

* Received 8 January 2021; Revised 17 June 2021; Accepted 19 June 2021

ที่เหมาะสม และ 2.13 จัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู พระพุทธรูปไม้ ร่วมกันระหว่างเมืองน่านกับหลวงพระบาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันและมีความยั่งยืน

คำสำคัญ : พระพุทธรูปไม้ , การส่งเสริมการสร้างพระพุทธรูปไม้

Abstract

The objectives of this article were 1) study the value of building wooden Buddha images in Thai-Lao culture and 2) to study the guidelines for promoting, preserving, restoring the construction of wooden Buddha images in Thai-Lao society. The research methodology was a qualitative research. The key informants were the wisdom on wooden Buddha images making and people who has knowledge in art and culture selected by purposive sampling including 31 persons of Nan and Loungphrabang. It used indept interview, focus group discussion and participate observation by using half structural interview form and questionnaires.

The result of this research revealed that;

1) There were 3 aspects of the value of making a wooden Buddha image in Thai-Lao society namely; 1.1 The Buddhist Art aspect, 1.2 the social aspect had controled the society by passing the belief in accumulated merits and sin, 1.3 the value of Buddhist stability aspect in Nan city and Loung prabang city.

2) The direction for promoting, conserving, restoring and making the wooden Buddha images of Nan city and Loungprabang were as follows, 2.1 They should let traditions as a tool for conservation, 2.2 use the temple be a learning center, 2.3 promote and develop skill on the making the wooden Buddha image for the novice, 2.4 cultivate trust and spirit in their own, 2.5 standard building to the teacher, 2.6 make and network developing, 2.7 promote the interesting group, 2.8 conserve the wooden Buddha images in their own temples, 2.9 create the spiritual value, 2.10 learn from success, 2.11 use technology to help promote, 2.12 create the suitable environment and

2.13 set the working group on the promotion, conservation and restoration of wooden Buddha images between Nan city and Loung Prabang city for achievement in the same and sustainable development.

Keywords : The wooden buddha images, Promoting of wooden buddha images making

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธรูป พัฒนามาจากความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นสิ่งที่ใช้แทนพระพุทธเจ้า มีวัตถุประสงค์การสร้างเพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า มีปรากฏการณ์สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 500 ถึง พ.ศ. 550 ในสมัยของพระเจ้ากนิษกะ แห่งราชวงศ์กุษาณะ พระเจ้ากนิษกะเป็นกษัตริย์ที่มีเชื้อสายกรีก ซึ่งชาวกรีกนิยมสร้างรูปเคารพบูชาของบุคคลสำคัญเพื่อเป็นการแสดงถึงการให้ความเคารพนับถือพระเจ้า พระเจ้ากนิษกะทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภก พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง จึงนิยมสร้างพระพุทธรูปแทนองค์พระศาสดาในรูปแบบของมนุษย์เป็นพุทธเจดีย์ (กานต์ธีรา, 2551, น. 9) ต่อมาความนิยมในการสร้างพระพุทธรูปได้แพร่หลายไปในหลายพื้นที่ เมื่อการสร้างพระพุทธรูปเกิดขึ้นที่เมืองใดก็จะมีศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองนั้นเกิดขึ้นหรือเพิ่มเติมตามความเชื่อของเมืองนั้น ๆ ตามมา

ร่องรอยการสร้างพระพุทธรูปไม้พบประวัติการสร้างจากตำนานพระเจ้าไม้แก่นจันทน์ มีบันทึกปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุระหว่างเดินทางไปอินเดียของ “หลวงจีนฟาเหียน” เมื่อราว พ.ศ. 950 (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2550, น. 52) ปรากฏในตำนานพระแก่นจันทน์ (สงวน โชติสุขรัตน์, 2515, น. 70-71) สำหรับพระพุทธรูปไม้มีการค้นพบเป็นจำนวนมากในดินแดนแถบล้านนาโบราณ ซึ่งนิยมสร้างพระพุทธรูปไม้ จากสกุลช่างต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

เมืองน่านและเมืองหลวงพระบางเป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีอาณาเขตติดกับล้านนามีความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มาตั้งแต่โบราณ (กรมศิลปากร, 2530, น. 25) มีการพบพระพุทธรูปไม้กระจายอยู่ทั่วบริเวณดินแดนของเมืองน่านและเมืองหลวงพระบาง พระพุทธรูปไม้แต่ละองค์มีอายุที่เก่าแก่มากมีเอกลักษณ์ ความคล้ายกันทางวัฒนธรรมด้านพุทธศิลป์ของทั้งสองพื้นที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเมืองน่านและหลวงพระบางเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปไม้บางส่วนไม่ได้รับการอนุรักษ์ ช่างแกะสลักพระพุทธรูปมีจำนวนลดลง การหาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง

การแกะสลักพระพุทธรูปไม้ยากมากขึ้น ความนิยมในการสร้างพระพุทธรูปไม้ในปัจจุบันก็ได้ลดลง

การหาแนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์ พื้นฟู พระพุทธรูปไม้ให้อยู่คู่กับเมืองน่านและเมืองหลวงพระบาง ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาของล้านนาตะวันออก การวิจัยแนวทางการส่งเสริมการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมไทย-ลาว ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ประเทศไทย กับเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่องานพุทธศิลป์ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ตลอดจนพระพุทธศาสนา เป็นมรดกตกทอดไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ รากเหง้าของตนเองผ่านองค์พระพุทธรูปไม้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค คุณค่าการสร้างพระพุทธรูปไม้ในวัฒนธรรมเมืองน่าน - หลวงพระบาง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์พื้นฟูการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมเมืองน่าน - หลวงพระบาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเป็นปราชญ์ด้านการจัดสร้างพระพุทธรูปไม้ และผู้มีความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม พุทธศิลป์ของน่าน และหลวงพระบาง ทั้งสิ้นจำนวน 31 รูป/คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง คำถามปลายเปิด บันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร บันทึกเทป การถ่ายภาพ การบันทึกการสังเกตวิเคราะห์ข้อมูล โดยการค้นหาคำสำคัญ แยกประเด็นหมวดหมู่ สรุป ประมวลผลข้อมูล และศึกษาจากเอกสาร ตำรา ปับสา จารึก เกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปไม้

ผลการวิจัย

1. คุณค่าการสร้างพระพุทธรูปไม้ในวัฒนธรรมเมืองน่านกับหลวงพระบาง

คุณค่าที่ยกระดับพระพุทธรูปไม้ให้มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อผู้คนในเมืองน่าน และหลวงพระบาง คือ การสร้างพระพุทธรูปไม้ชิ้นมานั้นเป็นการสร้างขึ้นเพื่อเป็นภาพตัวแทนของบุคคลทรงอิทธิพลในด้านใดด้านหนึ่ง และแนวคิดรูปแทนบุคคล ได้นำมาใช้กับพระมหากษัตริย์ที่เป็นดังสมมุติเทพ การสร้างรูปแทนบุคคลยังได้บ่งบอกถึงอำนาจของชนชั้นปกครอง แสดงถึงความยิ่งใหญ่และบารมี จากการค้นคว้าจากเอกสารตำรา การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ด้วยมีผลของการศึกษาดังต่อไปนี้

1) **คุณค่าด้านพุทธศิลป์** ของพระพุทธรูปไม้ทั้งในส่วนของเมืองน่าน และหลวงพระบาง จะให้ความสำคัญไปที่พระพุทธรูปไม้เป็นสื่อกลางระหว่างชนชั้นปกครองไปจนถึงชาวบ้านทั่วไปกับพระพุทธศาสนา ด้วยแสดงพลังแห่งความศรัทธาที่พวกตนมีอยู่นั้นออกมาผ่านงานพุทธศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถจับต้องได้ กล่าวคือ การนำศรัทธาที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ทำให้ออกมาในรูปแบบรูปธรรม เป็นวัตถุที่สามารถจับต้องได้และทำให้วัตถุที่จับต้องได้กลับไปมีผลหรืออิทธิพลต่อจิตใจของผู้สร้างเองหรือบุคคลอื่นที่ได้พบเห็นที่มีความเชื่อและศรัทธาไปในทิศทางที่เหมือนกัน อีกประการหนึ่งยังมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ของทั้งสองพื้นที่ระหว่างเมืองน่านกับหลวงพระบาง ที่มีความเชื่อมโยงกันโดยผ่านงานด้านพุทธศิลป์คือพระพุทธรูปไม้ที่มีพุทธลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก

คุณค่าของพระพุทธรูปไม้ที่ปรากฏจากการให้ข้อมูลของผู้รู้และปราชญ์ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธรูปไม้ที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาในด้านมิติทางสังคม ที่แสดงให้เห็นว่า สภาพสังคมของเมืองน่านและหลวงพระบางนั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวกลางที่คอยเชื่อมโยงทั้งสองเมืองนี้ไว้มาตั้งแต่อดีต ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปไม้จึงไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องของการสร้างบุญไว้เป็นปัจจัยภายหน้าที่พบเป็นหลักฐานจารึกเป็นตัวหนังสืออักษรเมืองน่านโบราณ (ตัวเมือง) และอักษรของหลวงพระบาง (สัมภาษณ์ พระครูผาสุกนันทวัฒน์, 2562)

การให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างเพราะเชื่อว่าการนำไปประดิษฐานไว้ในพระพุทธศาสนาให้ผู้คนได้กราบไหว้แล้วจะมีอานิสงส์มาก อีกทั้ง ยังเป็นการอนุรักษ์สืบทอดพระพุทธศาสนาไปอีกทางหนึ่ง การจารึกไว้ตรงฐานพระพุทธรูปเปรียบเสมือนการให้คำมั่นสัญญากับตนเองว่าในอนาคตมีความมุ่งหวังที่จะพบความสุขความเจริญในเขตบุญของพระพุทธศาสนา และยังบ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาช่วงเวลาสำคัญของพระพุทธศาสนาในเมืองน่านและหลวงพระบางผ่านพระพุทธรูป

สรุป คุณค่าด้านพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปไม้ มีประเด็นทั้งหมด 7 ประเด็น ประกอบด้วย (1) การสืบทอดพระพุทธศาสนา (2) สื่อถึงวิถีชีวิตของชุมชน (3) เป็นต้นแบบให้ช่างรุ่นหลังได้ศึกษา (4) เป็นมรดกทางวัฒนธรรม (5) สืบทอดอนุรักษ์ประเพณี (6) แสดงความเคารพนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้า (7) รู้จักตนเองผ่านงานพุทธศิลป์

อีกทั้ง ยังเป็นนวัตกรรมของพระพุทธศาสนา ที่สร้างขึ้นจากความเชื่อความศรัทธาของผู้คนในเมืองน่านกับเมืองหลวงพระบาง ตลอดจนคนที่นับถือศาสนาพุทธทุกวัฒนธรรมที่ใช้ฐานความศรัทธา ความเชื่อแบบเดียวกัน จนทำให้เกิดคุณค่าด้านงานพุทธศิลป์ที่ทรงคุณค่า เนื่องจากพระพุทธรูปไม้จัดอยู่ในด้านงานพุทธศิลป์ ความเชื่อได้ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือร่วมกับพระพุทธรูปไม้จากสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้

2) คุณค่าด้านสังคม พระพุทธรูปไม้เป็นนวัตกรรมที่ช่วยควบคุมสังคมในลักษณะของกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร พระพุทธรูปไม้เกิดขึ้นมาจากฐานของความเชื่อในเรื่องของบุญและบาป ซึ่งเมืองน่านกับเมืองหลวงพระบางต่างเป็นเมืองที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นผู้คนทั้งสองเมืองนี้จะถูกใส่ความคิดเรื่องของบุญและบาปเข้าไปในจิตสำนึกตั้งแต่ยังเล็ก และสิ่งเหล่านี้ก็ติดตัวมาจนโตและถ่ายทอดแนวความคิดนี้ไปยังรุ่นต่อไป ในสังคมของเมืองน่านกับหลวงพระบางนั้น การสร้างพระพุทธรูปไม้ถูกมองว่าเป็นการสร้างบุญบารมี เป็นสัญลักษณ์แห่งคุณงามความดี (สัมภาษณ์ พระมหาธนพล อากาศโร, 2562)

จึงทำให้พระพุทธรูปไม้ที่ตนเองได้สร้างกลายเป็นที่พึงทางจิตใจ ส่งผลไปยังสังคมที่มีระบบฐานความเชื่อเดียวกันให้เกิดความสงบสุขโดยมีพระพุทธรูปไม้เปรียบเสมือนตัวแทนของกฎหมายที่ควบคุมคนในเมืองน่านและหลวงพระบาง ให้หมั่นสร้างแต่คุณงามความดีละเว้นการปฏิบัติที่ไม่ดี

คุณค่าด้านสังคมของเมืองน่านและเมืองหลวงพระบาง จนสามารถสร้างประโยชน์ต่อสังคมของผู้คนที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน สามารถสรุปได้ทั้งหมด 7 ประเด็น ประกอบด้วย (1) ด้านประวัติศาสตร์ (2) ความรักความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน (3) ด้านการปกครอง (4) การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (5) การสร้างขวัญกำลังใจ (6) เป็นสื่อกลางระหว่างชนชั้น (7) ท่องเที่ยว เศรษฐกิจ

3) คุณค่าในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาในเมืองน่านกับเมืองหลวงพระบางมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาเคียงคู่กัน การที่ทั้งสองเมืองเป็นเมืองพุทธจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีรากฐานทางพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็งในทั้งสองเมือง พระพุทธรูปไม้เป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นหลักฐานยืนยันถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในดินแดนทั้งสอง เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตวิญญาณ ในชีวิตประจำวันเราจะสังเกตเห็นข้าวของเครื่องใช้ของคนสมัยโบราณของเมืองน่านกับหลวงพระบางจะถูกสร้างขึ้นมามีไว้ใช้กับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา เป็นของใช้สำหรับประกอบในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (สัมภาษณ์

เจ้านิษฐาคง สมสนิท, 2562) พระพุทธรูปไม้เข้าไปมีบทบาทในการสืบทอดทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาไม่ให้สูญหายไปจากเมืองน่านกับหลวงพระบาง ในช่วงเวลาหนึ่งพระพุทธรูปไม้ ได้ทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์เพื่อรอการมารับไม้ต่อของนวัตกรรมของพระพุทธศาสนา อย่างอื่นที่จะมารับช่วงต่อเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต สรุปได้ 5 ประเด็น ดังนี้

คุณค่าของพระพุทธรูปไม้ที่ด้านพระพุทธศาสนามีประเด็นดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

- (1) สืบทอดพระพุทธศาสนา (2) เรียนรู้พระพุทธศาสนาผ่านพระพุทธรูปไม้ (3) ชัดเกลาคิดใจ
- (4) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ (5) เป็นสื่อกลางในการสร้างบุญ

2. แนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูการสร้างพระพุทธรูปไม้ในวัฒนธรรมเมืองน่าน กับหลวงพระบาง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพระพุทธรูปไม้ของเมืองน่านและหลวงพระบาง ที่ได้รับความนิยม ที่ลดลง มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยจากการค้นคว้าจากเอกสารตำรา การสัมภาษณ์ และ ได้ลงไปสัมผัสกับสภาพปัญหาในพื้นที่ พบข้อมูลเพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้วยมีผล ของการศึกษาดังต่อไปนี้ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในเมืองน่าน พบปัญหา 9 ประเด็น ประกอบด้วย (1) ขาดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง (2) การสร้างพระพุทธรูปไม้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ที่น่าพอใจ (3) เป็นงานที่ต้องใช้ความเพียรพยายามสูงในการสร้าง (4) มีวัสดุอย่างอื่นมาทดแทน ในการสร้างพระพุทธรูปไม้ (5) ความนิยมในการสร้างพระพุทธรูปไม้ลดลง (6) วัสดุไม้หาได้ยาก ในปัจจุบัน (7) ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐอย่างจริงจัง (8) ขาดองค์ความรู้ในการจัดสร้าง (9) เครื่องจักรสามารถทดแทนกำลังคนได้

ในเมืองหลวงพระบางก็มีสภาพปัญหาที่ไม่ได้ต่างกับในเมืองน่าน เพียงแต่การปกครอง ของสองเมืองนี้มีความแตกต่างกันจึงทำให้ สภาพปัญหาเดียวกันในพื้นที่หนึ่งอาจจะจัดการได้ แต่ในอีกพื้นที่หนึ่งไม่สามารถจัดการได้ สภาพปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู การสร้างพระพุทธรูปไม้ในเมืองหลวงพระบางและเมืองใกล้เคียง มีจำนวน 6 ประเด็น ดังนี้ (1) การสร้างรายได้จากรูกริกท่องเที่ยวง่ายกว่าการจำหน่ายพระพุทธรูปไม้ (2) หน่วยงานรัฐ ไม่สนับสนุนอย่างจริงจัง (3) ไม่มีผู้สืบทอดสกุลช่างหลวงพระบาง (4) การประกอบอาชีพอื่น มีรายได้ที่ดีกว่า (5) การขาดโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ (6) การเปลี่ยนการปกครอง

จากปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องการ ส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู การแกะสลัก พระพุทธรูปไม้ของเมืองน่านและเมืองหลวงพระบาง พบข้อเสนอแนะจากข้อมูลจริงในพื้นที่ จำนวน 13 ประเด็น ประกอบด้วย

2.1 ใช้ประเพณีพื้นถิ่นเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ เช่น การจัดขบวนพระพุทธรูป ไม้แทรกในงานประเพณีต่าง ๆ

2.2 ใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การสร้างพระพุทธรูปไม้พื้นถิ่น

2.3 ส่งเสริม พัฒนา ทักษะ สามเณรที่บวชเรียนให้ได้รับความรู้ในการสร้างพระพุทธรูปไม้

2.4 ปลุกศรัทธา สร้างความสำนึกการเป็นเจ้าของ เช่น การให้อำนาจความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นมาของพระพุทธรูปไม้กับพระพุทธศาสนา

2.5 สร้างมาตรฐานให้เกิดกับตัวผู้สอน คือ การพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญให้เกิดการยอมรับ มีรูปแบบเทคนิคการสร้างพระพุทธรูปไม้ที่ชัดเจน สามารถสอนผู้อื่นได้

2.6 การสร้างเครือข่าย ภาครัฐ และองค์กรชุมชน

2.7 ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มเครือข่าย แลกเปลี่ยน องค์ความรู้การอนุรักษ์พระพุทธรูปไม้

2.8 อนุรักษ์พระพุทธรูปไม้ที่มีในวัดของตนเองเป็นอันดับแรก

2.9 การสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจ การมีประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปไม้ในชุมชนทำให้คนในชุมชนได้ซึมซับคุณค่าของงานพุทธศิลป์นำไปปรับใช้ให้เกิดคุณค่ากับชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน

2.10 เรียนรู้จากความสำเร็จ การมีพี่เลี้ยงที่ประสบความสำเร็จในเรื่องของการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟันฟู ในลักษณะงานที่ใกล้เคียงกันยอมทำให้เมื่อนานกับหลวงพระบาง ไม่เกิดการหลงประเด็นว่าจะทำสิ่งไหนก่อนหลัง ลดความผิดพลาดจากการไม่มีประสบการณ์ได้ในระดับหนึ่ง

2.11 ใช้เทคโนโลยีช่วยในการประชาสัมพันธ์เพื่อการอนุรักษ์และฟันฟู

2.12 สร้างสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม

2.13 จัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนในเรื่องการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟันฟู พระพุทธรูปไม้ร่วมกันระหว่างเมื่อนานกับหลวงพระบาง

จากการส่งเสริม อนุรักษ์ฟันฟู กิจกรรมการสร้างพระพุทธรูปไม้ในช่วงเกิดผล ดังนี้

- เกิดการพัฒนาคุณภาพ ช่างจะเรียนรู้จากความผิดพลาดทั้งของตนเองและผู้อื่น แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาฝีมือ วัสดุที่ใช้ในการสร้างพระพุทธรูปไม้ เช่น จากเดิมการสร้างพระพุทธรูปไม้อาจจะมีการใช้วัสดุในการสร้างที่ไม่มีคุณภาพ ไม้ที่นำมาสร้าง การลงรักปิดทอง ทำให้พระพุทธรูปไม้ไม่มีความคงทน การนำองค์ความรู้จากผู้มีประสบการณ์หลาย ๆ ท่าน มาปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดให้กับชิ้นงานของตนเองให้เกิดพัฒนาคุณภาพอยู่ตลอดเวลา

- ช่างแกะสลักเป็นผู้อนุรักษ์หลัก เกิดความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจสามารถเป็นครูผู้ถ่ายทอดการสร้างพระพุทธรูปไม้ได้ ตัวของช่างแกะเองเกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จนส่งผลต่อคุณค่าทางจิตใจรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนร่วมในการอนุรักษ์พระพุทธรูปไม้อันเป็นมรดกที่ล้ำค่าของตน

- เกิดการรวมกลุ่มระหว่างช่างแกะสลัก ทำให้มีการแลกเปลี่ยนวิธีการ เทคนิคการทำ และการพัฒนาผลงาน

- เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ในระดับบุคคลและองค์กร หน่วยงานภาครัฐ ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมผลักดันให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้ สามารถทำให้พระพุทธรูปไม้ที่เป็นของเดิมยังคงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และตัวของช่างก็มีรายได้จากการสร้างพระพุทธรูปไม้ให้บูชา

- การได้รับความรู้ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปไม้ ทำให้ชุมชนให้ความสำคัญ และเกิดการขับเคลื่อนในกลุ่มเล็ก ๆ เช่น การประสานหน่วยงานวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ขอให้มีการจัดทำหลักสูตรระยะสั้น หรือโครงการสร้างพระพุทธรูปไม้ในชุมชน

- มีการฟื้นฟูเกี่ยวกับประเพณีการถวายพระพุทธรูปไม้ในช่วงออกพรรษาและประเพณี ยี่เป็ง จำนวน 4 แห่ง ในจังหวัดน่าน เพื่อนำร่องในปีแรก ๆ และมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้เกิดขึ้นในเมืองน่านให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในอนาคต

- มีการจัดตั้งเครือข่ายในกลุ่มของผู้ที่ให้ความสนใจ ทั้งที่เป็นกลุ่มออนไลน์ และกลุ่มในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปไม้

- เกิดศูนย์การเรียนรู้ ตัวผู้สอนเองก็ได้รับ

- เกิดช่างบูรณะพระพุทธรูปไม้ที่ชำรุด

- ช่างพัฒนาฝีมือให้เป็นที่ยอมรับ ความนิยมสูงกว่าเครื่องจักรเนื่องจากมีการใส่เรื่องของพิธีกรรมในการสร้างเข้าไปในองค์พระพุทธรูปไม้

- เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม พระพุทธรูปไม้เก่ามีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงเศรษฐกิจเมืองน่านและหลวงพระบาง

- มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย และอนุรักษ์ของเก่าที่มีในวัดของตนเอง

- มีช่างเกิดขึ้นแม้จะไม่ใช้สกุลช่างหลวงแต่เป็นสกุลช่างเวียงจันทน์

- เริ่มมีการศึกษาถอดพุทธลักษณะ เลียนแบบพระพุทธรูปไม้สกุลช่าง ที่มีในหลวงพระบาง

- เริ่มมีคนสนใจมากขึ้น แต่ยังไม่เป็นวงกว้าง มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดี ความต้องการไม้ได้มาจากความต้องการประกอบเป็นอาชีพ แต่มีความชื่นชมในพุทธศิลปะ ความศรัทธา

- เกิดกลุ่มช่างเพิ่มขึ้นในรอบ 1 ปีครึ่ง ที่ผ่านมามีจำนวน 26 รูปคน ไม่นับรวมผู้ที่ให้ความสนใจเดินทางมาเรียนเอง

- เกิดความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้กับวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ ในการผลิตช่างแกะสลักพระพุทธรูปไม้ในเมืองน่าน

- เกิดเครือข่ายที่เป็นนิสิตจาก สปบ.ลาว ที่เข้ามาเรียนที่วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ มีโอกาสได้เรียนการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ในปัจจุบันสามารถเป็นครูสอนแกะสลักพระพุทธรูปไม้ได้จำนวน 3 รูป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเห็นได้ว่าการสร้างพระพุทธรูปไม้ในเมืองน่านและหลวงพระบางช่วยจรรโลงสังคมให้ขับเคลื่อนไปอย่างมีวัฒนธรรมและเป็นศูนย์รวมจิตเพื่อการคงอยู่ของสังคม โดยสามารถสรุปและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. คุณค่าการสร้างพระพุทธรูปไม้ในวัฒนธรรมไทย-ลาว

1.1 ด้านพุทธศิลป์ พระพุทธรูปไม้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธรูปไม้เป็นหลักฐานที่ยังดำรงอยู่ได้ เนื่องจากยังมีผู้สืบทอด สนใจและให้ความสำคัญต่องานแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ซึ่งสอดคล้องกับ ดนัย ไชโยธา ได้กล่าวว่า “แนวความคิดของวัฒนธรรมซึ่งผนวกกับความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นก่อให้เกิดเป็นประเพณีต่าง ๆ ตามวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่” (ดนัย ไชโยธา, 2546, น. 110-117)

1.2 คุณค่าด้านสังคม พระพุทธรูปไม้มีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้คนในเมืองน่านและหลวงพระบางตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ทำให้นักวิชาการนักวิจัยเป็นจำนวนมากได้ศึกษาประวัติศาสตร์ ผ่านตัวของพระพุทธรูปไม้เพื่อใช้เป็นหลักฐานการอ้างอิงทางวิชาการ และพระพุทธรูปไม้ยังคงหล่อเลี้ยงผู้คนในสังคม เป็นเครื่องส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิศักดิ์ ริงเงิน ที่ว่า “การสร้างพระพุทธรูปไม้ ได้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์เมืองน่านกับพระพุทธรูปไม้ ที่ถูกบันทึกไว้ในรูปแบบของประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา และเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นถาวรวัตถุที่สร้างโดยบรรพชนและสืบทอดมายังคนรุ่นปัจจุบัน” และ ชาญคณิต อารวม ที่ว่า “ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นได้หันมาให้ความสนใจในการพัฒนารูปแบบเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว โดยแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ภายใต้การผลิตสินค้าและบริการที่มีการผสมผสานพัฒนาระบบเศรษฐกิจการค้าเข้ากับวัฒนธรรมชุมชน เป็นการสร้างตัวตน ท้องถิ่น ผ่านการเคลื่อนไหวในมิติทางวัฒนธรรม เช่น การใช้ความเป็นชาติพันธุ์ โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ มาเป็นฐานในการสร้างสินค้าทางวัฒนธรรม” (คณิต อารวม, 2557, น. 7)

1.3 คุณค่าด้านพระพุทธรูปไม้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวขัดเกลาจิตใจของผู้สร้างและเจ้าศรัทธา แสดงความยั่งยืนของพระพุทธรูปไม้ในชุมชนนั้น ๆ สอดคล้องกับสุภาพรรณ ฦ บางช้าง ที่ว่า “พระพุทธรูปไม้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาสังคมไทยเป็น

อย่างยิ่ง เพราะหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพชีวิต ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตบนฐานแห่งความจริง เพื่อที่การพัฒนาด้านจิตใจจะไม่ขัดแย้งกับการพัฒนาด้านวัตถุและสังคม แต่กลับเป็นเครื่องหนุนให้มีการพัฒนาในแนวทางที่เหมาะสม” (สุภาพรณณ บางช้าง, 2526, น. 83)

2. แนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูการสร้างพระพุทธรูปไม้ในสังคมไทย-ลาว

เริ่มจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครอง การใช้เทคโนโลยีเข้ามาแทนช่างแกะสลัก จำนวนช่างลดลง ความรู้เชิงช่างและคติการสร้างหายไปจากสังคมน่าน และหลวงพระบาง จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าวได้นำไปสู่การหาแนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูการสร้างพระพุทธรูปไม้ในเมืองน่านและหลวงพระบาง พบว่า ส่วนมากแล้วการเริ่มที่ตัวบุคคลที่ให้ความสนใจจะประสบความสำเร็จในการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูพระพุทธรูปไม้มากกว่าการถูกบังคับให้มาเรียนรู้ ตลอดถึงการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การสร้างคุณภาพให้เกิดกับตัวผู้สอน ประเด็นเหล่านี้มีผลเป็นอย่างมากในการที่จะฟื้นฟูพระพุทธรูปไม้ให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับ Michael j. Marquard, EdD, กานต์สุตา มาชะศิริานนท์ (แปล) ได้ยกแบบอย่างขององค์การแห่งการเรียนรู้ในเชิงระบบต่างตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเพื่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ จากความล้มเหลวหันมาใส่ใจการพัฒนาแบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน” (Michael j. Marquard, EdD, กานต์สุตา มาชะศิริานนท์ (แปล), 2557, น. 54-66)

สำหรับผลที่ได้จากการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู พบว่า จากผู้ที่มีความสนใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้วสามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าคนกลุ่มอื่น และยังมีการขยายผลไปยังคนที่สนใจอย่างที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการสอดคล้องกับอำนาจ เย็นบาย ได้นำเสนอคำว่า “พุทธศิลป์” ตามทัศนะของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ว่าพุทธศิลป์ไม่ใช่เป็นอุบัติการณ์ทางภาษาศาสตร์ใหม่หรือเป็นปรากฏการณ์ทางศิลปะล่าสุดหรือเป็นนิมิตใหม่ในการแสวงหาที่เพิ่งค้นพบเท่านั้น แต่หากมีมาช้านานแล้ว เพื่อเป็นพุทธบูชา” (อำนาจ เย็นบาย, 2532, น. 95)

ยังพบอีกว่าการเรียนการสอนแกะสลักพระพุทธรูปไม้อย่างไม่เป็นทางการผู้เรียนมีความตั้งใจและสามารถเรียนรู้ได้ไว สอดคล้องกับพระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวไว้ในหนังสือ “อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ 365 วัน” ตอนหนึ่งว่า ศิลปะ เป็นการสร้างทักษะในการใช้การสัมผัส การใช้เครื่องมือจนเกิดความชำนาญ” (พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต), 2537, น. 122)

และผลจากการส่งเสริมยังเกิดเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ข้ามจังหวัด ข้ามประเทศจากกลุ่มผู้ที่มีความสนใจในพระพุทธรูปไม้เหมือนกัน พลังของสื่อออนไลน์ทำให้มีกลุ่มผู้ให้ความสนใจหน้าใหม่ ๆ เกิดขึ้นและติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่ม

อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากสื่อออนไลน์ บางเรื่องกำหนดการรับรู้ของสังคมได้ ข้อมูลจากสื่อออนไลน์สามารถสร้างผลกระทบในเชิงการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าสื่อขยายประเด็นการนำเสนออย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามสื่อยังใช้ข้อมูลเหล่านี้ เพื่อการบอกเล่าเหตุการณ์เป็นหลักแม้พบความพยายามในการต่อยอดประเด็น” (สกุลศรี ศรีสารคาม และคณะ, 2559, น. 132) ในอีกมุมหนึ่งถือเป็นโอกาสดีที่จะประชาสัมพันธ์องค์ความรู้เรื่องราวดี ๆ ของพระพุทธรูปไม้ในเมืองน่านและเมืองหลวงพระบางให้สาธารณชนได้รับทราบ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) องค์กรภาครัฐกำหนดนโยบาย และแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการจัดสร้างพระพุทธรูปไม้
- 2) ส่งเสริมให้มีการนำพระพุทธรูปไม้มาร่วมใช้ในงานประเพณีชุมชนและท้องถิ่น อย่างเป็นรูปธรรม
- 3) นำองค์ความรู้การจัดสร้างพระพุทธรูปไม้ เป็นหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนด้านพุทธศิลปะ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการและต่อยอดการวิจัย

วิจัยฉบับนี้ได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาการสร้างพระพุทธรูปไม้ องค์ความรู้ในงานวิจัยนี้ควรได้รับการพัฒนาต่อยอด เพื่อให้เกิดประโยชน์กับงานพุทธศิลป์ ด้านการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการในการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู การแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ในเมืองน่าน
- 2) พัฒนาการจัดการองค์ความรู้เรื่องการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ในเมืองน่าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2530). เมืองน่านโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปะ. น่าน : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน.
- กานต์ธีรา. (4 พฤศจิกายน 2551). ธรรมลีลา. ผู้จัดการ, น. 9.
- คณิต อวารณ์. (2557). การสถาปนาพระพุทธรูปตามเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา : พุทธศิลป์กับการบริโภคนิยม. “วารสารอรรถธรรมศึกษา โขง-สารวิน”. 5 (1), 7.
- เจ้านิษฐาคง สมสนิท. วังนา เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (19 กันยายน 2562).
- दनัย ไชยโยธา. (2546). สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้า.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. (2550). รากเหง้าแห่งศิลปะไทย. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุ๊คส์.
- พระราชวรมูณี (ประยูร ธมฺมจิตโต). และคณะ. (2537). อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ 365 วัน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระครูผาสุกนันทวัฒน์. เจ้าอาวาสวัดสวนหอม รองเจ้าคณะตำบลในเวียงอำเภอเมืองน่าน จ.น่าน, (1 พฤษภาคม 2562).
- พระมหาธนพล อาภากรโ. เจ้าอาวาสวัดแสงดาว ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน. (1 พฤษภาคม 2562).
- สงวน โชติสุขรัตน์. 2515. (ปริวรรต). “ตำนานพระเจ้าไม้แก่นจันทน์”. ในประชุมตำนานล้านนาไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2562). “พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท.” ในการแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สกุลศรี ศรีสารคาม และคณะ. (2559). การส่งเสริมแนวทางการใช้ข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ในกระบวนการรายงานข่าว ในยุคเทคโนโลยีหลอมรวม (รายงานการวิจัย). นนทบุรี : คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- อำนาจ เย็นบาย. (2532). ศิลปะพิจารณา. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลปะการพิมพ์.
- Michael j. Marquard, EdD , (2557). กานต์สุดา มาชะศิริานนท์ (แปล). การพัฒนาองค์แห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

การสร้างแบบฝึกหัดทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิวงศ์วิทยา
วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย*

CONSTRUCTION OF READING PRINTED MATTER FOR MAIN IDEA
DRILL EXERCISES FOR MATHAYOMSUKSA 2 STUDENTS,
PUTTIWONG WITTAYA SCHOOL,
WAT PHRA KAEW, CHIANG RAI PROVINCE

พระเทพณรงค์ ฆารอำไพ

Phra Thapnarong Karnamphai

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University

E-mail : thapnarong_nakubyahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิวงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ก่อนและหลังเรียน และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนพุทธวิวงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แผนจัดการเรียนรู้ แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ

---

* Received 23 April 2021; Revised 20 June 2021; Accepted 23 June 2021

ตามเกณฑ์ 80/80 และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test dependent)

แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 88.77/88.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

คำสำคัญ : นักเรียน, โรงเรียนพุทธธิงค์, สื่อสิ่งพิมพ์

Abstract

The objectives of this article were 1) to validate the effectiveness of reading printed matter for main idea drill exercises for MathayomSuksa 2 students, Puttiwong Wittaya School, Wat Phra Kaew, Chiang Rai Province, 2) to examine the students' achievement after learning with reading printed matter for main idea drill exercises for MathayomSuksa 2 students and 3) to investigate the students' satisfaction towards learning with reading printed matter for main idea drill exercises for MathayomSuksa 2 students. The samples studies were 24 students in MathayomSuksa 2 at Puttiwong Wittaya School, Wat Phra Kaew during their first semester of the academic year 2018. Four instruments for collecting data were employed; 7 lesson plans, 7 drill exercises on reading printed matter for main idea drill exercises, the pretest and posttest and the questionnaire. Data were analyzed by using mean, standard deviation and t-test dependent.

The effectiveness value of reading printed matter for main idea drill exercises for MathayomSuksa 2 students was at 88.77/88.75 which was higher than the 80/80 of criteria set. The posttest's average score of students' achievement was higher than the pre-test with the statistical significance of 0.05. The students' satisfaction towards learning with reading printed matter for

main idea drill exercises for MathayomSuksa 2 students in overall was at the highest level.

Keywords : Students, Puttiwong wittaya school, Printed matter

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การใช้ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญทั้งทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน เพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการอ่าน และการเขียนคำภาษาไทย ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยในยุคปัจจุบัน เพราะการอ่านและการเขียนเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร แสวงหาความรู้ทั้งในการเรียน ระดับพื้นฐานและในระดับสูง การเรียนในระดับพื้นฐานจะเน้นในด้านการอ่านการเขียนได้ ถูกต้องมีความแม่นยำในหลักเกณฑ์ทางภาษา ประเทศไทยได้ส่งเสริมการอ่านให้เป็นวาระแห่งชาติและสร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการห้องสมุด 3 ดี ประกอบด้วยหนังสือดี บรรยายากาศดี และบรรณารักษ์ดี โดยเริ่มในโรงเรียน ทุกระดับและสถาบันอาชีวศึกษา (ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2557, น. 16) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบาย คือ “ปี 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้” โดยกำหนดให้ สถานศึกษา ผู้บริหาร และครูทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการอ่านเขียนของนักเรียน และมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจและ สามารถเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนอ่านได้ อ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนักเรียนอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้ตามมาตรฐาน การเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558, น. 8-9) รวมทั้งหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากสภาพการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน พบว่า ผู้เรียนจับใจความสำคัญของเรื่อง ไม่ได้หรือบางครั้งไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็นได้ ผู้เรียนขาดทักษะ ในการศึกษาค้นคว้าในการอ่านเพิ่มเติม ไม่สามารถประเมินค่าจากสารที่อ่านได้ว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ และขาดสมาธิหรือความตั้งใจในการอ่าน (โปรแกรมภาษาและวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2553, น. 33-34) นอกจากนี้ วิธีการสอนภาษาไทยในปัจจุบันไม่ เน้นให้นักเรียนฝึกฝน เขียนซ้ำ ๆ อ่านซ้ำ ๆ หรือจดจำสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว การเรียนอ่านเขียน ภาษาไทย ซึ่งเป็นความรู้ด้านทักษะที่ต้องฝึกฝนซ้ำ ๆ จึงไม่ได้ผล เมื่อเด็กไทยอ่านภาษาไทย ไม่ออก หรืออ่านออกแต่ไม่เข้าใจความหมาย การเรียนวิชาอื่น ๆ ซึ่งใช้ความเข้าใจภาษาไทย

จึงบกพร่องไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่วิชาภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงต้องมีการแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว (กาญจนา นาคสกุล, ม.ป.ป., น. 5)

การจัดการเรียนการสอนอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้จัดการเรียนการสอนในระดับพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ระบุไว้ว่า เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนสามารถจับใจความสำคัญ สรุปความ และอธิบายรายละเอียดจากเรื่องที่อ่าน สามารถเขียนผังความคิดเพื่อแสดงความเข้าใจในบทเรียนต่าง ๆ ที่อ่าน สามารถอภิปรายแสดงความคิดเห็นและข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน วิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริง ข้อสนับสนุน และข้อคิดเห็นจากบทความที่อ่าน และระบุข้อสังเกต การชวนเชื่อ การโน้มน้าว หรือความสมเหตุสมผลของงานเขียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, น. 13) แต่ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2558-2560 พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.39, 35.76 และ 44.90 ตามลำดับ (โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว, 2560) จะเห็นได้ว่า คะแนนยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง ทั้งนี้ โรงเรียนได้กำหนดเป้าหมายเป็นแนวปฏิบัติว่าผลการทดสอบระดับชาติควรจะต้องเพิ่มขึ้นทุกปี เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนให้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จึงมีความต้องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น โดยการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ก่อนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 แผนจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 แผน จำนวน 15 ชั่วโมง

1.2 แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

- 1.2.1 เรื่องที่ 1 เรื่องพื้นฐานการอ่านจับใจความสำคัญ
- 1.2.2 เรื่องที่ 2 เรื่องหลักและกลวิธีการอ่านจับใจความสำคัญ
- 1.2.3 เรื่องที่ 3 เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญจากนิทาน
- 1.2.4 เรื่องที่ 4 เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญจากบทความ
- 1.2.5 เรื่องที่ 5 เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญจากเรื่องสั้น
- 1.2.6 เรื่องที่ 6 เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญจากข่าว
- 1.2.7 เรื่องที่ 7 เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญจากสารคดี

1.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 ข้อ มี 4 ตัวเลือก

1.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 ข้อ

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- 1.1 ชั้นวิเคราะห์
- 1.2 ชั้นออกแบบ
- 1.3 ชั้นพัฒนา
- 1.4 ชั้นนำไปใช้และประเมินผล

นำแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปใช้ควบคู่กับแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยนำไปใช้ทดลองกับนักเรียนกลุ่มหนึ่งต่อหนึ่ง (1 : 1) กลุ่มเล็ก (1 : 10) และกลุ่มใหญ่ (1 : 100) คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนพุทธวิถศาสตร์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 คน โดยนำไปทดลองควบคู่กับการทดลองแบบฝึกทักษะ

2. การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- 2.1 ชั้นวิเคราะห์
- 2.2 ชั้นออกแบบ
- 2.3 ชั้นพัฒนา
- 2.4 ชั้นนำไปใช้และประเมินผล

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

- 3.1 ชั้นวิเคราะห์
- 3.2 ชั้นออกแบบ
- 3.3 ชั้นพัฒนา
- 3.4 ชั้นนำไปใช้และประเมินผล

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิถศาสตร์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย

- 4.1 ชั้นวิเคราะห์
- 4.2 ชั้นออกแบบ
- 4.3 ชั้นพัฒนา
- 4.4 ชั้นนำไปใช้และประเมินผล

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ชี้แจงกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย จำนวน 24 คน เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ควบคู่ไปกับแผนการจัดการเรียนรู้ในชั่วโมง

2.2 ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 ข้อ ตรวจและบันทึกผลคะแนน

2.3 ทำใบกิจกรรมและแบบฝึกหัดในแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 เล่ม โดยดำเนินการตามคำแนะนำการใช้ที่กำหนดไว้ตามขั้นตอนจนจบ ตรวจและบันทึกผลคะแนนเพื่อใช้เป็นคะแนน E1

2.4 ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 ข้อ ซึ่งเป็นชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน ตรวจและบันทึกผลคะแนนเพื่อใช้เป็นคะแนน E2

2.5 ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย จำนวน 20 ข้อ โดยนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผล

3. การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 วิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ได้จากการทำใบกิจกรรมและแบบฝึกหัดในแบบฝึกทักษะแต่ละเล่มระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกเล่มรวมกัน ได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

3.2 วิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 ข้อ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ t-test

3.4 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพุทธธำรงศิวิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 88.77/88.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 88.77/88.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะ ผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอนการสร้างสื่อการสอน ได้แก่ การวิเคราะห์ผู้เรียน เช่น ความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ เพศ วัย และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ การกำหนดวัตถุประสงค์และพฤติกรรม

การเรียนรู้ การวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหา กำหนดสื่อการเรียนรู้ การวางแผนและการเตรียมสร้างแบบฝึกเสริมทักษะ และนำไปทดสอบประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และนำแบบฝึกทักษะไปทดลองใช้เบื้องต้นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่งพบว่า มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 74.35/68.33 การทดลองแบบกลุ่มเล็กพบว่าค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 76.49/75.83 และการทดลองแบบกลุ่มใหญ่ ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.01/82.29 ซึ่งผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ จากนั้นได้นำมาปรับปรุงแก้ไขแบบฝึกทักษะให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และสมบูรณ์ เพื่อให้แบบฝึกทักษะมีคุณภาพสูงขึ้นก่อนนำไปใช้จริง และเมื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง ผลปรากฏว่าแบบฝึกเสริมทักษะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของฉวีชลา อักษรเดช (2554, น. 53) ที่พบว่า แบบฝึกการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยเฉลี่ยเท่ากับ 85.71/91.43 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบและสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดชนิดของข้อสอบเป็นชนิดปรนัย 4 ตัวเลือก เขียนข้อสอบและเรียงลำดับความยากง่ายของข้อคำถาม (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2551, น. 68-70) และมีการตรวจทานและประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มใหญ่ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนพุทธวิงศ์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2561 พบว่า ข้อคำถามในแบบทดสอบมีความยากง่ายพอเหมาะ เป็นข้อสอบที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับในระดับสูง สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นจึงได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง และในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้จัดการเรียนตามแผนการเรียนรู้ ทั้ง 7 แผน ซึ่งผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และได้จัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนตามตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียน ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป (คันสนีย์ สังสรรค์อนันต์ และ ชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์, 2560, น. 16, 18-19)

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ถูกออกแบบกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันสนทนาซักถาม วิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้และข้อคิดสำคัญใบความรู้และแบบฝึกหัดที่ทำร่วมกัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ทบทวน ศึกษาได้ด้วยตนเองนอกเวลา ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์มากขึ้น (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2553, น. 89; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2558, น. 468 อ้างอิงจาก สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม, 2522, น. 52-62) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของรังษิมา สุริยารังสรรค์ (2555, น. 79) ที่พบว่า ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และเป็นการส่งเสริมการอ่าน ดังนั้นโรงเรียน ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ครูสร้างสื่อการสอนและนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านการอ่านจับใจความสำคัญ รักการอ่าน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

1.2 การจัดการเรียนการสอนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครูผู้สอนควรมีบทบาทเป็นทั้งครูผู้สอน ผู้ฝึก ผู้สร้างแรงจูงใจ รวมทั้งเป็นผู้ประเมิน และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้นักเรียนรักการอ่าน และมีความสนุกกับการอ่านมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาความคิดรวบยอดและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ครูควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ได้รับความสนใจ เพื่อส่งเสริมการอ่านจับใจความสำคัญและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาไทยและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2.2 ครูควรพัฒนาสื่อการสอนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ และทักษะ การเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). แนวทางการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). พัฒนาการทางสมอง. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของสำนักงานคณะกรรมการ สกสค.
- กาญจนา นาคสกุล. (ม.ป.ป.). เกร็ดความรู้เกี่ยวกับการอ่านภาษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.bangkokideaeasy.com/informations/attt/files/dynamiccontent/file-21199.pdf>
- เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง. (2555). การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อเลื่อนวิทยฐานะ. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.
- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน. (2557). จิตวิทยาการอ่าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริสาสาส์น.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 5(1), 7-20.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2557). สื่อการสอนภาษากับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน เอกสารการสอนชุดวิชา สื่อกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.
- ชวลิต ชูกำแหง. (2553). การประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.

- ณัฐชา อักษรเดช. (2554). การสร้างแบบฝึกการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). เรียกใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 2560, จาก <http://webopac.lib.buu.ac.th/Catalog/BibItem.aspx?BibID=b00222003>
- ถวัลย์ มาศจรัส และธณมณ สมชนะ. (2555). แบบฝึกทักษะการฟังภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ผู้เรียนให้พร้อมสู่ประชาคมอาเซียนและเพื่อพัฒนาผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ธารอักษร.
- ทิพย์การุณย์ วรรณโย (2561). การพัฒนาการอ่านโดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง การอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโคกยางวิทยา จังหวัดสุรินทร์. เรียกใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.khokyang.net/index.php/createpdf.php?name=research&file=readresearch&id=10>
- ทศนา แชนมณี. (2558). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธา.
- นพมาศ ว่องวิทย์สกุล. (2562). สื่อการสอนสำหรับครูประถม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2556). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรติศัย สุดเพาะ. (2555). การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2551). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. มหาสารคาม : ภาควิชาวิจัยการศึกษาและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

องค์ความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับ
โรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ*
KNOWLEDGE OF PREVENTING AND PROMOTING HEALTH
OF BUDDHIST MONKS INVOLVING NON-COMMUNICABLE DISEASES
OF NETWORK PARTIES IN NORTHERN

สุวรรณี สร้อยสงค์, Suwannee Sroisong

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช

Boromarajonani College of Nursing, Buddhachinaraj

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, Phrakru Soonthornthamnithus

พระศักดิ์ชัย แสงธง, Phra Sakdithat Sangthong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

คุณญา แก้วทันคำ, Kunnaya Kaewtankham

คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร่

NCDs Clinic, Nursing Department of OPD Unit, Phrae Hospital

ยุทธพงศ์ อุณหทวีทรัพย์, Yuttapong Aunhathaweewsup

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Engineering, Mahidol University

น้ำทิพย์ จงศิริ, Namthip Jongsiri

กลุ่มงานโภชนศาสตร์ โรงพยาบาลแพร่

Nutrition Department, Phrae Hospital

E-mail : suwannee.bcn2@gmail.com

---

* Received 25 February 2021; Revised 17 June 2021; Accepted 19 June 2021

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้การป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์พระสงฆ์อาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในภาคเหนือ พระสงฆ์มีปัญหาเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังซึ่งพบบ่อย 4 โรค คือ โรคอ้วนและ/หรืออ้วน ลงพุง โรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน สาเหตุหรือปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มี 5 ประการ คือ 1) การบริโภคหรือฉันทานอาหาร 2) การออกกำลังกายหรือกิจกรรมทางกายน้อย 3) ด้านอารมณ์ 4) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม 5) ขาดการบูรณาการการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ดังนั้น การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพเพื่อลดการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังให้กับพระสงฆ์ มีดังนี้ 1) ถวายความรู้การดูแลสุขภาพ เพื่อส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการฉันทานอาหาร ออกกำลังกายและพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรค 2) จัดทำสื่อสุขภาพ 3) รณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้และตระหนักในการเลือกอาหารถวายพระสงฆ์ 4) ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขอนามัยภายในวัด 5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์มีพฤติกรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ : โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง, การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพ, ภาคีเครือข่าย, พระสงฆ์

Abstract

This documentary research aimed to study and synthesize knowledge of preventing and promoting the health Buddhist monks involving Non Communicable Diseases : (NCDs) of network parties in northern region. The research was analyzed and synthesized a documentary and related research. It was found that the most common NCDs were four types include obesity and metabolic syndrome, dyslipidemia, hypertension and diabetes mellitus. The leading causes for this NCD are related to behavior of food consumption as well as less physical exercise or physical activity. Additionally, other risk factors related to NCDs are problem psychological problem and poor environmental sanitation as well as

lack of integrated health care service for Buddhist monks. Thus, to decrease NCDs among monks including the preventing and promoting health for Buddhist monk are comprised of giving knowledge about eating and exercise behavior modification, building health media, campaign offering healthy diet for monks among Thai Buddhist, promoting good environment in temple and building network to enhance a good state health and quality of life among Buddhist monks.

Keywords : Non communicable Diseases, Preventing and Promoting, Network, Buddhist Monks

บทนำ

ปัจจุบันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non communicable diseases : NCDs) เป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลกและของประเทศไทย และได้ถูกยกระดับความสำคัญเป็นประเด็นปัญหาด้านสุขภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับโลกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ทั้งนี้เพราะประชากรที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีจำนวนมากขึ้น และโรคนี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิตและศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มและแผนงาน สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 2560, น.1; สุพัตรา ศรีวัฒนชุกร และอรุณเกียรติ กาญจนพิบูลวงศ์ (บรรณาธิการ), 2559, น. 1) พระภิกษุสงฆ์เป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่มีแนวโน้มด้านปัญหาสุขภาพและเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไตวาย อ้วนลงพุง ดังเช่นการสำรวจสุขภาพพระสงฆ์สามเณรทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2549-2550 จำนวน 90,250 รูป พบว่า พระสงฆ์ที่มีภาวะเจ็บป่วย จำนวน 27,588 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 30.6 โดยร้อยละ 29.5 ส่วนใหญ่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันในเลือดสูง เบาหวาน โรคหัวใจ โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง เป็นต้น และจากการตรวจสุขภาพพระสงฆ์ 78 วัด ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,825 รูป พบว่า พระสงฆ์มีระดับในเลือดสูง 665 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.4 และจากข้อมูลโรงพยาบาลสงฆ์ ปี พ.ศ. 2555-2558 พบว่า พระสงฆ์อาพาธด้วยโรคเบาหวาน มารับการรักษา จำนวน 4,859, 5,456, 5,920 และ 5,980 รูป ตามลำดับ (มาลินี กำโจนบุญ, 2560, น. 69) นอกจากนี้จากการตรวจคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ สามเณรในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อคัดกรองและค้นหาปัจจัยเสี่ยงของโรคด้านโภชนาการ ในปี พ.ศ. 2559 มีพระสงฆ์ สามเณรเข้ารับการตรวจ จำนวน 5,989 รูป พบว่า ค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index : BMI) เมื่อ

เปรียบเทียบกับผลการสำรวจ ปี พ.ศ. 2549 พระสงฆ์สามเณรในเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมร้อยละ 13.8 เป็นร้อยละ 15.9 (ค่า BMI ปกติอยู่ระหว่าง 23.0-24.9 กิโลกรัม/ตารางเมตร) และมีภาวะอ้วนเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 18.0 เป็นร้อยละ 41.6 (ค่า BMI มากกว่า 25.0 กิโลกรัม/ตารางเมตร) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2562, น. 1)

การที่พระสงฆ์มีภาวะน้ำหนักเกินและอ้วนเพิ่มขึ้น อีกทั้งอาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นจำนวนมาก และจำนวนความเจ็บป่วยดังกล่าวมีแนวโน้มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมสุขภาพการฉันทอาหาร ส่วนใหญ่สาเหตุสำคัญมาจากอาหารใส่บาตรพระของประชาชนเป็นอาหารที่มีไขมันสูง เช่น แกงกะทิ ขนมหวาน อีกทั้งญาติโยมซื้ออาหารสำเร็จรูปที่มีโซเดียมหรืออาหารฟาสต์ฟู้ด (fast food) ใส่บาตรหรือทำบุญในโอกาสต่าง ๆ (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, ธวัชรัตน์ แดงหาญ, และสร้อยญา วรกิจวิธี, 2557, น. 126; สสส., 2562, น. 1; Kiatkanon, Maungtoug, Dhiranathara & Techathawenon, p. 40) และยังพบว่าพระสงฆ์บางรูปดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง สูบบุหรี่ อีกทั้งพระสงฆ์ออกกำลังกายหรือมีกิจกรรมทางกายเคลื่อนไหวน้อย (ชมพูนุท สิงห์มณี, วโรตม เสมอเชื้อ และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์, 2560, น. 5; Laochai, Thummakul & Jiraprapon, 2020, pp. 60-61) นอกจากนี้ ยังพบว่าพระสงฆ์ที่เจ็บป่วยเรื้อรังต้องดำเนินชีวิตตามลำพังและไม่มีการติดตามเยี่ยมจากหน่วยงานด้านสุขภาพในที่ยามเจ็บป่วย และเสียค่าใช้จ่ายในการไปพบแพทย์ จากสถานการณ์ของอาพาธของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จึงควรมีการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ทั้งด้านการป้องกันโรค (Disease prevention) และเสริมสร้างสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ (Health maintenance) ทั้งในภาวะสุขภาพปกติ (อัจฉริยา พวงแก้ว, รุ่งนภา ภาณิตร์รัตน์, จงจิต เสน่หา, ศศิมา กุสุมา ณ อยุธยา และทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์, 2561, น. 81; Laochai, Thummakul & Jiraprapon, 2020, pp. 61-65) และเมื่อพระสงฆ์อาพาธ ควรมีการแสวงหาความร่วมมือของเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ เพื่อป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, ธวัชรัตน์ แดงหาญ, และสร้อยญา วรกิจวิธี, 2557, น. 117)

คณะผู้วิจัยตระหนักถึงปัญหาสุขภาพพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงสนใจที่จะศึกษาสังเคราะห์องค์ความรู้การป้องกันและการสร้างเสริมสุขภาพเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ เพื่อให้ นำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้มีสุขภาพที่ดี ลดการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการพัฒนาทั้งสุขภาพพระสงฆ์สภาพแวดล้อมของวัดและสร้างภาคีเครือข่ายการดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้การป้องกันโรคและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในพระสงฆ์ แนวคิดการป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ต่อบัณฑิตประสงค์ ดังนี้

1. สถานการณ์โรคไม่ติดต่อเรื้อรังของพระสงฆ์ในระดับประเทศ จากสถิติข้อมูลโครงการสงฆ์ไทยไกลโรค พ.ศ. 2554 พบว่า พระสงฆ์ที่จำวัดในเขตเมือง มีน้ำหนักตัวเกินถึงร้อยละ 44 ซึ่งมากกว่าผู้ชายในเมืองที่มีอายุใกล้เคียงกันซึ่งมีน้ำหนักตัวเกินเพียงร้อยละ 21 อีกทั้ง พระสงฆ์เป็นโรคไขมันในเลือดสูงร้อยละ 52 และเป็นโรคเบาหวานร้อยละ 9 (จงจิตร์ อังคทะวานิช, 2562; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560)

2. สถานการณ์พระสงฆ์อาพาธด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในภาคเหนือ จากการสำรวจสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา 312 รูป พบว่าพระสงฆ์เป็นโรคความดันโลหิตสูงร้อยละ 22.4 และโรคเบาหวาน ร้อยละ 25.8 (ชมพูนุท สิงห์มณี, วิโรตม เสมอเชื้อ และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์, 2560) และข้อมูลพระสงฆ์ที่มารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร่ จังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ. 2560-2563 พบว่า พระสงฆ์เจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 5 อันดับโรค คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไตเรื้อรัง โรควิตกกังวล และโรคหัวใจขาดเลือด (ศูนย์ข้อมูล โรงพยาบาลแพร่, 2563)

3. โรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เป็นปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ จากรายงานการตรวจคัดกรองสุขภาพและค้นหาปัจจัยเสี่ยงของโรคด้านโภชนาการพระสงฆ์ สามเณร ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2559 ค่าดัชนีมวลกาย เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจ ปี พ.ศ. 2549 พบว่า พระสงฆ์ สามเณร ภาวะอ้วนเพิ่มขึ้น (ค่า BMI มากกว่า 25.0 กิโลกรัม/ตารางเมตร) จากเดิมร้อยละ 18.0 เป็นร้อยละ 41.6 และเมื่อวัดขนาดเส้นรอบเอวพบว่ามีภาวะอ้วนลงพุงเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 14.0 เป็นร้อยละ 24.9 โดยมีเส้นรอบเอวมากกว่า 90 เซนติเมตร

(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ : สสส, 2561) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงนำเสนอโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่พบบ่อยของพระสงฆ์ 4 โรค คือ โรคอ้วน/อ้วนลงพุง โรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ตามลำดับดังนี้

3.1 โรคอ้วนหรืออ้วนทั้งตัว (Obesity and Metabolic syndrome)

อ้วน หมายถึง ภาวะที่น้ำหนักตัวมาก ร่างกายมีไขมันสะสมมากกว่าปกติ เกิดจากการรับประทานอาหารมากกว่าการเผาผลาญของร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ประเมินความอ้วนโดยใช้ค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index: BMI) ถ้าน้ำหนักเกินจะมีค่า BMI มากกว่า 23

อ้วนลงพุงหรือภาวะเมตาบอลิซึมผิดปกติ (Metabolic syndrome หมายถึง กลุ่มโรคที่เกิดจากการเผาผลาญอาหารผิดปกติ ทำให้ไขมันสะสมบริเวณช่องเอวหรือช่องท้อง มากเกินไป เรียกว่า อ้วนแบบแอปเปิ้ล (Android) มีการสะสมไขมันบริเวณก้น สะโพก และ ต้นขา การวัดเส้นรอบเอวเป็นที่นิยมประเมินอ้วนลงพุง กล่าวคือ ผู้ชายมีเส้นรอบพุง มากกว่า 90 เซนติเมตร หรือผู้หญิงมีเส้นรอบพุง มากกว่า 80 เซนติเมตร (สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2562)

เกณฑ์การวินิจฉัยภาวะกลุ่มอาการอ้วนลงพุงประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้ 1) เส้นรอบเอว เพศชายมากกว่า 90 เซนติเมตร 2) ไตรกลีเซอไรด์ในเลือดมากกว่า 150 เดซิลิตร 3) ดัชนีมวลกายมากกว่า 30 กก./เมตร² 4) ระดับน้ำตาลในเลือดมากกว่า 110 เดซิลิตร 5) ความดันโลหิต มากกว่า 130/85 มิลลิเมตรปรอท (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ : สสส, 2561)

3.2 โรคไขมันในเลือดสูง ไขมันในเลือด ประกอบด้วย คอเลสเตอรอล ไตรกลีเซอไรด์ ไขมันร้ายหรือไขมันไม่ดี (LDL) และไขมันดีหรือไขมันเอชดีแอล (HDL)

เกณฑ์การตัดสินว่าไขมันในเลือดสูง โดยการเจาะเลือดในตอนเช้า หลังงดอาหารและเครื่องดื่มอย่างน้อย 10 ชั่วโมง คือ 1) ไขมันดีหรือไขมันเอชดีแอล (HDL) ควรเกิน 60 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไม่ควรต่ำกว่า 40 มิลลิกรัม/เดซิลิตร 2) ไตรกลีเซอไรด์ค่าปกติ น้อยกว่า 150 มก./ดล. หากไตรกลีเซอไรด์มากกว่า 200 มก./ดล. ถือว่าไตรกลีเซอไรด์สูง ส่วนไขมันชนิดอื่นสูงเกินเกณฑ์ถือว่าไม่ดีต่อร่างกาย วิงเวียน (สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2562)

ทั้งนี้ ถ้าคนปกติที่ไม่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดหลอดเลือดตีบใช้เกณฑ์ไขมันไม่ดี (LDL) 160 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ถ้ามีปัจจัยเสี่ยง เช่น เป็นโรคความดันโลหิตสูง สูบบุหรี่ คนในครอบครัวเป็นโรคหัวใจ ไขมันไม่ดี (LDL) ใช้เกณฑ์ 130 มิลลิกรัม/เดซิลิตร หากมีโรคหลอดเลือดสมองตีบเป็นเบาหวาน ไขมันร้ายหรือไขมันไม่ดี (LDL) ใช้เกณฑ์ 100 มิลลิกรัม/เดซิลิตร (วีรศักดิ์ เมืองไพศาล, ม.ป.พ)

3.3 โรคความดันโลหิตสูง หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีระดับความดันโลหิตตั้งแต่ค่าตัวบน (หัวใจบีบตัว) 140 มิลลิเมตรปรอท ขึ้นไป และ/หรือค่าตัวล่าง (หัวใจคลายตัว) 90 มิลลิเมตรปรอท ขึ้นไป (สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2562)

ตารางที่ 1 การประเมินว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูงของสมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2562

การแบ่งระดับ (Category)	SBP (มม.ปรอท)		DBP (มม.ปรอท)
ความดันโลหิตเหมาะสม (Optimal)	< 120	และ	< 80
ความดันโลหิตปกติ (Normal)	120-129	และ/หรือ	80-84
ความดันโลหิตสูงเกินปกติ (High normal)	130-139	และ/หรือ	85-89
ความดันโลหิตสูงระดับ 1 (Hypertension ระดับ 1)	140-159	และ/หรือ	90-99
ความดันโลหิตสูงระดับ 1 (Hypertension ระดับ 2)	160-179	และ/หรือ	100-109
ความดันโลหิตสูงระดับ 3 (Hypertension ระดับ 3)	≥ 180	และ/หรือ	≥ 110
ความดันโลหิตตัวบนสูง แต่ตัวล่างปกติ (Isolated systolic hypertension :ISH)	≥ 140	และ	< 90

หมายเหตุ ค่าความดันตัวบน (Systolic blood pressure: SBP), ค่าความดันตัวล่าง (Diastolic blood pressure: DBP)

3.4 โรคเบาหวาน หมายถึง ภาวะน้ำตาลในร่างกายนสูงกว่าปกติ เนื่องจากการขาดอินซูลินซึ่งผลิตจากตับอ่อน หรือภาวะดื้ออินซูลิน จึงไม่สามารถนำน้ำตาลไปใช้เป็นพลังงานได้ (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

โรคเบาหวาน มีอาการ ดังนี้ 1) ปัสสาวะบ่อยและปริมาณมาก 2) หิวบ่อยและกินมาก กินจุ หิวน้ำบ่อย ตื่นน้ำมาก น้ำหนักลด ผอมลง และอ่อนเพลียไม่ทราบสาเหตุ 4) เป็นแผลแล้วหายยาก ค้นตามตัวหรืออวัยวะเพศจากเชื้อรา มีปื้นดำที่คอ ข้อพับ ขาหนีบ

การประเมินว่าเป็นเบาหวาน คือ มีระดับน้ำตาลในเลือด (หลังอดอาหาร 8 ชม.) มากกว่า 126 มก.ดล. อย่างน้อย 2 ครั้ง หรือมีค่าระดับน้ำตาลสะสมในเลือด (HbA1c) มากกว่า 6.5% ขึ้นไป (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

สาเหตุที่พบบ่อยที่ทำให้พระสงฆ์เสี่ยงหรือป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีดังนี้

1) การบริโภคหรือฉันทอาหาร ส่วนใหญ่พระสงฆ์ฉันทอาหารที่มีไขมันสูง อาหารประเภทแป้ง น้ำตาล กะทิ อาหารและผลไม้รสหวาน ดื่มน้ำป่านะหรือเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมาก เนื่องจากพระสงฆ์ฉันทอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย พระสงฆ์ไม่สามารถเลือกบริโภคอาหารได้ ต้องฉันทอาหารจากการที่ญาติโยมมาทำบุญ จากรายงานของสำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กล่าวว่า การทำบุญใส่บาตร ฆราวาสนิยมตักบาตรด้วยอาหารรสหวาน มันเค็ม เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของน้ำตาล (สสส., 2562)

2) การออกกำลังกายหรือกิจกรรมทางกายน้อย การออกกำลังกายของพระสงฆ์มีข้อจำกัด พระสงฆ์ไม่สามารถออกกำลังกายได้เหมือนบุคคลทั่วไป การปฏิบัติศาสนกิจ เช่น เดินบิณฑบาต การรับกิจนิมนต์การเดินทางสะดวก ส่งผลให้พระสงฆ์มีข้อจำกัด ไม่สามารถออกกำลังกายได้ (ศรีเมือง พลังฤทธิ์, 2562; สนธนา สีฟ้า, 2560; โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป)

3) ด้านอารมณ์ ความเจ็บป่วยทางการส่งผลให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล พระสงฆ์ที่เจ็บป่วยมีความวิตกกังวลต่อการเจ็บป่วยของตน จากการศึกษาของคณิตศันต์ วุฒิสักดิ์สกุล (2561) พระสงฆ์ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพฤติกรรมจัดการกับความเครียดระดับปานกลาง ซึ่งแสดงถึงพระสงฆ์มีความเครียด ทั้งนี้ เนื่องจากความเจ็บป่วยส่งผลต่อความเครียด (คณิตศันต์ วุฒิสักดิ์สกุล, 2561, น. 80)

4) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม วัดมีปัจจัยเสี่ยงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นมลพิษ และก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้แก่ สัตว์เลี้ยง การจุดธูปเทียน ความแออัดของสถานที่ และผู้คน พุทธศาสนิกชนที่มาวัด (ธนศักดิ์ โปตระนันท์, ทวีศักดิ์ กสิผล, และชฎาภา ประเสริฐพวง, 2560, น. 137)

5) ขาดการบูรณาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ จากการศึกษาของคณิตศันต์ วุฒิสักดิ์สกุล (2561) พบว่าพระสงฆ์ในอำเภอ ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่ออาพาธจะเข้ารับการรักษาที่แพทย์แผนปัจจุบันร้อยละ 67 (คณิตศันต์ วุฒิสักดิ์สกุล, 2561, น. 80)

4. การป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ลดการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากการรวบรวมความรู้จากเอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

4.1 การถวายความรู้การดูแลสุขภาพ ได้แก่ การฉันทอาหารที่ดีและมีประโยชน์ต่อสุขภาพพระสงฆ์ ดังเช่น การพินิจโภชนาการตามสูตรสงฆ์ไทย ของศาสตราจารย์จงจิตร อังคะวานิช มีหลักง่าย ๆ คือ ข้าว ผัก ปลา กะทิ ได้แก่ ข้าวเริ่มไม่เกิน 3 ทัพพี หรือ

ข้าวเหนียวไม่เกิน 1 ทัพพีครึ่ง 1 กำมือ (ต่อมือ) ผักเท่าข้าวหรือผักเกินข้าว ปลา ให้ถึงสี่ปาดาร์ละ 3 ครั้ง กะทิ ไม่เกิน 3 ซ้อนโต๊ะ (ต่อวัน) (จงจิตร อังคทะวานิช, 2562) กระตุ้นเตือนให้พระภิกษุสงฆ์ได้ตระหนักถึงปัญหาโภชนาการพระภิกษุสงฆ์เลือกฉันอาหารที่ดีต่อสุขภาพ และการออกกำลังกายตามแนวเวชปฏิบัติการออกกำลังกายในพระสงฆ์ (มัญจวรรณ ถิษฐ์ทานนท์, ผกาสรณ์ อุไรวรรณ, จริยญา แก้วสกุลทอง และปภาสินี แซ่ตี้ว, 2562) เพื่อส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรณอาหาร ออกกำลังกายและพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรค

4.2 จัดทำสื่อสุขภาพ สร้างสื่อให้ความรู้เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้พระสงฆ์ พุทธศาสนิกชน ชุมชนและสังคมทราบเกี่ยวกับโภชนาการที่มีประโยชน์สำหรับพระสงฆ์ ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนตระหนักในการเลือกอาหารใส่บาตรหรือถวายอาหารสุขภาพให้กับพระสงฆ์

4.3 รมรงค์ให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้และตระหนักในการเลือกอาหารถวายพระสงฆ์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารสุขภาพ อาหารพื้นบ้านที่มีประโยชน์ แก่พุทธศาสนิกชนทราบ และเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงผลดีและผลเสียของการถวายอาหารพระสงฆ์ สุขภาพพระสงฆ์ที่ดีจะช่วยธำรงเผยแผ่ศาสนาสืบต่อไป ปัจจัยด้านการมีโรคประจำตัว ได้แก่ ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง เบาหวาน หอบหืด หัวใจและหลอดเลือด เป็นต้น มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพ ของพระสงฆ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (คณิตศาสตร์ วุฒิสักดิ์สกุล, 2561, น. 80) จะเห็นได้ว่าเจ็บป่วยทางกายมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต

4.4 ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขอนามัยภายในวัด วัดเป็นสถานที่สาธารณะสำหรับประชาชน การจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ได้แก่ การจัดการขยะ การจัดการห้องน้ำ ห้องส้วม การปลูกต้นไม้ร่มรื่น ลดมลพิษจากการจุดธูปเทียนโดยการจุดธูปเทียน การส่งเสริมให้วัดปลอดอบายมุข วัดจึงจะสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่ถูกสุขอนามัยสำหรับพระสงฆ์และประชาชน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

4.5 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การสร้างความร่วมมือและสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือดูแลสุขภาพพระสงฆ์แบบองค์รวม โดยร่วมมือกับ อสม. และบุคลากรด้านการแพทย์ โรงพยาบาลและหน่วยงานสาธารณสุข ร่วมกันจัดบริการดูแลสุขภาพพระสงฆ์เชิงรุกอย่างต่อเนื่องร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงานองค์กรและประชาชนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

สาเหตุที่พบบ่อยที่ทำให้พระสงฆ์เสี่ยงหรือป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีดังนี้

1. การบริโภค/ฉันทอาหาร ส่วนใหญ่พระสงฆ์ฉันทอาหารที่มีไขมันสูงหรือคอเลสเตอรอลสูง อาหารรสหวาน ผลไม้รสหวาน ดื่มน้ำปาดะหรือเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมาก สอดคล้องกับการศึกษาของชมพูนุท สิงห์มณี, วโรตม เสมอเชื้อ และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์ (2560) พบว่าพระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา มีพฤติกรรมฉันทอาหารรสหวาน อาหารคอเลสเตอรอลสูง ดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล 2-4 วันต่อสัปดาห์สูง เช่นเดียวกับการศึกษาของพระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ รัมัญวงศ์) วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และสมบุรณ์ สุขสำราญ (2561) พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี ฉันทอาหารประเภทแป้ง น้ำตาล กะทิ และไขมัน (พระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ รัมัญวงศ์), วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และสมบุรณ์ สุขสำราญ, 2561) เนื่องจากพระสงฆ์ฉันทอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย พระสงฆ์ไม่สามารถเลือกบริโภคอาหารได้ ต้องฉันทอาหารจากการที่ญาติโยมมาทำบุญ การฉันทแต่ละมื้อไม่สามารถเลือกเมนูอาหารได้ (ชมพูนุท สิงห์มณี, วโรตม เสมอเชื้อ และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์, 2560) มีพฤติกรรมดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังมากกว่าวันละ 2 ขวดต่อวัน และดื่มน้ำสะอาดน้อยกว่า 6 แก้ว/วัน (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ฐวัลรัตน์ แดงหาญ และสรัญญา วรัชชวิธี, 2557) และสูบบุหรี่ร้อยละ 19.4 (ชมพูนุท สิงห์มณี, วโรตม เสมอเชื้อ และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์, 2560) ทำให้พระสงฆ์เสี่ยงต่อการเป็นโรคในกลุ่มไม่ติดต่อเรื้อรัง

2. การออกกำลังกายหรือกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ การออกกำลังกายของพระสงฆ์มีข้อจำกัด พระสงฆ์ไม่สามารถออกกำลังกายได้เหมือนบุคคลทั่วไป การปฏิบัติศาสนกิจ เช่น เดินบิณฑบาต การรับกัจฉิมนต์การเดินทางสะดวก จากพุทธบัญญัติที่พระสงฆ์ควรอยู่ในอาการสำรวม เป็นผู้ดำรงศีล 227 ข้อ ส่งผลให้พระสงฆ์มีข้อจำกัด ไม่สามารถออกกำลังกายได้ (ศรีเมือง พลังฤทธิ์, 2562; สนธนา สีฟ้า, 2560; โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป). สอดคล้องกับการศึกษาของชมพูนุท สิงห์มณี, วโรตม เสมอเชื้อ และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์ (2560) พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดพะเยามีการออกกำลังกายไม่สม่ำเสมอ มีกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ

3. ด้านจิตใจ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มองความสมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งความสัมพันธ์กันระหว่างกายและจิตเป็นสิ่งเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก ปัญหาด้านจิตใจที่เกิดขึ้น คือ ความเครียด ความวิตกกังวล ซึ่งความเครียด ความวิตกกังวล ทำให้เกิดกระบวนการความเสื่อมโทรม (wear and tear) ของเซลล์ในร่างกาย ทำให้อวัยวะของร่างกายมีการเสื่อมเร็ว หรือมีการเผาผลาญที่ผิดปกติ ส่งผลให้เกิดการต้ออินซูลิน และมีไขมันสะสม

ในร่างกาย แล้วเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังตามมา (Fricchione, 2018) จากการศึกษาของจุฑามาศ โกลีเยกุล และอันธิมา สายบุญศรี (2554) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโรคซึมเศร้าในพระสงฆ์ อาหารด้วยโรคซึมเศร้าที่เข้ารับการรักษาในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสงฆ์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโรคซึมเศร้า คือ ปัจจัยจากวัดร้อยละ 45.7 ปัจจัยจากครอบครัว ร้อยละ 39 โดยปัจจัยจากวัดพบด้านสัมพันธภาพกับพระในวัดและชุมชน สูงถึงร้อยละ 52.7 รองลงมาคือด้านการบริหารการปกครองในวัด ร้อยละ 40 ส่วนปัจจัยทางครอบครัวพบเรื่อง ญาติทอดทิ้งละเลยสูงสุด ร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ในวัยเด็กกับบิดามารดาไม่ดี ครอบครัวแตกแยก ญาติขัดแย้ง การต้องมีภาระส่งเสียบุคคลที่เป็นที่รัก ร้อยละ 15.6 จะเห็นได้ว่าหากสุขภาพจิตไม่ดีก็จะกระทบถึงสุขภาพกาย ทำให้เกิดความเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้

4. ด่านอนามัยสิ่งแวดล้อม วัดเป็นศูนย์กลางความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน การจัดรูปเขียน ควันรูปเป็นสารก่อมะเร็ง ขยะจากพวงหรีดดอกไม้สด และสิ่งขทานที่หมดอายุเสื่อมคุณภาพ ล้วนส่งผลต่อสุขภาพอนามัยพระสงฆ์ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563) จากการศึกษาของ พบว่า สิ่งแวดล้อมวัดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พื้นที่ใช้สอยภายในวัดยังไม่เป็นระเบียบ ขาดความสงบ ร่มรื่น มีนกพิราบ ซึ่งเป็นสัตว์พาหะของโรคไขสมองอักเสบ (พระมหาประหยัด ปญญญวโร, 2561, น. 1578)

5. ขาดการบูรณาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ จากการศึกษาของพระครูสุวิธาน พัฒนบัณฑิต ธวัชรัตน์ แดงหาญ และสร้อยญา วณิชชวีธี (2557) พบว่า พระสงฆ์ที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือพระสงฆ์สูงอายุ จะมีค่าใช้จ่ายในการรักษาในการไปพบแพทย์หรือไปรักษาที่คลินิก จำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง จึงต้องการผู้ปฏิบัติดูแลเวลาอาหาร มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจเยี่ยม ตรวจสุขภาพประจำปี ต้องการให้พระสังฆาธิการพัฒนาระบบสุขภาพพระสงฆ์ และให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุน การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ธวัชรัตน์ แดงหาญ และสร้อยญา วณิชชวีธี, 2557, น. 117-118)

สรุป สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้พระสงฆ์เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ พระสงฆ์ฉันอาหารที่มีไขมันสูงหรือคอเลสเตอรอลสูง อาหารผลไม้รสหวาน และดื่มน้ำปानะหรือเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมาก การออกกำลังกายของพระสงฆ์มีข้อจำกัด ปัญหาด้านจิตใจ อนามัยสิ่งแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะ และขาดการบูรณาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

การป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ดี แก้ไขปัญหาหรือลดการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากการสังเคราะห์ความรู้จากเอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรค และเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1) การถวายความรู้ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ การฉันอาหาร ออกกำลังกายและพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเรื้อรังต่าง ๆ จากศึกษาของ Phitthaphupha & Sriwisit (2017) พบว่า ความรู้และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมบริโภคอาหารของพระสงฆ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น การถวายความรู้เกี่ยวกับการฉันภัตตาหารที่มีผลต่อสุขภาพ มีความจำเป็น และการถวายอาหารโดยไม่ขัดหลักพระธรรมวินัย และพระสงฆ์ควรนำความรู้ ไปเทศน์ให้ญาติโยมทราบเกี่ยวกับอาหารที่มีประโยชน์ (อัจฉริยา พวงแก้ว, รุ่งนภา ภาณิตรัตน์, จงจิต เสน่หา, ศศิมา กุสุมา ณ อยุธยา และทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์, 2562) การออกกำลังกาย ตามแนวเวชปฏิบัติการออกกำลังกายในพระสงฆ์ (มัญจวรรณ ลียุทธานนท์, ผกาสรณ์ อุไรวรรณ, จริญญา แก้วสกุลทอง และปภาสินี แซ่ดี, 2562) การออกกำลังกายโดยใช้สมาธิบำบัดแบบ SKT ของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร กันทรดุษฎี เตรียมชัยศรี สอนผู้ป่วยที่มีปัญหาสุขภาพ และโรคเรื้อรัง โดยการดูแลสุขภาพด้านจิตประสาทกาย การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทำให้ระดับ กรดแลคติกและคอร์ติซอล (cortisol) ในเลือดลดลง ส่งผลให้น้ำตาลในเลือดลดลงและสามารถ ป้องกันโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ได้ (สมพร กันทรดุษฎี เตรียมชัยศรี, 2556) ดั่งการศึกษาของ สุภาพร แนวบุตร (2562) พบว่า หลังใช้เทคนิคสมาธิบำบัด SKT 3 ผู้ป่วยโรคไขมันในเลือดสูง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับคลอเรสเตอรอล ลดลงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .001$ และค่าเฉลี่ยระดับคลอเรสเตอรอลของกลุ่มทดลอง ลดต่ำกว่ากลุ่มควบคุม (กลุ่มที่ไม่ ใช้ SKT3) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .001$ (สุภาพร แนวบุตร, 2562, น. 96)

2) การจัดทำสื่อสุขภาพ สร้างสื่อให้ความรู้เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ พระสงฆ์ พุทธศาสนิกชน ชุมชนและสังคม ทราบเกี่ยวกับโภชนาการที่มีประโยชน์สำหรับ พระสงฆ์ ดังเช่น การใช้สื่อสงฆ์ไทยไกลโรค เกี่ยวกับโภชนา ปานะ กายะ และกิจกรรม จะช่วย ให้เพิ่มประสิทธิภาพในการลดน้ำหนัก ลดไขมันในเลือด (จงจิตร์ อังคทะวานิช, รุ่งฉัตร อำนวย และพรชนก เศรษฐอนุกุล, 2560; จงจิตร์ อังคทะวานิช, 2562) จากการศึกษาของอัจฉริยา พวงแก้ว, รุ่งนภา ภาณิตรัตน์, จงจิต เสน่หา, ศศิมา กุสุมา ณ อยุธยา และทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ พบว่า สื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมบริโภคอาหารของพระสงฆ์ และความร่วมมือของ ทุกฝ่ายช่วยให้พระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการบริโภคอาหาร การส่งเสริมภาวะ โภชนาการที่สมดุล เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

3) วรรณคดีให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้และตระหนักในการเลือกอาหารถวายพระสงฆ์ แนะนำพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับอาหารบุญ ควรจัดภัตตาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ ดังเช่นจากการศึกษาของศรีเมือง พลังฤทธิ์ (2562) ศึกษาแนวทางสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยแนะนำประชาชนในชุมชนตามบ้านเกี่ยวกับอาหารทำบุญที่เหมาะสม ให้แม่ครัวจัดเมนูอาหารสำหรับพระ และไวยาวัจกรช่วยประกาศในวันพระ หลีกเลี้ยงอาหาร หวาน มัน เค็ม และแจกแผ่นพับอาหาร ให้แม่ค้าที่ทำกับข้าวมาขายหน้าวัดในวันพระ (ศรีเมือง พลังฤทธิ์, 2562, น. 133-142) อีกทั้ง พระสงฆ์ควรนำความรู้ไปเทศน์ให้ญาติโยมทราบเกี่ยวกับอาหารที่มีประโยชน์ เป็นการให้ความรู้พุทธศาสนิกชนในการจัดภัตตาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ เป็นการช่วยป้องกันการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของพระสงฆ์ (มัญจวรรณ ลียุทธานนท์, ผกาสรณ์ อุไรวรรณ จริณญู แก้วสกุลทอง และปภาสินี แซ่ตี้ว, 2562, น. 104-115)

4) ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขอนามัยภายในวัด การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา ด้าน การจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ ควรสะอาด สงบ เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย ด้านการจัดการ สิ่งแวดล้อมเชิงบุคคล ควรมีการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมด้านการสื่อสารและบุคคลที่คบหา ด้านการจัดการ สิ่งแวดล้อมเชิงสังคม ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้มากขึ้น (พระมหาประหยัด ปญญญาโวโร, 2561, น. 1578)

5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การสร้างความร่วมมือและสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือดูแลสุขภาพพระสงฆ์แบบองค์รวม โดยร่วมมือกับ อสม. และบุคลากรด้านการแพทย์ โรงพยาบาลและหน่วยงานสาธารณสุข ร่วมกันจัดบริการดูแลสุขภาพพระสงฆ์เชิงรุกอย่างต่อเนื่องร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงานองค์กรและประชาชนในชุมชน (ชรินทร์ ท่วงมิตร นเรศน์ ฐิตินันท์วิวัฒน์ และอมรรัตน์ กล้าทัพ, 2560; พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, ธวัชรัตน์ แดงหาญ และสร้อยญา วาณิชวิธิ, 2558; Phitthaphupha & Sriwisit, 2017) สอดคล้องกับนโยบายการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ตามธรรมนูญสุขภาพ พ.ศ. 2560 จะต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งองค์กรคณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข ภาคประชาชน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของงานอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง (พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโธ และคณะ, 2561)

สรุปองค์ความรู้การเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ ประกอบด้วย สถานการณ์สุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในระดับประเทศและในภาคเหนือ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่พบบ่อย 4 โรค คือโรคอ้วน/อ้วนลงพุง ไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน อีกทั้งสาเหตุการเกิดโรค การประเมิน/อาการ

การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) ถวายความรู้การดูแลสุขภาพ 2) จัดทำสื่อสุขภาพ 3) รมรงค์ให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้และตระหนักในการเลือกอาหารถวายพระสงฆ์ 4) ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขอนามัยภายในวัด 5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ อันจะเป็นการช่วยป้องกันการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของพระสงฆ์เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเกิดความต่อเนื่องยั่งยืน เนื่องจากการทำงานแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ทุกฝ่ายช่วยเหลือกัน ระดมทรัพยากรต่าง ๆ ใช้ร่วมกัน ทำให้เครือข่ายเข้มแข็งและมีพลังในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโครงการย่อยที่ 1 องค์กรความรู้และการพัฒนาการป้องกันและการสร้างเสริมสุขภาพเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ ภายใต้แผนงาน ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย MCU RS -800763053

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มและแผนงานสำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. (2560). แผนยุทธศาสตร์ การป้องกันโรคและควบคุมโรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ : อีโมชั่นอาร์ต.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. สถานการณ์ด้านโภชนาการในผู้สูงอายุไทยและพระสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2563 จาก shorturl.at/wCKMO
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). วัตถุประสงค์การจัดการสิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2564 จาก shorturl.at/chAP1
- คณิตศษัตร์ วุฒิสักดิ์สกุล. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคเหนือ. 24(1), 71-83.
- จงจิตร อังคทะวานิช. (2562). คู่มือโภชนาการสงฆ์ไทยไกลโรค 4.0. กรุงเทพฯ : ปัญญามิตรการพิมพ์.
- จงจิตร อังคทะวานิช, รุ่งฉัตร อำนวย, และพรชนก เศรษฐอนุกุล. (2560). บัตรไทยไกลโรค 4.0 (พิมพ์ครั้งที่ 5). เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2563 จาก shorturl.at/hqLTZ

- จุฑามาศ โกสียะกุล และอันธิมา สายบุญศรี (2554). ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโรคซึมเศร้า ในพระสงฆ์อาพาธด้วยโรคซึมเศร้าที่เข้ารับการรักษาในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาล สงฆ์. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 56(3), 267-276.
- ชมพูนุท สิงห์มณี, วโรตม เสมอเชื้อ, และสมศรี สัจจะสกุลรัตน์. (2560). พฤติกรรมสุขภาพของ พระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา. วารสาร มจร. นครน่านปริทรรศน์. 1(1), 43-55.
- ชรินทร์ ห่วงมิตร, นเรศน์ ฐิตินันท์วิวัฒน์, และอมรรัตน์ กล้าทัพ. (2560). การวิจัยพัฒนารูปแบบ การสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ (รายงานการวิจัย). นครสวรรค์ : สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 จังหวัดนครสวรรค์.
- ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์ (2558). ประสิทธิภาพของรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพแนววิถีพุทธ สำหรับพระสงฆ์. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 22(3), 77-100.
- เทียนทิพย์ เดียวกี้ (Thianthip Dlawkee). (2562). ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ไทย. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2563 จาก shorturl.at/yIS49
- ธนศักดิ์ โปตระนันท์, ทวีศักดิ์ กสิผล, และชฎาภา ประเสริฐพวง. (2560). ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการดูแลตนเองตามองค์ประกอบสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ ในเขตดุสิต กรุงเทพฯ. วารสารเกษมบัณฑิต. 18(1), 135-145.
- พระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ งามญวงค์), วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง, และสมบุรณ์ สุขสำราญ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี. วารสารรัชภาคย์. 12 (25), 94-106.
- พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒน์ และคณะ. (2561). สุขภาวะพระสงฆ์ : การพัฒนารูปแบบ การเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน (รายงานการวิจัย).แพร่ : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, ธวัชรัตน์ แดงหาญ, และสร้อยญา วัชชวิสี. (2557). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. วารสารสำนักงานควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น. 22(2), 117-128.
- พระมหาประหยัด ปญญญาโวโร (2561). การจัดการสิ่งแวดล้อมวัดเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ไทยตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 6(4), 1578-1593.
- มัญจวรรณ ลียุทธานนท์, ผกาสรณ์ อุไรวรรณ, จริญญา แก้วสกุลทอง, และปภาสินี แซ่ตี้ว. (2562). การพัฒนารูปแบบถวายความรู้การดูแลด้านสุขภาพสำหรับพระภิกษุสงฆ์. วารสารวิทยาลัยพยาบาลนครราชสีมา. 25 (2), 104-115.

- มาลินี กำใจบุญ (2560). การจัดการการดูแลตนเองของพระสงฆ์อาพาธด้วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับบริการที่คลินิกเบาหวาน โรงพยาบาลสงฆ์. วารสารกรมการแพทย์, 42(2), 68-75.
- โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). แนวทางเวชปฏิบัติการเคลื่อนไหวร่างกายการออกกำลังกายในพระสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2563 จาก shorturl.at/ltnZ4
- วีรศักดิ์ เมืองไพศาล. (ม.ป.พ.). “ไขมันในเลือดสูง” เวชศาสตร์ผู้สูงอายุ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. เรียกใช้เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2564 จาก shorturl.at/joM46
- ศูนย์ข้อมูล โรงพยาบาลแพ่ง. (2563). ข้อมูล 10 อันดับโรค ของพระสงฆ์ที่มารับบริการ โรงพยาบาลแพ่ง เอกสารอัดสำเนา. 2563.
- ศรีเมือง พลังฤทธิ์. (2562). สถานะสุขภาพและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ. 37 (2), 133-142.
- สนธนา สีฟ้า. (2560). การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานี. วารสารวิชาการ สถาบันพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 10(1), 117-125.
- สมพร กันทรดุขฎี เตรีียมชัยศรี. (2556). การปฏิบัติสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 12. นนทบุรี : ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเจียฮั่ว.
- สุพัตรา ศรีวณิชชากร, และอรรรถเกียรติ กาญจนพิบูลวงศ์ (บรรณาธิการ). (2559). ข้อเสนอ (ร่าง) ยุทธศาสตร์บูรณาการการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อในประเทศไทย ที่ตอบสนองต่อ 9 เป้าหมาย ปี พ.ศ. 2560-2568. นนทบุรี : อักษรกราฟฟิกแอนด์ ดีไซน์.
- สุภาพร แนวบุตร. (2562). ผลของการควบคุมระดับคลอเรสเตอรอลโดยใช้เทคนิคสมาธิบำบัด SKT 3. วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย. 12(1), 96-104.
- สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย (2562). แนวทางการรักษาโรคความดันโลหิตสูงเวชปฏิบัติทั่วไป พ.ศ. 2562. เชียงใหม่ : ทริคธิงค์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2560). ผลการสำรวจพบพระสงฆ์ในกทม. มีภาวะอ้วนลงพุง. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2563 จาก shorturl.at/svzBD
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2561). ห่วงสามแฉกร พระสงฆ์อ้วนลงพุง. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2563 จาก shorturl.at/kzCM2

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) โดย Donnaya Suvetwethin. (2562). วิกฤตสงฆ์ไทย อ้วนอมโรค. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2563 จาก shorturl.at/djvyC
- สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. (2560). รูปแบบการบริการ ป้องกันควบคุมโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อัจฉริยา พ่วงแก้ว, รุ่งนภา ภาณิตรัตน์, จงจิต เสน่หา, ศศิมา กุสุมา ณ อยุธยา และทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมกรบริโภคอาหารของ พระสงฆ์ มุมมองของพระสงฆ์. วารสารทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. 12(1), 81-91.
- _____. (2556). ผลการวิจัยสุขภาพพระสงฆ์ไทยแท้. เรียกใช้ 2 มิถุนายน 2563 จาก www.posttoday.com/social/general/224915
- Banjare, J.B., & Bhalerao, S. (2016). Associated noncommunicable disease burden. *International Journal of Health & Allied Science*. 5(2), 81-87.
- Fricchione, G.L. (2018). The challenge of stress-related Non -Communicable diseases. *Med Sci Monit Basic Res*; 24, 93-95.
- Kiatkanon, K., Maungtoug, N., Dhiranathara, N., & Techathawenon, P. (2020). Factors influencing food consumption behavior in Buddhist monks with non-communicable diseases. The 2020 International Academic Multidisciplines Research Conference in Cape Town. pp 40-43. เรียกใช้เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2564 จาก shorturl.at/xFKW7
- Laochai, W., Thummakul, D., & Jiraprapon, N. (2020). Promoting physical activity among Buddhist monks: The role of nurse. *Journal of Food Health and Bioenvironmental Science*. 13(2), 59-66.

การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง
แบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ*

PREVENTION AND PROMOTION THE HEALTH OF MONKS ABOUT
CHRONIC NON-COMMUNICABLE DISEASE WITH PARTICIPATORY
NETWORK PARTNERS IN THE UPPER NORTH, THAILAND

ธาดา เจริญกุลศล, Thada Chalernkusol
พระราชเขมากร, Phrarachkhemakorn
สุพจน์ แก้วไพฑูรย์, Supot Kaewphaitoon
สุพิชญา กันกา, Supitchaya Kunka
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

กาญจนา ดำจตุติ, Kanjana Damjutti
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : Thada_5825@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และ 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์

---

* Received 25 November 2020; Revised 21 June 2021; Accepted 23 June 2021

ในเขตอำเภอเมืองแพร่ จำนวน 100 รูป พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดน่าน จำนวน 100 รูป

ผลการวิจัย พบว่า 1) การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง ภาวะน้ำหนักเกิน (อ้วน) โรคไขมันในเส้นเลือด และโรคเบาหวาน ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ใช้หลัก 3 อ 3 ส (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ สติ สิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่าย) โดยการเลือกพิจารณาที่จะฉันอาหาร ออกกำลังกายอาทิตย์ละ 3 วัน ครั้งละ 30-60 นาที จัดการความเครียด โดยใช้หลักจิตภาวนาทำให้จิตใจสงบสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพ พร้อมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 2) ผลการประเมินประสิทธิผลความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์หลังได้รับการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับความรู้ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ย เพิ่มขึ้นร้อยละ 80 ยกเว้นโรคเบาหวานมีความรู้เฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 80

คำสำคัญ : การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพ, โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

Abstract

This research article aimed 1) to prevent non-communicable diseases and promote the health of Buddhist monks' by applying innovation concerning health promotion and prevention of non-communicable diseases, 2. to evaluate effectiveness of knowledge cultivation relating to Buddhist monks' health promotion and prevention of non-communicable diseases before and after the use of formulated innovation. It was a mixed method research It used not only documentary analysis but also action research. The samples were the Buddhist monk who lived at the Muang Phrae District about 100 monks and the Buddhist monks who lived of the Muang District, Nan Province about 100 monks. The data analysis were used mean ($\bar{X}$) standard deviation (S.D.) and percentage (%)

The results were found as follows;

1) Health promotion and prevention of non-communicable diseases, were Hypertension, Obesity, High Cholesterol and Diabetes, could be done by applying “Sam Aor Sam Sor” principles: Food, Exercise, Emotion, Consciousness, Environment, and Network. Buddhist monks should consider the food nutrition before consuming. They should have physical movement 3 times a week at least 30 minutes a day. Moreover, the stress management by used mental development principles for peaceful mind making, environmental creating to take care the health by emphasizing all part participation in conduction. 2) The result of evaluation of the effectiveness the knowledge health promotion and prevention of non-communication diseases before and after applying innovation. The results indicated that after received knowledge score were a higher 80 percent level, it was except for diabetes, with an average were lower than 80 percent of literacy.

Keywords : Prevention and Promotion, Chronic non-Communicable Diseases

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยในยุคปัจจุบันมีพฤติกรรมการกินอาหารที่เปลี่ยนไป สะดวกซื้อกินมากกว่าทำเอง บริโภคอาหารไขมันสูง น้ำตาลสูง อาหารที่มีกากใยน้อย ส่งผลให้ประชาชนไทยมีความชุกของโรคเรื้อรังที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ สูงขึ้นเรื่อย ๆ ภาคเหนือพบอัตราป่วยด้วยความดันโลหิตสูง สูงที่สุดของประเทศ คือ ร้อยละ 32.6 สำหรับความชุกของโรคอ้วน ประชากรไทย มีน้ำหนักเกิน (ดัชนีมวลกายหรือ BMI > 25 การกระจายความชุกของโรคอ้วนในแต่ละภาคใกล้เคียงกัน (วิชัย เอกพลากร, 2557) สำหรับความชุกของภาวะไขมันในเลือดสูง พบว่า ร้อยละ 43.8 ของประชากรไทย อายุ 15 ปี ขึ้นไป มีระดับไขมันคอเลสเตอรอลสูง (TC $\geq$ 200 mg/dl) โดยความชุกของทั้งโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และไขมันในเลือดสูง จะพบสัดส่วนที่สูงขึ้นตามวัย (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

รายงานการเฝ้าระวังโรคไม่ติดต่อเรื้อรังปี พ.ศ. 2561 สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับข้อมูล 18/21 แห่งมามาตรฐานจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด พบว่า จังหวัดแพร่ มีผู้ป่วยโรคเบาหวาน อัตราความชุก 1,817.32 ต่อประชากรแสนคน โรคความดัน

โลหิตสูง อัตราความชุก 3,423.77 ต่อประชากรแสนคน โรคหัวใจขาดเลือด อัตราความชุก 623.87 ต่อประชากรแสนคน จังหวัดน่าน พบว่า มีผู้ป่วยโรคเบาหวาน อัตราความชุก 1,332.36 ต่อประชากรแสนคน โรคความดันโลหิตสูง อัตราความชุก 3,524.98 ต่อประชากรแสนคน โรคหัวใจขาดเลือด อัตราความชุก 351.51 ต่อประชากรแสนคน (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค สำนักโรคไม่ติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 11 มีนาคม 2563) จากการรายงานสถิติข้อมูลพระสงฆ์มีอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลที่พระสงฆ์เข้ารับการรักษานี้ในโรงพยาบาลด้วยโรค 3 อันดับแรก คือ โรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันในเลือดสูง โรคเบาหวาน (จงจิตร อังคทะวานิช, 2559) โรคเรื้อรังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ให้ลดลงอีกด้วย (กรมการแพทย์, 2559) และส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจ (ประเวศ วะสี, 2560)

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยเร่งรัดการขับเคลื่อน “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ.2560” ซึ่งเป็นกรอบและแนวทางสร้างสุขภาวะให้กับพระสงฆ์ทั่วประเทศ ได้มอบนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เป็นแกนประสานนำนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันขับเคลื่อนธรรมนูญพระสงฆ์สู่การปฏิบัติ โดยการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมพลัง บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)” โดยการยึดหลัก “ธรรมนำโลก” เพื่อมุ่งสู่ 3 เป้าหมายสำคัญ คือ 1. พระสงฆ์ต้องดูแลสุขภาพตนเองได้ 2. ชุมชนและสังคมร่วมกันดูแลสุขภาพพระสงฆ์ และ 3. พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนได้เช่นที่เคยเป็นมา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, 2563)

ดังนั้น จากปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติศาสนกิจและคุณภาพชีวิตประจำวันแล้ว พระสงฆ์สามารถดูแลและป้องกันสุขภาพของตนเองได้ โดยการนำนวัตกรรม การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ มาปรับพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดี ลดอัตราการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในพระสงฆ์ โดยความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ที่ดูแลเกี่ยวกับพระสงฆ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การดำเนินงานวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) วิธีคือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มประชากรพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยจำนวนประชากรพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดแพร่ ในพื้นที่ มจร. วิทยาเขตแพร่ จำนวน 691 รูป และจำนวนประชากรพระสงฆ์ในเขตอำเภอนาน จังหวัดน่าน ในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน จำนวน 643 รูป โดยคำนวณจากสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 รูป

3. เครื่องมือการวิจัย

1. แบบทดสอบความรู้ เพื่อประเมินความรู้เรื่องการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ก่อนและหลังจากใช้นวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

2. การจัดกิจกรรมให้ความรู้โดยใช้นวัตกรรมการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) หนังสือ ตำรา ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมข้อมูลจากการทำแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยอาศัยวิธีการของ

Denzin

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบความรู้ด้วยสถิติพื้นฐานเพื่อหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ข้อมูลชุดองค์ความรู้การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยผู้วิจัยได้นำชุดองค์ความรู้มาสังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ให้ครอบคลุมทุกประเด็นให้ครบถ้วน

ผลการวิจัย

1. การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง พบว่า

โรคเบาหวาน คือ ภาวะน้ำตาลในร่างกายนสูงกว่าปกติ เนื่องจากการขาดอินซูลินซึ่งผลิตจากตับอ่อน หรือภาวะดื้ออินซูลิน จึงไม่สามารถนำน้ำตาลไปใช้เป็นพลังงานได้ สาเหตุหรือปัจจัยเสี่ยงจากกรรมพันธุ์ ครอบครัวมีประวัติเป็นโรคเบาหวาน พฤติกรรมรับประทานอาหารหวาน มัน อ้วน ขาดการออกกำลังกาย การประเมินว่าเป็นเบาหวาน ระดับน้ำตาลในเลือด (หลังอดอาหาร 8 ชม.) มากกว่า 126 มก. อย่างน้อย 2 ครั้ง มีค่าระดับน้ำตาลสะสมในเลือดมากกว่า 6.5% ขึ้นไป

โรคความดันโลหิตสูง หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีระดับความดันโลหิตตั้งแต่ค่าตัวบน (หัวใจบีบตัว) 90 มิลลิเมตรปรอท ค่าตัวล่าง (หัวใจคลายตัว) 140 มิลลิเมตรปรอท ขึ้นไป สาเหตุหรือปัจจัยเสี่ยงจากกรรมพันธุ์ พฤติกรรมรับประทานอาหารเค็ม มัน หวาน อ้วน ขาดการออกกำลังกาย สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ความเครียดสูง

โรคอ้วน หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีไขมันสะสมมากกว่าปกติเกิดจากการรับประทานอาหารมากกว่าการเผาผลาญของร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้น้ำหนักตัวมาก โดยประเมินจากค่าดัชนีมวลกาย (BMI) = น้ำหนัก หารด้วย (ส่วนสูง)² ยกกำลังสอง ถ้าค่าดัชนีมวลกายน้อยกว่า 18.5 ต่ำกว่าเกณฑ์ 18.5 - 22.9 สมส่วน 23.0 - 24.9 น้ำหนักเกิน 25.0 - 29.9 โรคอ้วน มากกว่า 30 โรคอ้วนอันตราย

โรคไขมันในเลือดสูง หมายถึง ภาวะที่มีไขมันในเลือดสูง โดยไขมัน โคเลสเตอรอล (Cholesterol) มากกว่า 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไตรกลีเซอไรด์ (Triglyceride) มากกว่า 150 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไขมันร้าย/ไม่ดี (LDL) มากกว่า 160 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไขมันดี (HDL) น้อยกว่า 50 มิลลิกรัม/เดซิลิตร จากการเจาะเลือดในตอนเช้า หลังอดอาหารและเครื่องดื่ม อย่างน้อย 10 ชั่วโมง สาเหตุ กรรมพันธุ์ ขาดการออกกำลังกาย ความเครียด สูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์ ใช้น้ำยาเสพติด ยาขับปัสสาวะ

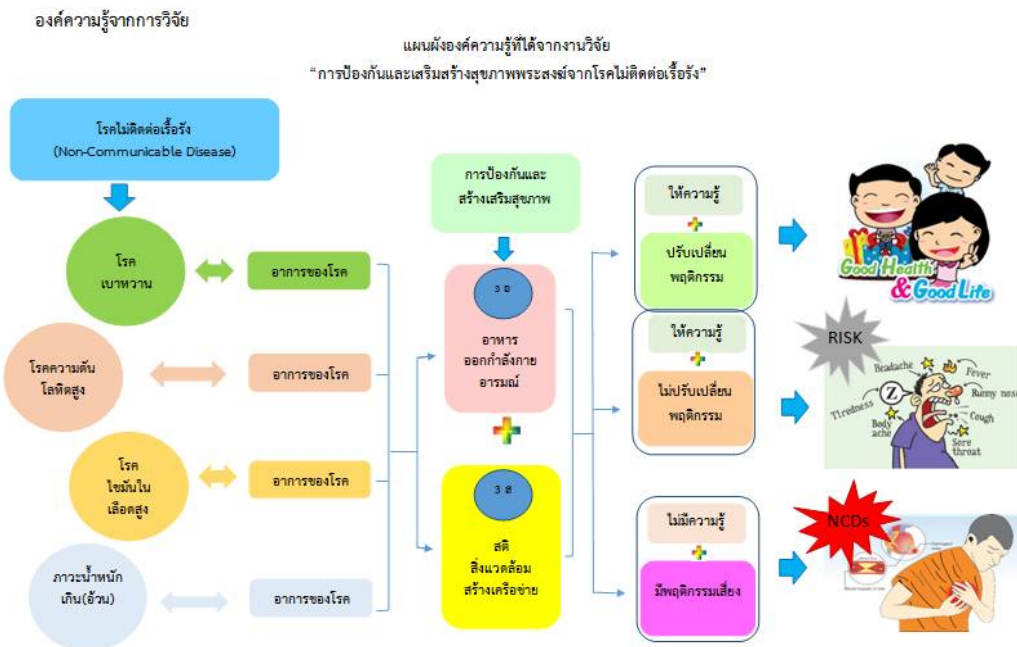
การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคอ้วน และโรคไขมันในเลือดสูง ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ใช้หลัก 3 อ 3 ส (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ สติ สิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่าย) โดยการเลือกพิจารณาที่จะรับประทานอาหาร ออกกำลังกายอาทิตย์ละ 3 วัน ครั้งละ 30-60 นาที จัดการความเครียด โดยใช้หลักจิตภาวนาทำให้จิตใจสงบสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพ พร้อมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2. การประเมินประสิทธิผลความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม

การประเมินประสิทธิผลความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์ทั้งจังหวัดแพร่และจังหวัดน่านหลังได้รับการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับความรู้โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ประกอบด้วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคอ้วน และโรคไขมันในเลือดสูง โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 80 ยกเว้นโรคเบาหวานมีความรู้เฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 80

สรุป การประเมินประสิทธิผลความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมในภาพรวม จะเห็นว่าในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์ทั้งจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน นั้น มีความรู้ในการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หลังจากได้รับฟังการถ่ายทอดความรู้ดีขึ้น ร้อยละ 80 เกี่ยวกับโรคโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 81.15 ภาวะน้ำหนักเกิน (อ้วน) ร้อยละ 89.90 โรคไขมันในเส้นเลือด ร้อยละ 80.10 ส่วนโรคเบาหวานนั้นความรู้ในการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 80 ทั้งก่อนและหลังได้รับการถ่ายทอดความรู้โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรค

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

โรคเบาหวาน (Diabetes mellitus : DM) เป็นกลุ่มโรคทางเมตาบอลิซึม ซึ่งก่อให้เกิดระดับน้ำตาลในเลือดสูงเป็นเวลานานอันเป็นผลมาจากความผิดปกติในการหลั่งอินซูลินหรือความผิดปกติในการออกฤทธิ์ของอินซูลินหรือทั้งสองประการ โรคเบาหวานพบได้ในคนทุกวัย แต่จะพบมากในคนที่อายุ 40 ปีขึ้นไป และคนที่อยู่ในเมืองมีโอกาสเป็นโรคนี้นี้มากกว่าคนในชนบท คนอ้วนและหญิงที่มีบุตรหลายคนมีโอกาสเป็นโรคนี้นี้ได้มากขึ้น (ชัยชาญ ดีโรจนวงศ์ และกอบชัย พัววิไล, 2546, น. 12) ซึ่งโรคเบาหวานชนิดที่ 2 (Type 2 DM) เป็นโรคเบาหวานชนิดที่พบเป็นส่วนใหญ่ในประเทศไทย พบได้ร้อยละ 95 ของโรคเบาหวานทั้งหมด (สุรเกียรติ์ อานานภาพ, 2544, น. 46)

โรคความดันโลหิตสูง หมายถึง ภาวะที่ความดันในเลือดขณะที่หัวใจบีบตัว (Systolic blood pressure หรือ SBP) สูงกว่า 140 มิลลิเมตรปรอทและมีความดันในเส้นเลือดขณะที่หัวใจคลายตัว (Diastolic blood pressure หรือ DBP) สูงกว่า 90 มิลลิเมตรปรอท

โรคอ้วน หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีไขมันสะสมมากกว่าปกติเกิดจากการรับประทานอาหารมากกว่าการเผาผลาญของร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้น้ำหนักตัวมาก โดยประเมินจากค่าดัชนีมวลกาย (BMI) = น้ำหนัก (ส่วนสูง)² ยกกำลังสอง ถ้าค่าดัชนีมวลกายน้อยกว่า 18.5 ต่ำกว่าเกณฑ์ 18.5 - 22.9 สมส่วน 23.0 - 24.9 น้ำหนักเกิน 25.0 - 29.9 โรคอ้วน มากกว่า 30 โรคอ้วนอันตราย

โรคไขมันในเลือดสูง หมายถึง ภาวะที่มีไขมันในเลือดสูง โดยไขมัน โคเลสเตอรอล (Cholesterol) มากกว่า 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไตรกลีเซอไรด์ (Triglyceride) มากกว่า 150 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไขมันร้าย/ไม่ดี (LDL) มากกว่า 160 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ไขมันดี (HDL) น้อยกว่า 50 มิลลิกรัม/เดซิลิตร จากการเจาะเลือดในตอนเช้า หลังงดอาหารและเครื่องดื่มอย่างน้อย 10 ชั่วโมง สาเหตุจากกรรมพันธุ์ ขาดการออกกำลังกาย ความเครียด สูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์ ใช้ยาสเตียรอยด์ ยาขับปัสสาวะ

2. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผล ความรู้การป้องกัน และการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ด้วยนวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า ความรู้การป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หลังการใช้นวัตกรรมของกลุ่มพระสงฆ์ทั้งจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน นั้นมีความรู้ในการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หลังจากได้รับฟังการถวายความรู้ดีขึ้น ร้อยละ 80 เกี่ยวกับโรคโรคความดันโลหิตสูง ภาวะน้ำหนักเกิน (อ้วน) โรคไขมันในเส้นเลือด ส่วนโรคเบาหวานนั้นความรู้ในการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 80 ทั้งก่อนและหลังได้รับการถวายความรู้โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรค สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (2544, น. 193) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมสุขภาพประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ การให้ความรู้ทางสุขภาพ การป้องกันการคงไว้ของสุขภาพ นโยบายสาธารณะทางสุขภาพ โดยแนวทางการส่งเสริมสุขภาพ เป็นการบริการการดูแลสุขภาพแบบครบวงจร และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ งามัญวงศ์) และคณะ (2561, น. 97-98) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี

ผลการวิจัย พบว่า วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อาหารที่ฉันได้จากการบิณฑบาต เป็นอาหารประเภทแป้ง ขาดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการส่งเสริมการออกกำลังกาย รวมถึงขาดการดูแลสุขภาพติดตามเยี่ยมที่ต่อเนื่องร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงาน องค์กร และประชาชนในชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของเสาวลักษณ์ มูลสาร และเกษร สำเภาทอง (เสาวลักษณ์ มูลสาร, และเกษร สำเภาทอง, 2559, น. 87-98) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามแนวทางของ DASH ร่วมด้วยทฤษฎีการรับรู้ความสามารถแห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคม เพื่อลดความเสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูง โดยโปรแกรม ประกอบด้วยกิจกรรมส่งเสริมการรับรู้และเสริมสร้างความมั่นใจ ได้แก่

- 1) การให้ความรู้เรื่องโภชนาการเพื่อควบคุมและป้องกันความดันโลหิตสูงตามแนวทางของ DASH
- 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการควบคุมระดับความดันโลหิต และ
- 3) การกระตุ้นเตือนกลุ่มเป้าหมายจากกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพล มีการเสริมสร้างกำลังใจ และคอยกระตุ้นเตือนให้เกิดการปฏิบัติตัว สอดคล้องกับการศึกษาของสุรพล อริยะเดช (สุรพล อริยะเดช, 2555, น. 205-216) ที่ได้ศึกษา ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในการป้องกัน และควบคุมโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงของข้าราชการอำเภอแห่งหนึ่ง โดยใช้โปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3 Self ด้วยหลัก

PROMISE ซึ่งประกอบด้วย การคัดกรองโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การใช้ระบบพี่เลี้ยง เยี่ยมตามหน่วยราชการของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หลังการให้ความรู้เรื่องการควบคุมอาหาร กลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งรัตน์ กล้าสนอง (รุ่งรัตน์ กล้าสนอง, 2553) ที่ได้ศึกษา การประเมินผลโปรแกรมการดูแลกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดเบาหวาน ชนิดที่ 2 ของสถานีอนามัย แห่งหนึ่ง โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้รับความรู้ การแนะนำและกระตุ้นในการออกกำลังกาย อย่างสม่ำเสมอ การควบคุมอาหาร การควบคุมน้ำหนักตัว การวัดความดันโลหิต และการตรวจ น้ำตาลในเลือด ในระยะเวลา 4 เดือน พบว่า คะแนนความเสี่ยงต่อการเกิดเบาหวานชนิดที่ 2 ลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของนุชนาถ สำนัก และคณะ (2554, น. 21-28) ที่ได้ศึกษา ประสิทธิภาพของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ของประชาชนกลุ่มเสี่ยงต่อโรค ความดันโลหิตสูงในชุมชนแห่งหนึ่ง โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย การให้ความรู้เรื่อง โรคความดันโลหิตสูง การประเมินสมรรถภาพ ทางกายด้วยตนเอง อาหารกับพลังงานที่สมดุล การออกกำลังกาย ด้วยท่าฤๅษีดัดตน และ กิจกรรมเพื่อนร่วมทางวางแผน เพื่อปฏิบัติกิจกรรม โดยมี อสม.น้อย เป็นเสมือนเพื่อน ร่วมปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งติดตามเยี่ยมบ้าน พบว่า ก่อนกับหลังการทดลอง กลุ่มเสี่ยงมีการ ปฏิบัติตัวและมีความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการควบคุม ระดับความดันโลหิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ส่วนความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูง การรับรู้โอกาสเสี่ยงและความรุนแรงต่อการเกิดโรคความดันโลหิตสูง ไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Pender (1996) ที่ว่าการสร้างเสริมสุขภาพ หมายถึง การจูงใจหรือการกระทำใด ๆ ที่มีผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของยุวดี รอดจากภัย (ยุวดี รอดจากภัย, 2554) ที่ว่ากล่าว การสร้างเสริมสุขภาพ หมายถึง กระบวนการเพิ่มสมรรถนะ ของบุคคลให้มีความสามารถ ในการดูแลสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น และปรับเปลี่ยนด้านสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเกิดสภาพ การดำรงชีวิตที่นำไปสู่การมีสุขภาพดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2558, น. 117-118.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์กรรวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่พระสงฆ์ป่วยด้วยโรคกระเพาะอาหาร รองลงมาเป็นความดันโลหิตสูง ปวดหลัง ปวดเอว ไขมันในเลือด และข้อเสื่อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนา พูนเกิดมะเร็ง และนายพิชิต ปุริมาต (ยุทธนา พูนเกิดมะเร็ง และนายพิชิต ปุริมาต, 2557, น. ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักการดูแลสุขภาพตามหลักพระพุทธศาสนาของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำวัด ผลการศึกษาพบว่า พุทธวิธีในการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำวัด (อสว.) ในจังหวัดนครราชสีมา การดูแลสุขภาพด้วยวัตร 14 และการดูแลสุขภาพ

โดยการบูรณาการหลักธรรมเบื้องต้นกับงานสาธารณสุขมูลฐาน และมีการส่งเสริมการดูแลสุขภาพพระสงฆ์แบบต่อเนื่อง พร้อมจัดหาอุปกรณ์พื้นฐานสำหรับดูแลเกี่ยวกับโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง พร้อมทั้งใช้สื่อที่ทันสมัยแจ้งข่าวเกี่ยวกับสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ด้านนโยบาย คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบาย มาตรการ และแผนงานให้วัดและพระสงฆ์ มีบทบาทในการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ โดยสนับสนุนให้ความสำคัญกับชุมชนและสังคม มีส่วนรวมในการเปิดพื้นที่ให้มีกิจกรรมหรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่อง การป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในภาคเหนือ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์. (2559). กรมการแพทย์เปิดตัวโครงการพัฒนาการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์-สามเณรทั่วประเทศ. สารกรมการแพทย์. 21(5).
- กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค สำนักโรคไม่ติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. ข้อมูลโรคไม่ติดต่อ. เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2563 จาก <http://thaincd.com/2016/mission/documents-detail.php?id=13684&tid=32&gid=1-020>.
- จงจิตร อังคทะวานิช. (2559). สถานการณ์ปัญหาโภชนาการในพระสงฆ์จากโครงการสงฆ์ไทยไกลโรค. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ชัยชาญ ดีโรจนวงศ์ และกอบชัย พัววิไล. (2546). การวินิจฉัยและจำแนกโรคเบาหวาน, ตำราโรคเบาหวาน. สมาคมต่อมไร้ท่อแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2560). พระพุทธศาสนาทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ.

- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2544). ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ยุทธนา พูนเกิดมะเร็ง และนายพิชิต ปุริมาต. (2557). การบูรณาการหลักการดูแลสุขภาพตามหลักพระพุทธศาสนา ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำวัน (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระกิตติญาณเมธี (สมเกียรติ รัมภ์วงศ์) และคณะ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี. วารสารรัชต์ภาคย์. 12(25). 97-98.
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. วารสารสำนักงานป้องกัน ควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดขอนแก่น. 22 (2). 117-118.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ.เปิดเวทีคิกออฟธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์, เปิดเวทีธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2563. จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/44179>.
- เสาวลักษณ์ มูลสาร, และเกษร สำเภาทอง. (2559). ผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภคอาหารตามแนวทางของ DASH ร่วมด้วยทฤษฎีการรับรู้ความสามารถ แห่งตนและแรงสนับสนุนทางสังคม เพื่อลดความเสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูง. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา. 11(1), 87-98.
- สุรพล อริยะเดช. (2555). ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในการป้องกันและควบคุมโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ของข้าราชการอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า. 29(3), 205-216.

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์
ขบวนการเสรีไทย กรณีศึกษาอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง)
ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่*

THE PROCESS OF COMMUNITY PARTICIPATION IN THE
DEVELOPMENT OF THE FREE THAI MOVEMENT HISTORICAL AREA :
A CASE STUDY OF THERDKIAT FREETHAI PARK (PHAE PIANG
CAMP) THUNG KHAEO SUBDISTRICT, NONG MUANG KHAI DISTRICT,
PHRAE PROVINCE

ดำเนิน หมายดี, Dumnern Maidee
ไพลิน ภูจันทน์, Pailin Phuweenaphan
สาขาวิชาเมืองและการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Politics and Government,
Faculty of Political Science and Public Administration,
Chiang Mai University
E-mail : Em_2526@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาที่มาและประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยในพื้นที่อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ และศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย อุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

---

* Received 24 February 2021; Revised 21 June 2021; Accepted 23 June 2021

ผลการวิจัย พบว่า พื้นที่แพะเปียง เป็นผืนป่าที่ได้รับการฟื้นฟูให้เป็นที่รู้จักในนามของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย มีการฟื้นฟูขึ้นเพื่อรำลึกถึงบุญคุณผู้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยที่เป็นวีรบุรุษของทนายทเสรีไทย แพะเปียงได้มีการฟื้นฟูขึ้นใน ปี พ.ศ. 2559 เพื่อสร้างเป็นอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ที่ใช้เป็นที่ฝึกกำลังพลของกองกำลังเสรีไทยสายหนองม่วงไขในปัจจุบัน การก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากยังขาดในเรื่องของการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้าง การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ในกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าว ได้ดำเนินการโดยผู้นำชุมชนเพียงฝ่ายเดียว ทำให้การพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์มีการพัฒนาไปได้อย่างช้า ๆ ไม่ต่อเนื่อง และจึงทำให้ขาดการต่อยอดในการพัฒนาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั่วไปศึกษาหาความรู้ในเรื่องพื้นที่อำนวยการของกองกำลังเสรีไทย

คำสำคัญ : กระบวนการมีส่วนร่วม, การพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย

Abstracts

The objectives of this article were to study the origin and history of the Free Thai Movement in the area of Nong Muang Khai District, Phrae Province and to study the process of people's participation in the development of the Free Thai Movement Historical Area; a case study of THEDKIAT FREETHAI PARK (PHAE PIANG CAMP) THUNG KHAEO SUBDISTRICT, Thung Khaeo Sub-District, Nong Muang Khai District, Phrae Province. It was a qualitative research. The data were collected from document and in-depth interview.

The results of the research were found that Phae Piang area was a restored forest area known as the historical site of the Free Thai Movement. There was a revival to commemorate the kindness of people's the participants of the Seri Thai movement as a hero of the free Thai heir. Phae Piang had restored in the year 2016 to build a Therdkiat Freethai Park (Phae piang Camp) that used as a training ground for the Freethai Forces, Nong Muang Khai at present time the construction was not yet completed due to lack the support the budget in construction from the public and private sector continuously

including the people's participation in thinking, doing, participating in decisions making in community activities, as the action is carried out by the community leaders alone. As a result, the development of the historic area had developed slowly and it was not continuously the construction was carried out alone, with no official work to support it lack the adding in development to be ready in order to be a learning center for the general public for studying and learn about the area of command of the Free Thai Forces.

Keywords : The Process of participatory, The Development of historical Area free Thai movement

บทนำ

ประเทศไทยเมื่อย้อนไปในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเป็นประเทศมหาอำนาจในแถบเอเชียต้องการที่จะกำจัดอิทธิพลของชาติตะวันตก ด้วยการเข้าร่วมรบกับประเทศเยอรมนีและประเทศอิตาลี (กลุ่มอักษะ) ทำการขยายอำนาจด้วยการรุกรานพื้นที่แมนจูเรียและประเทศจีน ก่อนจะขยายอิทธิพลทางทหารมาสู่พื้นที่ฝั่งอินโดจีน จนภาวะสงครามได้รุกรามล้ำมาถึงประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2484 กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลบุกรุกเข้ามาในประเทศไทย รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นได้เดินทัพผ่านประเทศไทย และตัดสินใจเข้าร่วมสงครามข้างฝ่ายญี่ปุ่น (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2535, น. 88) ได้สร้างความไม่พอใจให้กับคนไทยกลุ่มหนึ่ง ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลด้วยการคัดค้านนโยบายสงครามของรัฐบาล และได้ร่วมกับคนไทยในสหรัฐอเมริกา โดยการนำของหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ชักชวนคนไทยที่มีความรักชาติเข้าร่วม อันนำไปสู่การก่อตั้ง “ขบวนการเสรีไทย” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น และเพื่อเป็นข้อต่อรองกับสัมพันธมิตรองค์การที่มีบทบาทในการกู้ชาติ ในประเทศไทยขบวนการเสรีไทยมีศูนย์อำนวยการอยู่ที่กรุงเทพมหานคร โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะกระจัดกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ภุชงค์ กันทาธรรม, 2552, น. 9-10) สมาชิกเสรีไทยรุ่นแรกจากต่างประเทศทำการเดินทางแอบเข้าประเทศไทยได้สำเร็จ ด้วยการกระโดดร่มลงที่จังหวัดแพร่ ซึ่งจังหวัดแพร่มีผู้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยโดยเป็นเขตปฏิบัติการของอเมริกัน มีผู้นำคนสำคัญในจังหวัดแพร่ คือ เจ้าวงศ์ แสนศิริพันธ์ และนายทอง กันทาธรรม โดยงานแรกของขบวนการเสรีไทยในจังหวัดแพร่ คือ การคอยรับและช่วยเหลือเสรีไทยที่เดินทางมาจาก

ต่างประเทศเพื่อเข้ามาดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นด้วยการกระโดดร่ม และด้วยเนื่องจากจังหวัดแพร่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง มีเส้นทางรถไฟสายเหนือที่ญี่ปุ่นใช้ลำเลียงพลเพื่อไปโจมตีพม่าและอินเดีย การตัดเส้นทางดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นรุกคืบหน้าได้ช้า การทำงานของสมาชิกเสรีไทยของจังหวัดแพร่ เป็นลักษณะของกองสอดแนมหาข่าวเกี่ยวกับจุดที่ตั้งของกองทัพญี่ปุ่นทั้งในเมืองแพร่และเมืองลำปาง แล้วส่งข่าวให้ฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองเดลี ประเทศอินเดีย หลังจากนั้นเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรจะนำระเบิดมาทิ้งเพื่อเป็นการตัดกำลังของญี่ปุ่น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2543, น. 98)

การดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยจึงต้องมีการวางแผนการทำงาน การประสานงาน ร่วมกันอย่างใกล้ชิดทั้งภายในและภายนอก ร่วมกันปรึกษาหารือการวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน ส่งผลให้การดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยเป็นไปด้วยความสะดวก มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้มิให้ข้อมูลรั่วไหล เพราะการทำงานของขบวนการเสรีไทยเป็นงานที่มีความเสี่ยงเป็นอย่างมาก เนื่องจากถ้าความลับเกิดรั่วไหลย่อมเกิดอันตรายต่อสมาชิกผู้ร่วมขบวนการ มีการเก็บรักษาความลับเป็นอย่างดี ขบวนการเสรีไทยเกิดจากการรวมตัวของคนไทยทุกชนชั้นทั้งในประเทศและผู้ที่เข้าร่วมขบวนการทุกท่านต้องถือว่า มีความเสียสละและความกล้าหาญอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้เข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทยภายใต้การยึดครองของกองทัพญี่ปุ่น (สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2563)

ในส่วนของผู้ที่แพะเปียง คำว่า “แพะเปียง” คือ ผืนป่าเต็งรังที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะล้อมรอบด้วยเทือกเขาสูง ในเขตของตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ได้ถูกบันทึกในหน้าประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการของขบวนการเสรีไทยสายเหนือ ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการยืนยันสถานะของการเป็นหนึ่งในประเทศผู้ชนะสงครามตอนต้นปี พ.ศ. 2488 เครื่องบินลำเลียงทิ้งระเบิด C-47 ดาโกต้า ของกองทัพสัมพันธมิตร จึงจำเป็นต้องนำพลร่ม คือ นายชโรช โล่ห์สุวรรณ รวมทั้งวิทยุสื่อสารและอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมาก มาสนับสนุนการปฏิบัติงานของขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ นายทวีศักดิ์ สินธุวงศ์ กับพลพรรคเสรีไทยจากตำบลหนองม่วงไข่ จึงเลือกเอา “แพะเปียง” ซึ่งมีสภาพเป็นป่าเต็งรังล้อมรอบด้วยลำห้วยแม่แฮดที่ไหลคดเคี้ยว ซ่อนตัวอยู่กลางเทือกเขาสูงในท้องที่ของตำบลทุ่งแก้วเป็นจุดรับสัมภาระ เนื่องจากเล็งเห็นแล้วว่าเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมที่สุด และหลังจากนั้นป่าแพะเปียงก็ถูกใช้เป็นค่ายฝึกอาวุธ เป็นศูนย์บัญชาการสำหรับการหาข่าว สอดแนม และวางแผนโจมตีกองทหารญี่ปุ่นที่ตั้งค่ายอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงเรื่อยมาจนสิ้นสุดสงคราม (ชมรมคนรักแพะเปียง, 2559)

จากสภาพพื้นที่และความเป็นมาของขบวนการเสรีไทยในพื้นที่อำเภอหนองม่วงไข่ ค่ายแพะเปียง หรืออุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย ถูกฟื้นฟูให้เป็นพื้นที่แห่งประวัติศาสตร์ขบวนการ

เสรีไทย โดยการนำโดย นางอำพร ชมภูมิ่ง กำหนดตำบลทุ่งแค้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ได้นำเรื่องแพะเปียงเสนอต่อนายอำเภอหนองม่วงไข่ ให้สนับสนุนและผลักดันให้มีการก่อสร้างเป็นสถานที่จารึกไว้ซึ่งประวัติศาสตร์ของขบวนการเสรีไทยสายหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ และในการฟื้นฟูและพัฒนาสถานที่แพะเปียงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่ ผืนป่าที่ได้รับการฟื้นฟูให้เป็นที่รู้จักในนามของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยใช้เป็นที่ฝึกกำลังพล ได้มีการฟื้นฟูเพื่อรำลึกถึงบุญคุณผู้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยที่เป็นวีระบุรุษของทนายทเสรีไทย โดยนางอำพร ชมภูมิ่ง ซึ่งเป็นกำนันตำบลทุ่งแค้ว ผู้เป็นทนายทของผู้ร่วมขบวนการเสรีไทย ได้ดำเนินการฟื้นฟูแพะเปียง ในปี พ.ศ. 2559 ได้ใช้งบประมาณแผ่นดินโครงการตามนโยบายของรัฐบาล มาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ระดับตำบล หรือ “โครงการตำบลละ 5 ล้านบาท” โดยแบ่งงบประมาณในการดำเนินการก่อสร้างจำนวน 1.2 ล้านบาท เพื่อสร้างเป็นอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทยสถานที่แห่งนี้อยู่ในเขตพื้นที่ของกรมทางหลวงชนบท และอยู่ติดกับเขตป่าสงวน ในการใช้พื้นที่แห่งนี้ทางกรมทางหลวงชนบทได้อนุญาตให้ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการจัดตั้งเป็นสถานที่จารึกประวัติศาสตร์โดยให้ใช้พื้นที่ริมขอบทาง โดยให้ใช้เนื้อที่ห่างจากถนนขอบถนนออกไปไม่เกินข้างละ 15 เมตร ของทั้งสองฝั่งถนน เพื่อดำเนินการสร้างเป็นอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ ชุมชนตำบลทุ่งแค้ว โดยกำนันอำพร ชมภูมิ่ง ในปัจจุบันการก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากยังขาดในเรื่องของการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ในกิจกรรมของชุมชน (สัมภาษณ์ นางอำพร ชมภูมิ่ง, กำนันตำบลทุ่งแค้ว, 5 ตุลาคม 2563)

ในการจัดกิจกรรม “ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ” ณ เขตอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์อุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย “แพะเปียง” เมื่อวันที่ 20 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2559 โดยมีสโมสรไลออนส์สวนหลวงกรุงเทพและสโมสรไลออนส์อัมรินทร์ราชบุรี ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งแค้ว พร้อมด้วยตัวแทนส่วนราชการของอำเภอหนองม่วงไข่ คณาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ คณะครูและนักเรียนจากโรงเรียนพัฒนาประชาอุปถัมภ์ โรงเรียนบ้านทุ่งแค้ว ชมรมนักปั่น “เสือเสรีไทย” ชมรม “คนรักแพะเปียง” พร้อมด้วยพี่น้องประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติขึ้นเพื่อคืนความสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติ (ชมรมรักแพะเปียง, 2559) จากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน ส่วนใหญ่จะเป็นคณาจารย์นักศึกษา คณะครูนักเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชมรมปั่นจักรยานที่เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก หลังจากกิจกรรม “ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ” ในปี พ.ศ.2559 จนถึงปัจจุบันการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ ค่ายแพะเปียง มีการพัฒนาไปอย่างช้า ๆ (การสังเกตการณ์จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม นายดำเนิน หมายดี, 2559)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ ขบวนการเสรีไทย ยังมีปัญหาในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนของภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ในเขตตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของขบวนการเสรีไทยในเรื่องของ “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย อุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่” ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามผล ประเมินผล ของชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย ให้มีการพัฒนาไปในทางที่ดียิ่งขึ้น และสามารถทำให้สถานที่แห่งนี้เป็นที่มีความรักและหวงแหนของประชาชนในชุมชน และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แห่งใหม่ของจังหวัดแพร่ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในเรื่องของสถานที่สำคัญของวีระบุรุษผู้กล้าหาญเสียสละเพื่อไม่ให้ประเทศชาติตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอื่น สามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ได้อย่างน่าภูมิใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาและประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยในพื้นที่อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย อุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Documentaries) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) มีขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยของชุมชนตำบลทุ่งแค้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2) การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study)

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) (สุวิมล ติรกานันท์, 2555, น. 170) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน มีการบันทึกเสียง และจดบันทึกข้อความการสัมภาษณ์

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับนำมาใช้ในวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำนักงานการท่องเที่ยว นักวิชาการในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป และทายาทผู้ร่วมขบวนการเสรีไทย ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยได้เลือกเป็นตัวแทนในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ที่ให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ จำนวน 20 คน ได้แก่

องค์กรภาครัฐ

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน 1 คน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งแค้ว	
2) นักวิชาการในสถานศึกษา	จำนวน 2 คน
(1) ครูโรงเรียนบ้านทุ่งแค้ว 2) ครูโรงเรียนม่วงไข่วิทยาคม	
3) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแพร่	จำนวน 1 คน
(1) นักวิชาการการท่องเที่ยว	
4) ที่ว่าการอำเภอหนองม่วงไข่	จำนวน 1 คน
(1) ปลัดอำเภอหนองม่วงไข่	

ภาคประชาชน

5) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

(1) ผู้ใหญ่บ้านทุ่งแคว หมู่ที่ 1 (2) ผู้ใหญ่บ้านทุ่งแคว หมู่ที่ 2

(3) ผู้ใหญ่บ้านทุ่งแคว หมู่ที่ 3 (4) กำนันตำบลทุ่งแคว

(5) ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านทุ่งแคว หมู่ที่ 4

6) ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน

(1) ประชาชนในหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 (2) ประชาชนในหมู่บ้าน หมู่ที่ 2

(3) ประชาชนในหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 (4) ประชาชนในหมู่บ้าน หมู่ที่ 4

7) ทายาทผู้ร่วมชบวนการเสรีไทย จำนวน 5 คน

หลักเกณฑ์ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สัมภาษณ์อยู่ในขอบข่ายประเด็นเดียวกัน เพื่อการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของกรวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ชบวนการเสรีไทย กรณีศึกษา อุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ตำบลทุ่งแคว อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และทำการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารแล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยเป็นเชิงพรรณนา

2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping)

ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์

3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดของบุคคล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์

อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub – themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ จนไปถึงการเขียนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารแนวคิดผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า

ขบวนการเสรีไทยในพื้นที่อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ โดยมี นายทอง กันทาธรรม เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในจังหวัดแพร่ มีหน้าที่คอยรับและช่วยเหลือเสรีไทยที่เดินทางมาจากต่างประเทศ เพื่อเข้ามาดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นด้วยการกระโดดร่ม และเนื่องด้วยจังหวัดแพร่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง มีเส้นทางรถไฟสายเหนือที่ญี่ปุ่นใช้ลำเลียงพลเพื่อไปโจมตีพม่าและอินเดีย การตัดเส้นทางดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นรุกคืบหน้าได้ช้าลง ในอำเภอหนองม่วงไข่มีความเกี่ยวข้องกับขบวนการเสรีไทย เนื่องจากมีการใช้พื้นที่ตำบลหนองม่วงไข่เป็นศูนย์ประสานงานการรับส่งข่าวสารและยุทธปัจจัย การฝึกกำลังพลหากมองพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ อำเภอหนองม่วงไข่เป็นแหล่งชุมชนที่เริ่มตั้งถิ่นฐานจากอิทธิพลของสภาพธรรมชาติ โดยชุมชนอยู่อาศัยตามที่ราบลุ่มของแม่น้ำยม และลำห้วยต่าง ๆ พื้นที่แพะเปียงได้รับการฟื้นฟูให้เป็นที่รู้จักในนามของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย เพื่อรำลึกถึงบุญคุณผู้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยที่เป็นวีระบุรุษของทนายทเสรีไทย แพะเปียงได้มีการฟื้นฟูขึ้นในปี พ.ศ. 2559 เพื่อสร้างเป็นอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ที่ใช้เป็นที่พักกำลังพลของกองกำลังเสรีไทยสายหนองม่วงไข่ ในปัจจุบันการก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากยังขาดในเรื่องของการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้าง การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ ในกิจกรรมของชุมชนเนื่องจากการดำเนินการ ดังกล่าว ได้ดำเนินการโดยผู้นำชุมชนเพียงฝ่ายเดียว ทำให้การพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์มีการพัฒนาไปได้อย่างช้า ๆ ไม่ต่อเนื่อง การก่อสร้างได้ดำเนินไปโดยลำพังโดยไม่มีส่วนงานใดเข้ามาสนับสนุนเป็นทางการ

เมื่อไม่มีงบประมาณในการพัฒนาต่อจึงหยุดการก่อสร้างไว้ก่อนทำให้สถานที่แห่งนี้ขาดการต่อยอดในการพัฒนาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั่วไปศึกษาหาความรู้ในเรื่องพื้นที่อำนาจการของกองกำลังเสรีไทย

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเองและการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นที่จะต้องรับปรัชญาที่มนุษย์ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมกลุ่มขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ ขบวนการเสรีไทย กรณีศึกษาอุทยานเทิดเกียรติเสรีไทย (ค่ายแพะเปียง) ตำบลทุ่งแก้ว อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่” กระบวนการมีส่วนร่วมชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์เสรีไทย ควรมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาเพื่อแก้ปัญหา การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นน้อยสุดซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้มีการฟื้นฟู

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ประชาชนรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนดำเนินการ การเปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน การปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยผู้นำมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ปรีกษาหารือทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอความคิดเห็นประเด็นประชาชนเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในชุมชนด้วย ผลประโยชน์ของพื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นประโยชน์ทางบวก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในเรื่องของประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทย การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนย่อมได้รับประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์เสมอ ทำให้ได้เรียนรู้ และฟื้นฟูพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่คนรุ่นหลังควรได้รับรู้ถึงการปฏิบัติการของวีรบุรุษของไทยในอดีต

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนได้ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จยากลำบาก

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และที่สำคัญชุมชนสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นประสบอยู่ได้ เพราะพลังของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกันรับผิดชอบในสิ่งที่ร่วมกันคิดและตัดสินใจในการดำเนินงานสามารถขับเคลื่อนนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จได้ มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธณิศวัล กุลศรี (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานสิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้อย กระบวนการมีส่วนร่วมถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความต้องการที่เป็นอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้น ๆ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑสถานสิรินธรให้ก้าวหน้า คือ การจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาให้ครอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ควรมีการพัฒนา ปรับปรุงสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณภาพ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ การปรับปรุงทัศนียภาพ กำหนดเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยทำให้ทราบถึงวีรบุรุษของไทยที่สามารถปกป้องเอกราชของชาติไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของใคร
2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ขบวนการเสรีไทยและสามารถนำมาประยุกต์กับการพัฒนาองค์กรต่าง ๆ ของทุกภาคส่วนได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ของขบวนการเสรีไทยในจังหวัดแพร่
2. ควรศึกษาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2553). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดแพร่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชมรมคนรักแพะเปียง. (2559). เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.facebook.com/pages/category/Community-Center/ชมรมคนรักแพะเปียง-1617930525139285/>.

ดำเนิน หมายดี. (2559). ข้อมูลจากผู้สังเกตการณ์. ในการร่วมกิจกรรมของชุมชน
ธณัศวัด กุลศรี. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. (2535). ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันปรีดี พนมยงค์ (2563). ภารกิจเพื่อสันติภาพและเอกราชของขบวนการเสรีไทย. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://pridi.or.th/th/content/2020/05/243>

สุวิมล ตีรกานันท์, (2555). การวิเคราะห์ตัวแปรพหุในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อำพร ชมพูนิง. (2563). กำนันบ้านทุ่งแก้ว. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.

การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ
การสอนภาษาจีน ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา
ของนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน*

THE DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL TO ENHANCE
LANGUAGE TEACHING CAPACITY BASED ON COGNITIVE
APPRENTICESHIP FOR TEACHER PROFESSIONAL STUDENTS
IN CHINESE LANGUAGE TEACHING MAJOR

จันทร์จิรา ชัยภมรฤทธิ์,
Janjira Chaipamornrit
เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ,
Ketsaraphan Punsrigate Khongjaroen
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
Program in Curriculum and Instruction,
School of Education University of Phayao
E-mail : janjira_panya@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีน ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน โดยใช้ขั้นตอนการศึกษา 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาและการเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนของนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน ขั้นที่ 2) การสังเคราะห์ข้อความรู้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นที่ 3) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ

---

* Received 14 May 2021; Revised 27 June 2021; Accepted 29 June 2021

การสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา ขั้นที่ 4) การจัดทำเอกสารและสื่อประกอบรูปแบบการเรียนการสอนเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา และขั้นที่ 5) การตรวจสอบและประเมินรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา (ก่อนการทดลองใช้)

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน ควรใช้การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก เรียนรู้จากการสังเกตการณ์ปฏิบัติของตัวแบบ การกำหนดภาระงานที่เพิ่มความซับซ้อน และหลากหลายที่สะท้อนผลการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการพัฒนาดตนเองต่อเนื่องไป โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน เป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1) ขั้นการจัดเตรียมของครู (ดำเนินการก่อนการจัดการเรียนการสอน) และระยะที่ 2) ขั้นผู้เรียนสร้างความรู้ (ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน) ซึ่งมีอยู่ 8 ขั้นตอน คือ 1. ผู้สอนดำเนินการสอนทฤษฎีและเนื้อหาสาระ 2. ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลและสรุปความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย 3. ผู้เรียนออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีครูและตัวแบบช่วยให้คำแนะนำ 4. ผู้เรียนสะท้อนเนื้อหาสาระและทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 5. ผู้สอนเตรียมตัวผู้เรียนในการปฏิบัติการสอนในสถานปฏิบัติการจริง 6. ผู้เรียนนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ไปใช้สอนจริง 7. ผู้เรียนสรุปผลการเรียนรู้และสะท้อนการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ 8. ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองตามสภาพจริง

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอน, เสริมสร้างสมรรถนะ, การฝึกหัดทางปัญญา, นักศึกษาวิชาชีพรู, การสอนภาษาจีน

Abstract

This article aimed to develop teaching model to enhance Chinese language teaching performance through cognitive apprenticeship of pre-service teacher studying in Teaching Chinese program by following the 5 steps : 1. Studying and analyzing theories and concepts relating to cognitive apprenticeship and the enhancement of Chinese teaching performance, 2. Synthesizing knowledge in order to be the conceptual framework of teaching model development, 3. Developing teaching model for enhancing Chinese

language teaching performance through cognitive apprenticeship, 4. Creating teaching materials in order to enhance Chinese language teaching performance of pre-service teachers through cognitive apprenticeship, and 5. Checking and evaluating the constructed teaching model before try-out.

The results were as follows;

The teaching model for enhancing Chinese language teaching performance of pre-service teachers should focus on problem-based learning and observational learning. In addition, giving various complex tasks and responsibilities, regarded as learning outcome reflection, can promote learners' knowledge and understanding, leading to self-development. Learning management was divided into 2 phases: phase 1: teaching preparation (it should be conducted before teaching), phase 2: constructing knowledge (it should be conducted in classroom teaching) consisting of 8 following steps: 1. Teachers teach contents and related theories to learners, 2. Learners collect and summarize information, 3. Learners design lesson plans by following teachers' advice and model, 4. Learners reflect their lesson plan's contents, 5. Teachers prepare learners for their school practicum, 6. Learners use their lesson plan in real situations, 7. Learners summarize their learning outcome and reflect their learning, both in theoretical and practical aspects, and 8. Learners evaluate their learning outcome based on authentic assessment.

Keywords : Teaching Model, Enhancement of Teaching Performance ,
Cognitive Apprenticeship, Pre-service Teachers, Chinese Language

บทนำ

รัฐบาลไทยเองได้กำหนดให้ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศภาษาที่สองสำหรับคนไทย จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการรู้ภาษาจีนย่อมมีประโยชน์อย่างยิ่ง คนที่สามารถใช้ภาษาจีนในการติดต่อสื่อสารได้คล่องแคล่ว ก็เท่ากับมีเครื่องมือชิ้นสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ การประกอบอาชีพ การขยายโอกาสทางธุรกิจ และการศึกษาหาความรู้ในวิทยาการแขนงต่าง ๆ ซึ่งจีนเปรียบเสมือนคลังภูมิปัญญาตะวันออกที่มีค่ามหาศาล (สุภิญญา เรือนแก้ว, 2560) นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาด้านภาษาจีนให้ครอบคลุมทุกด้าน และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยให้สามารถผลิตนักเรียนที่มีความรู้ภาษาและวัฒนธรรมจีน มีทักษะภาษาจีนในระดับที่ใช้ได้จริง เพื่อใช้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้อย่างดียิ่ง โดยได้ประกาศจัดตั้งสถาบันภาษาจีน เป็นกลุ่มภายในสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) โดยมีหลักการและภารกิจ คือ

1. ส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตร สารการเรียนรู้ แบบเรียน คู่มือครู การจัดการสอน สื่อการสอน และผลิตสื่อเสริมการสอนภาษาจีน
2. ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำข้อสอบวิชาภาษาจีน และการคัดเลือกเพื่อบรรจุครูภาษาจีน
3. ปรับพื้นฐานพัฒนาครูภาษาจีนให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถตามมาตรฐานครูภาษาจีน รวมทั้งช่วยพิจารณาถ่วงดุลองผลงานวิชาการให้แก่ครูภาษาจีนก่อนเข้าสู่กระบวนการนำเสนอเพื่อการเลื่อนวิทยฐานะ
4. สร้างข้อสอบเพื่อวัดระดับความสามารถด้านภาษาจีนตามกรอบมาตรฐานสากล เพื่อวัดผลความสามารถด้านภาษาจีนของนักเรียนเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน
5. ติดตาม ประเมินผล การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในชั้นเรียน
6. ส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
7. ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การสอนภาษาจีนกับหน่วยงานของรัฐและของเอกชน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
8. สรรหาและติดตามดูแลครูเจ้าของภาษา (ครูอาสาสมัครชาวจีน) ที่มาสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันเป็นผลมาจากโครงการความ

ร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ (Hanban)

9. ปฏิบัติงานตามที่คณะทำงานยุทธศาสตร์การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีน มอบหมาย หรือให้ข้อเสนอแนะ

10. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ดังจะเห็นว่าในระดับภาคการศึกษาขั้นพื้นฐานเอง ก็ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาจีน ด้วยเหตุนี้ การจะพัฒนาระบบการเรียนการสอนภาษาจีนนั้น ปัจจัยสำคัญประการแรก คือ การพัฒนาครูผู้สอนภาษาจีนให้มีคุณภาพ ให้มีทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความสามารถด้านการสอน โดยการจัดการองค์ความรู้ที่จะสอนอย่างมีคุณภาพ ทั้งในแง่การพัฒนาความรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการอบรมสั่งสอนที่พัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพจิต เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีระบบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ มีการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ และมีการวัดและประเมินคุณภาพผู้เรียนจากผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (สถาบันภาษาจีน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, น. 13)

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยสร้างเสริมสมรรถนะการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาเอก การสอนภาษาจีน ที่เมื่อจบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพในอนาคตเขาจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องตามหลักการและแนวคิดกระบวนการฝึกหัดทางปัญญา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและสร้างองค์ความรู้ได้โดยวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งประกอบด้วยความรู้ทางวิชาชีพครู ทักษะด้านการออกแบบการสอน การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนของนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ข้อความที่เกี่ยวกับแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาและการเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนของนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน

- ขั้นที่ 2 การสังเคราะห์ข้อความรู้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน

- ขั้นที่ 3 การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา

- ขั้นที่ 4 การจัดทำเอกสารและสื่อประกอบรูปแบบการเรียนการสอนเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา

- ขั้นที่ 5 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา (ก่อนการทดลองใช้)

ผลการวิจัย

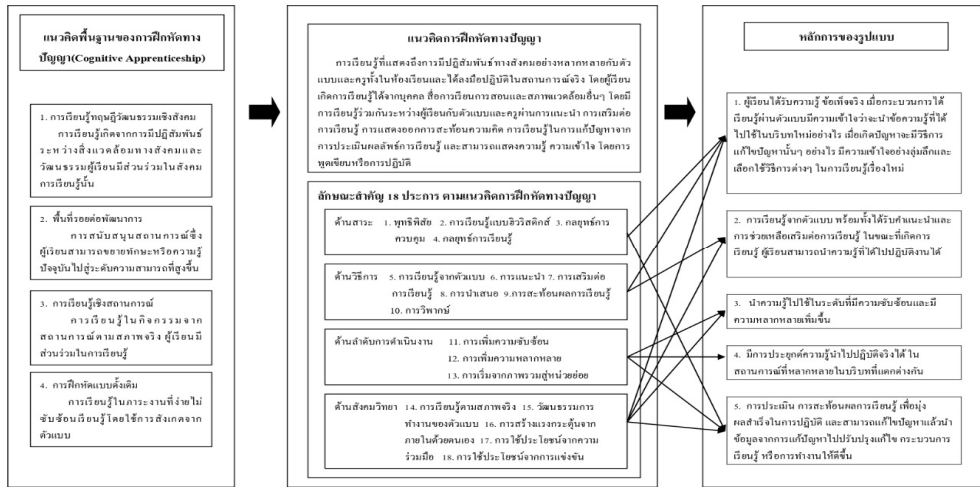
จากการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนที่นำเสนอ ปรากฏผลการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีน ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน ได้รูปแบบการเรียนการสอนโดยมีหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย

1) การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยจะเกิดขึ้นได้ดี หากผู้สอนดำเนินการสอนแบบฮิวริสติกส์ คือ การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก รวมทั้งฝึกกลวิธีในการเรียนรู้และควบคุมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การเรียนรู้จากการสังเกตการณ์ปฏิบัติของตัวแบบ พร้อมได้รับคำชี้แนะความช่วยเหลือ การเสริมต่อการเรียนรู้จากตัวแบบจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาจากขั้นที่เป็นอยู่ ไปขั้นที่สูงขึ้น

3) การกำหนดภาระงานที่เพิ่มความซับซ้อนและหลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะไปตามลำดับ

4) การสะท้อนผลการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการพัฒนาตนเองต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ

ภาพที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนเสริมสร้างสมรรถภาพการสอนนักศึกษาวิชาชีพรู วิชาเอกการสอนภาษาจีน ซึ่งประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ การออกแบบการสอน และการจัดการเรียนการสอน ทักษะการออกแบบการสอนและการจัดการเรียนการสอน และเจตคติต่อวิชาชีพรู มีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นการจัดเตรียมของครู (ดำเนินการก่อนการจัดการเรียนการสอน) คือ

- 1.1 การคัดเลือกตัวแบบตามเกณฑ์
- 1.2 การเตรียมตัวแบบในการทำหน้าที่ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา
  - 1.2.1 กำหนดหน้าที่ภาระงานและบทบาทในการเป็นตัวแบบทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เรียนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา
  - 1.2.2 ฝึกทักษะตัวแบบในการทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เรียน (Scaffolding) ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา
- 1.3 วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับตัวแบบ

ระยะที่ 2 ชั้นผู้เรียนสร้างความรู้ (ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน) คือ

ก. ภาคทฤษฎี

2.1 ชั้นสังเกต : ผู้สอน (ตัวแบบด้านทฤษฎี) ดำเนินการสอนทฤษฎีและเนื้อหาสาระโดยทำหน้าที่เป็นตัวอย่างในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบฮิวริสติกส์ คือ การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักการทำ ความเข้าใจ/การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลและประสบการณ์เดิม และนำตัวแบบ (ด้านการฝึกปฏิบัติการ) ที่จะทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา มาช่วยให้ตัวอย่างการปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

2.2 ชั้นสรุปความรู้ : ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลและสรุปความรู้ด้วยตนเอง

2.3 ชั้นผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ : ผู้เรียนออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีครูและตัวแบบช่วยให้คำแนะนำและเสริมสร้างต่อการเรียนรู้

2.4 ชั้นผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้ : ผู้เรียนสะท้อนความรู้ ความคิด และปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนวคิด แนวทางในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานต่อไป

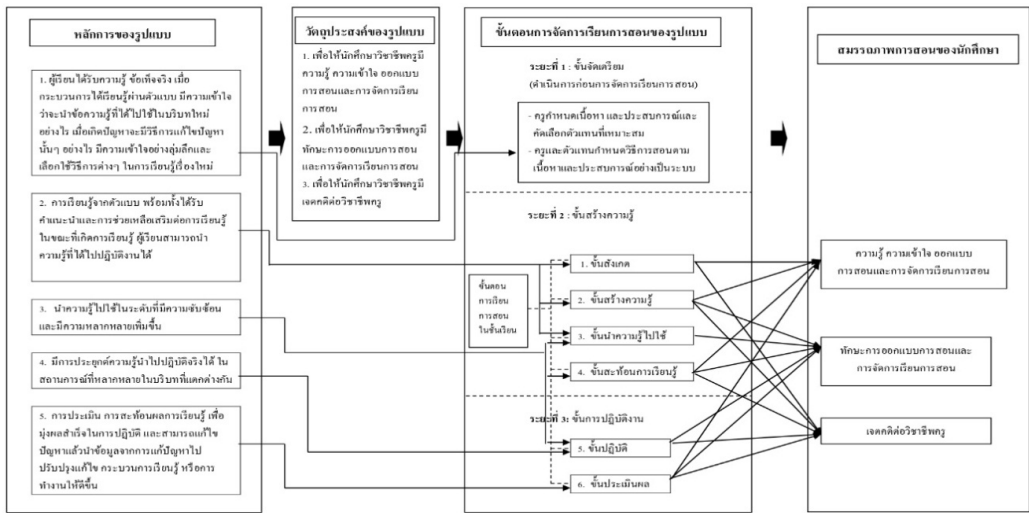
ข. ภาคปฏิบัติ

2.5 ชั้นเตรียมฝึกปฏิบัติ : ผู้สอนเตรียมตัวผู้เรียนในการปฏิบัติการสอนในสถานปฏิบัติการจริง (สถานศึกษา) และชี้แจงลักษณะของการเรียนรู้ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา

2.6 ชั้นฝึกปฏิบัติการสอน : ผู้เรียนนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ไปใช้สอนจริง โดยระหว่างสอนได้รับคำแนะนำและการเสริมต่อการเรียนรู้จากตัวแบบ

2.7 ชั้นสรุปผลการเรียนรู้ : ผู้เรียนสรุปผลการเรียนรู้และสะท้อนการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ

2.8 ชั้นประเมินทักษะการเรียนรู้ : ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองตามสภาพจริง

ภาพที่ 2 จากการสังเคราะห์หลักการของรูปแบบสู่ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบ

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนมี 8 ขั้นตอน คือ

1. **ขั้นสังเกต** ผู้สอนดำเนินการสอนทฤษฎีและเนื้อหาสาระโดยทำหน้าที่เป็นตัวแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบฮิวริสติกส์ คือ การสอน โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก การทำความเข้าใจ/การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลและประสบการณ์เดิมและนำตัวแบบ (ด้านการฝึกปฏิบัติการ) ที่จะทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา มาช่วยให้ตัวอย่างการปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการจัดสถานการณ์ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะพื้นฐานด้านการสอนของวิชาชีพครูซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นประสาทรับความรู้สึกต่าง ๆ และร่วมกันพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือปัญหานั้น ๆ ในด้านการสอนทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้
2. **ขั้นสรุปความรู้** ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลและสรุปความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมายเป็นขั้นที่ผู้เรียนเรียนรู้จากตัวแบบโดยการชี้แนะ แนะนำหรือสังเกตพฤติกรรมกิจกรรมการเรียนรู้อ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความสำคัญของข้อมูลต่าง ๆ จากตัวแบบ การสังเกตกระบวนการต่าง ๆ ที่ตัวแบบปฏิบัติทักษะต่าง ๆ คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้
3. **ขั้นผู้เรียนนำความรู้ไปใช้** ผู้เรียนออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีครูและตัวแบบช่วยให้คำแนะนำและเสริมสร้างต่อการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันออกแบบและสร้างหลักการและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ออกแบบการเรียนการสอนเมื่อมีปัญหาสงสัย สอบถามและแก้ปัญหาตามคำแนะนำจากตัวแบบ

และผู้สอน เพื่อให้การออกแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยตัวแบบจะต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างการกระทำและการคิด จึงเกิดการสร้างความรู้อย่างมีความหมายจากการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์และความคิด และให้ความหมายของความคิดรวบยอดตามความเข้าใจของผู้เรียนเอง เพื่อให้การออกแบบการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

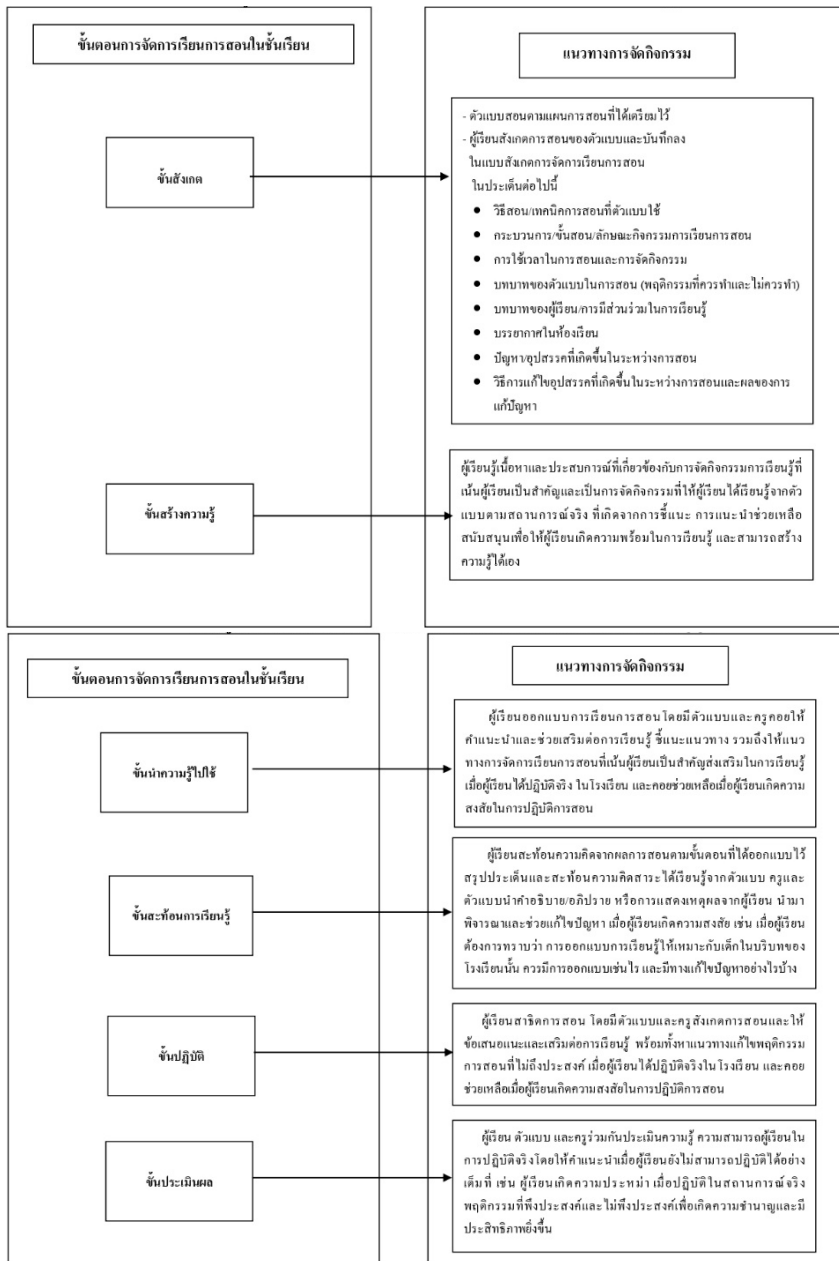
4. ขั้นผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้ ผู้เรียนสะท้อนเนื้อหาสาระและทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนสะท้อนความรู้ ความคิด และปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูและตัวแบบร่วมวิพากษ์เพื่อพัฒนางานขั้นสะท้อนความคิดเป็นขั้นที่ผู้เรียนอภิปราย แสดงเหตุผลสนับสนุน หรือโต้แย้งตรวจสอบความคิดอธิบายความคิด โดยแสดงเหตุผลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ของตัวแบบและเปรียบเทียบกระบวนการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาของตนเองและกลุ่มตัวแบบทำหน้าที่ผู้นำการอภิปรายและเป็นผู้ร่วมอภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเสนอแนวคิดแนวทางในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานต่อไป

5. ขั้นเตรียมฝึกปฏิบัติ ผู้สอนเตรียมตัวผู้เรียนในการปฏิบัติการสอนในสถานปฏิบัติการจริง (สถานศึกษา) และชี้แจงลักษณะของการเรียนรู้ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา

6. ขั้นฝึกปฏิบัติการสอน ผู้เรียนนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ไปใช้สอนจริง โดยระหว่างสอนได้รับคำแนะนำและการเสริมต่อการเรียนรู้จากตัวแบบ เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกับตัวแบบศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากการฝึกหัดงานที่เกี่ยวข้องตามที่ร่วมกันวางแผนไว้ภายใต้คำแนะนำ การชี้แนะ จนกระทั่งนักศึกษาวิชาชีพครูเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองร่วมกับการเสริมต่อการเรียนรู้ของตัวแบบ

7. ขั้นสรุปผลการเรียนรู้ ผู้เรียนสรุปผลการเรียนรู้และสะท้อนการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ

8. ขั้นประเมินทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนประเมินการเรียนรู้ของตนเองตามสภาพจริงเป็นขั้นที่ผู้เรียนประเมินองค์ความรู้ที่ได้ และตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ วิธีการแก้ปัญหาโดยการพูดหรือเขียน

ภาพที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน มีรายละเอียดการอภิปราย ดังนี้

1. การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการวิเคราะห์หลักสูตรที่ใช้ เพื่อศึกษาและระบุประเด็นที่ต้องการพัฒนาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งพบว่าควรพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ การออกแบบการสอนและการจัดการเรียนการสอน ทักษะการออกแบบการสอน และการจัดการเรียนการสอน เจตคติต่อวิชาชีพครู และควรจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม โดยการเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริง สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยการฝึกหัดทางปัญญาเป็นการพยายามที่จะปรับผู้เรียนให้เข้ากับการเรียนตามสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวสรุปของ กิงฟา สินจุงษ์ และไพศาล สุวรรณน้อย (2553) กล่าวว่า ผู้สอนควรรู้ความคลาดเคลื่อนของนักเรียนอะไร และอย่างไรบ้าง เพราะจากสถานการณ์จริงที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อครูผู้สอนได้เข้าใจถึงการเรียนตามสภาพที่เป็นจริงแล้ว นักเรียนสามารถลงมือกระทำกรกับข้อมูล หรือสถานการณ์ที่เป็นจริงที่ผู้สอนได้สร้างขึ้น ที่มีกิจกรรมหรืองานที่ท้าทายถึงความสามารถในการเรียนรู้ และการเข้าใจของผู้เรียนเป็นลำดับขั้นตอน โดยผ่านกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในสังคม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การให้ผู้เรียนฝึกฝนจนเกิดความรู้กระจ่างแจ้งในสิ่งที่ทำ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ประสบการณ์จากการมีปฏิสัมพันธ์กับตัวเองโดยมีแนวความคิดมาจากทฤษฎีของ Collins, Brown & New man (1989) ที่มีตัวแบบ (Modeling) การแนะนำ (Coaching) การเสริมต่อการเรียนรู้ (Scaffolding) การแสดงออก (Articulation) การสะท้อนความคิด (Reflection) และการอธิบาย (Explanation) จึงเน้นการสร้างความรู้โดยการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายจากการมีปฏิสัมพันธ์กับตัวเอง การฝึกหัดงาน การมีส่วนร่วมกัน การสะท้อนความคิด การประคับประคอง และการสอนแนะ สรุปสาระสำคัญของแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญาจากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน และสรุปขั้นตอนการเรียนการสอนโดยการวิเคราะห์เงื่อนไขการเรียนรู้ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา กล่าวคือ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีการวางแผนการสอน ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ

การให้ข้อมูลย้อนกลับโดยผู้เรียนและนำไปปรับเพื่อทดลองสอนครั้งต่อไป ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องการจัดการเรียนการสอนทางวิชาชีพครู (Schunk, 2000)

จะเห็นได้ว่าผู้วิจัย ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีน ตามแนวความคิดฝึกหัดทางปัญญา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีการกำหนดองค์ประกอบในการพัฒนา และในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนามีความสัมพันธ์กัน และสามารถลำดับขั้นตอนของการพัฒนาได้ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อนักศึกษากลุ่มควบคุมนั้นมีพฤติกรรมไม่แตกต่างจากก่อนเรียนเท่าใด เพราะเหตุผลหนึ่งนี้อาจมาจาก นักศึกษายังขาดการทบทวน หรือทวนซ้ำถึงขั้นตอนจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละช่วง หรือเมื่อทำกิจกรรมอื่นแล้ว ก็ลืมที่จะกลับมาทบทวนซ้ำ จึงทำให้พฤติกรรมย่อยดังกล่าว มีผลที่ไม่แตกต่างจากก่อนการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kogan (2002 : pp. 1-3) ที่กล่าวไว้ว่า แนวทางในการสร้างคุณลักษณะว่า ผู้เรียนควรมีการฝึกซ้ำ (Repeated Practice) นั้นหมายถึง ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละช่วงเวลา คือ มีเนื้อหาสาระในหลักสูตรจำนวนมาก ถ้าสอนสาระเกี่ยวกับคุณงามความดีผ่านไป แล้ว ก็ไม่สามารถที่จะกลับมาทวนสาระเดิมได้อีกครั้งหนึ่ง ส่วนแนวทางในการสอดแทรกโครงสร้างทางคุณลักษณะ จึงควรมีการฝึกฝนในสถานการณ์ของการนำคุณงามความดี ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน และสามารถเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และฝึกฝนในการนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ให้มากขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดไม่ได้หมายความว่า นักศึกษาไม่มีการพัฒนาที่สูงขึ้น แต่เป็นข้อค้นพบที่ดีที่จะช่วยให้ผู้สอนและนักศึกษาได้ตระหนักในประเด็นดังกล่าวและให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นการศึกษาปัจจัยพื้นฐาน วิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของแนวความคิดการฝึกหัดทางปัญญา สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวความคิดการฝึกหัดทางปัญญา เกิดจากการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนั้น สิ่งสำคัญ คือ สามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาได้ไปใช้พัฒนาศึกษาในความสามารถด้านต่าง ๆ ได้จริง และสามารถพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ กล่าวคือ สามารถนำมาพัฒนาได้ทั้งในด้านการรู้ความรู้สึกรู้คิด และปฏิบัติเชิงจริยธรรม โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาอยู่ที่การสร้างเสริมให้ผู้เรียนนั้น อยู่ในขอบเขตในการกระทำที่ถูกต้อง ทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง ซึ่งค่านิยมทางจริยธรรมที่สำคัญนั้น จัดว่าเป็นหัวใจของคุณธรรมในระดับสากล นั่นคือ การมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบที่จะพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย และจุดประสงค์ และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคม (Lickona, Schapps, and Lewis, 2002) และจากเหตุผลดังกล่าว จึงต้องกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อให้มีการนำไปใช้อย่างมีหลักเกณฑ์ และเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงกำหนดองค์ประกอบซึ่งได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์

ขั้นตอนรูปแบบการเรียนการสอน การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลรูปแบบการเรียนการสอน

3. คุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญด้านการจัดการเรียนการสอนทางวิชาชีพครู เป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมของขั้นตอนในรูปแบบการเรียนการสอน และแผนการสอน และปรับปรุงแก้ไข นำไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่มีสภาพใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงปรับปรุงและแก้ไขจุดบกพร่อง เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอนและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด จึงกล่าวได้ว่ามีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นระบบ

4. รูปแบบการเรียนการสอนสอดคล้องกับการเสริมสร้างสมรรถภาพการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครู ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญานั้น จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าประกอบด้วยหลักการของรูปแบบ 5 หลักการ คือ

1) การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยจะเกิดขึ้นได้ดี หากผู้สอนดำเนินการสอนแบบอิวิริสติกส์ คือ การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก รวมทั้งฝึกกลวิธีในการเรียนรู้และควบคุมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การเรียนรู้จากการสังเกตการณ์ปฏิบัติของตัวแบบ พร้อมได้รับคำชี้แนะความช่วยเหลือการเสริมต่อการเรียนรู้จากตัวแบบจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาจากขั้นที่เป็นอยู่ไปขั้นที่สูงขึ้น

3) การกำหนดภาระงานที่เพิ่มความซับซ้อนและหลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะไปตามลำดับ

4) การสะท้อนผลการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและมีการพัฒนาตนเองต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ

จึงเลือกเป็นประเด็นหลักในการเสริมสร้างความสามารถของนักศึกษาวิชาชีพครู นอกจากนั้น ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา ทำให้ผู้เรียนมีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นความรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่ความรู้นั้นเป็นความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ดังทฤษฎีการเรียนรู้ Bloom, B., and others (1956 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2548 น. 43) ที่เป็นพฤติกรรมด้านสมอง เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญาที่ควรเสริมสร้าง การฝึกหัดทางปัญญาจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีเจตคติที่ดีในการเรียนและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเสริมสร้างในการจัดการเรียนการสอนทางวิชาชีพครู นอกจากนั้น

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสามารถทางวิชาชีพครูในการกำหนดสมรรถนะของวิชาชีพครูที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี พบว่า ความรู้ความเข้าใจการออกแบบการสอนและการจัดการเรียนการสอนทักษะการออกแบบการสอนและการจัดการเรียนการสอน เจตคติต่อวิชาชีพครู เป็นทักษะที่มีการระบุอย่างชัดเจน เป็นความสามารถจำเป็น ชั้นพื้นฐานที่นักศึกษาวิชาชีพครูควรได้รับการพัฒนา และสอดคล้องกับแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรศึกษาผลการใช้การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีน ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูวิชาเอกการสอนภาษาจีน ที่มีต่อตัวแปรด้านการคิด ได้แก่ ทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน เช่น ทักษะการสังเกต การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เป็นต้น รวมทั้งตัวแปรด้านทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในการเรียนแบบกลุ่ม ผู้เรียนต้องใช้ทักษะการทำงานกลุ่มและทักษะการสื่อสาร รวมทั้งผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดเกือบในทุกขั้นตอน

2. ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในวิชาชีพอื่น ๆ โดยเฉพาะวิชาชีพที่เน้นการเรียนการสอนที่มีการฝึกปฏิบัติ เช่น วิชาชีพครู วิชาชีพวิศวกรรม เป็นต้น รวมทั้งการศึกษาสายอาชีพ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างจักรกล เป็นต้น

3. ควรทำการวิจัยเชิงคุณลักษณะเกี่ยวกับวิธีการคิด และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ในหอพัก วิธีการสอนของอาจารย์ด้านศึกษาศาสตร์ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนภาษาจีน ตามแนวคิดการฝึกหัดทางปัญญา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู วิชาเอกการสอนภาษาจีน ได้รับความช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากหลาย ๆ ฝ่าย ในการให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะ ติดตามความก้าวหน้าของการเขียนบทความวิจัยเรื่องนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งฟ้า สินธุ์วงศ์ และไพศาล สุวรรณน้อย. (2553). การประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพจริง. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทิตานา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันภาษาจีน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). แผนพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ (เฉพาะภาษาจีน). เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2563 จาก <http://www.moe.go.th/websm/2013/dec/439.html>.
- สุภิญญา เรือนแก้ว. (2560). ความสำคัญของภาษาจีนในปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://ning-50010110079.blogspot.com/2009/09/blog-post.html>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ.
- Bloom, B., and others. (1971). Hand Book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: McGraw – Hill Book Company Inc.
- Collins, Brown & New man. (1989). Situated Cognition and the Culture of Learning. Educational Researcher, 18(1), 32-42.
- Kogan. (2002). Models of Thinking in Young Children : A Study of the Creativity-Intelligence Distinction. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Lickona, Schapps, and Lewis. (2002). Eleven principles of effective character education: Character education partnership. Retrieved October 22, 2020, from <https://www.character.org/Principles/index.c9i/>
- Schunk, D.H. (2015). Learning theories : An educational perspective. 3rd . New Jersey : Prentice Hall.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ
หลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา*

THE DEVELOPMENT OF TRAINING CURRICULUM ACCORDING
TO THE THREE-THREEFOLD PRINCIPLES TO ENHANCE
THE CHARACTERISTICS THE SAPPURISADHAMMA 7
FOR PRIMARY EDUCATION STUDENT

พระธรรมรงค์ อนันถาวร,

Phra Thammarong Anunthaworn

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Kanchanburi Rajabhat University

E-mail : thammarongnama@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ 2.1) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม 2.2) ศึกษาคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลักจากการได้รับการฝึกอบรม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านบึงหัวแหวน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม และจัดกิจกรรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 6 หน่วย, แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ, แบบประเมิน

* Received 24 April 2021; Revised 27 June 2021; Accepted 29 June 2021

คุณลักษณะหลักสี่ปฐริศธรรม 7 จำนวน 18 ข้อ สถิติที่ใช้ได้แก่ 1) ร้อยละ (%) 2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ 4) การทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐริศธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยของระดับความเหมาะสมเท่ากับ 4.089 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาแก่นักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 77.36/76.48

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม จากการทดลองใช้หลักสูตรจริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า 2.1) ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากรับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2) คุณลักษณะหลักสี่ปฐริศธรรม 7 ของนักเรียนในระหว่างและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านการรู้จักเหตุอยู่ในระดับดีมาก ด้านการรู้จักผลอยู่ในระดับดีมาก และด้านการรู้จักตนอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม, หลักไตรสิกขา, เสริมสร้างคุณลักษณะ, หลักสี่ปฐริศธรรม 7

Abstract

The purposes of this article were 1) to develop and to find effectiveness of training curriculum according to the Treefold principle to enhance the characteristics the sapphurisdhama 7 for primary education students, 2) to study the effectiveness of training curriculum Including 2.1) study student achievement before and after training 2.2) study the characteristics of the sapphurisdhama 7 of the students after receiving training. Sample groups were primary level students at Ban Bueng Hua Waen School Bo Phloy Sub-district, Bo Phloy District, Kanchanaburi Province, amount 32 people which was obtained from a simple randomness by drawing lottery school and organize activities according to training courses according to the Tri-Sikkha principle to strengthen the characteristics of Supuristham 7 for primary education student by using the experiment plan was One Group Pretest – Posttest Design in the

second semester of the academic year 2020. The research instruments included training curriculum according to the Trisikha to strengthen the characteristics of sapphurisdhama 7 for phathom suksa students number of 6 units, an achievement test before and after the fore-choice multiple-choice training number 30 questions, evaluations of characteristics of sappurisdhama 7 number 18. The statistics were used 1) percentage (%) 2) mean ($\bar{X}$) 3) standard deviation (S.D.) and 4) T-value test (t-test dependent)

The research results were found that

1. The results of the development and effectiveness of the training curriculum according to the threefold principle to enhance the characteristics of the sapphurisdhama 7 for primary education student found that the training curriculum was appropriate at a high level, equal to 4.089 and before applying the curriculum, learning activities were organized by using the leaning process according to the threefold principle with non-group student found that the training curriculum were the efficiency E_1/E_2 was 77.33/76.48

2. The results of the trial run training curriculum with target student found that the achievement after training was higher than before the training at the .05 level of significance. Characteristics Sappuristham 7 found that the knowing of the cause was at very good level, the recognition the result was at very good level and self-awareness was at a good level.

Keywords : Training Curriculum, Threefold Training, Enhance the Characteristics, the Sappurisdhanna 7

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยเป็นพันธกิจสำคัญร่วมกันของรัฐ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ในทุกระดับการศึกษา ทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกช่วงวัย เพื่อสร้างและพัฒนาพลเมืองที่มี คุณภาพ มีความรู้ความสามารถทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนจนถึงขีดสูงสุดตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ

เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม และการปรับปรุงระบบการผลิตและพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในทุกกระดับและประเภทการศึกษาเพื่อให้ได้ครุดีมีความรู้ทักษะและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและจิตวิญญาณของความเป็นครูเข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดสูงสุดของศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการนำหลักธรรมทางศาสนามาช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของคนดีจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งความเป็นคนดีมีความสอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรมเพราะเป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษหรือเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเต็มคน มี 7 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ธัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ
- 2) อตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล
- 3) อตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ
- 4) มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ
- 5) กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล
- 6) ปริสัญญาตา เป็นผู้รู้จักชุมชน
- 7) บุคคลัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

ในชีวิตประจำวันถ้าใครมีคุณธรรมของมนุษย์ที่แท้ 7 ประการนี้และประพฤติได้อย่างถูกต้องตามหลักการเหล่านี้โดยสมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นย่อมถือว่าเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็น “สัตบุรุษ” หรือ “คนดีแท้” หรือ “มนุษย์โดยสมบูรณ์” การกระทำหรือพฤติกรรมของเขาย่อมเหมาะสมถูกต้องปราศจากความผิดพลาดน่าประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคม โดยส่วนรวมคนดีแท้ที่อยู่ในสังคมโดยอ้อมเอื้ออำนวยประโยชน์สันติสุขแก่สังคมนั้น ผู้ประสงค์จะให้การดำเนินชีวิตประจำวันไปได้โดยราบรื่นเรียบร้อยเป็นสุขช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้ จะต้องเป็นหลักคุณธรรมของมนุษย์นี้โดยสมบูรณ์ การพัฒนาคนต้องมีการพัฒนาให้ครบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมและวิถีใช้ชีวิต ตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพ เป็นระดับที่ปรากฏตัวของการแก้ปัญหา 2) ด้านจิตใจ เช่น พัฒนาคุณธรรมความเข้มแข็งที่มั่นคงของจิตใจ และสภาพจิตใจที่ดีงาม รวมทั้งความสุข 3) ด้านปัญญาหรือปรีชาญาณคือความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561, น. 200) อีกทั้ง แนวความคิดทัศนคติและค่านิยม หลักไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่ฝึกให้คนเจริญพัฒนาขึ้นไปในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านของชีวิตที่ดีงามการศึกษา 3 ด้าน คือ 1) ศีล เป็นเหมือนการจัดปรับพื้นที่ และบริเวณแวดล้อมให้สะอาดหมดจด เรียบร้อย ราบรื่น แน่นหนา มั่นคง 2) สมาธิเป็นเสมือนการเตรียมตัวของผู้ทำงานให้มีเรี่ยวแรง กำลัง ความถนัด ชัดเจนพร้อมที่จะลงมือทำงาน และ 3) ปัญญาเป็นเหมือนอุปกรณ์ที่จะใช้ทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ เช่น บ้านเรือนที่ทำงานหากฝาผุ พื้นขรุขระหลังคารั่ว รอบอาคารถนนหนทางรุงรัง ทั้งเป็นถิ่นไม่ปลอดภัย (ขาดศีล) การจัดแต่งวางสิ่งของเครื่องใช้ในที่ทำงานไม่เป็นระเบียบ ไม่พร้อม ไม่สบาย

อึดอัดขัดใจ (ขาดสมาธิ) การเป็นอยู่และการทำงานคิดการทั้งหลายไม่อาจดำเนินไปได้ด้วยดี (ขาดปัญญา) เพราะฉะนั้น ถ้าหากขาดหลักของไตรสิกขาตั้งที่กล่าวมาแล้ว การดำเนินชีวิตรวมไปถึงการงานย่อมไม่สัมฤทธิ์จุดหมายปลายทาง (ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน, 2559, น. 178)

การจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นภาระของวิชาพระพุทธศาสนา คือ ต้องสอนให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่แตกแยก ไม่แบ่งสี โดยระบบการเรียนการสอนควรยึดหลักโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด การพิจารณาโดยแยบคาย การคิดถูกวิธี ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิด ศิล สมาธิ และปัญญา (พระพรหมบัณฑิต, 2562) ที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลากระแสโลกาภิวัตน์ยังคงส่งผลกระทบต่อภาวะของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ทำอย่างไรคนในสังคมจึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข จุดเริ่มต้นต้องพัฒนาที่ตัวบุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่จะเป็นคนดีของสังคม ในวันข้างหน้า การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคม จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยสถาบันทางการศึกษาแห่งชาติ (ส.ท.ศ.) ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2559 โดยจำแนกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับเขตพื้นที่ ระดับสังกัด และระดับประเทศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 45.53, 37.61 และ 39.06 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมทุกสังกัด มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 50% โดยเฉพาะในระดับสังกัดและระดับประเทศ มีค่าเฉลี่ยต่ำมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในด้านศาสนา ศิลธรรม และ จริยธรรม และนอกจากนี้จากผลการรายคะแนนเฉลี่ยของนักเรียน จำแนกตามขนาดของ โรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก การส่งเสริมบุคลากรที่มีหน้าที่สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะ โรงเรียนขนาดเล็กควรได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่มีส่วนเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นคนดีในสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีโดยใช้กลยุทธ์หรือศาสตร์ในการสอน ที่หลากหลาย เหมาะสมกับสภาพทางสังคม ระดับของผู้เรียน และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง การจัดทำมีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น คณะสงฆ์ไทยได้เสนอให้ กระทรวงศึกษาธิการ ออกคำสั่งให้มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนทุกระดับตั้งแต่ ชั้นประถมปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในระดับมัธยมให้แยกจากกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม เป็นวิชาพระพุทธศาสนาและเป็นวิชาบังคับ ส่วนในระดับประถมศึกษา พระพุทธศาสนา เป็นเพียงสาระที่ 1 คือ ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมานั้นโรงเรียนถูกปล่อยให้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรเอง แม้ว่าจะระดับความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตการศึกษาจะไม่ค่อยตรงกันและเพี้ยนไปบ้างในบางกรณีก็ตาม อย่างไรก็ตามครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษายังคงต้องยึดหลักสูตรแกนกลางในการจัดการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าการจัดเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาอาจจะยังไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และในแง่ของการนำหลักธรรมและจริยธรรมไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียนก็ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงเป็นเข็มทิศชี้ทางให้บุคลากรทางการศึกษาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของสังคมนั้น ๆ เพื่อต้องการให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา รวมไปถึงคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม นำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และเป็นการสอนโดยการบอกและให้เด็กท่องจำเน้นวิชาความรู้มากกว่าการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ใกล้ตัวได้ขมขื่นเดียวกันครูผู้สอนได้รับการพัฒนาไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความซาบซึ้งพอนที่ จะนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต จึงมักจะส่งผลออกมาว่าเยาวชนไทยขาดระเบียบวินัย ดิตยาเสพติด ทะเลาะวิวาทกัน (พระปลัดสาธิต อมโร, 2558, น. 2)

ดังนั้น ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและครูพระสอนศีลธรรมควรเปลี่ยนมุมมองในการจัดการเรียนการสอนใหม่ที่ให้เด็กได้คิดและนำไปดำเนินชีวิต โดยกระบวนการทางปัญญา สร้างความรัก ความศรัทธาให้กับนักเรียน ควรปรับตัวให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีให้อยู่ในใจของเด็ก สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เรียนรู้ร่วมกันกับเด็ก ๆ หันกลับมาคิดรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก พัฒนาจิตใจของเด็กและเสริมสร้างปัญญาให้กับเด็ก หันกลับมาคิดค้นสื่อการสอนและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และทันสมัย เพื่อให้เด็ก ๆ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ในด้านเนื้อหาในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน พบว่า เนื้อหามากและยาก เนื่องจากนำหลักธรรมมาใช้มากเกินไป เนื้อหาด้านจริยธรรมค่อนข้างน้อย เวลาที่ใช้สอนมีน้อย มีความซ้ำซ้อนไม่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาต้องหันกลับมาให้ความสำคัญของการเพิ่มเวลาในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มากขึ้น รวมไปถึงการใช้แหล่ง

เรียนรู้ที่น่าสนใจ เพื่อเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้ อยากเรียนและอยากปฏิบัติ ซึ่งอาจจะบูรณาการในลักษณะของการพัฒนาทักษะชีวิตที่ใช้ หลักธรรมเป็นฐานในการเรียนรู้

จากสภาพปัญหา เหตุผล และความสำคัญที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าการพัฒนา จิตใจมีความจำเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย เป็นรากฐานของ สังคมไทย วัฒนธรรมไทยเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างคุณลักษณะของการเป็นคนดี ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เมื่อเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมแล้ว ย่อมทำให้สังคมมีความสุข แต่ในปัจจุบันเยาวชนไทยนับวันจะห่างไกลจากวัดยังไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะของครูพระสอนศีลธรรม จึงเห็นความสำคัญของหลัก สัปบุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของการเป็นคนดีเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการจัดการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาให้แก่ผู้เรียนในระดับ ประถมศึกษา จึงมีความสนใจหลักธรรมดังกล่าว เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้าและทำการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปบุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษา เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยของผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ที่ช่วยเสริมสร้างลักษณะของคนดีมีจิตใจเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปบุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้มี ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะหลักสัปบุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ดังต่อไปนี้
  - 2.1 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม
  - 2.2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะหลักสัปบุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลังจากการได้รับการ ฝึกอบรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research And Development : R&D)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 กลุ่มโรงเรียนอนุบาลบ่อพลอย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ่อพลอย โรงเรียนบ้านบึงหัวแหวน โรงเรียนบ้านหนองเตียน โรงเรียนบ้านหนองโพธิ์ โรงเรียนบ้านท่าว่า และโรงเรียนบ้านหนองย่างช้าง จำนวน 527 คน

ตัวอย่างที่ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม และผู้วิจัยจับสลากได้โรงเรียนบ้านบึงหัวแหวน ซึ่งตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 32 คน

3. เครื่องมือการวิจัย

1. หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรม
3. แบบประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

- ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย การศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สภาพทางสังคมและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

- ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย การเขียนโครงร่างของหลักสูตรฝึกอบรม ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมนำร่อง (Try-out) และปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

- ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research) เป็นการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย การทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มเป้าหมายและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

- ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Development) เป็นการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย การหาประสิทธิภาพ หาประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม และปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- ขั้นตอนที่ 1

เป็นการวิเคราะห์เอกสาร เนื้อหาแบบพรรณนาความ

- ขั้นตอนที่ 2

1. การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่า IOC

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการหาค่าความยากง่ายของข้อสอบค่าอำนาจ จำแนกค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบและประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

- ขั้นตอนที่ 3

1. คะแนนที่ได้จากการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. คะแนนที่ได้จากใบกิจกรรมในระหว่างการฝึกอบรม

3. คะแนนที่ได้จากการประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7

- ขั้นตอนที่ 4

1. หาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม โดยพิจารณาจากการหาค่า E_1 / E_2

2. นำข้อมูลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และศึกษาผลสัมฤทธิ์โดยเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาสาระตามหลักสูตรฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้การหาค่า t แบบไม่อิสระ (t-test dependent)

3. ประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ในระหว่างและหลังการฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาโดยสรุปผล ดังนี้

1. ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม จากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักเหตุ 2) ด้านการรู้จักผล 3) ด้านการรู้จักตน หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ แนวคิดในการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล เกณฑ์ในการประเมินผล โดยขั้นตอนที่ใช้ในการฝึกอบรมผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผลการสังเคราะห์ พบว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 สร้างความคุ้นเคย ชั้นที่ 2 ชั้นฝึกอบรม ชั้นที่ 3 ชั้นสรุปผลและประเมินผล ในการดำเนินการฝึกอบรมวิทยาการจะใช้หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม และนักเรียนใช้คู่มือสำหรับนักเรียนในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเอกสารของหลักสูตรได้ผ่านการประเมินความเหมาะสม จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า โครงร่างหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบมีค่าเท่ากับ 0.94 และค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 มีค่าเท่ากับ 0.98 ดังนั้น การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งหมดจึงถือว่าใช้ได้และเป็นไปตามเกณฑ์ในการพิจารณา และเมื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปทดลองฝึกอบรมนักร้อง (Try-Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 26 คน เป็นเวลา 3 วัน พบว่า มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 77.30/76.48 ซึ่งมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการหาประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า

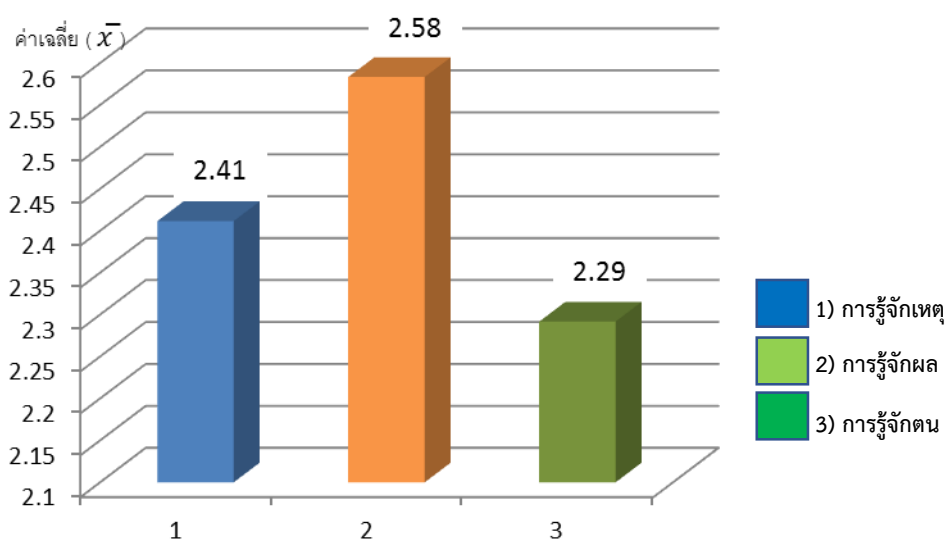
2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม ตามหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา หลังการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 22.56, S.D.= 3.54) สูงกว่าก่อนการอบรม ($\bar{X}$ = 16.39, S.D.= 3.60) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2.1 คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมก่อน-หลังอบรม

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	พิสัย	($\bar{X}$)	S.D.	t	Sig
ก่อนการ อบรม	32	30	24-11	16.93	3.60	9.477	.000
หลังการ อบรม	32	30	30-14	22.56	3.54		

2.2 ผลการประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ตามหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยผู้วิจัยได้จำแนกค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้ง 6 หน่วยในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักเหตุ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.41, S.D.= 3.53) 2) ด้านการรู้จักผลมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.58, S.D.= 2.92) ด้านการรู้จักตนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.29, S.D. = 3.86) ซึ่งยอมรับสมมุติฐานข้อที่ 2.2 คือ คุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลังจากได้รับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลังจากได้รับการฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐิธธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 32 คน ดำเนินการฝึกอบรมตามขั้นตอนของหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งในขณะทำการทดลองฝึกอบรมผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมการฝึกปฏิบัติ การค้นคว้า การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน และการให้คะแนนในระหว่างฝึกอบรม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับ (เครือวัลย์ ลิ้มอภิชาติ, 2531, น. 5) กล่าวว่า การฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทักษะการทำงานและด้านความรู้สึกรู้สึนึกคิดที่ถูกที่ควรและการสร้างสรรค์ ในการจัดการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีนักเรียนที่เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน คละกันในกลุ่มอยู่ทุกกลุ่ม ดังนั้น นักเรียนที่เรียนเก่ง และเรียนปานกลาง จะคอยแนะนำช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนกว่า และในขณะฝึกอบรมครูพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่แนะนำ สนับสนุน และอำนวยความสะดวก โดยที่นักเรียนมีหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าจากคู่มือสำหรับนักเรียน (วิจิตร อาวะกุล, 2540, น. 52-56) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของการฝึกอบรม ได้แก่ การคัดเลือกและจัดบุคคลเข้ารับการอบรมให้เหมาะสม การจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้อบรม การคัดเลือกวิทยากรที่มีความสามารถและการดำเนินการอบรม การดำเนินการฝึกอบรมผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของหลักสูตรฝึกอบรม ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า บรรยากาศในห้องอบรมซึ่งเป็นห้องประชุมมีบรรยากาศที่ดีมาก นักเรียนมีความตื่นตัวในการที่จะได้รับการฝึกอบรม มีความพร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมนันทนาการมาก ส่วนการปฏิบัติสมาธิยังไม่คงที่นัก คือวันแรกมีความตั้งใจปฏิบัติดีมาก ในวันที่ 2 ความตั้งใจลดลง เมื่อวิทยากรเน้นย้ำให้ปฏิบัติอย่างตั้งใจในวันที่ 3 จึงมีความตั้งใจมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะขาดการเตรียมตัวที่ดี รวมไปถึงขาดการทำความเข้าใจในหลักไตรสิกขาและหลักสี่ปฐิธธรรม 7 ซึ่งแตกต่างกับนักเรียนกลุ่มนำร่องที่มีการเตรียมตัวที่ดีกว่า นักเรียนจึงมีความตั้งใจในการฝึกปฏิบัติสมาธิดีมาก การสังเกตการณ์ทำกิจกรรมของนักเรียน นักเรียนสนใจนิทานธรรมะจากการดูวิดีโอทัศน์ สนใจการแสดงบทบาทสมมุติมากกว่าการบรรยายหรือเล่านิทาน ชอบทำกิจกรรมกลุ่มมากกว่ากิจกรรมรายบุคคล แต่ใช้เวลาในการทำกิจกรรมกลุ่มเกินเวลาที่กำหนดไว้ และเนื่องจากนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมมีความคุ้นเคยกับวิทยากร จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวิทยากรกับนักเรียน โดยส่วนใหญ่จึงให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การตอบคำถาม การนำเสนอ

ผลงาน การแสดงบทบาทสมมุติ ส่วนการแสดงความคิดเห็นนักเรียนที่เรียนเก่งจะเป็นคนตอบมากกว่านักเรียนที่เรียนปานกลางและเรียนอ่อน และในขั้นสรุปผลนักเรียนชอบการบันทึกลงในสมุดเล่มเล็ก แต่การสรุปสาระสำคัญยังไม่ค่อยทันเวลาเนื่องจากอยู่ในช่วงท้ายของการฝึกอบรม (นนทวัฒน์ สุขผล, 2543) ได้อธิบายถึงเทคนิคการฝึกอบรมว่า หมายถึง กลวิธีในการถ่ายทอดประสบการณ์ ทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และในขณะทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยและครูพี่เลี้ยงได้ช่วยกันตรวจให้คะแนนในระหว่างการฝึกอบรมซึ่งได้ผลดังนี้ หน่วยที่ 4 เรื่องอุตสาหกรรมหอดทอน มีค่าร้อยละสูงที่สุด คือเท่ากับ 81.91 ซึ่งพบว่า เป็นคุณลักษณะด้านการรู้จักเหตุคือการระดมสมองเพื่อบอกลักษณะของความอุตสาหกรรม และด้านการรู้จักผล คือบอกประโยชน์ที่ได้รับจากการมีความอุตสาหกรรมรองลงมาคือหน่วยที่ 1 เรื่องมาฝึกสมาธิกันนะ มีค่าร้อยละเท่ากับ 79.21 พบว่าเป็นคุณลักษณะด้านการรู้จักเหตุ คือ บอกความหมาย ระดับ และอุปสรรคของสมาธิ และด้านการรู้จักผล คือบอกประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกสมาธิ ส่วนหน่วยที่ 5,3 และ 2 มีค่าร้อยละใกล้เคียงกัน คือ 75.83, 75.41 และ 74.37 และหน่วยที่มีค่าร้อยละน้อยที่สุด คือ หน่วยที่ 5 เรื่อง เป็นคนกตัญญู มีค่าร้อยละเท่ากับ 74.06 พบว่า ด้านการรู้จักเหตุเป็นแผนผังก้างปลาเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของลักษณะ ที่ควรกตัญญูซึ่งค่อนข้างยากเพราะต้องใช้การคิดวิเคราะห์ ด้านการรู้จักผล ให้เขียนเรียงความผลของความกตัญญู ซึ่งนักเรียนทำคะแนนได้น้อยเนื่องจากยังขาดการปฏิบัติหรือขาดประสบการณ์จริงในเรื่องความกตัญญูจึงเขียนไม่ถูกต้อง ด้านการรู้จักตน นักเรียนบอกข้อคิดได้ดีแต่บอกสิ่งตนควรปฏิบัติไม่ได้จึงทำให้ได้คะแนนน้อย ผลจากการให้คะแนนในระหว่างฝึกอบรมจึงได้ข้อสรุปว่า โดยภาพรวมคะแนนของทุกหน่วยมีค่าร้อยละเท่ากับ 76.35 ซึ่งเป็นคะแนนระดับดีเมื่อเทียบกับเกณฑ์การตัดสินระดับคะแนนตามหลักสูตรฝึกอบรม นักเรียนมีคะแนนด้านการรู้จักเหตุและการรู้จักผลมากกว่าการรู้จักตน จากผลคะแนนดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบว่านักเรียนชอบการระดมสมองมากกว่าการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการเขียนบรรยาย (ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช, 2545, น. 47) กล่าวว่าสภาพการจัดการศึกษาในอนาคตข้างหน้าจำเป็นต้องพัฒนาคนให้เกิดความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะด้านการสื่อสาร คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้การปรับตัวให้ทันกับโลกในยุคโลกาภิวัตน์และกระแสจากสังคม

2. ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐิสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการประเมิน และการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

2.1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีค่าประสิทธิภาพ $E1/E2 = 76.85/75.20$ ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 คือหลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E1/E2 = 75/75$ และผลจากการหาค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมทั้ง 2 ครั้ง พบว่า ค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมมีความแตกต่างกันไม่มากนัก คือ ค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมกลุ่มนาร่อง (try-out) มีค่าสูงกว่าเล็กน้อย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียนกลุ่มนาร่องผู้วิจัยได้เข้าไปชี้แจงและทำความเข้าใจจึงมีการเตรียมความพร้อมที่ดีและมีความเข้าใจในขั้นตอนของการฝึกอบรมส่วนนักเรียนกลุ่มเป้าหมายแม้ว่าจะคุ้นเคยกับผู้วิจัย แต่มีเวลาเตรียมตัวค่อนข้างน้อย จึงทำให้การดำเนินการฝึกอบรมไม่คล่องตัวนัก อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมทั้งกลุ่มนาร่องและกลุ่มเป้าหมายเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ (สนฤดี ศรีสวัสดิ์, 2551, น. บทคัดย่อ) การพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า ชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขาประสิทธิภาพโดยเฉลี่ย 87.32/86.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

2.2 ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรฝึกอบรม ผลการศึกษา พบว่า ก่อนและหลังการฝึกอบรม นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยหลังการฝึกอบรมนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจสูงกว่าก่อนการอบรมในระดับผ่านเกณฑ์ของหลักสูตรฝึกอบรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ก่อนเข้ารับการอบรมนักเรียนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระตามที่หลักสูตรกำหนด เมื่อได้รับการฝึกอบรมจากการปฏิบัติจริง และการศึกษาคู่มีสำหรับนักเรียนตามขั้นตอนของกระบวนการฝึกอบรม จึงได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจ และส่งผลให้นักเรียนทำคะแนนสอบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จิราภรณ์ วัชรปราการ, 2550, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการประเมินผลตามสภาพจริง สำหรับวิทยากรอาชีพระยะสั้น อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยหลังการอบรม วิทยากรอาชีพระยะสั้น มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริงสูงกว่าก่อนการอบรม

2.3 ผลการประเมินคุณลักษณะสัปปุริสธรรม 7 หลังจากการฝึกอบรมในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปว่า คุณลักษณะด้านการรู้จักเหตุและการรู้จักผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก อีกทั้งด้านการรู้จักตนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ซึ่งผ่านเกณฑ์ระดับคุณภาพและเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมทุกคนเต็มใจที่จะอบรมและให้ความร่วมมือ

จึงทำให้ได้รับความรู้ มีคุณธรรม ศีลธรรมนำชีวิต รู้จักช่วยเหลือกัน เป็นการฝึกทักษะในการทำกิจกรรมร่วมกัน (เริงลักษณ์ โรจน์พันธ์, 2529, น. 9) กล่าวถึง ประโยชน์ของการฝึกอบรมว่า ทำให้วิธีปฏิบัติงานดีขึ้น ช่วยลดเวลาเรียน ช่วยส่งเสริมจิตใจและศีลธรรม (วิน เชื้อโพธิ์หัก, 2537, น. 34) กล่าวว่าการฝึกอบรมทำให้ได้รับความรู้ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่ม เกิดความกระตือรือร้น เกิดการพัฒนาตนเอง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้ช่วยกันวางแผนกันทำงานให้สำเร็จ เกิดเจตคติที่ดี และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ เป็นเด็กดี มีคุณธรรม และเกิดการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้อง ควร จึงเป็นแนวหนึ่งในการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม 7 กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น รวมทั้งสามารถนำหลักธรรมนำพาชีวิตให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. ควรทำวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาในระดับอื่นเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
3. ควรทำงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน. (2559). “หลักไตรสิกขากับการพัฒนาคน”. วารสาร
ครุศาสตร์ปริทรรศน์, 3(2), 170-178.
- เครือวัลย์ ลิมอภิชาติ. (2531). หลักและเทคนิคการฝึกอบรมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
สยามศิลป์ การพิมพ์.
- จิราภรณ์ วัชรปรการ. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประเมินผลตามสภาพ
จริง สำหรับวิทยาการอาชีพระยะสั้น อำเภอปลอย จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช. (2545). คู่มือการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : แม็ค.
นนทวัฒน์ สุขผล. (2543). เทคนิคการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์
เน็ท.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธัมมจิตโต). (2562). ปฏิญญาโรงเรียนวิถีพุทธบูรณาการหลัก
ไตรสิกขา. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1497451>
- พระปลัดสาธิต อมโรม. (2558). ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
ประถมศึกษาปีที่ 6 เขตบางคอแหลม สังกัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- เริงลักษณ์ โรจน์พันธ์. (2529). เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทาง
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิน เชื้อโพธิ์หัก. (2537). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิจิตร อาวะกุล. (2540). การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ผลิตธรรม.
- สนฤดี ศรีสวัสดิ์. (2551). การพัฒนาชุดการเรียนคณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบ
ไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรม
การกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2*

A MODEL OF ACTIVITIES MANAGEMENT FOR STUDENT
DEVELOPMENT TO PREVENT BULLYING BEHAVIOR PROBLEMS OF
STUDENT UNDER THE OFFICE OF UTTARADIT PRIMARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE 2

ณัฐธิดา นานท์ ขำสาม, Nudtachanon Khamsam
วจี ปัญญาใส, Vajee Panyasai
บุญมัน ธนาศุภวัฒน์, Boonmun Thanasupawat
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University

E-mail : k.nudtachanon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบ การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่โรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 25 โรงเรียน โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้

* Received 23 April 2021; Revised 21 June 2021; Accepted 23 June 2021

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพิจารณาความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม มี 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวาจา ด้านร่างกาย ด้านสังคม และด้านโลกไซเบอร์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวาจา มีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้าน

2. สภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า โรงเรียนมีวิธีการรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยให้การอบรมการจัดกิจกรรมร่วมกันและการให้คำปรึกษา อาจเป็นเพราะว่าหน้าที่ในการดูแล อบรมนักเรียนเป็นหน้าที่ของครูประจำชั้นซึ่งมีการปฏิบัติในชั่วโมงโฮมรูมทุกวัน

3. รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า โรงเรียนได้แบ่งหน้าที่การทำงานออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ครูผู้บริหาร และผู้ปกครอง

คำสำคัญ : พฤติกรรมการกลั่นแกล้ง, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

Abstract

This article aimed were 1) to study the problem of bullying behavior among students under the Office of Uttaradit Primary Education Area Office 2, 2) to study the conditions of the activities management of learner development to prevent bullying behaviors problem under the Office of Uttaradit Primary Education Area Office 2 and 3) to study a model of activities management to learner development to prevent bullying behavior problem under the Office of Uttaradit Primary Education Service Area 2. The samples in this research were

the 25 extended schools under the Office of Uttaradit Primary Education Area Office 2 It was a mixed methods research. The data collection used with questionnaires. Qualitative information used with structured interviews. Research instruments were 5-level estimation questionnaires and structured interviews, statistics used data analysis as percentage (%), average (x), and standard deviation (S.D.). Synthesize data consider the consistency and relationship of the data by content analysis to study a model of management development activities to prevent bullying behaviors under the Office of Uttaradit Primary Education Area Office 2. The results showed that;

1. The problem of bullying behavior among students under the Office of Uttaradit Primary Education Area Office 2 was found that there were overall four aspects : verbal, physical, social and the cyber world were at the lowest level. When considering each aspect, it was found that the verbal side was more average than all aspects.

2. The conditions of the management of learner development activities to prevent bullying behaviors under the Office of Uttaradit Primary Education Area Office 2 in overall was found that the school had a model of management development activities by providing training, organizing activities together and consultation. It may be the duty to look after and instruct the students. The teacher should do homeroom every day.

3. A model of development activities management to prevent bullying behavior problems under the Office of Uttaradit Primary Education Service Area 2 showed overall found that the school divided work duties into 3 components : teachers, administrators and parents.

Keywords : Bullying : Behavior, Activities, model of Activities Management Development

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามศักยภาพของตนเอง เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 กล่าวว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา ตามวรรคหนึ่งเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ และโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าว มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน แก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กอปรกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของ

การทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นส่งเสริมความรู้ ทักษะและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนตามปกติ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเดิมเรียกว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co - Curriculum Activites) แต่ได้มีผู้ใช้ “กิจกรรมเสริมหลักสูตร” แตกต่างกันไปให้สอดคล้อง กับความหมายของคำว่า “หลักสูตร” เช่นคำว่า กิจกรรมนักเรียน ปัจจุบันความหมายของหลักสูตรได้เปลี่ยน ไปตามสภาพของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น คำว่า “กิจกรรมเสริมหลักสูตร” จึงเปลี่ยนไปเป็น “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน” ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ 2551, น. 16) ได้อ้างถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่าเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้ศีลธรรมจริยธรรม ระเบียบ วินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

หนึ่งในพฤติกรรมความรุนแรงซึ่งอยู่คู่สังคมในทุกวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลาช้านานก็คือ การกลั่นแกล้ง หรือการรังแก (Bullying) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในอาชญากรรมที่แทรกซึมในทุกพื้นที่ ไม่เว้นแม้แต่ในสถานศึกษาโดยความรุนแรง และการกลั่นแกล้งในโรงเรียนนั้น ไม่ได้จำกัดพื้นที่ เฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่สามารถเกิดขึ้นภายในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ รอบโรงเรียน (ภัทรจรัส บำรุงพงษ์, 2561) เมื่อเดือน มกราคม 2561 พบว่า ประเทศไทย มีสัดส่วนระดับความรุนแรงทางพฤติกรรมกรกลั่นแกล้งเป็นอันดับ 2 ของโลก การกลั่นแกล้งเป็นจุดเริ่มต้น และเป็นการปลูกฝังเด็กในด้านการใช้ความรุนแรง การทำร้ายกัน ซึ่งมีผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ต่อเด็กทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งเป็นผู้ที่กระทำและ ผู้ถูกระทำ โดยผู้ถูกระทำ มักจะเครียด ซึมเศร้า ไม่อยากไปโรงเรียน มีปัญหาการเข้าสังคม หากถูกกดดันที่รุนแรงหรือเรื้อรังในระยะยาวจะนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่นเพื่อแก้แค้น การทำร้ายตนเอง อาจจะรุนแรงถึงการฆ่าตัวตาย ขณะที่ผู้กระทำ เมื่อได้ทำบ่อยครั้งจะกลายเป็นนิสัย เคยชิน มีปัญหาบุคลิกภาพแบบใช้ความก้าวร้าว ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น ไม่มีความรู้สึกรู้ว่าทำผิด ใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหา เป็นอันธพาลและเป็นอาชญากรต่อไปในอนาคตได้ (กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข, 2561) พฤติกรรมกรกลั่นแกล้งของนักเรียนในปัจจุบันนับวันจะทวีความรุนแรงและมีรูปแบบที่ทวีความซับซ้อนตามยุคสมัย หลายคนคิดว่าพฤติกรรมดังกล่าว นำมาจากปัญหาการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวจากสื่อที่นำเสนอความรุนแรงทั้งจากการเล่นเกม การรับชมรายการโทรทัศน์การเล่นอินเทอร์เน็ตและจากคุณลักษณะของนักเรียนเอง

ดังที่ (โสภณ สุภาพงษ์, 2548) กล่าวว่า สื่อที่รุนแรง การอบรมเลี้ยงดู การทุตีทารุณโหดร้าย และครอบครัวแตกแยก ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กเกรงและกลายเป็นอาชญากรได้ในที่สุด ปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปทำให้รูปแบบของการบูลลี่ เกิดความรุนแรงเพิ่มขึ้น แชร์การล้อเลียนอย่างรวดเร็ว ทำให้การถูกกลั่นแกล้งไม่ได้อยู่แค่ภายในโรงเรียน จนส่งผลให้เด็กที่ถูกบูลลี่เลือกใช้ความรุนแรงเพื่อป้องกันตนเอง ทั้งนี้ จากงานวิจัยของกรมสุขภาพจิตพบว่า การใช้ความรุนแรง การกลั่นแกล้งหรือการบูลลี่ในประเทศไทยติดอันดับ 2 ของโลกรองจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งหมายความว่า การบูลลี่ในไทย มีระดับความถี่ที่รุนแรง นอกจากนี้ยังพบว่า อายุเด็กที่ถูกบูลลี่จะน้อยลงไปเรื่อย ๆ จากงานวิจัยยังพบอีกว่าเด็กที่รังแกคนอื่น มีพื้นฐานด้านการขาดอำนาจบางอย่าง ในวัยเด็ก ถูกการเลี้ยงดูเชิงลบ รวมถึงพันธุกรรมทางสมอง จนนำไปสู่การรังแกกลั่นแกล้งคนอื่นใน วัยที่โตขึ้น ซึ่งพฤติกรรมนี้จะเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นความเคยชิน ทำได้แนบเนียน และรุนแรงขึ้น ส่วนเด็กที่ถูกบูลลี่ จะมีอาการซึมเศร้า ไม่อยากไปโรงเรียน ในบางรายอาจถึงขั้น คิดสั้น “ผู้ปกครองอย่าปล่อยให้เด็กเผชิญปัญหาเพียงลำพัง ต้องคอยสังเกตอาการและสอบถาม เมื่อเด็กส่งสัญญาณที่ผิดปกติ เช่น ดูหงุดหงิด วิตกกังวล มีความกลัว ไม่อยากไปโรงเรียน ไม่อยากคุยกับใคร หรือมีร่องรอยตามร่างกาย ผู้ปกครองควรสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ชวนคุยให้เขาเล่าปัญหาเพื่อช่วยหาทางออก หากหรือกับครูที่ปรึกษา ข้อสำคัญ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เด็กนำสิ่งเหล่านี้ไปแก้ปัญหาล้างใจเชิงบวก อาทิ ไม่เปรียบเทียบ ใช้คำพูดที่สุภาพ ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เด็กลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการบูลลี่ได้ ทั้งนี้ อยากเสนอให้โรงเรียนมีมาตรการดูแลแนวปฏิบัติ ปัญหา เปิดพื้นที่สำหรับเด็ก กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนในโรงเรียน เมื่อเกิดเหตุให้แจ้งทันที” (ฐาณิชา ลิ้มพานิช, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563)

การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบวินัยและความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ในเรื่องต่อไปนี้เป็นเรื่องต่อไปนี้ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีวินัยในตนเองรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม การเคารพต่อกฎหมายและกติกาสังคม รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะความสามัคคีรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวมรู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผลใช้เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา ความภูมิใจในความเป็นไทย การเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยตลอดจนการร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากการจัดการเรียน

การสอนในโรงเรียน พบว่า นักเรียนมีปัญหาเรื่องการกลั่นแกล้งกัน ในหลายรูปแบบทำให้เกิดการทำร้ายร่างกายกัน เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น อาจทำให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเดือดร้อน บาดเจ็บ และทรัพย์สินเสียหาย ทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข ผู้ปกครองเดือดร้อน มีความทุกข์ใจ โรงเรียนต้องเชิญผู้ปกครองไปพบ หรือถ้าฝ่ายเสียหายแจ้งความต้องไปดำเนินเรื่องต่อทำให้เสียเวลาในการเรียนด้วย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคนสองคนหรือคนกลุ่มเล็ก อาจทำให้เกิดการชักชวนคนอื่น ๆ มาร่วมทะเลาะวิวาท ทำให้เหตุการณ์ขยายวงกว้างขึ้น สภาพจิตใจถูกทำร้ายและบอบช้ำมาก เกิดความคับแค้นใจ อาจถูกดำเนินคดีเพราะทำผิดกฎหมาย เช่น การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เสียการเรียน เสียเวลา และอาจเสียอนาคต เช่น เกิดการหวาดกลัวฝ่ายตรงข้าม ทำให้ไม่กล้ามาโรงเรียน ต้องคอยหลบเลี่ยง และอาจทิ้งการเรียนกลางคัน เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาภายหลัง จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการทำวิจัยเรื่องการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2
3. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 78 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 จำนวน 25 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลการทำวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง ได้แก่ นักเรียนจำนวน 250 คนโดยเลือกแบบเจาะจง โรงเรียนละ 10 คน ประกอบด้วย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจำนวน 125 คน โรงเรียนละ 5 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา ครูฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายวิชาการ และครูฝ่ายแนะแนว

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อาจารย์จากมหาวิทยาลัย คณะกรรมการสถานศึกษา ครูแนะแนว และผู้ปกครอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scales) มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม ปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 แบ่งพฤติกรรมเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านวาจา และด้านโลกไซเบอร์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิด สภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรม การกลั่นแกล้งของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ระยะที่ 3 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหาร กิจกรรมนักเรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S. D.) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ระยะที่ 2 แบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหา Content Analysis

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 จำนวน 250 คน ผลการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านวาจา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 1.13$) รองลงมา คือ ด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 1.05$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ย คือ ด้านโลกไซเบอร์มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 0.43$)

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรม การกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา

ครูที่ปรึกษา ครูฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายวิชาการ ครูฝ่ายแนะแนว จำนวน 125 คน ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมมารกถันแกล้งของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 88.8 สภาพความรุนแรงพฤติกรรมมารกถันแกล้งของนักเรียน มากที่สุด คือ ด้านวาจา คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาคือ ด้านร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 30.4 และน้อยที่สุด คือ ด้านโลกไซเบอร์ คิดเป็นร้อยละ 4.8 โดยโรงเรียนมีรูปแบบการบริหารกิจกรรมนักเรียนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามารกถันแกล้ง ของนักเรียน โดยเรียงลำดับค่าร้อยละสูงสุดจากมากไปหาน้อย สามลำดับแรก ได้แก่ การทำกิจกรรมร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 25.6 รองลงมา คือ การอบรม คิดเป็นร้อยละ 18.4 และให้คำปรึกษา คิดเป็นร้อยละ 14.4 ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันปัญหามารกถันแกล้งของนักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมมารกถันแกล้งลดลง คิดเป็นร้อยละ 49.6 และเกิดความสามัคคี คิดเป็นร้อยละ 24.8

3. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหามารกถันแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน พบว่า รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหามารกถันแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง 1. ครู แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ครูประจำชั้น มีบทบาทหน้าที่ อบรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมารกถันแกล้ง พูดคุย ตักเตือนในคาบโฮมรูม ปลูกจิตสำนึก ติดตามพฤติกรรม สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน รายงานความก้าวหน้าด้านพฤติกรรม ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่ เก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้คำแนะนำด้านส่วนตัวและสังคม ใช้กิจกรรมทำงานร่วมกันอย่างหลากหลาย สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ครูทุกคนในโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ อบรมหน้าเสาธงในตอนเช้า พูดคุย ตักเตือนเมื่อพบพฤติกรรมเบี่ยงเบน ใช้กิจกรรมทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จัดทำโครงการและกิจกรรมเสริมทักษะการอยู่ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ออกแบบแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน 2. ผู้บริหาร มีบทบาทหน้าที่ กำหนดนโยบายการจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ชัดเจนและครูทุกคนมีส่วนร่วม กำหนดโครงสร้างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ชัดเจน ขอความร่วมมือ สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น รพ.สต. สาธารณสุข นิเทศ กำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องจัดระบบช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นปัจจุบันและมีประสิทธิภาพ 3. ผู้ปกครอง มีบทบาทหน้าที่ ให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่ บุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ พูดคุย ตักเตือนเมื่อพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ให้คำแนะนำในการอยู่ร่วมกัน ให้คำปรึกษาเมื่อบุตรหลานมีปัญหา สร้างข้อตกลงของสมาชิกในครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรม การกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มีผลการวิจัยในประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การศึกษาปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมปัญหาพฤติกรรม การกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวาจา มีค่าเฉลี่ยมากกว่า ทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติจึงทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชน มีความ เป็นพี่น้องจึงให้ความเคารพนับถือ ซึ่งกันและกัน มีผลทำให้ปัญหาพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ และคณะ (2552) ที่ได้ ทำการศึกษา “พฤติกรรมการข่มเหงรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทยในกรุงเทพมหานคร” พบว่า พฤติกรรมการรังแกบนพื้นที่ไซเบอร์ที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด คือ การกลั่นแกล้งด้วยวาจา โดยการกลั่นแกล้งแบบปกติที่มีการเผชิญหน้ากันนั้น การกลั่นแกล้งด้วยวาจา คือ การใช้คำพูด ในการกลั่นแกล้ง แต่การกลั่นแกล้งบนพื้นที่ไซเบอร์ คือ การใช้ตัวอักษรหรือตัวหนังสือในการ กลั่นแกล้ง โดยใช้คำพูดที่ทำร้ายจิตใจ เพื่อเหยียดหยามหรือล้อเลียน ซึ่งผลการวิจัยในกลุ่ม วัยรุ่นนั้น มีความเห็นว่า ความเจ็บปวดของการถูกกลั่นแกล้งด้วยวาจาหรือการถูกล้อเลียนนั้น มีความเจ็บปวดและฝังลึกที่ยาวนานมากกว่าการถูกทำร้ายทางร่างกาย เช่น การถูกชกต่อย หรือถูกตบหน้า และถึงแม้ว่ากำลังพล ในกองทัพจะเป็นวัยผู้ใหญ่แล้วก็ตาม ความเจ็บปวด ของการถูกกลั่นแกล้งด้วยวาจาก็ทำให้มีความเจ็บปวดที่ฝังลึกเช่นเดียวกัน และวิธีการกลั่นแกล้ง โดยใช้การแสดงวาจาถูกเหยียดหยามก็เป็นวิธีที่ผู้ทำการกลั่นแกล้งผู้อื่นบนพื้นที่ไซเบอร์ มักจะกระทำมากที่สุดเช่นกัน

2. ผลศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหา พฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหา พฤติกรรมการกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โรงเรียนมีวิธีการรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยให้การอบรม การจัด กิจกรรมร่วมกันและการให้คำปรึกษา อาจเป็นเพราะว่าหน้าที่ในการดูแล อบรม นักเรียนเป็น หน้าที่ของครูประจำชั้น ซึ่งมีการปฏิบัติในชั่วโมงโฮมรูมทุกวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ

มรดก ใจดี (2560) ที่ได้ศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 สหวิทยาเขตสุโขทัย พบว่า ในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานและการสร้างความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษา มีความชัดเจน และมีการแต่งตั้งครูที่ปรึกษา เพื่อทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบ รวมทั้งให้คำปรึกษาในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องการแนวคิดของ ขวัญนคร ปกป้อง (2555) ที่ได้กล่าวถึงแนวทางพัฒนาศักยภาพครูไว้ 2 แนวทาง คือ จัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องกับผลวิจัยของ พอชาย พิงไชย (2556) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนา คือ การบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ประสบผลสำเร็จและมีคุณค่าต่อการศึกษา มาจัดหมวดหมู่หรือจัดนำเสนอในรูปแบบเอกสาร สื่อต่าง ๆ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบได้เรียนรู้ นำแนวทางที่ประสบผลสำเร็จแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตน ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกิจกรรม ประชุม สำนวญความต้องการของผู้เรียน และครูผู้รับผิดชอบ กำหนดปฏิทินที่ชัดเจน ส่งครูอบรม ศึกษาเอกสาร จนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ให้เหมาะสม นิเทศอย่างต่อเนื่อง ด้านการตรวจสอบประเมินผล นิเทศติดตามประเมินผล จัดเก็บเป็นระบบให้ชัดเจน และจัดทำรายงานสรุปผล ด้านการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา นำสรุปผลการดำเนินกิจกรรม มากำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างจริงจัง และสอดคล้องกับผลวิจัยของงานวิจัยของ สุพันธ์ กล้าแข็ง (2550) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ 2) ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 แต่ละด้าน คือ 1) ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน 2) ด้านการบริการอาหารกลางวัน 3) ด้านการบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย 4) ด้านการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 5) ด้านการบริการทุนการศึกษาและสวัสดิการ พบว่า ผู้บริหารและครูมีทัศนคติว่าสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3. การศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรม การกลั่นแกล้งของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรม การกลั่นแกล้ง

ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครอง 1. ครู แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ครูประจำชั้น มีบทบาทหน้าที่ อบรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมให้คำปรึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การกลั่นแกล้ง พุดคุย ตักเตือนในคาบโฮมรูม ปลุกจิตสำนึก ติดตามพฤติกรรม สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน รายงานความก้าวหน้าด้านพฤติกรรม ครูแนะแนว มีบทบาทหน้าที่ เก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้คำแนะนำด้านส่วนตัวและสังคม ใช้กิจกรรมทำงานร่วมกันอย่างหลากหลาย สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ครูทุกคนในโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ อบรมหน้าเสาธงในตอนเช้า พุดคุย ตักเตือนเมื่อพบพฤติกรรมเบี่ยงเบน ใช้กิจกรรมทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จัดทำโครงการและกิจกรรมเสริมทักษะการอยู่ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ออกแบบแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของสุรียา บุญเลิศ และคณะ (2550) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน ฯลฯ ที่มีส่วนร่วม 2. ผู้บริหาร มีบทบาทหน้าที่ กำหนดนโยบายการจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ชัดเจนและครูทุกคนมีส่วนร่วม กำหนดโครงสร้างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ชัดเจนขอความร่วมมือ สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น รพ.สต. สาธารณสุข นิเทศ กำกับติดตามการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องจัดระบบช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นปัจจุบันและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ วิไลรัตน์ โกพลรัตน์ (2556) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ให้มีการตรวจสอบติดตามผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลายจัดทำสมุดบันทึกการพัฒนาผู้เรียน เพื่อรายงานและสรุปผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายงานผลต่อผู้บริหารให้ทราบถึงผลการดำเนินงานและสภาพปัญหาการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลใช้ในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในวงจร PDCA วงรอบต่อ ๆ ไป 3. ผู้ปกครอง ทำหน้าที่ให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่ บุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ พุดคุย ตักเตือนเมื่อพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ให้คำแนะนำในการอยู่ร่วมกัน ให้คำปรึกษาเมื่อบุตรหลานมีปัญหา สร้างข้อตกลงของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของวรนาฏ สิทธิฤทธิ์ (2550) ที่ได้ศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาและ

แนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนควรมี การส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน บุคลากรหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบ และมีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบาย ผู้ดูแล ผู้รับผิดชอบ
2. โรงเรียนควรสื่อสารกับผู้ปกครองหรือผู้ใกล้ชิดนักเรียนให้เปิดเผยความจริงในทุก ๆ ด้าน โดยการชี้แจงให้เห็นถึงข้อดีของการเปิดเผยข้อมูลนักเรียนที่แท้จริงว่ามีประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ตรงตามสภาพความต้องการหรือสภาพปัญหาของนักเรียน
3. โรงเรียนควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้มีส่วนดูแลนักเรียนที่เสี่ยง และคอยช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา
4. โรงเรียนควรประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชนในการสร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายการทำงาน
5. โรงเรียนควรกำหนดมาตรการป้องกันพฤติกรรมการกลั่นแกล้งให้มีความชัดเจน และมีการปฏิบัติ ตามมาตรการอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งในทุกระดับการศึกษา เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ซึ่งจะได้ทราบถึงความแตกต่างของพฤติกรรมการกลั่นแกล้งและแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2563). ห่วง!! พฤติกรรม "บูลลี่" เด็กไทยติดอันดับ 2 ของโลก เกือบครึ่งคิดตอบโต้เอาคืน. เรียกใช้เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2563. จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30148>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ขวัญนคร ปกป้อง. (2555). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนบ้านโนนสะอาดนาเหมือด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มรกต ใจดี. (2560). การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 สหวิทยาเขตสุถลันไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต). พะเยา : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พิกุล พระสิงห์ และคณะ. (2551). ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.
- วรนาฏ สิทธิฤทธิ์. (2550). การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, และคณะ (2552) พฤติกรรมการชมแข่งวิ่งแผ่านโลก ไชเบอร์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร : สมาพันธ์การวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย. สถาบันวิจัยแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว.
- วีไลรัตน์ โกพลรัตน์. (2556). การดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา ใน อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นครพนม : มหาวิทยาลัยนครพนม.
- สุนันทา กล้าแข็ง. (2550). สภาพและปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 (รายงานการวิจัย). สระบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1.

- สุรียา บุญเลิศ. (2550). ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนกาฬสินธุ์
พิทยาสรรพ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหา
และฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก*
CAUSAL FACTORS INFLUENCING ADVERSITY QUOTIENT
OF MATHAYOMSUEKSA 3 IN PHITSANULOK PROVINCE

ณัฐสยานันท์ เวทำ, Natthayanan Wetham
ทักษ์ อุดมรัตน์, Thak Udomrat
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Faculty of Education, Naresuan University
Email : dek.physics.nu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ในจังหวัดพิษณุโลก ได้ 351 คน โดยมีวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยแบ่งโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียน ออกเป็น ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค และแบบวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความสามารถและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กัน

* Received 23 April 2021; Revised 17 June 2021; Accepted 19 June 2021

อย่างมีนัยสำคัญ 0.01 และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันในระดับสูง และ 3) องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีตัวแปรที่สอดคล้อง 5 ด้าน โดยโมเดลมีความสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่ามีตัวแปรที่สอดคล้อง 4 ด้าน โดยโมเดล มีความสอดคล้องพอใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ : ปัจจัยเชิงสาเหตุ, ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, จังหวัดพิษณุโลก

Abstract

This article aimed to 1) study the ability's level for Influencing adversity quotient of the students in Mathayomsueksa 3 in Phitsanulok Province; 2) study the causal factors' level for Influencing adversity quotient of the students in Mathayomsueksa; and 3) study the causal factors for Influencing adversity quotient of the students in Mathayomsueksa 3 in Phitsanulok Province. The samples were 351 students in Mathayomsueksa 3 in Phitsanulok Province in semester 2018 by the sample random sampling according to the school's size. Defining the samples use Krejcie and Morgan's table. The research instruments for collecting data were the questionnaire of ability for Influencing adversity quotient and questionnaire of factors for Influencing adversity quotient of the students in Mathayomsueksa 3 in Phitsanulok Province. The results of this research found that 1) ability's level and the causal factors' level for Influencing adversity quotient in overview in high level; 2) the causal factors related to the ability for Influencing adversity quotient in same direction in high level at the significant 0.01; and 3) the confirmatory factor analysis of factor for Influencing adversity quotient had 5 related variables, the model was a good consistency with the observed data. The confirmatory factor analysis of ability for Influencing adversity quotient had 4 related variables, the model was a fair consistency with the observed data.

Keywords : Causal Factor, Ability for Influencing Adversity Quotient, Students in Mathayomsueksa 3, Phitsanulok Province

บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) การเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของสังคมในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เน้นขับเคลื่อนประเทศด้วยเศรษฐกิจ คนในสังคมจึงต้องมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้บุคคลพยายามปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและบุคคลที่สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปรกติสุข ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ก็จะเกิดปัญหาในการดำรงชีวิต ทั้งปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาทางด้านสังคม เช่น เกิดความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง เกิดความเครียด ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้และนำไปสู่ปัญหาสังคม นั่นคือ การหาทางออกที่ไม่ถูกต้องในการแก้ปัญหา เช่น การฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหา (กรมสุขภาพจิต, 2558) ดังนั้น บุคคลที่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ทุกสถานการณ์ที่พบเจอ เรียกว่าบุคคลนั้นมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรคที่ดี ซึ่งช่วงอายุที่การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และต้องเจอกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่อาจจะปรับตัวได้ นั่นคือช่วงวัยรุ่น ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นช่วงที่อยู่ในวัยรุ่นจึงเป็นวัยที่สำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เป็นวัยที่กำลังก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว วัยแห่งการปรับตัว วัยแห่งปัญหา วัยที่มีความเครียดทางอารมณ์ และวัยที่พร้อมกับการแสวงหาและพัฒนาเอกลักษณ์ของตน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพ ถ้าหากวัยรุ่นคนใดสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีก็จะเป็นผู้ที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์ ตรงกันข้ามกับวัยรุ่นที่ปรับตัวไม่ได้อาจเกิดความคับข้องทางด้านอารมณ์และจิตใจก็อาจจะก่อให้เกิดการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมตามมาได้

ดังนั้น สถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน นักศึกษา ซึ่งการให้ความสำคัญในการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคตามแนวคิดของสตอลทซ์ (Stoltz, 1997) กล่าวว่า AQ หมายถึง ความอดทน ความพากเพียรและความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบากโดยไม่ล้มเลิก โดยแนวคิดพื้นฐานความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคว่า AQ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิทยาศาสตร์ 3 หลัก คือ 1) จิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive psychology) 2) จิตเวชประสาทและภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยา (Psychoneuroimmunology) 3) สรีรวิทยาประสาทวิทยา (Neurophysiology) ตามแนวความคิดของสตอลทซ์ เสนอว่า

ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคหรือ AQ ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 2 ประการ คือ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และสามารถนำหลักการจากทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ ทั้งนี้ สตอลทซ์ยังได้แบ่งองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคออกเป็น 4 มิติ ประกอบไปด้วย มิติด้านการควบคุม (C=Control) มิติด้านสาเหตุและการแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหา (O2=Origin and Ownership) มิติด้านผลกระทบที่จะมาถึง (R=Reach) และมิติด้านความอดทน (E=Endurance) หรือเรียกว่า CO2RE ในการเผชิญปัญหาของนักเรียนจะต้องรู้จักประกอบทั้ง 4 มิติ เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคต่อปัญหาที่พบเจอได้

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของสตอลทซ์ในการหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาและฝ่าฝืนอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อวัยรุ่นและวัยรุ่นเรียนจะตระหนักถึงความสำคัญในการเผชิญปัญหาเพิ่มมากขึ้น และเป็นประโยชน์ในด้านการเรียน การทำงาน และดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้รวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 และมีจำนวนนักเรียน 4,391 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้รวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 ในจังหวัดพิษณุโลก ได้ 351 คน โดยมีวิธีการสุ่มดังนี้ 1) สุ่มจังหวัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 มาได้ 1 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้

จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) 2) แบ่งโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียน ออกเป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และ 3) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan Table) ซึ่งเทียบจากตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 351 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือจำนวน 2 ฉบับ โดยใช้แบบวัด แบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่

1) แบบวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 50 ข้อ

2) แบบวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก มีทั้งหมด 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 50 ข้อ

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1) แบบวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรคของ อนันต์ นวลใหม่ (2549 น. 130-134) ที่สร้างขึ้นตามแนวความคิดของสตอลซ์ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .456-.668 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (α) เท่ากับ .960 และผู้วิจัยนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยนำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 30 คนแล้วนำมาหาค่า Reliability โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

2) การสร้างแบบวัดปัจจัยเชิงสาเหตุและหาคุณภาพแบบวัดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบวัด พร้อมทั้งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดให้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านความรับผิดชอบ ด้านลักษณะการมุ่งอนาคต และด้านความฉลาดทางอารมณ์ วิเคราะห์พฤติกรรมที่จะใช้สร้างแบบวัด และเขียนนิยามเชิงปฏิบัติการ จากนั้นกำหนดแผนการเขียนข้อคำถามตามลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 60 ข้อ

2.2) สร้างแบบวัดปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านความรับผิดชอบ ด้านลักษณะการมุ่งอนาคตและด้านความฉลาดทางอารมณ์ ตามลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แล้วนำแบบวัดที่สร้างขึ้นเสนอประธานคณาจารย์คณาจารย์ตรวจสอบเครื่องมือเกี่ยวกับสำนวนภาษาและเนื้อหาเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.3) นำแบบวัดที่ได้รับการแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับผู้เชี่ยวชาญแบบวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ความสอดคล้องและครอบคลุมตามนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ 1) ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์ 2) ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์ และ 3) ให้คะแนน - 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์

2.4) วิเคราะห์ข้อมูลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะโดยใช้สูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2554, น. 50) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องและพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50-1.00 ไว้และปรับปรุงแก้ไขข้อความที่ไม่เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5) นำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นนำผลจากแบบวัดมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Xi) โดยใช้วิธีการหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ (Y) ที่ตัดคะแนนข้อที่ Xi ออกแล้ว (Item total Correlation) (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2553, น. 115-116) แล้วทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เท่ากับจำนวนข้อคำถามที่ต้องการใช้จริง

2.6) หาค่า Reliability Cronbach โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วางแผนในการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามเวลาที่กำหนด โดยส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ส่งถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง กำหนดข้อชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ได้ผลตามความเป็นจริง และเมื่อได้แบบสอบถามมาแล้ว พิจารณาตรวจสอบเพื่อคัดเลือกเอาฉบับที่สมบูรณ์ เนื่องจากอาจมีบางฉบับที่ผู้ตอบแบบสอบถามลืมตอบคำถามในบางข้อ ทำให้ข้อมูลส่วนนี้ขาดหายไป นำแบบสอบถามมาบันทึกข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ

1) แบบวัดปัจจัย วิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย (1) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามแต่ละข้อกับนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรโดยใช้สูตร IOC หาค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด (2) อำนาจจำแนก (Discrimination) ใช้วิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของข้ออื่น ๆ ที่เหลือทั้งหมด (Item Total Correlation; rxy) โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และ (3) ความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ตามความมุ่งหมายการวิจัย

1) การวิเคราะห์ระดับความสามารถและระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) การพัฒนาและตรวจสอบความตรงของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค มีวิธีการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความสอดคล้องกลมกลืนของปัจจัยเชิงสาเหตุสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ Bartlett's test of Sphericity

2.2) การตรวจสอบความตรงของโมเดล โดยใช้การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุการวัดตัวแปรแฝงโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis)

3) การวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ภายในชั้น (Intraclass Correlations ; ICC) ระหว่างตัวแปรทั้งสองระดับ

4) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของปัจจัยเชิงสาเหตุของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อประมาณค่าขนาดอิทธิพลของตัวแปรทำนายระดับนักเรียน ที่มีต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ประกอบด้วย ตัวแปรระดับนักเรียน เป็นการศึกษาความสามารถในการทำนายเฉพาะของตัวแปรแต่ละระดับ ที่มีต่อตัวแปรตาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างระดับเดียว (Single Level SEM) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช, 2554, น. 27)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความสามารถและระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก มีระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.84$, S.D.=0.612) หากพิจารณาเป็นรายด้าน นักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับด้านที่นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคในระดับสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.87$, S.D.=0.613) 2) ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง ($\bar{X} = 3.85$, S.D.=0.600) และ 3) ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค ($\bar{X} = 3.83$, S.D.=0.578) และด้านที่นักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับต่ำที่สุด คือ ด้านความอดทน ($\bar{X} = 3.81$, S.D.=0.658)

ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.07$, S.D.=0.610) หากพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน อยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับด้านของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน ในระดับสูงที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านการอบรมเลี้ยงดู ($\bar{X} = 4.10$, S.D.=0.607) 2) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($\bar{X} = 4.08$, S.D.=0.637) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ($\bar{X} = 4.08$, S.D.=0.631) และด้านลักษณะมุ่งอนาคต ($\bar{X} = 4.08$, S.D.=0.594) และ 3) ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.637)

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค

พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) กับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) ของนักเรียน ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.93 ดังนั้น ตัวแปรทั้งสองตัวมีความสัมพันธ์กัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาปัจจัยในรายด้านพบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญ 0.01 แสดงข้อมูลดังตาราง 1

ตาราง 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) ต่อกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ)	ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค(AQ)		
	Pearson Correlation(r)	Sig. (2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	0.93*	0.00	สัมพันธ์ในระดับสูง
ด้านการอบรมเลี้ยงดู	0.90*	0.00	สัมพันธ์ในระดับสูง
ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	0.95*	0.00	สัมพันธ์ในระดับสูง
ด้านลักษณะมุ่งอนาคต	0.95*	0.00	สัมพันธ์ในระดับสูง
ด้านความฉลาดทางอารมณ์	0.92*	0.00	สัมพันธ์ในระดับสูง
รวม	0.93*	0.00	สัมพันธ์ในระดับสูง

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า มีองค์ประกอบเชิงสำรวจอยู่ 2 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) มีตัวแปรที่สอดคล้องอยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านลักษณะมุ่งอนาคต และด้านความฉลาดทางอารมณ์ และ 2) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง และด้านความอดทน โดยแสดงค่าความเหมาะสมของข้อมูลและทดสอบสมมติฐาน (KMO and Barlett's Test) และเมื่อพิจารณาผลการทดสอบค่าสถิติ ซึ่งเป็นค่าสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์เป็นเมทริกซ์เอกลักษณะหรือไม่ พบว่า มีค่าเท่ากับ

1510.00, $df = 36$, $p < 0.01$ แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์มีความแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่า KMO พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.897 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์ภายในต่อกัน ดังนั้น ข้อมูลชุดนี้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างที่มีตัวแบบการวัด ซึ่งอาศัยหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ตัวแปรควรมีความสัมพันธ์กัน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่ามีองค์ประกอบเชิงยืนยัน 2 องค์ประกอบคือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) มีตัวแปรที่สอดคล้องอยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านลักษณะมุ่งอนาคต และด้านความฉลาดทางอารมณ์ และ 2) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง และด้านความอดทน โดยแสดงค่าความเหมาะสมของโมเดล และเมื่อพิจารณาผลการทดสอบค่าสถิติซึ่งเป็นค่าสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์หรือไม่ พบว่ามีค่าเท่ากับ 1510.00, $df = 36$, $p < 0.01$ แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์มีความแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่า KMO พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.897 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์ภายในต่อกัน ดังนั้น ข้อมูลชุดนี้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างที่มีตัวแบบการวัด ซึ่งอาศัยหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ตัวแปรควรมีความสัมพันธ์กัน

3. ผลการวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ภายในชั้น (Intraclass Correlations ; ICC) ระหว่างตัวแปรทั้งสองระดับ

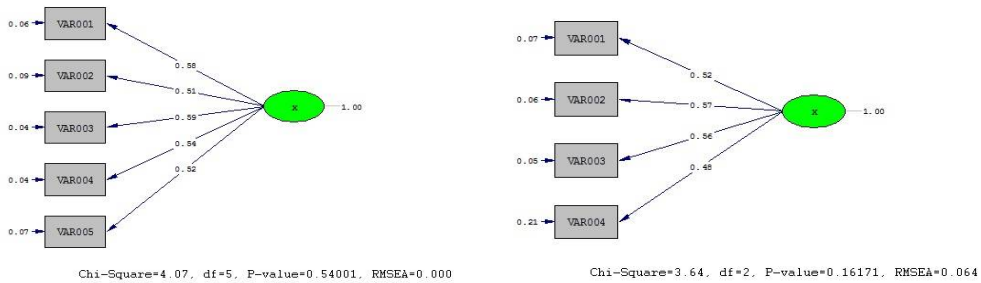
พบว่า ค่าเฉลี่ยกำลังสองระหว่างแถว (MS_R) มีค่าเท่ากับ 1.886 ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อน (MS_W) มีค่าเท่ากับ 2.450 ค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน (MS_E) มีค่าเท่ากับ .173 ค่าเฉลี่ยกำลังสองระหว่างสดมภ์ (MS_C) มีค่าเท่ากับ .187 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในชั้นที่ได้มาจากแบบจำลอง ICC (3,1) = .505 หมายถึง ความน่าเชื่อถือของผู้ประเมินมีความสอดคล้องกันในระดับพอใช้ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในชั้นที่ได้มาจากแบบจำลอง ICC (3,k) = .902 หมายถึง ความน่าเชื่อถือของผู้ประเมินมีความสอดคล้องกันในระดับดีมาก

4. ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของปัจจัยเชิงสาเหตุของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรคเพื่อประมาณค่าขนาดอิทธิพลของตัวแปรทำนายที่มีต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis) ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างระดับเดียว (Single Level SEM) พบว่า มีองค์ประกอบเชิงยืนยัน 2 องค์ประกอบคือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) มีตัวแปรที่สอดคล้องอยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านความรับผิดชอบต่อนตนเอง ด้านลักษณะมุ่งอนาคต และด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยสามารถสรุปจากค่า RMSEA = 0.00 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 2) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ) ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง และด้านความอดทน โดยสามารถสรุปจากค่า RMSEA = 0.00 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องพอใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างระดับเดียวและความเหมาะสมของโมเดล

ข้อความ	องค์ประกอบ	
	1	2
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ)		
ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	.58	
ด้านการอบรมเลี้ยงดู	.51	
ด้านความรับผิดชอบต่อนตนเอง	.59	
ด้านลักษณะมุ่งอนาคต	.54	
ด้านความฉลาดทางอารมณ์	.52	
Chi-Square	4.07*	
P-value	0.54*	
RMSEA	0.00*	
ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟูอุปสรรค (AQ)		
ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค		.52
ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ		.57
ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง		.56
ด้านความอดทน		.48
Chi-Square	3.64*	
P-value	0.16*	
RMSEA	0.06*	

ภาพที่ 1 ผลการทดสอบความเหมาะสมของโมเดลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค ด้วย Single Level SEM

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยได้แปลผลสิ่งที่ค้นพบในลักษณะการตีความส่วนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งการอภิปรายผลดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์ข้อแรกของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก มีระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค (AQ) ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านนักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับ 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ 2) ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง และ 3) ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนเมือง ลักษณะการดำเนินชีวิตของนักเรียนจึงอาจจะมีการเร่งรีบและมีการแข่งขันสูงจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียน ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดี จะทำให้นักเรียนยกระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคได้ดีขึ้น ซึ่งต่างจากงานของทศพร บรรจง (2558) ที่ทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการควบคุม ด้านสาเหตุและความรับผิดชอบ ด้านความสามารถด้านความเข้าใจ และด้านความยืดหยุ่นของปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง นั่นเพราะว่าลักษณะการดำเนินชีวิตของนักเรียนเป็นไปด้วยความ

ราบเรียบ ตามวิถีชีวิตของสังคมชนบทที่มีรูปแบบของชีวิตแบบอะลุ่มอล่วยประนีประนอม ไม่มีความเร่งรีบ มีความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้อง และไม่มีการแข่งขันสูงอย่างสังคมเมือง

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่สอง คือ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยด้านการอบรมเลี้ยงดูสูงที่สุด ทั้งนี้ อาจจะมาจากการอบรมเลี้ยงดูในปัจจุบันที่เน้นการอบรมที่เน้นประชาธิปไตย ให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ด้วยเหตุและผล จึงส่งผลให้นักเรียนจึงส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค (AQ) ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Hurlock (1984, pp. 402-403) ที่ได้กล่าวว่าการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) เป็นเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นการปฏิบัติต่อตนอย่างยุติธรรม บิดามารดามีความอดทนไม่ตามใจ และเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของบุตรให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควรเป็นการสร้างเสริมนักเรียนให้เป็นคนมีเหตุผลจนเป็นนิสัย และสอดคล้องกับ ยูพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ (2543) ที่ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมากที่สุดเพราะช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ได้อย่างเหมาะสมโดยที่บิดามารดาพร้อมใจกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตร มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตยให้มีอิสระทางความคิดพัฒนาทักษะในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างด้วยตนเอง

3. จากวัตถุประสงค์ข้อที่สาม คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก พบว่า จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis) ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างระดับเดียว (Single Level SEM) พบว่า มีองค์ประกอบเชิงยืนยัน 2 องค์ประกอบคือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค (AQ) มีตัวแปรที่สอดคล้องอยู่ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านลักษณะมุ่งอนาคต และด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยสามารถสรุปจากค่า RMSEA = 0.00 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 2) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค (AQ) ประกอบด้วย ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง และด้านความอดทน โดยสามารถสรุปจากค่า RMSEA = 0.00 พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องพอใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องตามแนวความคิดของสตอลทซ์ (Stoltz, 1997, p. 7) เสนอว่าความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคหรือ

AQ ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 2 ประการ คือ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และสามารถนำหลักการจากทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ Stoltz (1997, p. 106) แบ่งองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคออกเป็น 4 มิติ ประกอบด้วย มิติด้านการควบคุม (C=Control) มิติด้านสาเหตุและการแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหา (O2=Origin and Ownership) มิติด้านผลกระทบที่จะมาถึง (R=Reach) และมิติด้านความอดทน(E=Endurance) หรือเรียกว่า CO2RE ในการเผชิญปัญหาของนักเรียนจะต้องรู้จักประกอบทั้ง 4 มิติ เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคต่อปัญหาที่พบเจอได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูและสถานศึกษา ควรมีการพัฒนากิจกรรมเพื่อสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกความอดทนต่อสถานการณ์/อุปสรรคต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งอาจบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาจิตด้วยหลักธรรมะ ร่วมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านร่างกายและการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่นักเรียนอีกด้วย

1.2 ครูและสถานศึกษา ควรมีการพัฒนากิจกรรมเพื่อสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน ซึ่งสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่อยู่บนพื้นฐานแห่งหลักเมตตาไปใช้เป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมการมีสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งควรมีระบบติดตามเพื่อเฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดเพิ่มเติมจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

1.3 ครูและสถานศึกษา ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนควบคู่กันทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ รวมทั้งปลูกฝังให้นักเรียนได้มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ดี และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนานักเรียนร่วมกันอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามผลการพัฒนานักเรียนให้เป็นต้นแบบที่ดีและถ่ายทอดวิธีคิดและการปฏิบัติตนให้พร้อมเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างดี จากรุ่นสู่รุ่น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยให้บุคลากรครู และผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนด

องค์ประกอบในรูปแบบฯ รวมทั้งมีการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบฯ โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนานักเรียน

2.2 ควรพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยในการสร้างรูปแบบฯ ให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการเพิ่มขึ้น โดยอาจใช้วิธีเดลฟายในการค้นหาและยืนยันรูปแบบจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในระบบการพัฒนานักเรียน ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน และอาจมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ เพื่อประกอบการนำเสนอความรู้มากำหนดรายละเอียดภายในองค์ประกอบของโมเดล ร่วมกับการรวบรวมจากแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2558). โครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (TO BE NUMBER ONE). เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2563, จาก <http://www.tobenumber1.net/>
- ทรงศักดิ์ ภูศรีอ่อน. (2555). การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 : การวิเคราะห์พหุระดับ (รายงานผลการวิจัย). มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทศพร บรรจง. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย”. 2(2), 209-220.
- ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติพัฒนากิจของครอบครัวระยะมีบุตรวัยรุ่นกับทัศนคติพื้นฐานของวัยรุ่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. กาทสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564). กรุงเทพฯ.
- สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช. (2554). สถิติเพื่อการวิจัย. มหาสารคาม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Hurlock, E. B. (1984). Child development. New York : McGraw-Hill
- Stolz, P.G. (1997). Adversity Quotient : Turning Abstracts in to Opportunities. New York : John Wiley & Son.

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบภควัฒนภาพ
สำหรับนักศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน*
UBIQUITOUS LEARNING GUIDELINES FOR WORK-INTEGRATED
LEARNING STUDENTS

ศศิวัฒน์ ตันติบุญยานนท์
Sasiwat Tantiboonyanont
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Faculty of Education, Burapha University
Email : Psakdamcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงการจัดการศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Work-integrated Learning) ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐให้สถาบันอุดมศึกษาเปิดหลักสูตรเพื่อตอบสนองผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซับซ้อนรุนแรง และการนำคุณลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้แบบภควัฒนภาพมาผสมผสานเพื่อให้เกิดนวัตกรรมการศึกษาที่ลักษณะเฉพาะเหมาะสมตามวิธีการเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละคน บนพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีคุณภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต และมีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน เป็นบุคลากรที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ : การศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน, การเรียนรู้แบบภควัฒนภาพ, ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์

---

* Received 29 April 2021; Revised 7 June 2021; Accepted 8 June 2021

Abstract

This article discusses Work-integrated Learning which had promoted by government sector for higher education to develop a curriculum that is suitable for dynamic changes and the key features of Ubiquitous Learning in order to create an educational innovation according to the learning style of each student based on Experiential Learning Theory for enhanceing the students' potential to have lifelong self-directed learning and developing working skills that are useful to develop the economy and society of the nation.

Keywords : Work-integrated Education, Ubiquitous Learning, Experiential Learning Theory

บทนำ

หนึ่งในแนวคิดการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (2560, น. ช) คือการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงและได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างเท่าเทียม เป็นระบบการศึกษาที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพของตน มีการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้การลงทุนด้านการศึกษาคู่ค่าและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ และยังต้องเป็นการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ ของโลกที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ประเทศ และทั่วทุกภูมิภาค ทำให้ระบบธุรกิจต้องพึ่งพาความทันสมัยของโครงข่ายการสื่อสารความเร็วสูง ทักษะจำเป็นของคนทำงานในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมีการสร้างทักษะใหม่ (Reskill) หรือการพัฒนาทักษะเดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้น (Upskill) รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมสูงวัย สิ่งเหล่านี้เป็นความท้าทายของการจัดระบบการศึกษาของชาติให้สอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมดุลยั่งยืน

อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ทางการศึกษายังคงต้องมีการพัฒนาปรับปรุง เนื่องจากคุณภาพแรงงานมีสมรรถนะหรือคุณลักษณะไม่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ ทำให้มีผู้ว่างงานอยู่เป็นจำนวนมาก และเมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ส่งผลให้มีคนตกงานเพิ่มสูงขึ้น ยิ่งสะท้อนความเปลี่ยนแปลง

ยากต่อคาดการณ์ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สถานศึกษาทั่วประเทศจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับวิธีการให้เข้ากับบริบทที่มีความผันผวน ความไม่แน่นอน ความยุ่งยาก และความคลุมเครือในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต

เทคโนโลยีการศึกษามีบทบาทอย่างสูงเพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพ (Ubiquitous Learning) เป็นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาทุกเครื่องมือ (Anywhere Anytime Anydevice) ลดข้อจำกัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องมาปรากฏตัว ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งตามที่กำหนด เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคสมัยเมื่ออุปกรณ์สื่อสารจัดหาได้ง่ายและมีราคาไม่แพงมาก โครงข่ายการเชื่อมต่อครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ในประเทศ การรับส่งข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว เอื้อต่อการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัยาศัย รวมถึงสามารถดำเนินการได้แบบทั้งผู้เรียนและผู้สอนอยู่ในเวลาเดียวกัน (Synchronous Communication) และแบบไม่พร้อมกันไม่เป็นเวลาเดียวกัน (Asynchronous Communication) คือ ผู้สอนจัดทำเนื้อหาวิชาผ่านสื่อกลางชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่น เว็บไซต์ จากนั้นผู้เรียนสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้ตามความสะดวกผ่านสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น

คุณสมบัติของการจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพ จะทำให้การจัดการศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Work-integrated Learning) ที่ผู้เรียนจะต้องมีการเรียนทฤษฎีในสถาบันการศึกษาสลับกับการทำงานในสถานประกอบการจริงตามสถานที่ต่าง ๆ นั้น มีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น ช่วยลดข้อด้อยในประเด็นต้องให้ผู้เรียนมาเจอกันและร่วมทำกิจกรรมในวันเวลาและสถานที่เดียวกัน เพราะฉะนั้นเมื่อนักศึกษาแต่ละคนออกไปปฏิบัติงานต่างเวลาต่างสถานที่ การจัดส่งภาพแวดล้อมที่สนับสนุนผู้เรียนให้สามารถศึกษาหาความรู้ สืบเสาะค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ กล่าวคือ มีความรู้ด้านเนื้อหาสาระตามสาขาวิชาที่เรียนและมีประสบการณ์ตรงจากการที่ได้เข้าไปปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานจริง ทำให้นักศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานเป็นผู้ที่เรียนก็ได้ทำงานก็เป็น

การเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล

กิตติชัย สุธาสินบล (2562, น. 204-206) การเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลมีหลายรูปแบบ เช่น หลักสูตรออนไลน์แบบเปิดกว้างรองรับผู้เรียนจำนวนมาก (Massive Open Online Courseware – MOOC) ที่เป็นการศึกษาผ่านระบบออนไลน์เต็มรูปแบบ หรือการ

เรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) คือ การเรียนในชั้นเรียนผสมกับการเรียนออนไลน์ ลักษณะการเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นการนำประโยชน์จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง สมาร์ทโฟน มาเป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ ทำให้ผู้สอนบริหารจัดการหลักสูตรและจัดการชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนผู้เรียนก็สามารถศึกษาค้นคว้าเข้าถึงสื่อความรู้ต่าง ๆ ได้จากทุกที่ทุกเวลา สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้น การเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นการพัฒนาการเรียนรู้จากแบบดั้งเดิมให้มีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น สามารถตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และส่งเสริมแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Konstantinos Karoudis และ George D. Magoulas (2016, pp. 5-6) รายงานว่าการเติบโตของผู้เรียนสามารถประเมินได้จากคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตขั้นพื้นฐาน 3 ประการ คือ 1) การกำหนดทิศทางตนเอง (self-direction) 2) การตระหนักรู้ของการรู้คิด (meta-cognitive awareness) และ 3) การจัดการต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การกำหนดทิศทางตนเอง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกควบคุมจากภายในจิตใจผู้เรียนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนวินิจฉัยความต้องการและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การเลือกแหล่งเรียนรู้ การออกแบบกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์จากการทำงานร่วมกับเพื่อน ผู้ร่วมงาน ทีมเครือข่ายสังคมและชุมชนที่ไม่เป็นทางการได้อีกด้วย การตระหนักรู้ของการรู้คิด คือ การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้ของตนเอง ทักษะดังกล่าวจำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมและกลยุทธ์การเรียนรู้ เพื่อติดตามและประเมินประสิทธิผลโดยผ่านการไตร่ตรองและการประเมินของตนเอง การจัดการต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องกระบวนการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจจากภายใน มุ่งมั่น เต็มใจที่จะรับความเสี่ยง และเรียนรู้จากข้อผิดพลาด รวมทั้งมีความอยากรู้อยากเห็นและต้องการที่จะต่อยอดความรู้ที่มีอยู่

การจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเมื่อนำไปผสมผสานกับการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ การเรียนรู้กับการทำงานที่บางครั้งนักศึกษาต้องอยู่ในระหว่างทำงานในสถานประกอบการ ไม่สะดวกต่อการเข้าเรียนหรือนัดพบในเวลาและสถานที่กำหนด ธารรัตน์ ธนากิจเจริญสุข และเกียรติศักดิ์ พันธุ์ลำเจียก (2563, น. 124) จึงได้สรุปคุณลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การคงสภาพของข้อมูล (Permanency) หมายถึง ข้อมูลในการเรียนรู้จะถูกเก็บไว้ถาวร
2. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้จากทุกที่ตลอดเวลา

3. ความฉับไวของการเรียกข้อมูล (Immediacy) หมายถึง ผู้เรียนสามารถเรียกใช้ข้อมูลได้อย่างทันที

4. การปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) หมายถึง ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้สอนและผู้เรียนคนอื่น ๆ ผ่านอุปกรณ์ได้

5. การตระหนักถึงบริบทของผู้เรียน (Context-awareness) หมายถึง การรู้ลักษณะการเรียนรู้และความต้องการของผู้เรียน

การตระหนักถึงบริบทต่าง ๆ ข้างต้นนี้ ทำให้การเรียนรู้แบบภควันตภาพแตกต่างจากการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เพราะเป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ ที่สามารถลดข้อจำกัดด้านพื้นที่ของห้องเรียน จัดหาแนวทางการเรียนเฉพาะบุคคล สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและปรับตัวได้มากขึ้น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามบริบทความจริงของโลก ดังนั้น ความสำเร็จของวิธีการเรียนรู้แบบภควันตภาพจะช่วยพัฒนาแรงจูงใจ ความสำเร็จ และทัศนคติของการเรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ในเวลาที่สะดวก ณ สถานที่ที่ต้องการด้วยอุปกรณ์ที่มี และเนื้อหาสาระที่เหมาะสม

การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง คือ การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) ซึ่ง เดวิด เอ. โคลบ (David A. Kolb) นักทฤษฎีการศึกษา ได้พัฒนาและเสนอออกมาเป็นทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือ Experiential Learning Theory (ELT) หมายถึง “กระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น” (อรุณฉัตร คุรุวาณิชย์ และ ชนนันญา น้อยสันเทียะ ,ม.ม.ป.) กล่าวคือ เป็นการทบทวนประสบการณ์ หรือนำสิ่งที่ลงมือทำไปแล้วมาไตร่ตรองเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่หรือต่อยอดจากความรู้เดิม และสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทอื่น ๆ การนำทฤษฎีนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านวงจร 4 ขั้น (Experiential Learning Cycle : ELT Cycle) ซึ่งจะทำให้แต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ที่แตกต่างกันออกไป

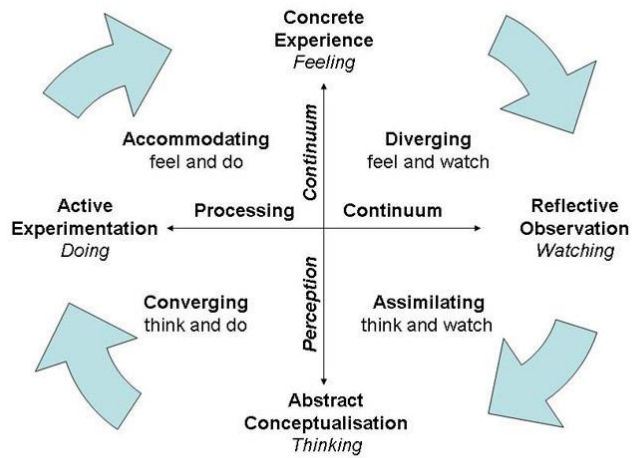
ขั้นที่ 1 การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Concrete Experience) เกิดจากการใช้ความรู้สึกรับรู้ข้อมูล

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้จากการสังเกตไตร่ตรอง (Reflective Observation) เกิดจากการดูแล้วคิดหาเหตุผล ทำความเข้าใจ

ขั้นที่ 3 การเรียนรู้จากการหาข้อสรุปแนวคิดนามธรรม (Abstract Conceptualization) เกิดจากการคิดวิเคราะห์

ขั้นที่ 4 การเรียนรู้จากการนำกฎเกณฑ์จากประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ (Active Experimentation) เกิดเป็นการลงมือทำ

เมื่อนำวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์มาสรุปเป็นรูปแบบการเรียนรู้ ตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนรู้ของโคลบและวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb's Learning Styles and Experience Learning Cycle : Simply Psychology)

ด้านขวาบน (1) – ผู้คิดไตร่ตรอง (Divergers) เป็นผู้ชอบเรียนรู้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ด้วยการสังเกต การอ่านจากวารสารต่างๆ และการระดมความคิด นอกจากนี้ ยังชอบใช้เวลาคิด ไตร่ตรองเนื้อหาสาระต่าง ๆ

ด้านขวาล่าง (2) – ผู้เรียนด้วยความเข้าใจ (Assimilators) เป็นผู้ชอบเรียนรู้ด้วยการทำความเข้าใจจากการสรุปแนวคิดเป็นนามธรรม รวมทั้งการสังเกต ฟังคำบรรยาย อ่านจากตำรา และการเปรียบเทียบ ชอบถามคำถามว่าสิ่งนี้สัมพันธ์กับสิ่งนั้นอย่างไร

ด้านซ้ายล่าง (3) – ผู้นำความรู้ไปใช้ (Convergers) เป็นผู้ชอบเรียนรู้จากการสรุปแนวคิดที่เป็นนามธรรม รวมทั้งการทดลองในห้องปฏิบัติการ การแก้ปัญหา งานภาคสนาม และการสังเกต มักตั้งคำถามว่าจะนำความรู้นี้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างไร

ด้านซ้ายบน (4) – ผู้รวบรวมความรู้ (Accommodators) เป็นผู้เรียนรู้ได้ดีจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม การทดลอง สถานการณ์จำลอง การวางแผน กรณีศึกษา แบบฝึกหัด และการบ้าน เป็นผู้ที่พร้อมแข่งขัน สามารถปรับตัวให้เหมาะกับสถานการณ์เฉพาะหน้า

ชัยวัฒน์ ตัณตฺรังษี (2555, น. 27) อธิบายเพิ่มเติมว่าปีเตอร์ ฮันนี (Peter Honey) และ อลัน มัมฟอร์ด (Alan Mumford) ได้ใช้แนวคิดของโคลบ มาพัฒนาเป็นแบบสอบถามแนวโน้มของพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning Styles Questionnaire) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น โดยกำหนดคำเรียกเฉพาะเพื่ออธิบายรูปแบบการเรียนรู้ให้เข้าใจง่ายขึ้น

ตารางที่ 1 การกำหนดคำเรียกเฉพาะเพื่ออธิบายรูปแบบการเรียนรู้ให้เข้าใจง่าย

โคลบ		ฮันนี และ มัมฟอร์ด	
Diverger	ผู้คิดไตร่ตรอง	—▶ Reflector	นักวิเคราะห์
Assimilator	ผู้รู้ด้วยความเข้าใจ	—▶ Theorist	นักทฤษฎี
Converger	ผู้นำความรู้ไปใช้	—▶ Pragmatist	นักปฏิบัติ
Accommodator	ผู้รวบรวมความรู้	—▶ Activist	นักกิจกรรม

การจัดการศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน

การจัดการศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Work Integrated Education) ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่สถาบันอุดมศึกษาและสถานประกอบการดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาควบคู่กับการนำความรู้ไปทดลองปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ทำให้นักศึกษามีสมรรถนะความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitude) โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) การผลิตบัณฑิตให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับตลาดแรงงาน และมีความพร้อมสู่โลกของการทำงานจริง 2) การทำงานในลักษณะเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการ และ 3) การดำเนินที่เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้ง 3 ฝ่าย คือ นักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และสถานประกอบการ

สภาคุณภาพการอุดมศึกษาของเมืองออนแทรีโอ ประเทศแคนาดา (Higher Education Quality Council, 2016, p. 15) ได้สรุปคุณประโยชน์ที่เกิดจากแนวคิดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปลักษณะประโยชน์ที่เกิดจากแนวคิดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน

<p>นักศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประสบการณ์จริง - ประยุกต์การเรียนรู้ - พัฒนาทักษะ/วิชาชีพ - เครือข่าย - สำรวจอาชีพ - ความสำเร็จในตลาดแรงงาน - เพิ่มศักยภาพการปรับตัวเข้ากับสถานที่ทำงาน - ความสำเร็จในอาชีพการงานในอนาคต - การเติบโตส่วนบุคคล - การตระหนักรู้ในตนเอง 	<p>หัวหน้างาน/นายจ้าง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าถึงนักศึกษาที่มีคุณภาพสูงสำหรับการจ้างงาน - นักศึกษานำแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำโครงการงาน - เข้าถึงความรู้ทางทฤษฎีและแหล่งข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน - การพัฒนาทักษะการฝึกสอนและความเป็นผู้นำของนายจ้าง - เสริมการศึกษาและการฝึกอบรมก่อนหน้านี้
<p>สถาบันการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมีส่วนร่วมกับชุมชนเพิ่มขึ้น - เพิ่มการสื่อสารกับภาครัฐและภาคอุตสาหกรรม - โอกาสในการปรับปรุงหลักสูตรด้วยเนื้อหาประยุกต์ - เสริมเรื่องการศึกษ ความพึงพอใจ และความผูกพันของนักศึกษา - เพิ่มโอกาสการรับสมัครนักศึกษา 	<p>สถานที่ทำงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาและรักษาชื่อเสียงในเชิงบวก - การประยุกต์ใช้ความรู้ทางทฤษฎีในที่ทำงาน - โอกาสในการวัดและประเมินผล - ช่วยกำลังใจของพนักงานดีขึ้น - โอกาสในการสรรหาบัณฑิตที่มีความพร้อมในการทำงาน

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ม.ป.) ได้แก่

1. Cooperative Education หรือ สหกิจศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์จากการทำงานจริงเป็นหลัก หรือเป็นโครงการพิเศษที่มีประโยชน์กับสถานประกอบการ โดยบูรณาการทฤษฎีและการปฏิบัติผ่านโครงการหรืองานประจำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานจริง

2. Pre-course Experience เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์เพื่อเรียนรู้บทบาทของผู้ประกอบอาชีพที่ผู้เรียนสนใจก่อนการเรียนในเนื้อหาตามหลักสูตรหรือก่อนเลือกสาขาวิชาเอก

3. Sandwich Course เป็นระบบการเรียนการสอนที่สลับการเรียนในสถาบันอุดมศึกษากับการทำงานในสภาพจริงอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้จากสถาบันอุดมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน และนำประสบการณ์จากการทำงานกลับมาเป็นประเด็นสำหรับการเรียนในสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้เรียนต้องมีลักษณะงานซับซ้อนขึ้นตามชั้นปีหรือรายวิชาที่ศึกษา

4. Cognitive Apprenticeship หรือ Job Shadowing เป็นการมุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรม และการซึมซับวัฒนธรรมองค์กร โดยเรียนรู้ประสบการณ์จากพฤติกรรมการทำงานของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานหรือบุคคลต้นแบบด้วยการสังเกต การพูดคุย และการทำงานร่วมกัน

5. Joint Industry University Course เป็นระบบการเรียนการสอนที่ร่วมกันจัดทำหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคอุตสาหกรรมที่มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อให้บัณฑิตเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตรงตามความต้องการ

6. New Traineeship หรือ Apprenticeship เป็นการฝึกงานที่มีการจัดระบบการเตรียมการและการฝึกงานในสถานที่หรือนอกสถานที่ที่มีโครงการดำเนินงานชัดเจน มีการเตรียมผู้เรียนในตำแหน่งงานที่สถานประกอบการต้องการก่อนสำเร็จการศึกษา และเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาควรได้รับเข้าทำงานในตำแหน่งนั้นทันที

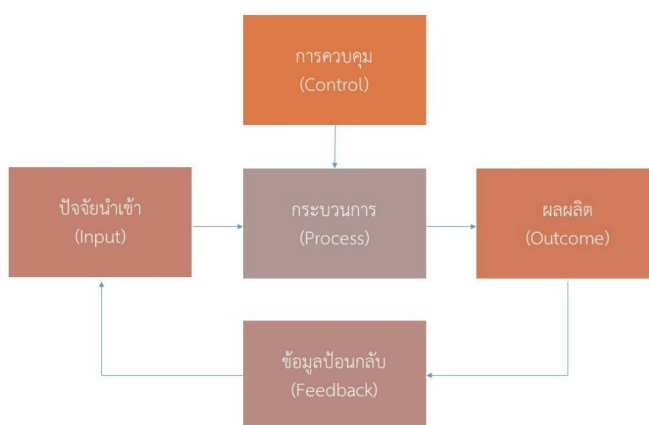
7. Placement หรือ Practicum เป็นระบบการเรียนการสอนที่จัดให้ผู้เรียนทำงานหรือฝึกงานเฉพาะตำแหน่งในสภาพจริงหลังจากที่เรียนในสถาบันอุดมศึกษาไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง โดยผู้เรียนสามารถเรียนรายวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับงานควบคู่กัน เพื่อพัฒนาทักษะหรือประสบการณ์ที่จำเป็นในอนาคต

8. Fieldwork เป็นการปฏิบัติงานหรือสังเกตการทำงานในสถานที่จริง โดยผู้เรียนปฏิบัติงานในชุมชนหรือพื้นที่ภูมิประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยการสลับกับการเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งการปฏิบัติงานภาคสนามแต่ละช่วงจะมีความต่อเนื่องจากง่ายไปยากเมื่อชั้นปีของผู้เรียนสูงขึ้น

9. Post-course Internship เป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ในการปฏิบัติงานภายหลังสำเร็จการศึกษาภาคทฤษฎี โดยเน้นให้ผู้เรียนทำงานในสภาพจริง ฝึกการใช้ความคิดรวบยอดหลังจากเรียนในสถาบันอุดมศึกษาครบตลอดหลักสูตร ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรายวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับงาน ในช่วงสุดท้าย เพื่อเติมเต็มความรู้ก่อนสำเร็จการศึกษา

การออกแบบการศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน

จากการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ผู้เขียนสังเคราะห์โดยใช้วิธีการระบบ (System Approach) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการจัดการสิ่งต่างให้เป็นระเบียบ มองว่าทุก ๆ ส่วนในระบบมีความสัมพันธ์ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การทำงานให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ ระบบจะมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ผลผลิต (Outcome) 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และ 5) การควบคุม (Control) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 วิธีการระบบ

สุขุมิตร กอมณี (2562, น. 31) ระบุรายละเอียดแต่ละส่วนของระบบจะมีดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยด้านการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษา (2) ปัจจัยด้านองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนภาควันตภาพ (3) ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ (4) ปัจจัยด้านรายวิชาเรียน

2. กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดำเนินงาน คือ (1) การวิเคราะห์จุดมุ่งหมาย (2) การกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ (3) การวางแผนการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน (4) การกำหนดวิธีการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน (5) การออกแบบและพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน (6) การสร้างและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน และ (7) การประเมิน

3. ผลลัพธ์ (Output) คือ ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ตามสาขาวิชาที่กำหนด และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน

4. ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) คือ (1) ข้อมูลจากการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียนจากกิจกรรมแต่ละครั้ง (2) ข้อมูลจากผลการประเมินทักษะแต่ละด้านของผู้เรียน

5. การควบคุม (Control) คือ การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบให้มีการทำงานสัมพันธ์กัน เพื่อบังคับหรือปรับปรุงให้ระบบทำงานได้ตามที่ต้องการ

จากเหตุผลต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้เขียนขอนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพสำหรับนักศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน โดยนำทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (ELT) ของเดวิด เอ. โคล์บ มาประยุกต์ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ของนักศึกษาแต่ละคน เรียกว่า “รูปแบบการเรียนรู้แบบภควันตภาพจากประสบการณ์เฉพาะบุคคล” (Personalize Experienced U-learning Model – PEUM) (ภาพที่ 3) เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างปฏิบัติงานจริง เกิดเป็นองค์ความรู้เฉพาะบุคคลที่เหมาะสมตามคุณลักษณะและบริบทของผู้เรียนด้วยจุดเด่นของการเรียนรู้แบบภควันตภาพ

ภาพที่ 3 Personalize Experienced U-learning Model

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ผู้เรียนและเนื้อหาวิชา ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรก คือ การวิเคราะห์ผู้เรียนจากแบบสอบถามแนวโน้มของพฤติกรรมการเรียนรู้ของปีเตอร์ ฮันนี และ อลัน มัมฟอร์ด ที่พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเดวิด เอ. โคล์บ เพื่อค้นหาว่าผู้เรียนแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) อย่างไร ส่วนที่สองจะเป็นการจำแนกสาระวิชาออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude) ของนักศึกษาแต่ละประเภท

ขั้นที่ 2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดว่าจะมีองค์ประกอบอะไรบ้าง โดยกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหน่วย แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน กรณีศึกษา วิธีการสอน ซึ่งจะมีปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ คือ การนำเนื้อหาวิชามาผสมผสานกับสื่อการสอนหลากหลายประเภทเพื่อให้มีความดึงดูดน่าสนใจ เพื่อดึงดูด และง่ายต่อการใช้งาน โดยจะบรรจุไว้ในระบบเพื่อให้ผู้เรียนเข้ามาศึกษาได้ตามความสะดวกของแต่ละคน

ขั้นที่ 4 การเตรียมสภาพแวดล้อม คือ แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาเพิ่มเติมได้ ประกอบด้วย 3 แหล่งสำคัญ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2553, น. 9) คือ ศูนย์ความรู้ออนไลน์ (Online Knowledge Center) เช่น Google ศูนย์สื่อโสตทัศนออนไลน์ (Audio Visual Center) เช่น YouTube และเครือข่ายสื่อสังคม (Social Network Media) เช่น Facebook เป็นการเชื่อมโยงและสร้างความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริงที่ได้รับ

ขั้นที่ 5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนและเนื้อหาวิชา โดยการใช้ห้องเรียนเสมือน เช่น Microsoft Teams หรือ Google Classroom ประกอบกับสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ เช่น Padlet, Mentimeter, Kahoot เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การวัดและประเมินผล จะทำทั้งในระหว่างกระบวนการเพื่อให้มีข้อมูลป้อนกลับนำไปแก้ไขปรับปรุง และทำหลังจบกระบวนการเพื่อหาข้อสรุปพัฒนากระบวนการในวงรอบต่อไป

สำหรับระบบที่จะมารองรับการเรียนรู้แบบภควันตภาพสำหรับนักศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานนั้น อาจดำเนินการได้ 3 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาระบบขึ้นมาเอง 2) การซื้อระบบสำเร็จรูป และ 3) การใช้ระบบบริหารการเรียนรู้แบบเปิด (Open LMS) เช่น Moodle เป็นต้น

บทสรุป

การใช้งานอินเทอร์เน็ตภายในประเทศมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น การครอบครองสมาร์ตโฟนที่มีมากเกือบถึง 100% แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพสำหรับนักศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน เป็นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาเพิ่มการเข้าถึงและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ จึงทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยตามความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล กล่าวคือ เปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนทางเดียว มาเป็นการศึกษาแบบผสมผสาน มีการค้นคว้าเชื่อมโยงข้อมูลจนผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ได้เปลี่ยนจากการใช้รูปแบบเดียวกับผู้เรียนทุกคนมาเป็นการสรรหาความเฉพาะของบุคคลเพื่อจัดรูปแบบที่ตรงกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละคน การจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพจึงเหมาะสมที่จะนำมาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาศักยภาพนักศึกษาแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานที่สนับสนุนแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใส่ใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

ปรับวิธีการเรียนรู้ให้ตรงกับรูปแบบของผู้เรียนได้ สามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัดความสนใจของตนเอง เรียนรู้ได้รวดเร็วและเข้าใจมากกว่า ประหยัดเวลา ลดค่าใช้จ่าย รวมถึงการเปลี่ยนบทบาทผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพสูงสุด โดยการจัดการเรียนรู้จะไม่ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนและหรือภายในสถาบันการศึกษาเท่านั้น ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมได้อย่างไม่จำกัดสถานที่ไม่จำกัดเวลา สามารถสื่อสารกับผู้สอนหรือคนอื่น อภิปรายกลุ่ม นำเสนอผลงาน ผ่านอุปกรณ์สื่อสารหลากหลายชนิด เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียนจนมีความต้องการอยากเข้ามาเรียนอีก และยังคงคุณภาพมาตรฐานในระดับสากล การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบภควันตภาพในครั้งนี้ จะนำไปสู่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบภควันตภาพจากประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Personalize Experienced U-learning Model – PEUM) เพื่อหาข้อสรุปในการออกแบบ พัฒนาด้านแบบ ทดลองใช้ และประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ จนสามารถนำไปใช้งานในการเรียนการสอนกับผู้เรียนแบบบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Work-integrated Education) ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2562). หลักสูตรและการเรียนรู้แบบดิจิทัล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 20(1), 200-211.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2553). ระบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ผ่านสื่อสังคม. วารสารราชพฤกษ์. 8(3), 8-12.
- ชัยวัฒน์ ตั่นทรงษ์. (2555). รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรณีศึกษารายวิชาการศึกษาทั่วไป; ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและทักษะการเรียนรู้ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชนะรัตน์ ธนากิจเจริญสุข และ เกียรติศักดิ์ พันธุ์ลำเจียก. (2563). การพัฒนารูปแบบบทเรียนออนไลน์ระบบเปิดที่รองรับการเรียนจำนวนมากเพื่อการเรียนรู้แบบยูบิควิตัสที่ส่งเสริมทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. 8(10), 122-129.

สุขมิตร กอมณี. (2562). โมเดลการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนภาควันตภาพสำหรับนักศึกษา
ระดับอุดมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์. 30(3), 30-48.

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (ม.ม.ป.) แนวทางการ
ส่งเสริมการจัดสหกิจศึกษาและการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน. เอกสารสำเนา.

อรุณฉัตร คุรุวาณิชย์ และ ชนนัญญา น้อยสันเทียะ. (ม.ม.ป.). ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์
หรือ Experiential Learning Theory (ELT). เรียกใช้เมื่อ 10 พฤษภาคม 2564
จาก lifeeducation.in.th/ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์.

Higher Education Quality Council. (2016). A Practical Guide for Work-integrated
Learning. Queen Printer's for Ontario.

Konstantinos Karoudis and George D. Magoulas. (2016). Ubiquitous Learning
Architecture to Enable Learning Path Design across the Cumulative
Learning Continuum. Informatic. 3(4), 19.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ 111 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000
โทรศัพท์ 054 - 646585 ต่อ 402

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร ทั้งนี้ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้ระบุถึงการอ้างอิง กำหนดการออกเผยแพร่วารสาร ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม)

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้กำหนดประเภทของการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ดังนี้

2.1 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงาน ผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้ อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

2.2 บทความวิชาการ (Academic article) นำเสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น อาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

2.3 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จาก ตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

2.4 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจาก วารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือ ตำราหรือหนังสือใหม่ ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยงการเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

3.2 ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว และให้ตั้งค่าระยะขอบกระดาษบน 1.5 นิ้ว ล่าง 1 นิ้ว ซ้าย/ขวา 1 นิ้ว พร้อมใส่เลขกำกับทางมุมขวาบนของกระดาษทุกหน้า โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3.3 ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 20 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้นิพนธ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ

3.4 จำนวนหน้า ความยาวของบทความ 8 - 10 หน้า รวมตาราง รูป ภาพ และเอกสารอ้างอิง

4. ส่วนประกอบของบทความ

4.1 ชื่อเรื่องบทความ ต้องมีทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางของหน้าแรก

4.2 ชื่อผู้พิมพ์/ผู้เขียน ต้องมีทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหน่วยงาน

4.3 การเขียนบทคัดย่อ มีทั้งบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 - 350 คำ ต่อบทคัดย่อ

4.4 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ให้กำหนดคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 3 - 5 คำ

4.5 เนื้อเรื่องของบทความ

4.5.1 บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระสำคัญ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย และผลการวิจัย โดยให้สรุปสั้นกะทัดรัด และได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) นำเสนอรูปแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Research Finding) นำเสนอผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ความเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) การอภิปรายผลการวิจัย (Discussion) ให้นำเสนอเป็นความเรียงชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Suggestion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญ และข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และนำเสนอประเด็นสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เป็นการนำเสนอเพื่อขอขอบคุณหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย ทั้งนี้ ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

8) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการนำเสนอเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงในการเขียนบทความ และต้องเป็นรายการเอกสารอ้างอิงที่ปรากฏในบทความเท่านั้น

4.5.2 บทความวิชาการ/บทความปริทรรศน์/บทความปกิณกะ ให้เรียงลำดับสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

5. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้พิมพ์/ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิงต่อ 1 บทความ

5.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษร โดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้ อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของการอ้างอิง มีดังนี้

5.1.1 การอ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) การอ้างอิงพระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ตุมกริกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2560) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (.) เช่น (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2560, น. 201-205)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และเชมณัญญ์ อินทสุวรรณ, 2560) ในกรณีที่เป็นกรอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร และเชมณัญญ์ อินทสุวรรณ, 2560, น. 204-207)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระอธิการศักดิ์ดา ฉนทโก และคณะ, 2560) ในกรณีที่เป็นกรอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (พระอธิการศักดิ์ดา ฉนทโก และคณะ, 2560, น. 21-22)

5) กรณีเนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

5.1.2 การอ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Suwanta, 2019) ในกรณีที่เป็นกรอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (Suwanta, 2019, p. 21) แต่ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองหน้าขึ้นไป ให้อ้างอิงดังนี้ ตัวอย่างเช่น (Suwanta, 2019, pp. 21-22)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Suwanta & Karmsee, 2019) ในกรณีที่เป็นกรอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (Suwanta & Karmsee, 2019, p. 21) แต่ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองหน้าขึ้นไป ให้อ้างอิงดังนี้ ตัวอย่างเช่น (Suwanta & Karmsee, 2019, pp. 21-22)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Suwanta et al., 2019) ในกรณีที่เป็นกรอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (Suwanta

et al., 2019, p. 21) แต่ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองหน้าขึ้นไป ให้อ้างอิงดังนี้ ตัวอย่างเช่น (Suwanta et al., 2019, pp. 21-22)

5.2 การอ้างอิงท้ายบทความ

5.2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

5.2.2 หนังสือ

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้น). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จำนง อติวัฒน์สิทธิ. (2544). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

5.2.3 บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). ชื่อเรื่อง. (เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจฺ สุจิณฺโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์.

5.2.4 บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (2557). การกำหนดประเด็นปัญหาการตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์. มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3(1), 14 - 15.

5.2.5 บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อสารานุกรม (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนม ครุฑเมือง. (2530). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต เขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

5.2.6 หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์) ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนธุรกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

5.2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สถานที่พิมพ์ : ชื่อมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา.

ตัวอย่าง :

ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

5.2.8 สัมภาษณ์

รูปแบบ :

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.
(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พฤศจิกายน 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย
ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, สัมภาษณ์)

5.2.9 สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อเรื่อง. เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร?
เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่ง
ประเภททั่วไประดับชำนาญการ คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562
จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ>

5.2.10 ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ :

ชื่อกฎหมาย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/
(วัน เดือน ปี).

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนด
ประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการ
วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ
และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน
2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ. (2544). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ อุ่่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).
- พระสุกิจ สุกัญโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ. ทัศนวิสัย และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์.
- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ. (2557). การกำหนดประเด็นปัญหาการตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์. มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3(1), 14-15.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พฤศจิกายน 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมายในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, สัมภาษณ์)
- สนม ครุฑเมือง. (2530). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุชาติ เพือกสกันธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญการ คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ>

Boo Elizabeth. (1990). Ecotourism : The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

6. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสาร ผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความ สามารถส่งในระบบ (Online Submission) เข้าในระบบออนไลน์ได้ในเว็บไซต์ของวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ที่ www.ojs.mcu.ac.th/index.php/JGMP ทั้งนี้ เมื่อผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความ ส่งเข้าระบบ สำเร็จแล้ว ให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมมายังทาง Email : jgsr.phrae@gmail.com

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์บทความ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ สำหรับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความ จะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร และจะได้รับวารสารรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ จำนวน 1 เล่ม เมื่อทางกองบรรณาธิการ ได้ดำเนินการจัดทำรูปเล่มวารสารเสร็จสมบูรณ์

รูปแบบการเขียนบทความวิจัย เพื่อขอตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ชื่อเรื่องภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวหนา)
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด ตัวหนา) 1.5 นิ้ว

ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
E-mail : (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) เนื้อหาให้ระบุประเภท
ของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ผลการวิจัยที่พบ (ให้เขียนสรุปบรรยายเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย)

คำสำคัญ : กก กข กค กง (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

Abstract (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

การเขียน Abstract ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ให้เขียนบรรยายตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords : AA AB AC AD (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

บทนำ/ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอธิบาย 1) กล่าวถึงความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา กว้าง ๆ
โดยให้อ้างอิงนโยบาย กทหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ 2) กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น โดยให้อ้างอิง
งานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ 3) กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ที่ต้องการศึกษา และ
4) สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์การวิจัย (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

1. (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
2. ....
3. ....

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว

↑
1.5 นิ้ว

วิธีดำเนินการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนระบอบแบบของการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

ผลการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ผลการวิจัยต้องตอบตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาทุกข้อ

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายผลได้ทั้งหมด

.....

.....

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว

↑
1.5 นิ้ว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้

รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความ

ที่มีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ตัวอย่างเช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2560 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพ
ของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนเอกสารอ้างอิง ไม่ต่ำกว่า 10 รายการ

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว

รูปแบบการเขียนบทความวิชาการ/บทความปริทรรศน์/บทความปกิณกะ เพื่อขอตีพิมพ์เผยแพร่
ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ชื่อเรื่องภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวหนา)
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด ตัวหนา) 1.5 นิ้ว

ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
E-mail : (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) เนื้อหาให้ระบถึง
วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความ โดยใช้ภาษาการเขียนที่เข้าใจง่าย

คำสำคัญ : กก กข กค กง (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

Abstract (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

การเขียน Abstract ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ให้เขียนบรรยายตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords : AA AB AC AD (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

บทนำ (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอธิบายเนื้อหาตามที่ได้ศึกษา

เนื้อหา (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอธิบายตามเนื้อหาในสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้า โดยให้กำหนด
การเขียนบทความตามหัวข้อหลัก หัวข้อรอง ตามลำดับ

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว

↑
1.5 นิ้ว

สรุป (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนบรรยายสรุปตามเรื่องที่ได้ศึกษาค้นคว้า

.....
.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนเอกสารอ้างอิง ไม่ต่ำกว่า 10 รายการ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว
↓

